

ਕ੍ਰਾਂਤੀ
ਜਗਿਆਸਾ
ਪਰਦੂਸ਼ਣ
ਬਸਤੀ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ

ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ
ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ

Kranti
Jigyasa
Pardushan
Basti Te Shehar
(A Collection of Small Long Poems)

by

CHARAN SINGH

8771-143 Street

Surrey B.C.

V3W4G4

CANADA

Phone : 778-564-0331

e-mail : virdycharan@gmail.ca.

website: charansingh.ca

© Author

Edition 2020

Price 300/-

ISBN :

Title Designed by: Kalyani arts

Published by: Kaav Shastar

ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਬਿਉਰਾ

ਜਨਮ : ਪਿੰਡ ਬੇਗੋਵਾਲ, ਨਵੰਬਰ 1/1947, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ
ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ : ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ
ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ : ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸੰਤ ਕੌਰ
ਪਤਨੀ : ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ
ਮੁੱਢਲੀ ਵਿੱਦਿਆ : ਸਿਆਲਕੋਟ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਜਲੰਧਰ।
ਉੱਚ ਵਿੱਦਿਆ : ਲਾਇਲਪੁਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ।
(ਐਮ. ਏ. ਪੰਜਾਬੀ)

ਚਰਨ ਸਿੰਘ 1980 ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

—0—

ਛਪਾਈ ਅਧੀਨ ਪੁਸਤਕਾਂ—

1. ਉਤਰ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦਾ ਮੁੱਢ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ (ਵਾਰਤਕ)
2. ਵਿਸ਼ਵ ਰਹੱਸਵਾਦ (ਵਾਰਤਕ)
3. ਬੋਲ-ਕੁਬੋਲ (ਭਾਗ ਦੂਜਾ) (ਲੰਮੀ ਕਵਿਤਾ)
4. ਬੋਲ-ਕੁਬੋਲ (ਭਾਗ ਤੀਜਾ) (ਲੰਮੀ ਕਵਿਤਾ)
5. ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ (ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ)
6. ਸਿਲਸਿਲੇ (ਨਾਵਲ)
7. ਪ੍ਰਵਚਨ (ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪਿਤਾ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ

ਇਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ

1. ਤੀਸਰੀ ਅੱਖ
2. ਮਿੱਟੀ 'ਤੇ ਉੱਕਰੇ ਅੱਖਰ
3. ਸ਼ੁਨਯ-ਬੋਧ
4. ਆਪੇ-ਬੋਲ-ਸ੍ਰੋਤ
5. ਗਗਨ ਮੇਂ ਥਾਲ
6. ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚਲਾ ਸੂਰਜ
7. ਰੁੱਖ ਤੇ ਜੰਗਲ
8. ਮੁੜਕੋ-ਮੁੜਕੀ ਪੈਂਣ
9. ਵਿਪਰੀਤ
10. ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਦਾਇਰੇ
11. ਅੰਤਰੀਵ
12. ਸੂਰਜ ਤੇ ਕਿਰਨਾਂ
13. ਤੁਪਕਾ ਤੁਪਕਾ ਸੂਰਜ
14. ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਸ਼ਵ
15. ਪ੍ਰਕਰਮਾ
16. ਦੀਵੇ ਜਗਦੇ ਨੈਣ
17. ਰਿਸ਼ਮਾ
18. ਦਰਪਣ
19. ਅਨੁਭਵ
20. ਪ੍ਰਛਾਵੇਂ
21. ਤ੍ਰੈਕਾਲ
22. ਤ੍ਰਿਵੈਣੀ
23. ਆਗਮਨ
24. ਪ੍ਰਵਾਜ਼
25. ਕੋਰਾ ਕਾਗਜ਼
26. ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ
27. ਬੁੱਕਲ
28. ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦਾ ਸਫ਼ਰ
29. ਸੁਰਕਸ਼ਾ
30. ਹਸਤਨਾਪੁਰ
31. ਸਮਾਧੀ
32. ਅੰਕੁਰ
33. ਪੱਥਰ ਦਾ ਸਫ਼ਰ
34. ਮੁਕਤੀ
35. ਹੋਂਦ ਦੀ ਤਲਾਸ਼
36. ਮੈਂ ਪਗਡੰਡੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਕਮਰਾ
37. ਨੀਲਾ ਆਸਮਾਨ
38. ਬਾਹਰੋਂ ਆਇਆ ਆਦਮੀ
39. ਕੁਕਨੂਸ
40. ਕਿਵੇਂ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ
41. ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਮੁੱਢ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ
42. Beyond The Horizon
43. ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਆਬਸ਼ਾਹ
44. ਸੰਤੁਲਨ
45. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਾਵਿ ਲੋਕ
-ਪ੍ਰੋ. ਬ੍ਰਹਮ ਜਗਦੀਸ਼
46. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਕਾਵਿ
-ਪ੍ਰੋ. ਬ੍ਰਹਮ ਜਗਦੀਸ਼
47. ਆਧੁਨਿਕ ਕਵੀ ਚਰਨ ਸਿੰਘ
-ਪ੍ਰੋ. ਬ੍ਰਹਮ ਜਗਦੀਸ਼
48. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਕਾਵਿ : ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਪਾਸਾਰ
- ਐਸ ਸਮਰਾਏ
ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ
49. ਉਪ ਭਾਗ ਇੱਕ ਬੋਲ-ਕੁਬੋਲ
50. ਉਪ ਭਾਗ ਦੋ ਬੋਲ-ਕੁਬੋਲ
51. ਉਪ ਭਾਗ ਤਿੰਨ ਬੋਲ-ਕੁਬੋਲ
52. ਉਪ ਭਾਗ ਚਾਰ ਬੋਲ-ਕੁਬੋਲ
53. ਉਪ ਭਾਗ ਪੰਜ ਬੋਲ-ਕੁਬੋਲ
54. ਮਹਿਮਾ (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
55. ਸਾਏ ਦਾ ਸਫ਼ਰ (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
56. ਪ੍ਰਬੋਧ (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
57. ਚਲਮਨਾ (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
58. ਬ੍ਰਿਹਾ ਬੋਲ ਪਿਆ (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
59. ਮੌਲੀ ਧਰਤੀ (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
60. ਜਗਿਆਸਾ (ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ)
61. ਬਸਤੀ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ (ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ)
62. ਕ੍ਰਾਂਤੀ (ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ)
63. ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ (ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ)
64. ਖਾਲੀ ਘਰ (ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ)
65. ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ (ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ)
66. ਅਰਥ (ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ)

Awards

1. Award of Distinction
From Indo-Canadian Times, 1984
2. Shan-e-Punjab Distinction Award
From Indo-Canadian Times, 1986
3. Prof. Mohan Singh Memorial Foundation Canada
Award of Distinction
4. Award of Distinction
From Radio Rim-Jim Canada, 1993
5. NRI Sabha Jalandhar City
Award of Distinction, 2003
6. Award for the contribution to Punjabi Literature
From Punjabi Sahit Sabha Kot Eessee Khan (Moga)
7. Award for outstanding contribution to Punjabi Poetry
From International Association of Punjabi Authors and
Artists I.N.C. For 2011
8. Award for outstanding contribution toward Punjabi
Literature From Canadian Punjabi Sahit Academy
Canada for 2011
9. Award of Honour
From S.S.D. Girls, College, Bathinda, 2016
10. Award of Distinction

- From Malwa College Bathinda, 2016
11. Award for outstanding contribution to Punjabi Poetry
From Punjabi Sahit Sabha Abbotsford, B.C., 2017-18
 12. Award of Honour
From Sant Baba Bhag Singh University
Khiala Jalandhar, 2016
 13. Award of Distinction
From Prem Chand Markanda
S.D. College for Women Jalandhar, 2016
 14. Award of Distinction
From DAV College Bathinda 2016
 15. Award for Lifetime contribution towards Punjabi Poetry and
Literature From Central Association of Punjabi Writers of
North America, 2019
 16. ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਕਵੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਧੰਜਲ ਨੇ ਪੰਜ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਤੇ
ਪੀ.ਐੱਚ.ਡੀ. ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਵੀ ਇੱਕ ਹੈ।
 17. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਕਾਵਿ 'ਤੇ ਪੰਜ ਪੀ.ਐੱਚ.ਡੀ. ਹੋਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦੋ ਐੱਮ.ਫਿਲ
ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹੋਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
 18. ਸ਼ੂਨਯ-ਬੋਧ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ
ਐਮ.ਏ. ਪੰਜਾਬੀ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ।
 19. ਪ੍ਰੋ. ਬ੍ਰਹਮ ਜਗਦੀਸ਼, ਪ੍ਰੋ. ਮੁਨੀਸ਼, ਡਾ. ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੱਸਲ ਅਤੇ ਡਾ.
ਮਨਮੋਹਨ ਤਿਆਗੀ, ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਕਾਵਿ 'ਤੇ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕ੍ਰਾਂਤੀ

(ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ)

ਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ

ਤਤਕਰਾ

1. ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਖੂਨ
2. ਦੋ ਗਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ
3. ਕਿਰਦਾਰ
4. ਕ੍ਰਾਂਤੀ
5. ਧੰਨ
6. ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਦਾਇਰੇ
7. ਜਗ ਤੇ ਨਦੀ
8. ਮੇਰਾ ਸਾਇਆ ਮੰਨਫੀ ਹੈ

ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਖੂਨ

ਇਹ

ਉਸ ਵੈਸ਼ੀਆ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ
ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ
ਗਮ ਗਲਤ ਕਰਦੀ ਸੀ
ਹਨੇਰਿਆਂ ਦਿਲਾਂ 'ਚ
ਹੁਸਨ ਦੇ ਚਿਰਾਗ ਧਰਦੀ ਸੀ
ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਤਿੜਕੇ ਬਿਖਰੇ
ਚਿਹਰਿਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਬਹਿਲਾਉਂਦੀ ਸੀ

-0-

ਇਸ ਦੇ ਬਦਨ ਦੀ ਮਹਿਕ
ਜਦ ਬੀਮਾਰ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਚ
ਫੈਲਦੀ
ਤਾਂ ਜ਼ਰਦ ਤੋਂ ਲਾਲ ਸੂਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ
ਇਹ ਆਪਣੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਮਸਤੀ
ਤੇ ਹਾਸਿਆਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ
ਦਰਦ ਤੇ ਪੀੜਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ
ਅਰਥਾਂ 'ਚ ਧਰਦੀ
ਉਜੜਿਆਂ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ
ਬਹਾਰਾਂ ਮੌਸਮਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਭਰਦੀ

-0-

ਇਕ ਦਿਨ
ਹਨੇਰੇ ਚਾਨਣ 'ਚ ਉਤਾਰ ਰਹੀ ਸੀ
ਕਿ ਇਸਦੀ ਦੇਹ ਦੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚੋਂ
ਇਸ ਦਾ ਸਾਇਆ ਨਿਕਲਿਆ
ਤੇ
ਇਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ
ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
ਇਹ ਆਪਣਾ
ਕੋਠਾ ਤਿਆਗ
ਕਬਰ 'ਚ ਆ ਬੈਠੀ

ਉਡੀਕਦੀ ਸੀ
ਕਿ ਕਦ ਰੋਸ਼ਨੀ
ਉਸ ਸਾਏ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ
ਸੁਣਾਏਗੀ

-0-

ਇਹ
ਉਸ ਸਖਸ਼ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਹੈ
ਜਿਸ ਨੇ
ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ
ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ
ਗੁਲਾਮ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚੋਂ
ਗੁਲਾਮੀ ਨਿਚੋੜੀ ਸੀ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ
ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸ਼ਹਿਦ ਚਿਟਾਇਆ ਸੀ
ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਆਸਮਾਨ 'ਚ
ਉੱਡਣਾ ਦਸਿਆ ਸੀ
ਅਜ਼ਾਦ ਹਵਾ 'ਚ
ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ
ਆਜ਼ਾਦ
ਧੁੱਪਾਂ ਛਾਵਾਂ ਦੀ ਚੇਟਕ ਲਾਈ ਸੀ
ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਫੈਲੀ
ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਰੋੜ੍ਹ ਮੁਕਾਈ ਸੀ
ਲੋਕਾਂ ਲਈ
ਨਵੀਂ ਧਰਤੀ ਸਿਰਜੀ ਸੀ
ਆਜ਼ਾਦ ਜੀਵਨ
ਜਿਉਣਾ ਦਸਿਆ ਸੀ

-0-

ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਸਖਸ਼
ਪਾਰਕ 'ਚ
ਆਜ਼ਾਦ ਹਵਾ ਲਈ
ਟਹਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ

ਕਿ ਪਾਰਕ ਦੇ
ਆਜ਼ਾਦ ਸ਼ਹਿਰੀ ਮਾਲੀ ਨੇ
ਇਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

-0-

ਇਹ
ਉਸ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮੜੀ ਹੈ
ਜੋ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ
ਇਨਸਾਨ ਵਿਚਲਾ ਜਾਨਵਰ
ਮਾਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਸੀ
ਇਨਸਾਨ 'ਚ
ਸੱਚ ਸੰਦਰਤਾ ਕਲਿਆਣ
ਬੀਜਦਾ ਸੀ
ਅਮਨ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ
ਖੂਨ ਖਰਾਬੇ ਦੀ ਭੇਟ ਕਰਨੋ
ਵਰਜਦਾ ਸੀ
ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਦੀਵੇ
ਹਰ ਘਰ ਘਰ 'ਚ ਬਾਲਦਾ ਸੀ
ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ
ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ
ਬੀੜਾ
ਇਸ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ

-0-

ਇਕ ਦਿਨ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ
ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਨੇ
ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਲਾ
ਜਾਨਵਰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਸੀ
ਇਸ ਸੁੱਤੇ ਪਏ
ਅਧਿਆਪਕ 'ਤੇ ਤੇਲ ਪਾਇਆ
ਤੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ
ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ
ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ

ਬੋਝਾ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ

-0-

ਇਹ ਲਾਸ਼ ਉਸ ਕੁੜੀ ਦੀ ਹੈ
ਜੋ ਆਪਣੇ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਨਕਸ਼ਾਂ 'ਚ
ਨਿੱਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਤਾਰਦੀ ਸੀ
ਨਾਟਯਮ 'ਚ
ਰਾਧਾ ਤੇ ਸੀਤਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਸੀ
ਨਾਚ ਰੰਗ ਸੁਰ ਸੰਗੀਤ
ਇਸ ਦੇ ਲਹੂ 'ਚ ਸੀ
ਤੁਲਸੀ ਰਮਾਇਣ ਦੇ
ਮਿੱਠੜੇ ਦੋਹੜੇ
ਜਦ ਸੱਜਰੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ
ਇਸ ਦੇ ਕੰਠ 'ਚੋਂ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ 'ਚ ਬਿਖਰਦੇ
ਤਾਂ ਲਗਦਾ
ਜਿਵੇਂ ਅਯੁਧਿਆ ਦਾ ਸੂਰਜ
ਸ਼ਹਿਰ 'ਚੋਂ ਉੱਗ ਆਇਆ ਹੈ

-0-

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕ
ਇਸ ਨੂੰ
ਕਾਲੀਦਾਸ ਦੀ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ
ਆਖਦੇ
ਇਸ ਦੇ ਮਮੋਲੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚ
ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਵਸਦੇ
ਵਖ ਵਖ ਜਾਤਾਂ ਨਸਲਾਂ
ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕ
ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਸਨ
ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭ ਜਗ
ਉਪਜਿਉਂਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਨ

-0-

ਇਹ ਸੁੰਦਰੀ
ਦਲਿਤ ਜਾਤ ਦੇ
ਇਕ ਦੁਸ਼ਾਨਤ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ
ਇਸ ਦੀ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ
ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ
ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਂਦੇ ਜੀਅ ਨੀਂਹਾਂ 'ਚ
ਚੁਣਵਾ ਦਿੱਤਾ
ਤੇ
ਇਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚਲੀ
ਏਕਤਾ ਦਾ ਸੱਚ ਮਿੱਟਾ ਦਿੱਤਾ।

-0-

ਵੈਸ਼ੀਆ
ਸਾਏ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ
ਸੁਣਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ
ਜਾਗ ਰਹੀ ਹੈ
ਸਖਸ਼
ਆਪਣੀ ਅਜਾਦੀ ਲਈ
ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ
ਸਜ਼ਾ ਲਈ
ਅੱਖਾਂ ਵਿਛਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ
ਅਧਿਆਪਕ
ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਲੋਂ
ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ
ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਜ਼ਾ
ਵੇਖਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲਾ ਹੈ

-0-

ਨਰਤਕੀ ਕੁੜੀ ਦੀ ਲਾਸ਼
ਆਪਣਾ ਕਫਨ ਉਡੀਕ
ਰਹੀ ਹੈ
ਨੀਂਹਾਂ 'ਚ ਚਿਣੀ ਜਾਣ
ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਸੇਕ

ਦਲਿਤ ਦੁਸ਼ਾਨਤ ਦੇ
ਘਰ 'ਚੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਕੁੜੀ ਦੇ ਕਾਤਲ ਪੰਡਿਤ
ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਅਵਾਰਗੀ
ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੰਜਕਈ
ਹੁਸਨ ਨੂੰ ਤਾੜ ਰਹੇ ਹਨ
ਸਿਰਜਣਾ ਹੱਥੋਂ
ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਖੂਨ ਦਾ ਜਸ਼ਨ
ਸ਼ਹਿਰ ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਨਾ ਕਿਤੋਂ
ਕੋਈ ਹਨੇਰੀ ਉੱਠ ਰਹੀ ਹੈ
ਨਾ ਕਿਤੋਂ
ਕੋਈ ਤੂਫਾਨ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ

—0—

ਦੋ .ਗਜ਼ ਜਮੀਂ
ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ

ਉਹ
ਜਮਾਂਦਰੂ ਆਸ਼ਕ ਸੀ
ਸਲਤਨਤ ਦਾ
ਇਕੱਲਾ ਵਾਰਿਸ ਸੀ
ਉਸ ਦੀ
ਆਸ਼ਕੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ
ਬਦਲਣ ਲਈ
ਉਸਦੇ ਅੱਬਾ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ
ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦੇ
ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ

—0—

ਉਸ ਦੀ ਜਵਾਨੀ
ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਬੀਤ ਗਈ
ਉਸ ਨੇ
ਕਈ ਮੁਲਕ ਜਿੱਤੇ
ਤੇ
ਅੱਬਾ ਦੀ ਸਤਲਨਤ ਨੂੰ
ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਏ

—0—

ਪਰ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ
ਪਿਆਸ ਨਾ ਬੁਝੀ
ਤੇ
ਇਸ ਪਿਆਸ ਦੀ ਤਲਬ 'ਚ
ਉਹ ਆਪਣਾ
ਸਭ ਕੁੱਝ ਤਿਆਗ
ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤਕ ਘੁੰਮਿਆ
ਧਰਤੀ ਕੱਛੀ ਅੰਬਰ ਗਾਹੇ
ਕਈ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਕਈ ਰਾਹ

ਆਪਣੇ ਲਹੂ 'ਚ ਹੰਢਾਏ
ਉਸਦੀ ਤਲਬ ਵਧੀ
ਉਸਦੀ ਪਿਆਸ ਨਾ ਬੁੱਝੀ

—0—

ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ
ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਟੱਕ ਸਨ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ
ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ
ਲੜੀਆਂ
ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ
ਝਾਕਦਾ ਸੀ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ
ਧਰਤੀਆਂ ਸ਼ਹਿਰ ਝਾਕਦੇ ਸਨ
ਜੋ
ਉਸ ਆਪਣੇ ਅੱਬਾ ਦੀ
ਸਲਤਨਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ
ਕੀਤੇ ਸਨ

—0—

ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ
ਯੁੱਧਾਂ ਦਾ ਸੈਦਾਨ ਸੀ
ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ
ਵਿਜੈ ਦੇ ਪਰਚਮ ਲਹਿਰਾਉਂਦੇ
ਸਨ
ਉਸ ਦੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ ਤੇ ਅੰਗ
ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ
ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ
ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ

—0—

ਪਰ ਉਸਦੀ ਨਿਗਾਹ 'ਚ
ਉਸ ਸਾਗਰ ਦੀ
ਪਿਆਸ ਝਲਕ ਰਹੀ ਸੀ

ਜੋ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ
ਪਿਆਸਾ ਸੀ
ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਸੈਂਕੜੇ
ਕੋਹਾਂ ਲੰਬੇ ਸਾਗਰ ਤਰਿ ਗਏ ਸਨ
ਉਸਦੇ ਵਜੂਦ ਦੀ
ਧਰਤੀ ਬੰਜਰ ਸੀ
ਤੇ ਕਲਬੂਤ ਖੰਡਰ ਸੀ
ਉਸ 'ਚ ਪਤਝੜਾਂ ਵੀਰਾਨੀਆਂ
ਉਜਾੜਾਂ ਤੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਨੇ
ਘਰ ਕੀਤਾ ਸੀ
ਪਿਆਰ ਦੀ ਤਲਬ ਨੇ
ਉਸ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਤਾ ਸੀ
ਉਹ ਆਪਣੀ ਲਾਸ਼
ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚੁੱਕੀ
ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰ
ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੋਂ ਚਿਹਰਿਆਂ
ਦੇ ਖੂਹਾਂ 'ਚ
ਆਪਣੀ ਪਿਆਸ ਲਈ
ਉਤਰਦਾ ਰਿਹਾ
ਪਰ ਖਾਲੀ ਹੀ ਪਰਤਦਾ ਰਿਹਾ

—0—

ਭਾਗ ਦੂਜਾ

ਉਹ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਪੁੱਜਾ
ਜਿਸਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ
“ਨੈਣਾਂ ਬਸਤੀ 'ਚ ਜਾਣਾ ਮਨਾ ਹੈ”
ਇਸ ਬਸਤੀ 'ਚ
ਨੈਣਾਂ ਪਰੀਆਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਸੀ
ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਉਦਾਸ
ਗਮਜ਼ਦਾ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਰਥ ਭਰਦੀਆਂ

—0—

ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ
ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ
ਦੇਹ 'ਚ ਉਤਾਰ ਦੀਆਂ
ਆਪਣਾ ਹੁਸਨ
ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ
ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਆਪਣੀ
ਖੁਸ਼ਬੂ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਉਦਾਸ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ
ਭਰਦੀਆਂ
ਮੌਸਮ ਬਹਾਰਾਂ ਰੁੱਤਾਂ
ਫੁੱਲ ਕਲੀਆਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਉਤਾਰ ਦੀਆਂ

—0—

ਆਪਣੇ ਨਿਰਤ
ਤੇ ਸੁਰ ਤਾਲ ਨਾਲ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੀਲੇ ਜ਼ਰਦ
ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਚ
ਲਹੂ ਬਣ ਵਗਦੀਆਂ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਿਪੱਤਰੇ ਤੇ

ਮੁੱਕੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ
ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਪਿਲਾਉਂਦੀਆਂ
ਤੇ ਹਰਿਆ ਕਰਦੀਆਂ
ਆਪਣਾ ਜਿਸਮ ਸੁਹੱਪਣ
ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਮਾਸ
ਭੇਡਾਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਸ
ਮੁੱਲ ਵੇਚਦੀਆਂ

—0—

ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ
ਪਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰੀਆਂ ਦੇ
ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਬਦਲੇ
ਨਫਰਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ
ਤੇ ਇਸ ਬਸਤੀ ਨੂੰ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ
ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਨਸਲ ਦੀ
ਬਰਬਾਦੀ ਕਿਹਾ ਸੀ

—0—

ਬਸਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ
ਹਾਸਾ ਖੁਸ਼ਬੂ ਪਿਆਰ
ਹਮਦਰਦੀ ਨੂੰ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ 'ਚ
ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ
ਬਸਤੀ ਨੂੰ
ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਰੋਗ ਦਾ
ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ
ਗੰਦਗੀ ਕਾਮੀ ਵਾਸਨਾ
ਤੇ ਵੀਰਯ ਦੇ ਕੀੜਿਆ
ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਖਿਤਾਬਿਆ
ਗਿਆ ਸੀ

—0—

ਬਸਤੀ

ਸ਼ਹਿਰ ਲਈ ਕੋਹੜ ਸੀ
ਤੇ ਇਹ ਕੋਹੜ
ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਫੈਲ ਨਾ ਜਾਏ
ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਤਾ
ਬਸਤੀ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਿਆ ਸੀ
ਤੇ
ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ
ਬਸਤੀ 'ਚ ਜਾਣ ਲਈ
ਮੋੜਿਆ ਸੀ
ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਬਦ
ਉਸ ਬਸਤੀ 'ਚ ਜਾਏਗਾ
ਉਸ ਨੂੰ
ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ 'ਚ
ਚਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ
ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀ

—0—

ਭਾਗ ਤੀਜਾ

ਉਹ

ਉਸ ਬਸਤੀ 'ਚ ਗਿਆ

ਉਸਦੇ ਕੰਨੀਂ

ਰਾਗ ਰੰਗ ਸੁਰ ਤਾਲ

ਨਿਰਤ ਤੇ ਸਾਜ ਦਾ ਅਲਾਪ

ਪਿਆ

ਉਹ ਬਸਤੀ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ

ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ

ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬਾਰੀ 'ਚ ਖੜ੍ਹੀ

ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ 'ਤੇ ਪਈ

—0—

ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੱਕਦਿਆਂ ਹੀ

ਉਸ ਨੇ

ਆਪਣੇ ਜੰਗੀ ਬਸਤਰ

ਤਲਵਾਰ ਢਾਲ 'ਤੇ

ਆਪਣਾ ਆਪ

ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਧਰ ਦਿੱਤਾ

ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ

ਉਸ ਦੀ ਦਿਲ ਦੀ ਪਿਆਸੀ

ਧਰਤ 'ਤੇ

ਕੋਈ ਬੱਦਲੀ ਮੂੰਹ ਭਾਰ ਹੋ ਕੇ

ਵਰ੍ਹ ਗਈ ਹੋਵੇ

ਉਸ ਦੀ ਪਿਆਸ 'ਚ

ਸਮੁੰਦਰ ਧਰ ਗਈ ਹੋਵੇ

—0—

ਖਿੜਕੀ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਨੂਰ 'ਚ

ਚੰਨਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਠੰਡਕ ਸੀ

ਉਸ ਦਾ ਮੱਥਾ

ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਆਸਮਾਨ ਸੀ

ਸੁਆਸਾਂ 'ਚ
ਨਵ ਜਨਮੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ
ਮਹਿਕ ਸੀ
ਉਸ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਨਕਸਾਂ 'ਚ
ਰੁੱਤਾਂ ਬਹਾਰਾਂ ਸੁੰਗਧਾਂ ਦਾ
ਵਸੇਰਾ ਸੀ
ਉਸ ਦੇ ਜਿਸਮ 'ਚ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ
—0—

ਉਹ
ਜਿਸ ਬਾਰੀ 'ਚ ਖੜੀ ਸੀ
ਉਸ ਬਾਰੀ 'ਚੋਂ
ਲੱਖਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦੀ ਧੁੱਪ ਚੜੀ ਸੀ
ਬਾਰੀ 'ਚੋਂ
ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ
ਬਾਹਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਉਸ ਦਾ ਹੁਸਨ
ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ
ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਮੈਂ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਤੇਰੀ ਫਤਹਿ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਚਾਂਦਨੀ
ਤੇਰੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਅੰਗੀ ਰਚੀ ਹਾਂ
—0—

ਭਾਗ ਚੌਥਾ

ਉਹ

ਪਿਆਸਾ ਪਿਆਰ ਦਾ

ਸਿਪਾਹੀ

ਚੌਬਾਰੇ 'ਚ ਜਾ ਵੜਿਆ

ਬਾਰੀ ਦੇ ਚੰਨ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ 'ਚ

ਆ ਖੜਿਆ

ਉਸ ਨੇ ਚੰਨ ਦਾ ਹੱਥ ਚੁੰਮਿਆ

ਤੇ ਬੋਲਿਆ

ਤੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਹਿਰਾ 'ਚ

ਘੱਲਿਆ ਹੈ

ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ

ਮੇਰੇ ਲਹੂ 'ਚ ਖੋਲਿਆ ਹੈ

ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਅੰਗ 'ਚ

ਮੌਲਿਆ ਹੈ

ਤੇਨੂੰ ਤੱਕਿਆ ਲਗਿਆ

ਨੀਹਾਂ 'ਚ ਚਿਣੇ ਜਾਣਾ

ਮਹਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਬੜਾ ਸਸਤਾ ਹੈ

ਇਹ ਪਿਆਰ ਹੈ

ਰੱਬੀ ਰਸਤਾ ਹੈ

-0-

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕਤਰੇ ਨੂੰ

ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਸਮੇਟ ਲਿਆ ਹੈ

ਮੇਰਾ ਸਾਲਮ ਵਜੂਦ

ਆਪਣੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਲਪੇਟ ਲਿਆ ਹੈ

ਤੂੰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ

ਆਪਣੇ ਨੂਰ 'ਚ ਉਤਾਰ ਲੈਣ ਦੇ

ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਜਵਾਨੀ ਤਕ ਦਾ

ਬਲਦਾ ਦਾਵਾਨਲ ਠਾਰ ਲੈਣ ਦੇ

ਮੈਂ ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ

ਤੇਰੀ ਭੇਂਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਕਲਮ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਆਪਣਾ
ਤੇਰੇ ਕਦਮਾਂ 'ਚ ਧਰਦਾ ਹੈ

-0-

ਨੈਣਾਂ ਪਰੀ ਬੋਲੀ
ਤੂੰ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਵਾਸੀ ਹੈ
ਜਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਹੈ
ਜੇ ਤੂੰ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਹੈ
ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਵਾਸੀ ਨਹੀਂ
ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ
ਨੀਹਾਂ 'ਚ ਚਿਣ ਜਾਣ ਦੀ
ਮੁਥਾਜੀ ਨਹੀਂ

-0-

ਇਸ ਬਸਤੀ 'ਚ ਤੂੰ
ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਇਸ ਬਸਤੀ ਦੇ ਦਿਲ 'ਚ
ਹਰ ਕਿਸੇ ਲਈ ਥਾਂ ਹੈ
ਇਹ ਬਸਤੀ
ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਘਰ ਹੈ
ਪਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਬੰਦ
ਇਸ ਬਸਤੀ ਲਈ ਦਰ ਹੈ

-0-

ਪਿਆਰ 'ਚ ਨਸ਼ਿਆਇਆ
ਸਿਪਾਹੀ ਬੋਲਿਆ
ਮੈਂ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹਾਂ
ਤੂੰ ਇਹ ਬਸਤੀ
ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਤਿਆਗ ਦੇ
ਆਪਣੀ ਬਾਂਗਡੋਰ
ਮੈਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਦੇ
ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ
ਆਪਣੀ ਮਲਿਕਾ ਬਣਾਵਾਂਗਾ

ਤਾਜ਼ੋ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬਿਠਾਵਾਂਗਾ
ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਹਿਮਤਾਂ
ਤੇ ਨਿਹਮਤਾਂ ਨਾਲ
ਤੈਨੂੰ ਤੋਲ ਦੇਵਾਂ ਗਾ
ਖਜ਼ਾਨੇ ਸਲਤਨਤ ਦੇ
ਤੇਰੇ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਵਾਂ ਗਾ

-0-

ਨੈਣਾਂ ਪਰੀ ਬੋਲੀ
ਸਾਡੀ ਜਾਤ ਲਈ
ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ
ਜੋ ਗਜ਼ ਜ਼ਮੀਂ ਵੀ ਨਹੀਂ
ਸਾਡੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ
ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਹਰਲੀ
ਦੁਨੀਆਂ ਹਸੀਂ ਨਹੀਂ
ਸਾਡੀ ਨਸਲ ਅੱਕ ਹੈ
ਬੋਹਰ ਹੈ ਧਤੂਰਾ ਹੈ
ਕੋਹੜ ਹੈ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ ਬਦਨਾਮੀ ਹੈ
ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੀਰਾਨੀ ਹੈ ।

-0-

ਭਾਗ ਪੰਜਵਾਂ

ਗੁਲਜ਼ਾਰਾਂ ਬਹਾਰਾਂ
ਮੌਸਮਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਨੂੰ
ਅਸੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ
ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੁਲ ਜ਼ਹਾਨ ਲਈ
ਥਾਂ ਹੈ
ਪਰ ਸਾਡੀ ਹੋਂਦ
ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਸ ਨਹੀਂ

-0-

ਤੂੰ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਏਂਗਾ
ਖੁਦ ਵੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ
ਬੇਘਰ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ
ਅਸੀਂ ਉਹ ਫੁੱਲ ਹਾਂ
ਜੋ ਨਾ ਮੰਦਿਰ ਨਾ ਮਸੀਤਾਂ
ਨਾ ਦਰਗਾਹਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ
ਅਸੀਂ ਉਹ ਹਾਂ
ਜੋ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ਬੂ 'ਚ
ਆਪ ਸੜਦੇ ਹਾਂ

-0-

ਤਾਕਤ ਤੇ ਪਿਆਰ 'ਚ
ਨਸ਼ਿਆਏ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ
ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀ
ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਲਤਨਤ 'ਚ ਲੈ
ਆਇਆ
ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ
ਅਜੇ ਪੁੱਜਾ ਹੀ ਸੀ
ਕਿ ਅੱਬਾ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ
ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਬੁਲਾ ਲਿਆ
ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ
ਆਪ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ

ਵਾਲੀ ਮਲਿਕਾ ਸੰਗ
ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਉ

-0-

ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮਲਿਕਾ ਨੂੰ
ਜਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ
ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ
ਕਿਹੜੀ ਨਸਲ ਤੇ ਸਲਤਨਤ ਦੀ
ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੀ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਕੋਣੇ 'ਤੇ
ਤੇਰੀ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਆਬਾਦੀ ਹੈ
ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਜਾਣਦੀ ਸੀ
ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਾਬਤ

-0-

ਇਸ ਲਈ
ਬੜੇ ਗਰਵ ਅਤੇ ਇਤਮਨਾਨ
ਨਾਲ ਬੋਲੀ
ਮੈਂ ਰੰਗਾਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ
ਬਸਤੀ ਦੀ ਵੈਸ਼ੀਆ ਹਾਂ
ਮੇਰਾ ਕੰਮ
ਦਿਲ ਬਹਿਲਾਉਣਾ ਹੈ
ਪਿਆਰ ਵਰਤਾਉਣਾ ਹੈ
ਬੀਮਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ
ਤੰਦਰੁਸਤ ਕਰਨਾ ਹੈ
ਜ਼ਰਦ ਤੇ ਉਦਾਸ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਚ
ਲਹੂ ਦੇ ਰੰਗ ਭਰਨਾ ਹੈ
ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਬਦਨ 'ਤੇ
ਬੱਦਲੀ ਬਣ ਕੇ ਵਰ੍ਹਨਾ ਹੈ
ਕਬਰਾਂ 'ਚ ਜਾਨ ਪਾਉਣੀ ਹੈ
ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ 'ਚ ਜੀਵਨ ਧਰਨਾ ਹੈ

-0-

ਸੁਣ ਕੇ ਉੱਤਰ

ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਪਰੀ ਦਾ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕ੍ਰੋਧ 'ਚ ਆਇਆ
ਕ੍ਰੋਧ 'ਚ ਆਏ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ
ਆਪਣਾ ਵਜੀਰ ਬੁਲਾਇਆ
ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ
ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ
ਜਦ ਨੀਚ ਜਾਤੀ ਦੀ ਵੈਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ
ਮਲਿਕਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ
ਖੁਆਬ ਦੇਖਦੇ ਹਨ
ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਦੇਵੋ
ਮਲਿਕਾ ਬਣਨ ਦਾ
ਇਸਦਾ ਭਰਮ ਮਿਟਾ ਦੇਵੋ।

-0-

ਸਜਾ ਹੈ
ਕਿ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਤੇ
ਇਸ ਵੈਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ
ਸਲਤਨਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ
ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ
ਤੇ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਹੀ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਬਣਾ
ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ
ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਸਬਕ ਸਿੱਖ ਸਕਣ

-0-

ਕਿ ਸਲਤਨਤ 'ਚ
ਇਹ ਦੋ ਗਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਵੀ
ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ
ਸਲਤਨਤ ਨਹੀਂ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਕਬਰਾ

ਸਲਤਨਤ 'ਚ ਗਵਾਰਾ ਨਹੀਂ

-0-

ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਬੋਲਿਆ

ਇਸ ਸਲਤਨਤ ਨੇ

ਮੈਨੂੰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਜਵਾਨੀ ਤੀਕ

ਨਫ਼ਰਤ ਹੀ ਨਫ਼ਰਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ

ਮੈਂ

ਇਸ ਸਲਤਨਤ 'ਚ

ਵਾਧਾ ਹੀ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਮੈਂ ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ

ਇਸ ਸਲਤਨਤ ਨੂੰ ਭੇਂਟ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਮੈਂ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਖੂਨ ਵੀ

ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਧਰਦਾ ਹਾਂ

ਤੇ ਆਪਣਾ ਖੂਨ ਵੀ

ਇਸ ਸਲਤਨਤ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

-0-

ਕਿਰਦਾਰ

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ
ਉਸ ਦਾ ਬੁੱਤ ਬਣਾ ਕੇ
ਮੰਦਿਰ 'ਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ
ਤੇ

ਸਾਰੀ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਬੋਝ
ਉਸ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਧਰ ਦਿੱਤਾ
-0-

ਉਹ ਰੱਬੀ ਬੋਝ
ਹੇਠ ਆਇਆ ਤਿੜਕ ਗਿਆ
ਉਸ ਦਾ ਵਜੂਦ
ਉਸਦੇ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਨਕਸ਼ਾਂ 'ਚ
ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ
ਨਕਲੀ ਰੱਬ ਮਾਧੋਟਾ
ਤੇ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਬੋਝ ਉਠਾਣਾ
ਉਸ ਲਈ ਕਠਨ ਸੀ
-0-

ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਪੰਛੀ ਸੀ
ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦਾ ਤਾਰੂ ਸੀ
ਜੋ ਚੀਜ਼
ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਹੱਥੀਂ ਨਹੀਂ
ਸੀ ਮਿਲਦੀ
ਉਹ ਟੇਢੀ ਉਂਗਲੀ ਕਰਕੇ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੀ ਸੀ
ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ
ਤੇ ਵਖ ਵਖ ਜਿਸਮਾਂ ਦੀ
ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੀ
ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਰ ਸੀ
ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹੁਸਨ
ਧਨ ਮਾਲ ਤੇ ਡੰਗਰਾਂ ਦਾ ਚੋਰ ਸੀ
-0-

ਸ਼ਹਿਰ
ਉਸਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਸੀ
ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾਣ ਦਾ
ਸ਼ਹਿਰ ਕੋਲ
ਬਸ ਇਕੋ ਢੰਗ ਸੀ
ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ
ਉਸ ਦਾ ਬੁੱਤ ਮੰਦਿਰ 'ਚ
ਲਾ ਦਿੱਤਾ
ਇਕ ਚੋਰ ਨੂੰ ਰੱਬ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ
-0-

ਇਕ ਰਾਤ
ਉਹ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਬੁੱਤ 'ਚੋਂ
ਨਿਕਲਿਆ
ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਹਿਰ
ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਗਿਆ
ਵੈਸ਼ੀਅ ਦੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ
ਉਸ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰੀ
ਤੇ ਤੜਕਸਾਰ ਮੰਦਿਰ 'ਚ ਆ
ਬੁੱਤ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਿਆ ਗਿਆ
-0-

ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ
ਕਿ ਸਾਰੀ ਰਾਤ
ਉਹ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਬੁੱਤ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਬਾਹਰ ਸੀ
ਉਸ ਰਾਤ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਕੋਈ
ਕੋਈ ਸੰਨ੍ਹ ਨਾ ਲਗੀ
ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਵਾਰਦਾਤ ਹੋਈ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਸਨ
ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਅਰਾਮ
ਮਿਲਿਆ ਸੀ

-0-

ਅਗਲੀ ਰਾਤ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ
ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਤ ਨੂੰ
ਗਹਿਣੇ ਟੁੰਮਾਂ ਪਾਈਆਂ ਸਨ
ਉਸ ਨੇ ਬੁੱਤ 'ਚ ਨਿਕਲ
ਬੁੱਤ ਤੋਂ ਉਤਾਰੀਆਂ
ਰਾਤ ਮੈਖਾਨੇ ' ਗੁਜ਼ਾਰੀ
ਦੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ
ਬਦਚਲਣ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ
ਬਦਫੈਲੀਆਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ

-0-

ਸਵੇਰੇ ਫਿਰ ਮੰਦਿਰ 'ਚ ਆ ਗਿਆ
ਤੇ ਬੁੱਤ 'ਚ
ਰੱਬ ਬਣ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ
ਬੁੱਤ ਗਹਿਣਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸੱਖਣਾ ਸੀ
ਜ਼ਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਸਤਰ
ਬੁੱਤ ਦੇ ਜਿਸਮ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਲੋਕਾਂ ਸੋਚਿਆ
ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਅਸੀਂ
ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ
ਜੇ ਵੇਚ ਆਇਆ ਹੈ
ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ
ਉਸ ਰਾਤ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ
ਅਮਨ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ

-0-

ਅਗਲੀ ਰਾਤ
ਉਸ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਬੁੱਤ 'ਚੋਂ
ਨਿਕਲਿਆ
ਆਪਣੀ ਰੱਬੀ ਬੁੱਤ ਉਠਾਇਆ

ਤੇ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ
ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਬੁਲਾਇਆ
ਚੋਰਾਂ ਨੇ
ਸ਼ਹਿਰ 'ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਇਆ
ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੋਰ ਰੱਬ ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਜਦ ਤੱਕ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੋਰ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ
ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ
ਹੁਣ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਸੰਨਾਂ
ਤੇ
ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਤੇ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਸਨ
ਚੋਰੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਨ
ਚੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਸਨ

-0-

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ
ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ
ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਲਭਕੇ ਲਿਆਉ
ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ
ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵਸਾਉ
ਉਸ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ
ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੋਰ ਦਾ
ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦਾ
ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਉਸ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ
ਸ਼ਹਿਰ ਲਈ
ਇੱਡਾ ਵੱਡਾ ਤਸੀਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ

-0-

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ
ਉਸ ਨੂੰ ਢੂੰਡਿਆ ਤੇ
ਇਕ ਵੈਸ਼ੀਆ ਦੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਪਾਇਆ

ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ
ਤੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਪਰਤ ਆ
ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ
ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਵਸ ਜਾ
ਉਹ ਬੋਲਿਆ
ਮੈਂ ਚੋਰ ਸਾਂ ਨੰਗਾ ਸਾਂ
ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸਾਂ
ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਦਾ ਸਾਂ
ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਚ ਕਰਦਾ ਸਾਂ
ਮੈਂ ਚੋਰ ਸਾਂ ਚੋਰ ਹਾਂ

-0-

ਤੁਸੀਂ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਜਾਮੇ 'ਚ
ਸਾਧ ਨਹੀਂ ਚੋਰ ਹੋ
ਤੁਸਾਂ
ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ
ਅਡੰਬਰ ਰਚਿਆ
ਇਕ ਚੋਰ ਦੇ ਬਦਲੇ
ਤੁਸਾਂ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਦਾ
ਮੁੱਲ ਵੱਟਿਆ
ਆਪਣਾ ਰੱਬ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲਾਇਆ
ਤੁਸਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ
ਕੀ ਮੁੱਲ ਹੈ ਪਾਇਆ?

-0-

ਮੈਂ ਚੋਰ
ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੱਬ ਦੇ ਬਦਲੇ
ਦਾਅ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦਾ
ਮੈਂ ਚੋਰ ਸਾਂ ਮੈਂ ਚੋਰ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਰੱਬ ਅਖਵਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਰੱਬ ਦਾ ਬੋਝਾ ਉਠਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਮੈਂ ਚੋਰ ਹਾਂ
ਚੋਰੀ ਮੇਰਾ ਸੱਚ ਹੈ

ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਹੈ ਮੇਰਾ ਰੱਬ ਹੈ
ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਰੱਬ ਨਹੀਂ
ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਈਮਾਨ
ਨਹੀਂ ਸੱਚ ਨਹੀਂ

-0-

ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ਹਿਰ
ਸਦਾ ਲਈ ਤਿਆਗ
ਆਇਆ ਹਾਂ
ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਰੱਬੀ ਮਾਖੌਟਾ
ਸਿਰ ਤੋਂ ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਰ
ਉਤਾਰ ਆਇਆ ਹਾਂ
ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ
ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੁਟਾਇਆ ਹੈ
ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਬੀਜਿਆ
ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਆਇਆ ਹੈ।

-0-

ਕ੍ਰਾਂਤੀ

ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ -ਪਹਾੜ

ਪਹਾੜ 'ਚੋਂ ਪਹਾੜ
ਸਮੁੰਦਰ 'ਚੋਂ ਸਮੁੰਦਰ
ਜੰਗਲ 'ਚੋਂ ਰੁੱਖ
ਦਰਿਆ 'ਚੋਂ ਦਰਿਆ
ਨਦੀਆਂ 'ਚੋਂ ਨਦੀਆਂ
ਨਿਕਲਕੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ
ਅੰਬਰ 'ਚੋਂ ਅੰਬਰ
ਧਰਤ 'ਚੋਂ ਧਰਤ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਨਿਕਲ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

-0-

ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਭੀੜ
ਇਕ ਚੌਰਾਹੇ 'ਚ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ
ਪਹਾੜ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ
ਪਹਾੜ ਬੋਲਿਆ
ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਪਹਾੜ 'ਚੋਂ
ਨਿਕਲਕੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ
ਉਹ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ
ਇਕੋ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ

-0-

ਉਸ 'ਚ ਸਮਾਂ
ਪੈਣਾਂ ਮੌਸਮ ਬਹਾਰਾਂ
ਰੁੱਤਾਂ ਆਈਆਂ ਤੇ ਗਈਆਂ
ਬੱਦਲ ਵਰ੍ਹੇ
ਧੁੱਪਾਂ ਤੇ ਛਾਵਾਂ
ਉਸ ਦੇ ਵਜੂਦ 'ਚ ਉਤਰੀਆਂ
ਪਰ ਉਸ ਨੇ
ਨਾ ਟੁਰਨਾ ਨਾ ਉਡਣਾ

ਨਾ ਤਰਨਾ ਨਾ ਸੁਣਨਾ
ਨਾ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ

-0-

ਅਸੀਂ

ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਨ ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਾਂ
ਨੱਕ ਹੱਥ ਜੀਭਾ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਤਾਂ

ਕਿ ਉਹ ਸਮੇਂ ਨਾਲ

ਪੌਣਾਂ ਨਾਲ

ਮੌਸਮ ਬਹਾਰਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਨਾਲ

ਆ ਜਾ ਸਕੇ

ਤੁਰ ਸਕੇ ਉੱਡ ਸਕੇ

ਤਰ ਸਕੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਤੇ ਵੇਖ

ਸਕੇ

ਸਾਨੂੰ ਮੁਰਦਾ ਪਹਾੜ ਨਹੀਂ

ਜਿਉਂਦਾ ਪਹਾੜ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

-0-

ਭਾਗ ਦੂਜਾ -ਸਮੁੰਦਰ

ਸਮੁੰਦਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ
ਸਮੁੰਦਰ ਬੋਲਿਆ
ਸਮੁੰਦਰ ਉਹੀ ਗੰਧਲਾ
ਤੇ ਆਦਿ ਜਲ ਜੀਅ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ
ਬੂੰਦਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤਿੜਕ ਰਹੇ ਹਨ
ਅੰਗ ਨਕਸ਼ ਭਰ ਰਹੇ ਹਨ
ਬੂੰਦਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ
ਗੁਆਚ ਰਹੀ ਹੈ
ਆਉ ਤੇ ਵੇਖੋ
ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ
ਮੋਈਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਤੈਰ
ਰਹੀਆਂ ਹਨ
ਤੇਲ 'ਚ ਲਿਬੜੇ ਪੰਛੀਆਂ
ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਬਾਰ
ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗੇ ਹਨ

-0-

ਸਮੁੰਦਰ
ਬਹੁਤ ਬੁੱਢਾ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ
ਗਿਆ ਹੈ
ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਜਲ ਹੀ
ਬਦਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ
ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਕਿ ਇਹ ਬੁੱਢਾ ਸਮੁੰਦਰ
ਸਾਡੇ ਰਾਹ 'ਚੋਂ ਹਟੇ
ਤਾਂ ਅਸੀਂ
ਨਵ ਜਨਮੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ
ਤਾਇਨਾਤ ਕਰੀਏ
ਤਾਂ ਕਿ ਮੱਛੀਆਂ ਮਰਨੋਂ

ਬਚ ਸਕਣ
ਪੰਛੀ ਜੀਅ ਸਕਣ
ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂ
ਸਮੁੰਦਰ ਤਿਆਗਣਾ ਛੱਡਣ
ਬੁੰਦਾਂ ਦੀ
ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਪਹਿਚਾਣ
ਕਾਇਮ ਰਹੇ
ਤੇ ਨਵ ਜਨਮੇਂ ਸਮੁੰਦਰ
ਦੀ ਹੋਂਦ
ਬੁੰਦਾਂ 'ਚ ਢਲ ਸਕੇ।

-0-

ਭਾਗ ਤੀਜਾ -ਦਰਿਆ

ਦਰਿਆ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ
ਦਰਿਆ ਬੋਲਿਆ
ਦਰਿਆ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ
ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਟੁਰਦਾ
ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਨਾ ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ
ਨਾ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ
ਸਵੀਕਾਰਦਾ ਹੈ
ਨਾ ਇਸ ਦੀ ਗਤੀ 'ਚ
ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ
ਨਾ ਨਵੇਂ ਦਿਸ਼ਦਿਆਂ ਦੀ
ਨਾ ਨਵਜੀਵਨ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੈ

-0-

ਦਰਿਆ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪਹਾੜੀ
ਕੁੰਦਰਾਂ 'ਚੋਂ ਵਗਦਾ ਹੈ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਦੀ
ਸੂਰਜ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਤੱਕਿਆ
ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੇ ਹਵਾ ਬਿੰਨ
ਦਰਿਆ ਦਾ ਵਜੂਦ
ਗਲ ਗਿਆ ਹੈ

-0-

ਦਰਿਆ ਵਿਚਲਾ ਦਰਿਆਈ
ਜੀਵਨ
ਆਹਿਸਤਾ ਅਹਿਸਤਾ
ਖੰਡਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
ਦਰਿਆ
ਪੱਥਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਦਰਿਆਈ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ

ਚੁੱਪ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਇਕੱਲਤਾ
ਸਮਾਈ ਹੈ
ਜਿਸ ਨੇ
ਦਰਿਆਈ ਹੋਂਦ ਦੀ ਅਲਖ
ਮੁਕਾਈ ਹੈ

-0-

ਅਸੀਂ
ਜਲ ਸਮੰਤ
ਇਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਗਤੀ
ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਨਵੀਂ ਚੇਤਨਾ
ਨਵੇਂ ਦਿਸ਼ਹੱਤੇ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ
ਇਸ 'ਚ
ਬੀਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਤਾਂ ਕਿ
ਇਹ ਆਪਣਾ ਵਰਤਮਾਨ
ਭੂਤ ਤੇ ਭਵਿਖ ਸਿਆਣ
ਸਕੇ
ਨਵਜੀਵਨ ਦੀਆਂ
ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦਰਿਸ਼ਟੀਆਂ
ਤੇ ਸਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਦੀ
ਸੱਚ ਜਾਣ ਸਕੇ।

-0-

ਭਾਗ ਚੌਥਾ - ਨਦੀ

ਨਦੀਆਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ
ਨਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ
ਇਹ ਬੁੱਢੀ ਤੇ ਪੁਰਾਣੀ ਨਦੀ
ਸੂਈ ਦੇ ਨੱਕੇ 'ਚੋਂ ਵਗਦੀ ਹੈ
ਜੋ ਸੂਈ
ਨਾ ਫੁੱਲ ਪੱਤੀਆਂ
ਨਾ ਘੁੱਗੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ
ਨਾ ਮੋਰ ਤੋਤੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਚਾਦਰ ਤੇ
ਪਾਅ ਸਕਦੀ ਹੈ

-0-

ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪੁਰਾਣਾ
ਇਸ ਦਾ ਵਜੂਦ ਖੁਰ ਗਿਆ ਹੈ
ਭੁਰ ਗਿਆ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਗੰਧਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ
ਬੂਦਬੂ 'ਚ ਸੜ ਗਿਆ ਹੈ
ਨਦੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਜੋਤ
ਮਧਮ ਪੈ ਗਈ ਹੈ
ਬੁਢਾਪੇ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸਦਕਾ
ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕੰਬਦਾ ਹੈ
ਨਦੀ ਦਾ ਜੀਵਨ
ਨਦੀ ਦਾ ਕਲਬੂਤ ਤਿਆਰ
ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਗੇ
ਜੰਗਲੀ ਰੁੱਖਾਂ 'ਚ ਵਸ ਗਿਆ ਹੈ
ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਣੀ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਂਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ 'ਚੋਂ
ਥਲ ਝਾਕਦੇ ਹਨ
ਇਸ ਦੀ ਟੋਰ ਰੁਕ ਗਈ ਹੈ

ਇਸ ਵਿਚਲੀ ਰੋਸ਼ਨੀ
ਮੁਕ ਗਈ ਹੈ
ਇਹ ਹਰਿਆਉਲ ਸਿਰਜਣ
ਤੇ ਅਨਾਜ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ
ਲੱਗਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ
ਨਦੀ 'ਚ ਨਦੀ ਦਾ ਸੱਚ
ਨਹੀਂ ਜਿਉਂਦਾ
ਭਰਮ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ

-0-

ਭਾਗ ਪੰਜਵਾਂ-ਜੰਗਲ

ਜੰਗਲ 'ਚੋ ਨਿਕਲੇ
ਰੁੱਖਾਂ ਉਚਾਰਿਆ
ਇਹ ਜੰਗਲ
ਸਾਡਾ ਦਰਪਣ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ
ਸਾਡਾ ਚਿਹਰਾ
ਜੰਗਲ 'ਚੋਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ
ਸਾਡੀ ਹੋਂਦ
ਜੰਗਲ 'ਚ ਸੁਰਖਸ਼ਤ ਨਹੀਂ
ਜੰਗਲ 'ਚ ਪੱਤਾ ਪੱਤਾ
ਸਾਡੀ ਪਹਿਚਾਣ ਤੋਂ
ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ

-0-

ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਕਿ ਜੰਗਲ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ
ਆਸਮਾਨ 'ਚ ਹੋਣ
ਤੇ ਸਿਰ ਧਰਤ 'ਚ ਹੋਵੇ
ਤਾਂ ਕਿ ਜੰਗਲ
ਆਪਣਾ ਸੱਚ ਸਮਝ ਸਕੇ
ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਸੰਗ ਟੁਰ
ਧਰਤੀ ਕੱਜ ਸਕੇ
ਰੁੱਖ ਜੰਗਲ 'ਚ
ਜੰਗਲ ਰੁੱਖਾਂ 'ਚ ਵਸ ਸਕੇ

-0-

ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਨ
ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਬਨਵਾਸੀ ਹੋ
ਗਿਆ ਹੈ
ਜੰਗਲ ਪਤਝੜਾ
ਉਜਾੜਾ ਤੇ ਸੋਕਿਆਂ ਦੀ
ਆਬਾਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ

ਹਰਿਆਉਲ
ਜੰਗਲ ਦਾ ਵਜੂਦ ਤਿਆਗ
ਥਲਾਂ 'ਚ ਵਸ ਗਈ ਹੈ
ਮੌਸਮ ਬਹਾਰਾਂ ਰੁੱਤਾਂ
ਰੰਗ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ
ਜੰਗਲ 'ਚ ਹੀ
ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ
ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਜੂਦ 'ਚ
ਹੁਣ ਰੁਖ ਨਹੀਂ
ਜੰਗਲ ਰੁੱਖਾਂ ਰਹਿਤ
ਸੜਦਾ ਥਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ

-0-

ਭਾਗ ਛੇਵਾਂ - ਧਰਤੀ

ਧਰਤੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ
ਧਰਤੀ ਬੋਲੀ
ਧਰਤੀ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ
ਉੱਗੀ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ
ਉੱਗਾ ਰਹੀ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਅੱਗ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਖਾਹ ਰਹੀ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਬਦਲਿਆ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵਜੂਦ
ਕਦੀ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ
ਕਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ
ਕਦੀ ਕੰਪਿਊਟਰ 'ਚ ਢਲਿਆ
ਹੈ

ਕਦੀ ਮਨੁੱਖ 'ਚੋਂ
ਮਨੁੱਖ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਿਆ ਹੈ
ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ
ਗੁੰਮਿਆਂ ਹੈ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗ
ਨਾ ਧਰਤੀ ਦਾ ਵਜੂਦ ਬਦਲਿਆ ਹੈ
ਨਾ ਤਾਸੀਰ ਨਾ ਜਾਮੀਰ
ਬਦਲੀ ਹੈ
ਨਾ ਬਦਲੇ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗੂ
ਧਰਤੀ ਆਪਣੀ ਕੁੱਖ 'ਚੋਂ
ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਫ਼ਸਲ ਹੀ ਉੱਗਾ
ਸਕੀ ਹੈ
ਨਾ ਬਿਜਲਈ ਚੌਲ
ਨਾ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀ ਕਣਕ
ਨਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ

ਕੰਪਿਊਟਰੀ ਵਜੂਦ ਵਾਂਗ
ਮੱਕੀ ਬਾਜਰਾ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰ
ਸਕੀ ਹੈ

-0-

ਧਰਤੀ
ਆਪਣੀ ਕੁੱਖ 'ਚੋਂ
ਕਿਉਂ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਿਰਜਦੀ
ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਂਦ
ਪਲਾਸਟਕ ਬਿਜਲੀ
ਰੋਬੋਟ ਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਮਨੁੱਖ ਅਨੁਸਾਰ
ਕਿਉਂਕਿ ਢਲਦੀ
ਕਿਉਂ ਆਪਣਾ ਪੁਰਾਤਨ ਸੱਚ
ਤੇ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ
ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਨੁਸਾਰ
ਅੰਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ
ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ

-0-

ਅਸੀਂ ਮੌਸਮਾਂ ਬਹਾਰਾਂ
ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਵਜੂਦ ਬਦਲਦੇ
ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਬੱਦਲਾਂ 'ਚੋਂ ਬਰਸਾਤ ਦਾ ਰੂਪ
ਅਗਨ 'ਚੋਂ ਤੇਜ਼ ਦਾ ਰੂਪ
ਜਲ 'ਚੋਂ ਤੇਜ਼ ਦਾ ਰੂਪ
ਜਲ 'ਚੋਂ ਰਸ ਦਾ ਰੂਪ
ਬਦਲਿਆ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ
ਯੁੱਗਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਧਰਤੀ 'ਚ
ਨਵ ਜਨਮੀ ਧਰਤੀ ਦਾ
ਵਜੂਦ ਧਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ

-0-

ਧਰਤੀ ਜੋ

ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ
ਅੰਬਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ
ਕਰਵਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਅਸੀਂ
ਧਰਤੀ ਤੇ ਅੰਬਰ ਦਾ
ਮੇਲ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਇਸ ਮਿਲਣ 'ਚੋਂ
ਕੁੱਝ ਨਵਾਂ ਉੱਗਾਉਣਾ
ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ
ਬਦਲਿਆ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ
ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ
ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਨੁਹਾਰ
ਬਦਲਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਆਦਿ
ਆਦਿ ਨੂੰ ਅੰਤ ਦਾ ਰੂਪ
ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

-0-

ਭਾਗ ਸੱਤਵਾਂ -ਆਸਮਾਨ

ਆਸਮਾਨ 'ਚੋਂ
ਨਿਕਲਿਆ ਆਸਮਾਨ
ਸੰਬੋਧਿਆ
ਆਸਮਾਨ ਦੀ ਸਾਰੀ
ਸਮਗਰੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ
ਸਮਕਾਲੀ ਨਹੀਂ
ਚੰਨਾ ਸੂਰਜਾਂ ਤਾਰਿਆਂ
ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਘੱਟ ਗਈ ਹੈ
ਅਸੀਂ ਨਵਾਂ ਚੰਨ ਸੂਰਜ ਤਾਰੇ
ਅੰਬਰ 'ਚ ਬੀਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ

-0-

ਆਸਮਾਨ
ਆਪਣੀ ਕੁੰਜ ਉਤਾਰੇ
ਤੇ ਆਪਣੇ 'ਚੋਂ
ਨਵਾਂ ਆਸਮਾਨ ਸਿਰਜੇ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੁਆਲੇ
ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਥਾਂ
ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਉੱਤਰੇ
ਤੇ ਧਰਤੀ ਜਿਹਾ ਕੁੱਝ
ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ 'ਚੋਂ ਉਗਾਏ
ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ
ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਮਿਟ ਸਕੇ
ਆਪਣੇ 'ਚ ਖਲੋਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ
ਪੈਰ ਲਾਏ
ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿੰਦੂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ
ਦਾਇਰਿਆਂ 'ਚ ਵਿਚਰੇ
ਨੀਲਾ ਆਸਮਾਨ
ਫਿੱਕਾ ਪੈਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਉਸ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਨਕਸ਼ਾਂ 'ਚੋਂ

ਨੂਰ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ
ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਧੜ 'ਚ
ਨਵੇਂ ਅੰਗ ਨਵੇਂ ਨਕਸ਼
ਬੀਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਉੱਗਾਉਣੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ

-0-

ਆਸਮਾਨ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੀ
ਲੋਅ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੈ
ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਨ ਤਾਰੇ ਨਾ ਸੂਰਜ
ਨਾ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਾਪਰਦਾ ਠੀਕ ਠੀਕ
ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ
ਨਵੀਆਂ ਬਣਵਾਉਣੀਆਂ
ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ।

-0-

ਭਾਗ ਅੱਠਵਾਂ - ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਲਾਪਦੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਸਤਰ
ਤਿਆਗੇ
ਤੇ ਨਵੇਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ
ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ 'ਚੋਂ ਪਰੰਪਰਾਗਤ
ਸਭ ਕੁੱਝ ਨਿਚੋੜੇ
ਤੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਹਿਤ
ਵਜੂਦ
ਨਵੇਂ ਬਸਤਰਾਂ 'ਚ ਧਰੇ
ਪੁਰਾਤਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਰੱਬੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸੱਚ 'ਤੇ
ਅਧਾਰਤ ਸੀ
ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਰੱਬੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ
ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ
ਸਗੋਂ ਰੱਬੀ
ਸੰਕਲਪ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ
ਰੱਬੀ ਸੰਕਲਪ
ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ
ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸੱਚ ਦੀ ਥਾਂ
ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਹੀ ਸੱਚ ਮੰਨਣਾ
ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਹੈ
ਨਵ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸੱਚ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਇਸ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ
ਸੰਕਲਪ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ
ਜੋ ਨਵ ਜੀਵਨ ਦੀ

ਪ੍ਰਫੁਲਤਾ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ
ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ

-0-

ਨਵ ਜੀਵਨ ਦਾ
ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਮੰਚ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਪਾਤਰ
ਆਪਣਾ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਹੈ
ਆਪਣਾ ਸੂਤਰਧਾਰ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ
ਆਪਣਾ ਆਸਮਾਨ ਹੈ
ਨਵ ਜੀਵਨ ਆਪਣੀ ਲੀਲਾ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਰੰਗ ਢੰਗ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਰੰਗ ਮੰਚ 'ਤੇ
ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਤੀ ਨਵ ਫਲਸਫਾ
ਜੀਵਨ 'ਚ ਧਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ

-0-

ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਸਿਰਜਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ 'ਚ ਜਿਉਣਾ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਨਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲੋਅ 'ਚ
ਆਪਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਮੌਸਮਾਂ ਬਹਾਰਾਂ ਰੁੱਤਾਂ
ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਨੂੰ
ਨਵੇਂ ਨਾਮ
ਨਵੇਂ ਅਰਥ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ

-0-

ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਹਨੇਰੀ
ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ 'ਚ ਝੁਲੀ ਹੈ

ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਨਵਾਂ
 ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ
 ਨਵੀਂ ਹੋਂਦ ਨਵਾਂ ਵਜੂਦ
 ਉਸਾਰਿਆ ਹੈ
 ਕੁਦਰਤ ਨੇ
 ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ
 ਆਪਣੀ ਕੁੰਜ ਉਤਾਰੀ ਹੈ
 ਤੇ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ
 ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ
 ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ
 ਸੱਚ ਦਾ ਸੱਚ
 ਜੋ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸੀ
 ਦਾ ਯਥਾਰਥਕ ਰੂਪ ਨਜ਼ਰ
 ਆਇਆ ਹੈ
 ਆਸਮਾਨ ਸਮੁੰਦਰ ਦਰਿਆ
 ਪਹਾੜ ਜੰਗਲ ਨਦੀਆਂ
 ਤੇ ਧਰਤੀ
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇਹ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਰੂਪ
 ਜਨਮ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ
 ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹਨ
 ਕਾਇਨਾਤ ਤੋਂ ਉਤਾਰੀ
 ਕੁੰਜ ਦੇ ਬੋਲ

-0-

ਤੁਸੀਂ ਜੋ
 ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਬਦਲਣਾ
 ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ
 ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲ ਦੇਵੋ
 ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ
 ਤੇ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
 ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਵਜੂਦ 'ਚੋਂ
 ਨਵਜੀਵਨ ਬੋਲਿਆ

ਰੱਬ ਕਦੀ ਵੀ ਪੁਰਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਕਦੀ ਬੁੱਢਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਉਸ ਦੀ ਸੋਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ
ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹੈ
ਉਹ ਅਜੋਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ
ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਅਦਿੱਸ ਹੈ

-0-

ਉਹ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ
ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ
ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸੱਚ ਹੈ
ਉਹ ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ
ਕਲਿਆਣ ਤੇ ਏਕਤਾ ਦਾ
ਸਰੂਪ ਹੈ
ਉਹ ਅਨੇਕਤਾ 'ਚ
ਏਕਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ
ਉਹ ਏਕਤਾ 'ਚ ਅਨੇਕਤਾ ਦਾ
ਸੱਚ ਹੈ

-0-

ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾ ਹੋਂਦ
ਅਜੋਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ
ਉਸ ਦੇ ਸੰਕਲਪ 'ਚ
ਜਿਉਂਦਾ ਮਨੁੱਖ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੋਲ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਬੋਲ ਹੈ
ਰੱਬੀ ਸੰਕਲਪ ਨੇਕ ਗੁਣਾਂ
ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੈ
ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ
ਉਸਾਰਨੀ ਹੈ

ਇਸ ਲਈ ਰੱਬੀ ਸੰਕਲਪ
ਦਾ ਸੱਚ
ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ
ਜਿਸ ਸੱਚ ਬਿਨਾਂ
ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੰਕਲਪੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਅਧੂਰੀ ਹੈ ।

-0-

ਪੁਨ

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ

ਹਰ ਕੋਈ

ਆਪਣੀ ਪੁਨ ਪਿੱਛੇ ਲਗਾ ਹੈ

ਪੁਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ

ਕਿੱਥੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਡੋਬਦੀ ਹੈ

ਜਾਂ ਤਾਰਦੀ ਹੈ

ਚਾਨਣ ਤੋਂ ਹਨੇਰੇ 'ਚ

ਜਾਂ

ਹਨੇਰੇ 'ਚੋਂ ਚਾਨਣ 'ਚ ਉਤਾਰਦੀ

ਹੈ

ਕਿਸੇ ਨੂੰ

ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ

ਪੁਨ ਦੇ ਵਜੂਦ ਬਿਨਾਂ

ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ

ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਸੋਚ ਨਹੀਂ

-0-

ਕਿਸੇ ਨੂੰ

ਪੱਥਰ 'ਚੋਂ ਰੱਬ ਉੱਗਾਉਣ ਦੀ

ਪੁਨ ਹੈ

ਉਹ ਪੱਥਰ ਪਿੱਛੇ ਨਸ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਪੱਥਰ ਦੇ ਸੱਚ 'ਚ

ਰੱਬ ਦਾ ਝੂਠਾ ਵਜੂਦ

ਸਿਰਜ ਰਿਹਾ ਹੈ

-0-

ਇਹ ਪੁਨ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਹਿਤ ਹੈ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੋਲ ਅੱਖਾਂ

ਜੁਬਾਨ ਕੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ

ਕਬਰ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
 ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਚ ਲਹੂ ਮਾਸ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ
 ਜਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
 ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਪੱਥਰ 'ਚੋਂ
 ਰੱਬ ਉਗਾਉਣਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਰਿਹਾ
 ਵਿਸ਼ਵਾਸ
 ਪੱਥਰ 'ਚੋਂ ਰੱਬ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਵੀ
 ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ
 ਕਿਉਂਕਿ
 ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ 'ਚ
 ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਲਹੂ ਦੌੜਦਾ ਹੈ
 ਜੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅੰਧਾ ਹੈ
 ਜ਼ੁਬਾਨ ਰਹਿਤ ਹੈ
 ਦਿਸ਼ਟੀ ਰਹਿਤ ਹੈ
 ਤਾਂ ਵੀ
 ਉਹ ਪੱਥਰ 'ਚੋਂ
 ਰੱਬ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
 ਕਿਉਂਕਿ
 ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ
 ਤੇ ਜ਼ਮੀਰ ਸੰਕਲਪ ਰਹਿਤ
 ਹੁੰਦੀ ਹੈ
 ਇਹ ਸਿਰਫ ਧੁਨ ਹੈ
 ਪੱਥਰ 'ਚੋਂ ਰੱਬ ਉਗਾਣ ਦੀ
 ਜਾਂ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ
 ਮਰ ਜਾਣ ਦੀ
 -0-
 ਧੁਨ 'ਚ ਚੂਹਾ
 ਬਿੱਲੀ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜ ਰਿਹਾ ਹੈ
 ਕਿ ਬਿੱਲੀ
 ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ

ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ
ਬਸ ਇੱਕ ਧੁਨ ਹੈ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ
ਜਾਂ ਮੌਤ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ
ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ
ਜੀਵਨ ਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਸੱਚ
ਦੀ ਕੋਈ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ
ਧੁਨ ਦਾ ਅਗਾਜ਼ ਤਾਂ ਹੈ
ਪਰ ਅੰਜਾਮ ਬਾਰੇ
ਧੁਨ ਵਾਕਿਫ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
ਚੂਹੇ ਦੀ ਧੁਨ
ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਵਲ ਲਿਜਾ
ਰਹੀ ਹੈ
ਜਾਂ ਧੁਨ ਹੀ
ਮੌਤ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ
ਚੂਹੇ ਨੂੰ
ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ
ਚੂਹਾ ਤਾਂ ਧੁਨ ਪਿੱਛੇ
ਨੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ

-0-

ਕਿਸੇ ਨੂੰ
ਭੀੜ ਦੀ ਧੁਨ ਹੈ
ਉਹ ਆਪਣੀ ਧੁਨ 'ਚ
ਭੀੜ ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਭੀੜ ਪਿੱਛੇ
ਉਸ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨਹੀਂ
ਧੁਨ ਦੌੜ ਰਹੀ ਹੈ
ਭੀੜ
ਉਸ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ
ਕਰਾਏ ਗੀ ਕਿ ਨਹੀਂ
ਜਾਂ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਹੀ

ਡੋਬ ਦੇਵੇਗੀ
ਖੁਦ ਭੀੜ ਲਈ
ਦੂਸਰਾ ਕਿਨਾਰਾ ਹੈ
ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ
ਨਾ ਭੀੜ ਜਾਣਦੀ ਹੈ
ਨਾ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ
ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ
ਸਿਰਫ ਭੀੜ 'ਚ ਭੀੜ ਹੋਣ ਦੀ
ਧੁਨ ਹੈ
ਬੇਸ਼ਕ
ਉਹ ਭੀੜ ਦੇ ਵਜੂਦ 'ਚ
ਗੁਆਚ ਜਾਏ
ਤੇ
ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ
ਪਰਤਣ ਦਾ ਰਾਹ
ਭੁਲ ਜਾਏ

-0-

ਕੋਈ ਧੁਨ 'ਚ
ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜ ਕੇ
ਕਿੱਥੇ ਅੱਪੜੇਗਾ
ਕੋਈ ਜੇ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਬਹਿ ਕੇ
ਆਪਣੇ ਤੱਕ ਅੱਪੜ
ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ
ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜਕੇ
ਆਪਣਾ ਕੀ ਫੜੇਗਾ

-0-

ਆਪਣੀ ਉਦਾਸੀ 'ਚ
ਉਤਰੇਗਾ
ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ

ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ
ਸ਼ੋਰ ਸੁਣੇਗਾ
ਆਪਣੇ ਸ਼ੋਰ 'ਚ ਉਤਰੇਗਾ
ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਏਗਾ
ਆਪਣੀ ਧੁਨ 'ਚ
ਦੌੜਦੇ ਰਹਿਣਾ
ਆਪਣਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਫੜਨ
ਬਰਾਬਰ ਹੈ
ਧੁਨ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ
ਪ੍ਰਛਾਵੇਂ ਦੀ ਦੌੜ
ਦੇਹ ਦੀ ਗਤੀ 'ਚ ਹੈ

-0-

ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ
ਦੌੜਦਾ ਦੌੜਦਾ ਆਦਮੀ
ਕਈ ਵਾਰ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਫਿਰ
ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

-0-

ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜਦਾ
ਆਦਮੀ
ਕਈ ਵਾਰ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ
ਆਪਣਾ ਅੱਗਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ
ਆਉਂਦਾ
ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਜਾਏ
ਜਾਂ
ਉਸ ਦਾ ਅੱਗਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਏ
ਉਸ ਦੀ ਧੁਨ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ
ਉਹ ਤਾਂ

ਆਪਣੀ ਬੇਮਤਲਬੀ ਧੁਨ 'ਚ
ਧੁਨ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜ ਰਿਹਾ ਹੈ

-0-

ਪੌਣ ਗਤੀ ਲਈ
ਅਗਨ ਤੇਜ਼ ਲਈ
ਜਲ ਰਸ ਲਈ
ਅਕਾਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਲਈ
ਧਰਤੀ ਸੁਰੰਧ ਲਈ
ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਧੁਨ 'ਚ
ਨੱਸ ਰਹੇ ਹਨ
ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਛਾਵੇਂ ਫੜ ਰਹੇ ਹਨ
ਭਰਮ ਦਾ ਸੱਚ
ਸੱਚ ਦਾ ਭਰਮ ਤਰ ਰਹੇ ਹਨ

-0-

ਸ਼ੋਰ
ਸ਼ੋਰ ਪਿੱਛੇ ਨੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਅਗਲੇ ਸ਼ੋਰ ਦੀ
ਮਾਤਰਾ ਨਾਪਣ ਲਈ
ਚੁੱਪ ਚੁੱਪ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜ ਰਹੀ ਹੈ
ਅਗਲੀ ਚੁੱਪ ਦੀ
ਗਹਿਰਾਈ ਜਾਨਣ ਲਈ
ਉਦਾਸੀ ਉਦਾਸੀ ਪਿੱਛੇ
ਇੱਕਲ ਇੱਕਲ ਪਿੱਛੇ
ਦੌੜ ਰਹੀ ਹੈ
ਸਿਫਰ
ਸਿਫਰ ਦਾ ਸਫਰ ਕਰ
ਰਹੀ ਹੈ
ਸਿਫਰ 'ਚ
ਸਿਫਰ ਧਰ ਰਹੀ ਹੈ

-0-

ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ

ਆਪਣੀ ਧੁਨ 'ਚ ਨਸ
ਰਹੀ ਹੈ
ਅਸਲ 'ਚ
ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਨਸ ਰਿਹਾ
ਸਭ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਹੈ
ਜਿੱਥੋਂ ਟੁਰੇ ਸਨ
ਜੇ ਨਸ ਰਹੀ ਹੈ
ਤਾਂ ਧੁਨ
ਧੁਨ 'ਚ ਨਸ ਰਹੀ ਹੈ
ਧੁਨ ਧੁਨ ਦਾ
ਸਫਰ ਧੁਨ ਧੁਨ ਤਕ
ਅਪੜ ਰਹੀ ਹੈ
ਨਾ ਧੁਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ
ਨਾ ਅੱਗੇ ਨਾ ਪਿੱਛੇ ਕੁੱਝ ਹੈ
ਧੁਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਧੁਨ ਹੈ
ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਧੁਨ ਹੈ
ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਬੇਸ਼ਬਦਾ
ਸਫਰ ਹੈ
ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਬੇਅਰਥਾ
ਅਰੱਥ ਹੈ

-0-

ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਦਾਇਰੇ

ਮੇਰੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸੀ
ਜੋ ਪਿੱਠ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਲੱਗਾ
ਟੁਰਦਾ ਸਾਂ ਮੈਂ
ਪੁੱਠੇ ਪੈਰੀ ਟੁਰੇ ਤੇ ਜਾਣਿਆ
ਬੀਜ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਹੈ
ਰੁੱਖ ਵਿਚਲੇ ਸੱਚ ਤੋਂ
ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ
ਰੁੱਖੀ ਅਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣੂ
ਨਹੀਂ

—0—

ਬੱਦਲ ਸਹਿਰਾ ਦੀ ਥਾਂ
ਸਾਗਰ ਤੇ ਵਰ੍ਹ ਗਿਆ
ਜਲ ਦਾ ਜਲ
ਜਲ 'ਚ ਰਲ ਗਿਆ
ਬੱਦਲ ਨੇ
ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਗੁਆ ਲਈ
ਸਾਗਰ ਦੀ ਹੋਂਦ 'ਚ
ਢਲ ਗਿਆ

—0—

ਮੇਰੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ
ਮੇਰੀ ਤਾਕਤ ਬਣੀ
ਮੇਰੀ ਕੰਡ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ
ਬਣ ਕੇ ਜਗੀ
ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਪੁੱਠੇ
ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਸਫਰ 'ਚ ਵੀ
ਰੋਸ਼ਨੀ ਸੀ
ਸਿੱਧੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਸਫਰ 'ਚ ਵੀ
ਰੋਸ਼ਨੀ ਸੀ
ਮੈਂ ਆਮੂਕ ਰਾਹਾਂ ਤੇ
ਟੁਰਦਾ ਗਿਆ

ਮੇਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ
ਜੋ ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਸੀ
ਦੇ ਸੱਚ ਤੱਕ ਅੱਪੜ ਗਿਆ

—0—

ਮੇਰੇ ਸਨਮੁਖ ਸੂਰਜ
ਕੰਡ ਉਹਲੇ ਡੁੱਬ ਗਏ
ਸੁਬਾਹ ਹੋਈ ਸ਼ਾਮ ਹੋਈ
ਦਿਨ ਡੁੱਬਾ
ਰਾਤ 'ਚ ਬਦਲ ਗਿਆ
ਪਰ ਮੈਂ
ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸੱਚ ਦੀ
ਤਲਾਸ਼ 'ਚ ਟੁਰਦਾ ਰਿਹਾ

—0—

ਕਦੀ ਸਾਗਰ ਤਰਿਆ
ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ
ਚੜਿਆ
ਸਹਿਰਾ ਤੇ ਜੰਗਲ ਚੀਰਦਾ
ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ
ਅੱਖਾਂ ਉੱਗਾਉਂਦਾ ਗਿਆ
ਰਾਹਾਂ 'ਚ
ਸੂਰਜ ਧਰਦਾ ਗਿਆ
ਮੈਂ ਬਿੰਦੂ
ਦਾਇਰਿਆਂ ਤੋਂ
ਦਾਇਰਿਆਂ 'ਚ ਉਤਰਦਾ
ਗਿਆ

—0—

ਮੈਂ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਟੇਡੇ ਮੇਡੇ
ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਦਾ
ਗਿਆ
ਪਹਾੜਾਂ ਜਿੱਡੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ
ਜਰਦਾ ਗਿਆ

ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਟੁਰਦਾ
ਸਿਰ 'ਚ ਔਪੜਿਆ
ਹਨੇਰੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ
ਚੰਨਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਚਾਨਣ 'ਚ
ਆ ਵੜਿਆ

—0—

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਚੋਂ
ਜੜ੍ਹਾ ਉੱਗਾ ਲਈਆਂ
ਪੈਰ ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਲਾਅ ਦਿੱਤੇ
ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਅਕਾਸ਼ਾਂ
ਪਤਾਲਾਂ ਪਤਾਲ ਗਾਹ ਦਿੱਤੇ

—0—

ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਔਖੀ
ਸਹਿਰਾ ਜੰਗਲਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ
ਬਦਨ ਹੰਢਾਏ
ਆਪਣਾ ਆਪ
ਸਾਗਰਾਂ ਸੰਗ ਭਰਿਆ
ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ ਜਿਸਮ ਤਰਿਆ
ਅੱਗ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਹੰਢਾਇਆ
ਮੇਰੇ ਬਿੰਦੂ ਨੇ
ਆਪਣੇ 'ਚ ਗੁਆਚੇ
ਦਾਇਰਿਆ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ
ਪਾਇਆ

—0—

ਮੈਂ ਹੁਣ ਉਹ ਸੂਰਜ ਹਾਂ
ਜਿਸਨੇ
ਆਪਣੇ ਚਾਨਣ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ
ਆਪਣੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਪਾਈ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਹੰਢਾਈ ਹੈ
ਇਕ ਤਲੀ ਤੇ ਅੰਬਰ
ਇਕ ਤੇ ਧਰਤ ਟਿਕਾਈ ਹੈ

ਇਕ ਅੱਖ ਮੇਰੀ
ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ
ਇਕ ਅੱਖ 'ਚ
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਸਮਾਈ ਹੈ

—0—

ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ 'ਚ ਵਸਾਏ ਹਨ
ਉੱਤਰ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਪੱਛਮ
ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ
ਸਮਾਏ ਹਨ
ਮੇਰੇ ਕਦ 'ਚ
ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਅਕਾਸ਼
ਪਤਾਲਾ ਪਤਾਲ ਦੀ ਉਚਾਈ ਹੈ
ਗਹਿਰਾਈ ਹੈ

—0—

ਮੇਰੇ ਬਿੰਦੂ 'ਚ
ਕਾਦਰ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਉੱਤਰ
ਆਈ ਹੈ
ਇਹ ਧਰਤ
ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਹੈ
ਅਕਾਸ਼ ਮੇਰੇ ਗਿੱਟੇ ਦੀ
ਉਚਾਈ ਹੈ
ਕੁਲ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਮੇਰੀ ਗਰਦਨ ਤੋਂ ਨੀਵਾ ਹੈ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਆਰ ਪਾਰ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਸਮਾਈ ਹੈ

—0—

ਮੈਂ ਬਿੰਦੂ
ਵੀਰਯ ਰਹਿਤ
ਗਰਭ ਰਹਿਤ
ਮ੍ਰਿਤਯੂ ਰਹਿਤ

ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਣ
ਜੀਵਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਸੂਤਰਧਾਰ ਰੰਗ ਮੰਚ ਹਾਂ
ਅਭਿਨੇਤਾ ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਹਾਂ
ਧੁੰਨ ਹਾਂ
ਰਾਗ ਹਾਂ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਹਾਂ
ਸੰਵਾਦ ਹਾਂ
ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਖੋਲ 'ਚ
ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਸੁੰਤਰਤਾ ਦੀ
ਹੋਂਦ ਹਾਂ
ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਕਲਿਆਣ
ਦੀ ਗੋਂਦ ਹਾਂ

—0—

ਮੈਂ ਅਕਾਰ ਰਹਿਤ
ਬਿੰਦੂ ਹਾਂ
ਦਾਇਰਾ ਹਾਂ
ਸਾਗਰ ਹਾਂ ਸਹਿਰਾ ਹਾਂ
ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਰ ਪਲ
ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ
ਜ਼ਰੇ ਜ਼ਰੇ 'ਚ
ਉਜਾਗਰ ਹਾਂ ਮੈਂ
ਬੂੰਦ 'ਚ ਸਾਗਰ ਹਾਂ ਮੈਂ
ਜੀਵਨ ਪਲ 'ਚ ਅਕਾਰ ਹਾਂ
ਜੀਵਨ ਰਹਿਤ ਪਲ 'ਚ
ਅਕਾਰੋ ਬਾਹਰ ਹਾਂ

—0—

ਮਾਨਵ
ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ
ਵਿਸ਼ਵ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ
ਮਾਨਵਤਾ

ਮੇਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਢਲਦਾ
ਗਿਆ
ਜੋਤ 'ਚ ਜੋਤ ਰਲਦੀ ਗਈ
ਪਰਮ ਜੋਤ 'ਚ ਢਲਦੀ ਗਈ
ਪਰਮ ਜੋਤ
ਮੇਰਾ ਸਰੂਪ ਹੈ
ਬਿੰਦਿਆਂ ਤੇ ਦਾਇਰਿਆ ਦਾ
ਰੂਪ ਹੈ

—0—

ਮਨੁੱਖ ਮੇਰਾ ਅੰਗ ਹੈ
ਮਾਨਵਤਾ ਮੇਰੀ ਕੁੱਖ ਹੈ
ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇਹ ਦੇ ਮੰਦਿਰ 'ਚ
ਮੇਰੀ ਜੋਤ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ
ਨੂੰ ਧਿਆ ਲਵੇ
ਮੇਰੇ ਅੰਸ਼ ਬਿੰਦੂ 'ਚੋਂ
ਸੱਚ ਦੇ ਅਕਾਰ ਰਹਿਤ
ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਪਾਅ ਲਵੇ

—0—

ਬੀਜ ਦਾ ਖੋਲ
ਜੇ ਰੁੱਖ ਵਿਚਲਾ ਸੱਚ
ਜਾਣ ਲਵੇ
ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਰੂਪ
ਆਪਣਾ ਅਕਾਰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਵੇ
ਕਿ ਬੀਜ
ਮੁੱਤਿਯੂ ਰਹਿਤ ਹੈ
ਅਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹੈ
ਜੇ ਰੁੱਖ ਬੀਜ 'ਚ ਸਮਾਂਦਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਰੁੱਖ 'ਚੋਂ
ਬੀਜ ਵੀ ਉੱਗ ਆਉਂਦਾ ਹੈ

ਫਿਰ ਬੀਜ 'ਚੋਂ
ਰੁੱਖ ਜਨਮਦਾ ਹੈ
ਬੀਜ ਤੇ ਰੁੱਖ ਦਾ
ਮੁੱਤਿਯੂ ਰਹਿਤ
ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸਦਾ
ਚਲਦਾ ਹੈ

—0—

ਜ਼ਰਾ ਤੇ ਨਦੀ

ਇਕ ਪਹਾੜ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ
ਇਕ ਜ਼ਰਾ
ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ
ਸੋਚਦਾ ਹੈ
ਇਹ ਕੌਣ ਹੈ ਇਹ ਕੀ ਹੈ
ਕੀ ਮੈਂ
ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ
ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹਾਂ
ਪਹਿਚਾਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ
ਮੈਂ
ਇਸ ਦੇ ਸੱਚ 'ਚ ਉਤਰ
ਸਕਦਾ ਹਾਂ
ਇਸਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ
ਸਿਖਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ
ਸਕਦਾ ਹਾਂ

—0—

ਨਾਲ ਵਗਦੀ ਨਦੀ ਨੇ
ਜ਼ਰੇ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਬੋਲੀ
ਪਹਾੜ ਦੀ ਉਚਾਈ
ਤੇ
ਗਹਿਰਾਈ ਜਾਣਨ ਲਈ
ਤੈਨੂੰ
ਪਹਾੜ ਦੇ ਹਾਣ ਦਾ
ਹੋਣਾ ਪਏਗਾ
ਪਹਾੜ ਦਾ ਸੱਚ
ਤੇਰੇ ਵਜੂਦ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ
ਤੇਰੀ ਹੋਂਦ
ਪਹਾੜ ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ
ਤੂੰ ਚੇਤਨ ਹੋ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਉਤਰ

ਆਪਣੇ ਸਵੈ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ
ਤੇਰੇ ਸਵੈ 'ਚ ਹੀ
ਇਸ ਪਹਾੜ ਦਾ ਅਕਾਰ ਹੈ
ਸੱਚ ਹੈ ਵਿਕਾਰ ਹੈ
ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ

—0—

ਮੈਂ ਨਦੀ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵੇਖਣਾ
ਸਮਝਣਾ
ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਸੱਚ 'ਚ
ਉਤਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸਾਂ
ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਸੱਚ
ਮੇਰੇ ਸਵੈ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ
ਮੈਨੂੰ
ਸਿਰਫ ਆਪਣਾ ਸਵੈ
ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ

—0—

ਮੈਂ
ਆਪਣੀ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਚ
ਆਪਣਾ ਸਵੈ ਜਾਣਿਆ
ਆਪਣੇ ਸਵੈ 'ਚੋਂ
ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਸੱਚ ਪਹਿਚਾਣਿਆ
ਮੈਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਹਾਣ ਦੀ
ਹੋ ਗਈ
ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ
ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਸਮੋ ਗਈ

—0—

ਜਦ ਮੈਂ
ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਉਤਰੀ
ਤਾਂ ਜਾਣਿਆ
ਦਿਸਦਾ ਸਮੁੰਦਰ

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ
ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਸੀ
ਜੋ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ
ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਉਸ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਅਕਾਰ
ਕਲਪਣਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ
ਉਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ
ਸੋਚ ਰਹਿਤ ਹੈ
ਮੈਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵੀ
ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੀ ਹਾਂ
ਉਹ ਹੋਰ ਫੈਲਦਾ
ਤੋਂ
ਵਿਸਥਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

—0—

ਨਦੀ ਦੀ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ
ਜ਼ਰੇ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਸਵੈ ਦਾ ਸੱਚ
ਜਾਤਾ
ਸਵੈ ਦੇ ਸੱਚ 'ਚੋਂ
ਅੰਦਰਲੇ ਪਹਾੜ ਦਾ
ਅਕਾਰ ਪਛਾਤਾ
ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ
ਬਾਹਰਲੇ ਪਹਾੜ ਦੇ
ਹਾਣ ਦਾ ਸੀ

—0—

ਇਕੋਂ ਗਹਿਰਾਈ
ਤੇ ਉਚਾਈ ਦਾ ਸੀ
ਜ਼ਰਾ
ਪਹਾੜ ਦੇ ਜਿਸ ਸਿਰੇ
ਵਲ ਜਾਂਦਾ
ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਾੜ ਫੈਲਦਾ

ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ
ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ
ਧਰਤੀ 'ਚ ਧਸੀਆਂ
ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ
ਚੋਟੀਆਂ ਅੰਬਰ 'ਚ
ਉਤਰ ਦੀਆਂ ਚਲੀਆਂ
ਜਾਂਦੀਆਂ

—0—

ਆਖਿਰ ਜ਼ਰਾ
ਆਪਣੀ ਸਮੱਰਥਾ ਅਨੁਸਾਰ
ਦਿਸ ਪਹਾੜ ਦੀ
ਉਚਾਈ ਤੇ ਗਹਿਰਾਈ
ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
ਥੱਕ ਹਾਰ ਕੇ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਬਹਿ ਗਿਆ

—0—

ਜ਼ਰੇ ਨੇ ਤੱਕਿਆ
ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਪਹਾੜ
ਤਾਂ ਦਿਸਦੇ ਪਹਾੜ ਤੋਂ
ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ
ਜਿਸਦਾ ਨਾ ਆਦਿ ਨਾ ਅੰਤ
ਨਾ ਆਰ ਪਾਰ ਨਾ ਉਤਾਰ ਸੀ
ਦਿਸ ਪਹਾੜ
ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫੈਲਦਾ
ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਅੰਦਰਲੇ ਅਦਿੱਸ ਪਹਾੜ ਦਾ
ਫੈਲ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਫੈਲ ਰਿਹਾ
ਵਜੂਦ ਸੀ
ਜੋ ਜ਼ਰੇ ਦੀ ਕਲਪਣਾ
ਤੇ ਸੋਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ

—0—

ਜ਼ਰੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ
ਉਹ ਦਿਸ ਪਹਾੜ ਦੀ
ਉਚਾਈ ਜੇਡਾ ਤਾਂ ਹੋ
ਸਕਦਾ ਹੈ
ਉਸ ਦਾ ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ ਵੀ
ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ

—0—

ਪਰ ਅੰਦਰਲੇ
ਅਦਿਸ ਪਹਾੜ ਦੀ
ਉਚਾਈ ਜਿੱਡ ਤਾਂ
ਉਹ ਹੋ ਗੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਦਿਸ ਪਹਾੜ
ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਦੁਨਿਆਵੀ
ਸੱਚ ਹੈ

ਜਨਮ ਯੋਗ ਹੈ
ਮਿਟਣ ਯੋਗ ਹੈ
ਅੰਦਰਲਾ ਅਦਿਸ ਪਹਾੜ
ਤਾਂ ਅਸਲ ਸੱਚ ਹੈ
ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰਹਿਤ ਹੈ

—0—

ਜ਼ਰੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ
ਅੰਦਰਲੇ ਪਹਾੜ ਨੂੰ
ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ
ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ 'ਚ ਰਹਿਣ
ਦੇ ਯਤਨ 'ਚ ਹੀ
ਉਹ
ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾ ਦਾ ਧਾਰਨੀ
ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਪਰ ਉਸ ਜਿੱਡਾ
ਤੇ
ਉਸ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ

—0—

ਜ਼ਰਾ

ਨਦੀ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ

ਨਦੀ

ਜ਼ਰੇ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਬਹਿੰਦੇ

ਨਦੀ

ਅੰਦਰਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੀ

ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ 'ਚ ਵਗਦੀ

ਜ਼ਰਾ

ਅਦਿਸ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ

ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ 'ਚ ਆਨੰਦ ਪਾਉਂਦਾ

—0—

ਨਦੀ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਸਮੁੰਦਰ

ਨਦੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ

ਜ਼ਰੇ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਪਹਾੜ

ਜ਼ਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ

ਨਦੀ

ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਸੱਚ ਲਗਦੀ

ਜ਼ਰਾ

ਪਹਾੜ ਦਾ ਸੱਚ ਲਗਦਾ

—0—

ਮੇਰਾ ਸਾਇਆ ਮੰਨਫੀ ਹੈ

ਮੇਰਾ ਸਾਇਆ
ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਦੇਹ
ਤਿਆਗ ਗਿਆ
ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਕਾਲੇ ਜੰਗਲ 'ਚੋਂ
ਚਿੱਟਾ ਜੰਗਲ ਉੱਗਾ ਗਿਆ
ਮੇਰਾ ਆਪਾ
ਕਬਰਾਂ ਦੇ ਦਰ ਬਿਠਾ ਗਿਆ

—0—

ਸਾਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਦੁਆਲੇ
ਚੁੱਪ ਹੈ ਉਦਾਸੀ ਹੈ
ਇੱਕਲਤਾ ਹੈ
ਵੀਰਾਨੀ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਅੰਤ ਲਈ ਤੜਪਦੀ
ਮੇਰੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ

—0—

ਮੇਰਾ ਸਾਇਆ ਹੀ ਸੀ
ਜੋ ਮੇਰੇ ਵਿਚਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ
ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਸੀ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਵਸਦੇ
ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਵਾਪਰਦੀ
ਹਰ ਘਟਨਾ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦਾ ਸੀ

—0—

ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਨੂੰ
ਛਾਂਅ ਤੋਂ ਧੁੱਪੇ
ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਛਾਂਵੇ ਧਰਦਾ ਸੀ
ਮੇਰਾ ਖਾਲੀ ਅੰਦਰ ਭਰਦਾ
ਸੀ
ਮੇਰੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਸੀ
ਮੇਰੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਸੀ

ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਣ ਕੇ
ਮੇਰਿਆਂ ਗਾਮਾਂ 'ਚ
ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ

—0—

ਉਹ ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ
ਮੈਨੂੰ ਤਿਆਗ ਗਿਆ ਹੈ
ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ
ਮੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਹਨੇਰਾ
ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
ਨਾ ਕੋਠੇ ਤੇ ਮਹਿਫਲ
ਸੱਜਦੀ ਹੈ
ਨਾ ਮੁਜਰੇ ਦਾ ਗੀਤ
ਸੁਣਦਾ ਹੈ
ਨਾ ਕਿਸੇ
ਸੁੰਦਰ ਅੱਗਣ ਦਾ ਨਿੱਘ
ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ 'ਚ ਉਤਰਦਾ ਹੈ
ਨਾ ਕੋਈ
ਮੇਰਾ ਬਿਸਤਰ ਗਰਮਾਉਂਦਾ
ਹੈ
ਨਾ ਜਾਮ ਨਾ ਸਾਕੀ
ਨਾ ਮਹਿਖਾਨਾ ਨਜ਼ਰ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਨਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਨਾ ਮੰਦਿਰ ਨਾ ਮਸਜਿਦ ਦਾ
ਦਰ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਨਾ ਸੰਖਾਂ ਨਾ ਮੰਤਰਾਂ ਦੀ
ਗੂੰਜ ਉਠਦੀ ਹੈ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਵਗ ਰਹੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਦੀ
ਰੁੱਕ ਗਈ ਲਗਦੀ ਹੈ

—0—

ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ
ਗਲੀਆਂ 'ਚ
ਨਾ ਮੰਡੀਆਂ ਨਾ ਬਜ਼ਾਰ
ਸੱਜਦੇ ਹਨ
ਨਾ ਖਰੀਦਦਾਰ ਹੈ ਕੋਈ
ਨਾ ਨੈਣਾਂ ਦਾ ਹੁਸਨ
ਵਿਕਦਾ ਹੈ
ਨਾ ਦੇਹ ਧਰਤੀ ਦੀ
ਮਹਿਕਦੀ ਹੈ
ਨਾ ਅੰਬਰੀ ਸੂਰਜ ਚੰਨ
ਚੜਦੇ ਹਨ
ਨਾ ਮੋੜ ਤੇ ਖੜਾ
ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਨਾ ਖਿੜਕੀ ਖੋਲ੍ਹਕੇ
ਕੋਈ
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ

—0—

ਹਰ ਘਰ ਦਾ
ਦਰ ਭਿੜਿਆ ਹੈ
ਚੰਬਾ ਗਮਾਂ ਦਾ
ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਹੜੇ
ਖਿੜਿਆ ਹੈ
ਨਾ ਕੋਇਲ ਬੋਲਦੀ ਹੈ
ਨਾ ਕੋਈ ਮੋਰ ਨੱਚਦਾ ਹੈ
ਸਾਵਨ ਦੇ ਬੱਦਲਾਂ 'ਚੋਂ
ਨਾ ਅੱਗ ਵਰ੍ਹਦੀ ਹੈ
ਨਾ ਮੀਂਹ ਵਰਦਾ ਹੈ

—0—

ਮੇਰੇ 'ਚ ਵਸਦੀਆਂ ਰੋਣਕਾਂ
ਕਬਰਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ
ਰੰਗ-ਰੰਗੀਲੀਆਂ ਰੰਗੀਨੀਆਂ

ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ
ਪਤਝੜਾਂ ਵੀਰਾਨੀਆਂ 'ਚ
ਖੋਹ ਗਈਆਂ

—0—

ਮੇਰਾ ਸਾਇਆ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਦਾ ਸੱਚ ਵੀ ਸੀ
ਕੁਫਰ ਵੀ ਸੀ ਫਰੇਬ ਵੀ ਸੀ
ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਵੀ ਸੀ
ਮੇਰਾ ਹਰ ਭੇਦ ਵੀ ਸੀ
ਮੇਰਾ ਮੀਤ ਵੀ ਸੀ
ਮੇਰਾ ਵਿਪਰੀਤ ਵੀ ਸੀ

—0—

ਉਹ ਦਰਪਣ ਹੋ ਕੇ
ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ 'ਚੋਂ ਸੀ ਝਾਕਦਾ
ਆਪਣੇ ਤੇ ਚੜਿਆ ਪਾਣੀ
ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਇਆ ਹੈ
ਸੀ ਉਹ ਵਾਚਦਾ
ਮੈਂ ਚਿਹਰਾ
ਉਸ ਤੋਂ ਅਲਗ ਹੋ ਕੇ
ਬੇਪਹਿਚਾਣ ਹੋਇਆ ਹਾਂ
ਉਹ ਦਰਪਣ ਮੇਰਾ ਨਾ ਹੋਇਆ
ਮੈਂ ਜਿਸ ਲਈ
ਪਲ ਪਲ ਮੋਇਆ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ
ਨਜ਼ਰਾਂ ਬੀਜੀ ਬੈਠਾ ਹਾਂ
ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦਰ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ
ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਪਰਤ ਆਵੇ
ਸਰਦਲ ਤੇ ਸਰਦਲ ਹੋਇਆ ਹਾਂ
ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ
ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ

—0—

ਉਹ ਆਇਆ ਇਕ ਦਿਨ
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸਾਂ
ਇਕ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ
ਉਹ ਲਿਖ ਕੇ ਧਰ ਗਿਆ
ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਰ ਗਿਆ
ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਮਰ ਗਿਆ
ਹੁਣ ਦਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਕੇ
ਕਦੀ ਘਰੋਂ ਜਾਈ ਨਾ
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ
ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਈ ਨਾ

—0—

ਪਹਿਲਾ
ਮੈਂ ਸਾਏ ਬਿਨਾਂ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ 'ਚ
ਇਕ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਜਿਉਂਦਾ ਸਾਂ
ਹੁਣ ਸਾਏ ਬਿਨ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ
ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ
ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਇਆ ਮੇਰੇ 'ਚੋਂ
ਆਪਾ ਮਿਟਾ ਗਿਆ
ਆਪੇ 'ਚ
ਮੈਨੂੰ ਜਗਾ ਗਿਆ
ਕਿ ਉਸਦੇ ਤਿਆਗ ਦਾ
ਸੱਚ ਜਾਣਨ ਲਈ
ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੀ
ਧੁੱਖ ਦਾ ਰਹਾਂ
ਉਹ ਸਾਰੀ
ਉਮਰ ਹੀ ਬੁਝਿਆ ਰਹੇ
ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੀ
ਬਲਦਾ ਰਹਾਂ

—0—

ਹੁਣ ਜਦ
ਮੈਂ ਬੁਝਣ ਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ
ਉਸ ਦੇ ਤਿਆਗ ਦਾ
ਭੇਦ ਪਾਇਆ ਹੈ
ਉਹ ਸੱਚ ਸੀ ਮੇਰਾ
ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਇਆ ਹੈ
ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ
ਮੈਨੂੰ ਤਿਆਗ ਗਿਆ
ਆਪਣਾ ਹਿਸਾਬ ਮੁਕਾ ਗਿਆ
ਮੇਰਾ ਕਰ
ਦਾਅ ਸੰਸਕਾਰ ਗਿਆ

—0—

ਮੇਰਾ ਸਾਇਆ
ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਦੇਹ
ਤਿਆਗ ਗਿਆ
ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੇ
ਕਾਲੇ ਜੰਗਲ 'ਚੋਂ
ਚਿੱਟਾ ਜੰਗਲ ਉੱਗਾ ਗਿਆ
ਮੇਰਾ ਆਪਾ
ਕਬਰਾਂ ਦੇ ਦਰ ਬਿਠਾ ਗਿਆ

—0—

ਜਗਿਆਸਾ

(ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ)

ਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ

ਤਤਕਰਾ

1. ਜਗਿਆਸਾ ਦਾ ਸਫ਼ਰ
2. ਨੂਰੀ ਲੋਕ
3. ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਸੂਰਜ
4. ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ
5. ਦੋਸਤੀ
6. ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਸੱਚ

ਜਗਿਆਸਾ ਦਾ ਸਫਰ

ਜਗਿਆਸਾ ਤੇ ਹੋਂਦ

ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ
ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ
ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ
ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਬੋਲਦੀ ਹੈ
ਮੈਂ ਹੀ ਤੇਰਾ ਸੱਚ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਹੀ ਤੇਰੀ
ਸਰੀਰਕ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਹੀ ਤੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਹੀ ਤੇਰੀ ਹੋਂਦ
ਤੇਰੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਹੀ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ
ਜੋ ਤੇਰੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ
ਤੇ ਜੀਵਨ ਗਤੀ 'ਚ
ਚੇਤਨਾ ਬੀਜਦਾ ਹਾਂ

-0-

ਚੇਤਨਾ
ਜਦ ਜਗਿਆਲਾ 'ਚ
ਬਦਲਦੀ ਹੈ
ਤਾਂ ਹੋਂਦ ਦੀ ਜੋਤ
ਮੱਥੇ 'ਚ ਜਗਦੀ ਹੈ
ਜੋ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਂਦ 'ਚ
ਕਾਦਰ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਹੈ

-0-

ਇਹ ਜੋਤ
ਆਦਿ ਅੰਤ ਰਹਿਤ ਹੈ
ਇਹ ਜੋਤ ਪ੍ਰਾਣਾ ਸਹਿਤ
ਦੇਹ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਹੈ

ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਤ
ਦੇਹ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਹੈ
ਸੋਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ
ਬੜੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ
ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ
ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਭੌਤਿਕ ਸਰੀਰ 'ਚ ਵਸਦੀ
ਆਤਮਾ ਹੀ
ਸਰੀਰਕ ਉਪਾਧੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ

-0-

ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ
ਜਦ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਦਾ
ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ
ਤਾਂ ਸੁੱਖ ਦੁੱਖ ਤੋਂ
ਉੱਚਾ ਉੱਠਕੇ ਬੋਲਦੀ ਹੈ
ਦੇਹ ਨੂੰ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋਣਾ
ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਇਕ ਰੂਪਤਾ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾਉਂਦੀ
ਹੈ ਦੇਹ ਤੋਂ ਉੱਠਦੀ ਹੈ
ਆਤਮਾ ਸੱਚ ਤੱਕ ਅੱਪੜ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ

-0-

ਆਤਮਾ
ਜਿਸਨੂੰ ਅਕਾਸ਼ ਹਵਾ
ਅਗਨ ਜਲ ਧਰਤ
ਸੁੱਕਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ
ਜਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ
ਭਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ
ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ
ਮੁਕਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ

-0-

ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ
ਆਤਮਾ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸੱਚ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ ਰੁਸ਼ਨਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦ
ਅਰਥ ਹੋਂਦ ਸੱਚ ਤੇ ਸੰਕਲਪ
ਦੇਹ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ

-0-

ਨਾ ਦੁਖ ਦਾ ਦੁਖ
ਨਾ ਸੁਖ ਦਾ ਸੁਖ
ਨਾ ਚਾਨਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ
ਨਾ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਸੋਗ
ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜੀਣਾ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਸ਼ ਇਕ ਕਰ ਪੀਣਾ
ਨਾ ਜਨਮਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ
ਨਾ ਮਰਨ ਦਾ ਗਮ
ਨਾ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਨਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ
ਨਾ ਹੀ ਬੇਗਾਨਾ
ਸਗਲ ਸੰਗ
ਹਮਕੋ ਬਣ ਆਈ
ਇਹ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ
ਦੇਹ ਨੇ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸੱਚ ਤੋਂ ਪਾਈ
ਆਪਣੀ ਮੈਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ
ਤੂੰ ਨੂੰ ਜੱਪਣਾ
ਕੋਈ ਸ਼ਕਾਇਤ ਨਾ ਕਰਨੀ
ਉਸ ਬਿਨ
ਜਗਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਆਸਰੇ ਤੇ
ਆਸ ਉਮੀਦ ਨਾ ਧਾਰਨੀ
ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ
ਉਸ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸਭ
ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਰਖਣਾ

-0-

ਜਗਿਆਸਾ ਤੇ ਜਜ਼ਬਾ

ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ
ਜਦ ਦੇ ਦੁਆਰ 'ਤੇ
ਅੱਪੜੀ
ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਵੁਕ
ਹੋਇਆ
ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਟੋਹਿਆ
ਕਿਉਂ ਇਕੱਲਤਾ ਤੇ ਚੁੱਪ
ਦੇਹ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੈ
ਕਿਉਂ ਉਦਾਸੀ
ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਤੇ ਛਾਈ ਹੈ
ਕਿਉਂ ਪਤਝੜ
ਮੇਰੀਆਂ ਬਹਾਰਾਂ ਤੇ ਮੌਸਮਾਂ
ਨੂੰ ਖਾਹ ਗਈ
ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ਗੁਲਸ਼ਨ ਨੂੰ
ਗੁੜ੍ਹਤੀ
ਉਜਾੜਾਂ ਦੀ ਆ ਗਈ

-0-

ਇਕ ਕਾਫ਼ਲਾ
ਭਾਵੁਕ ਤੇ ਦਿਸ਼ਾਹੀਣ ਅਰਥਾਂ ਦੇ
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਟੁਰਦਾ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਅੰਦਰਲੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ
ਹਨੇਰੇ ਬੀਜਦਾ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ
ਉਜਾੜਾਂ ਦਾ ਜੰਗਲ
ਉੱਗਦਾ ਹੈ
ਕਿਉਂ ਹਨੇਰਾ
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਦੁਆਲੇ
ਪਸਰਿਆ ਹੈ
ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜ
ਟੁੱਟੇ ਹਨ

ਗਮਾਂ ਦੇ ਤੁਫਾਨ ਉਠੇ ਹਨ
ਇਹ ਯੁੱਧ ਦੁਖ ਤੇ ਹਨੇਰੇ ਦਾ
ਮੇਰਾ ਸੁਖ
ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਿਤਾੜ ਗਿਆ ਹੈ
ਮੇਰਾ ਦੁਖ
ਦਿਸਹੱਦੇ 'ਤੋਂ ਪਾਰ ਤਕ ਫੈਲ ਗਿਆ
ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖਾਹ ਗਿਆ ਹੈ
ਮੈਨੂੰ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਵਿਸਰ
ਗਿਆ ਹੈ
ਮੇਰਾ ਆਪਾ
ਮੈਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ

-0-

ਮੇਰੇ 'ਚੋਂ ਉਪਰਾਮਤਾ ਜਨਮੀ
ਵੈਰਾਗ ਜਨਮਿਆਂ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਪਾ ਜਾਨਣ ਦੀ
ਕੋਈ ਲੱਗ ਲਾਅ ਗਿਆ
ਮੈਂ ਉਦਾਸ
ਉਪਰਾਮ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੌਕਾ
ਆਪਣਾ ਸੱਚ ਜਾਣੇ ਤੋਂ
ਆਣਜਾਣ ਸਾਂ
ਅਗਤੀਆਂ 'ਚ ਘਿਰਿਆ
ਤੁਫਾਨ ਸਾਂ
ਮੈਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਰੰਗਤ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਦਾ
ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਹਾਂ

-0-

ਮੈਂ ਉਪਰਾਮ ਦੁਨੀਆਂ
ਤੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਹੋ ਗਿਆ
ਆਪਣੇ ਸਾਏ ਦੇ ਸੱਚ 'ਚ
ਖੋਹ ਗਿਆ
ਉਦਾਸੀਆਂ 'ਚ ਘਿਰ ਗਿਆ
ਚੁੱਪਾਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ

ਗੁਲਸ਼ਨ ਬਹਾਰਾਂ ਮੌਸਮਾਂ
ਫੁੱਲਾਂ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ 'ਚ ਵੀ
ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ
ਭੀੜਾਂ 'ਚ ਇਕੱਲਾ ਸਾਂ
ਰੋਣਕਾਂ 'ਚ ਉਦਾਸ ਸਾਂ
ਨਾ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਸਾਂ
ਨਾ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪਾਸ ਸਾਂ

-0-

ਇਹ ਤਲਬ ਸੀ
ਜੋ ਨਾ ਮਰਨ ਦਿੰਦੀ ਸੀ
ਨਾ ਜਿਉਣ ਦਿੰਦੀ ਸੀ
ਜਖਮ ਖਰੋਚਦੀ ਸੀ
ਨਾ ਭਰਨ ਦਿੰਦੀ ਸੀ
ਨਾ ਸਿਉਂਣ ਦਿੰਦੀ ਸੀ
ਵੈਰਾਗ ਸੀ
ਆਪਣਾ ਸੱਚ ਜਾਣਨ ਦਾ
ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਪਹਿਚਾਣਨ ਦਾ
ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਿਆਣਨ ਦਾ
ਆਪਣੀ ਸ਼ਨਾਖਤ
ਆਪਣੀ ਇਬਾਦਤ ਮਾਣਨ ਦਾ
ਆਪਣੇ ਨੂਰ 'ਚ ਰਲਣ ਦਾ
ਆਪਣੇ
ਆਪ 'ਤੇ ਬੱਦਲ ਬਣਕੇ
ਵਰ੍ਹਨ ਦਾ

-0-

ਵੈਰਾਗੀ ਨੈਣਾਂ 'ਚ
ਅੱਥਰੂਆਂ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਆਏ
ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਉਮੰਗਾਂ ਦੇ
ਸਾਗਰ ਉਮੜ ਆਏ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ

ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਉਤਾਰ ਦਾ
ਆਪਣਾ ਅੰਦਰਲਾ ਸੱਚ
ਧਰਤੀ ਅੰਬਰ 'ਤੇ ਖਿਲਾਰ ਦਾ
ਪਰ ਅੰਦਰਲੇ ਸੱਚ ਤੋਂ
ਅਣਜਾਣ ਸਾਂ

-0-

ਵੈਰਾਗੀ ਬਦਨ ਸੀ ਮੇਰਾ
ਵੈਰਾਗੀ ਰੂਹ ਸੀ ਮੇਰੀ
ਵੈਰਾਗੀ ਝੜੀ
ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਕਾਲਖ ਧੋ ਗਈ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚੋਂ
ਸੱਚ ਦੇ ਅਕੁੰਰ ਉੱਗਾ ਗਈ
ਭਾਲ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਮਿਲੀ
ਜਗਿਆਸਾ ਨੂੰ
ਸੱਚ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਜ਼ਰ ਆ ਗਈ

-0-

ਜੀਆਂ 'ਚ ਆਇਆ
ਦੁਖ ਜੋ ਦੇਹ ਨੂੰ ਚਿੰਬੜੇ ਨੇ
ਦੇਹ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਦੇਣਾ
ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਥਾਂ
ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸਾਰ
ਦੇਵਾਂ
ਮੈਂ ਆਪਣੀ
ਜਗਿਆਸਾ ਸਹਾਰੇ
ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਾਂ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਦੇ ਬੰਨੇਰੀ
ਸੂਰਜ ਧਰਾਂ
ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ
ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਲ ਮੋੜਾਂ
ਦੇਹ ਦੇ ਬੂਹੇ ਖੋਲ੍ਹਾਂ
ਬਾਹਰ ਦਾ ਚਾਨਣ ਅੰਦਰ

ਉਤਾਰਾਂ
ਜਗਿਆਸਾ ਦਾ ਸੂਰਜ
ਅੰਦਰ ਚੜ੍ਹਿਆ
ਰੂਪ ਚੁੱਪ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਇਕੱਲਤਾ ਦਾ
ਸ਼ੋਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਰੋਣਕਾਂ 'ਚ ਢਲਿਆ
ਦੀਵਾ ਮਸਤਕ ਦਾ ਬਲਿਆ

-0-

ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋਅ ਨੇ
ਹਨੇਰਾ ਢੋ ਲਿਆ
ਅੰਦਰ ਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ
ਨਾਲ ਭਰਿਆ
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਿਕੀ
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਹਾਰਾਂ ਦੇ
ਦੌਰ ਆਏ
ਇਕ ਕਲੀ ਦੇ ਮੁਖ 'ਤੇ
ਸੈਂਕੜੇ ਭੌਰ ਆਏ

-0-

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਲੀ
ਪੌਣਾਂ ਮਹਿਕੀਆਂ
ਮੇਰੀ ਪਤਝੜ ਨੂੰ ਮੌਸਮਾਂ
ਚੁੰਮਿਆਂ ਬਹਾਰਾਂ ਘੇਰਿਆ
ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਚਾਂਦੀ
ਅੰਬਰ ਤੇ ਸੋਨਾ ਫੇਰਿਆ

-0-

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ
ਕਦੀ ਸਾਂ ਤਰਸਦਾ
ਮੇਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੇ
ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਘੇਰਿਆ
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸੱਚ ਦਾ
ਕਿਣਕਾ ਕਿਣਕਾ
ਧਰਤੀ 'ਚੋਂ ਉੱਗਾਇਆ

ਸੱਚ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ
ਵਿਗਿਆਨ ਪਾਇਆ ਹੈ
ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ
ਮੈਂ ਵਿੱਥ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੀ
ਸੱਚ ਜੋ ਸੱਚ ਉੱਗਾਉਣ ਦੀ
ਜੋਤ ਜਗਾ ਦਿੱਤੀ
ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ
ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ
ਸੱਚ ਦੀ ਸੱਚ ਰਹਿਣੀ
ਸੱਚ ਦੀ ਸ਼ਰੀਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ !

-0-

ਜਗਿਆਸਾ ਤੇ ਪਿਆਰ

ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ
ਜਦ ਪਿਆਰ ਦੇ ਦੁਆਰ ਤੇ ਅੱਪੜੀ
ਆਪਣਾ ਕੂੜਾ
ਆਪਣਾ ਮੈਲਾ
ਉਤਾਰ ਕੇ ਅਪੜੀ
ਕਰਕੇ ਸ਼ੁੱਧ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਆਪਾ ਨਿਖਾਰ ਕੇ ਅੱਪੜੀ

-0-

ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੂਰਜ
ਜਦ ਉੱਗਿਆ
ਦਹਿਲੀਜ਼ 'ਚੋਂ
ਚਾਨਣ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਸਿਆ
ਦੇਹ ਦੀ ਸ਼ਮੀਜ਼ 'ਚੋਂ
ਨੂਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ
ਦੇਹ ਦਾ ਵਿਹੜਾ
ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ
ਦਰਿਆ ਤੇ ਨਦੀਆਂ
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਹਿ ਟੁਰੀਆਂ
ਮੇਰੀ ਪਤਝੜ ਦੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ
ਮੌਸਮ ਬਹਾਰਾਂ ਰੁੱਤਾਂ
ਰੋਣਕ ਆ ਜੁੜੀਆਂ

-0-

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੇ
ਗਾਏ ਗੀਤ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਦੇ
ਖੜਕੇ ਟੱਲ ਗਏ ਮਸੀਤਾਂ ਦੇ
ਅਸਮਾਨ ਧਰਤ ਤੇ ਝੁਕਿਆ
ਗੂੰਜੇ ਬੋਲ ਮਹਿਕਾਂ ਦੇ
ਪਿਆਰ ਦੀ ਲੋਰੀ 'ਚ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ

ਆਪਾ ਭੁਲ ਕੇ ਸੁਫਨਿਆਂ 'ਚ
ਸੁਫਨਿਆਂ ਦਾ ਕਾਦਰ ਪਾ ਗਈ

-0-

ਧਰਤੀ ਨੂੰ
ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ
ਪਿਆਰ ਬਿਨ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ
ਸਮਝ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਆ ਗਈ
ਪਿਆਰ 'ਚ ਹੀ ਜੀਅ ਰਹੇ
ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਪਤਾਲ ਨੇ
ਪਿਆਰ 'ਚ ਹੈ
ਸਮਾਂ ਟੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ
ਪਿਆਰ 'ਚ
ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਦੀ ਵਗੇ
ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹ ਹੈ
ਸੰਸਾਰ ਦੀ
ਪਿਆਰ ਹੀ
ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੈ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੀ

-0-

ਜਗਿਆਸਾ ਕਲਪਣਾ ਤੇ ਅਸਲ

ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ
ਜਦ ਕਲਪਣਾ ਤੇ ਅਸਲ ਦੇ
ਦੁਆਰ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ
ਤਾਂ ਮੇਰੇ 'ਚੋਂ
ਆਪਾ ਖੋਜਣ ਤੇ ਪਾਉਣ ਦੀ
ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਜਾਗੀ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ
ਮੇਰੀ ਅਰਧਾਂਗਨੀ ਪ੍ਰਗਟੀ
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਅਰਧਾਂਗਨੀ ਦੇ ਅਰਧ
ਸਰੀਰ 'ਚ ਢਾਲਿਆ
ਮੈਂ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ
ਹੋਇਆ
ਮੇਰੇ 'ਚੋਂ
ਮੇਰੀ ਅਰਧਾਂਗਨੀ ਦਾ
ਵਿਸਥਾਰ ਹੋਇਆ
ਮੇਰੇ ਵਿਅਗਤੀਗਤ 'ਚੋਂ
ਮੇਰਾ ਆਪਾ ਸਹਿਕਾਰ ਹੋਇਆ

-0-

ਮੇਰੇ 'ਚ ਜਗਤ ਜਨਮਿਆਂ
ਮੈਂ ਜਗਤ ਦਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰ
ਹੋਇਆ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਮਮਤਾ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਆਏ
ਮੈਂ ਗਰਭ ਕਰਤਾ ਵੀ ਆਪ ਸਾਂ
ਗਰਭ ਵੀ ਆਪ ਸਾਂ
ਮੈਂ ਮਰਦ ਤੇ ਔਰਤ ਦੇ
ਵਜੂਦ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਸਾਂ
ਮੇਰੇ 'ਚੋਂ ਹਾਸੇ ਜਨਮੇ
ਅੱਥਰੂ ਬਹਾਰ ਹੋਏ
ਮੈਂ

ਮਾਂ ਦੇ ਰੁਤਬੇ ਨਾਲ ਬਿਰਾਜਿਆ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਕਾਦਰ
ਸਹਿਕਾਰ ਹੋਏ

-0-

ਕਾਦਰ ਨੇ ਸਿਰਜੇ ਹਨ
ਅੰਬਰ ਸੂਰਜ ਧਰਤੀਆਂ
ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਪਰ ਕਾਦਰ ਦਾ
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੀਦਾਰ ਨਹੀਂ
ਹੋਇਆ
ਕਾਦਰ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ
'ਚੋਂ ਪਰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਹੋਇਆ

-0-

ਕਾਦਰ ਦਾ ਨੂਰ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅੰਦਰ ਹੈ
ਇਸ ਨੂਰ 'ਚੋਂ
ਮਨੁੱਖ ਕਾਦਰ ਨੂੰ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ
ਕਾਦਰ ਦਾ ਨੂਰ
ਆਪਣੇ ਅੰਸ਼ 'ਚ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ
ਕਾਦਰ ਸੱਚ
ਮਨੁੱਖ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਛਾਈ ਹੈ
ਕਾਦਰ ਸਾਗਰ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਬੂੰਦ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈਂ
ਕਾਦਰ ਨੂਰ ਦਾ ਮੁਜੱਸਮਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਨੂਰ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਹੈ
ਕਾਦਰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ
ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ
ਜਨਮਨਹਾਰ ਹੈ ਮਰਨਹਾਰ ਹੈ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਦੇਹ ਦਾ ਸੱਚ
ਜੋ ਕਾਦਰ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਹੈ

ਅਜਨਮਾ ਹੈ ਮ੍ਰਿਤਯੂ ਰਹਿਤ ਹੈ
ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੱਚ ਹੀ
ਕਾਦਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ
ਕਾਦਰ ਦਾ ਸੱਚ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ
ਇਸ ਸੱਚ 'ਚ
ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਅਰਧਾਂਗਨੀ
ਉਤਾਰੀ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ 'ਚੋਂ ਹੀ
ਉਸ ਦੀ ਦੇਹ ਉਸਾਰੀ ਹੈ
ਮੇਰਾ ਤੇ ਮੇਰੀ ਅਰਧਾਂਗਨੀ ਦਾ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ ਵਾਸਾ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਦਾ ਖੂਹ
ਅਰਧਾਂਗਨੀ ਦੇ ਜਲ ਲਈ
ਪਿਆਸਾ ਹੈ

-0-

ਮੇਰੇ 'ਚੋਂ
ਮੇਰੀ ਅਰਧਾਂਗਨੀ ਬੋਲਦੀ ਹੈ
ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ
ਸਿਰਜਣਾ ਹਾਂ
ਜਗਤ ਦੀ ਜਨਮਦਾਤੀ ਹਾਂ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ
ਆਪਣੀ ਅਬਾਦੀ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਟੁਰਦੀ
ਲਹੂ ਮਾਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਰੰਕ ਜਨਮੇ ਹਨ
ਰਾਜਨੀਤਕ ਪੰਡਤ
ਤੇ ਅਦੀਬ ਜਨਮੇ ਹਨ
ਮੈਂ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ
ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਰੂਪ ਹਾਂ
ਕਾਦਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਰਤ 'ਤੇ

ਕਾਦਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਹੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹਾਂ
ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਗੋਦ ਹਾਂ
ਮਾਨਵ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਪਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਲਹੂ 'ਚ ਉਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਘੁਲ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਮੇਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਆਪਾ ਭੁਲ ਸਕਦਾ ਹੈ

-0-

ਮੇਰੀ ਕਲਪਣਾ ਤੇ
ਅਸਲੀਅਤ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਣੀ
ਜਗਿਆਸਾ 'ਚੋਂ
ਮੇਰਾ ਤੇ ਮੇਰੀ ਅਰਧਾਂਗਨੀ ਦਾ
ਜਿਸਮ ਇਕ ਹੋਇਆ ਹੈ
ਮੇਰਾ ਸੱਚ ਹੀ
ਮੇਰੀ ਅਰਧਾਂਗਨੀ ਦੇ ਸੱਚ 'ਚ
ਸਮੋਇਆ ਹੈ
ਹੁਣ ਮੈਂ
ਬੀਜ ਵੀ ਹਾਂ ਰੁੱਖ ਵੀ ਹਾਂ
ਲਿੰਗ ਵੀ ਹਾਂ ਕੁੱਖ ਵੀ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਹੁਣ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਮੁਕੰਮਲ
ਪਰਮ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਗਰਭ ਹਾਂ
ਗਰਭ ਕਰਤਾ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ
ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਸ 'ਚੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ
ਸੱਚ ਦਾ ਦੁਆਰਾ ਹਾਂ

-0-

ਜਗਿਆਸਾ ਤੇ ਅੰਤਰੀਵਤਾ

ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ

ਜਦ ਮੇਰੀ

ਅੰਤਰੀਵਤਾ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਹੋਈ

ਤਾਂ ਮੇਰੇ 'ਚ

ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਭੇਦਤਾ ਖੁਲ੍ਹੀ

ਸੋਚਿਆ

ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਮੈਂ

ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਮੈਂ

ਕਿੰਨਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹਾਂ ਮੈਂ

ਜਨਮ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ

ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਕੀ ਹੈ

ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਕੀ ਹੈ

ਮੇਰਾ ਸੱਚ ਕੀ ਹੈ

-0-

ਮੈਂ

ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ

ਬੰਦ ਕਰਕੇ

ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਉਤਰ ਗਿਆ

ਅੰਦਰ ਸਾਹਵੇਂ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ

ਮੇਰੀ ਚੇਤਨਾ 'ਚ

ਅੰਦਰ ਦਾ ਸੱਚ ਜਾਨਣ ਲਈ

ਮੇਰੀ

ਜਗਿਆਸਾ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ

ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋਈ

ਦੇਖੀ ਇਕ ਇਕ ਪਰਤ

ਅੰਦਰ ਦੀ

ਸਹਿਕਾਰ ਹੋਈ ਮੂਰਤੀ

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ

ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ 'ਚੋਂ ਫੁੱਟਿਆ

ਲਹੂ 'ਚ ਟੁਰਿਆ

ਨੂਰ ਚਾਨਣ ਦਾ

ਸੰਖ ਗੂੰਜੇ
ਗੂੰਜੀਆਂ ਟੱਲੀਆਂ ਮੰਦਰ
ਦੀਆਂ
ਟੱਡਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ ਮੂੰਹ
ਜਦ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ

-0-

ਅੰਦਰ ਦੁਆਲੇ
ਨਾ ਦੇਹ ਦੀ ਵਲਗਣ
ਨਾ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਸੀ
ਅੰਦਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ
ਇਕ ਨੂਰ ਸੀ

-0-

ਇਹ ਨੂਰ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸੀ
ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਸੀ
ਇਹ ਨੂਰ ਜਾਣਨ ਲਈ
ਮੈਂ ਜਨਮ ਦਰ ਜਨਮ
ਜਨਮਦਾ ਰਿਹਾ ਮਰਦਾ ਰਿਹਾ
ਦਾਇਰਾ
ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ

-0-

ਇਹ ਨੂਰ ਜਾਣਨਾ ਹੀ
ਜੀਵਨ ਲਕਸ਼ ਸੀ
ਜਨਮ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ
ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ ਸੀ
ਦੇਹ ਦੇ ਭਰਮ ਤੋਂ
ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ
ਜੀਵਨ ਦੀ ਦੇਹ ਤਿਆਗਣਾ ਸੀ
ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ
ਬਿਨ ਪ੍ਰਾਣ ਜਿਉਂਣਾ ਸੀ

-0-

ਜਗਿਆਸਾ ਤੇ ਗਿਆਨ

ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ
ਜਦ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ
ਚੰਨਾ ਤਾਰਿਆਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦੀ
ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜਗੀ
ਅੰਦਰਲੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚ
ਕਈ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ
ਚਸ਼ਮੇ ਨੂਰ ਦੇ ਫੁੱਟੇ
ਦਰਿਆ ਚਾਨਣ ਦੇ ਵਗੇ
ਗਿਆਨ ਦੀ ਲੋਅ 'ਚ
ਹਨੇਰਾ ਗੁੰਮ ਗਿਆ
ਬੋਲ ਸੱਚ ਦਾ
ਧਰਤੀਆਂ ਅੰਬਰਾਂ 'ਚ ਘੁੱਲ ਗਿਆ

-0-

ਫੁੱਲ ਤੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਹੋਂਦ
ਸਮਝ ਆਈ
ਜੀਵਨ ਲਕਸ਼ ਸਮਝ ਆਇਆ
ਦਰਿਆਵਾਂ ਨਦੀਆਂ ਦੇ
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ
ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਬਦ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਸਮਝ ਆਈ
ਜਿਸਮ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸੱਚ ਜਾਤਾ
ਸੂਰਜ ਤੇ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ
ਤੇਜ਼ ਦੀ ਸਮਝ ਆਈ
ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ ਫਰੋਲਿਆ
ਉਧੇੜਿਆ
ਧੋਇਆ ਨਿਚੋੜਿਆ
ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ
ਸੱਚ ਦੀ ਸਮਝ ਆਈ

-0-

ਆਪ

ਆਪਣਾ ਸੰਕਲਪਿਆ ਖੁਦਾ
ਸੋਚਿਆ ਤੇ ਵੇਖਿਆ
ਜੀਵਨ ਤੇ ਖੁਦਾਈ
ਜਿਉਣ ਦੀ ਸਮਝ ਆਈ
ਕਾਦਰ ਦਾ ਮੁਖ ਵੇਖਿਆ
ਨਾ ਸ਼ੋਰ ਹੀ ਉੱਠਿਆ
ਨਾ ਮਚੀ ਦੁਹਾਈ
ਇਕ ਇਕਾਂਤ ਜਿਹੀ
ਜਿਸਮ 'ਚ ਫੈਲੀ
ਖੁਸ਼ਬੂ ਸ਼ਾਂਤੀ
ਦੇਹ 'ਚ ਖਿਲਰ ਗਈ
ਪਲ ਦੋ ਪਲ ਲਈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਠਹਿਰੀ
ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਬੇਦਖਲੀ ਰੁਕ ਗਈ

-0-

ਮੇਰੇ ਫੇਫੜਿਆਂ 'ਚ
ਨੂਰ ਦੀ ਉਤਰ ਲਹਿਰ ਗਈ
ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ
ਚਾਨਣ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ
ਉਤਰਿਆ ਕੋਈ
ਮਸਤਕ ਦੇ ਅੰਬਰ 'ਚੋਂ
ਮੇਰੀ ਦੇਹੀ 'ਚ
ਕਰੋਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ
ਧਰ ਗਿਆ

-0-

ਜਗਿਆਸਾ ਤੇ ਸੱਚ

ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ
ਜਦ ਸੱਚ ਦੇ ਦਰਪਣ 'ਚੋਂ
ਤੱਕਿਆ
ਜਗਿਆਸਾ ਦੇ ਮੱਥੇ
ਸੱਚ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗ ਪਈ
ਮਾਨਵ ਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਸਾਂਹਵੇ
ਨੂਰ ਦਾ ਸੱਚ ਬਣ ਗਈ
ਸੱਚ ਜੁਬਾਨ ਤੇ ਅੰਦਰ ਸਚਾਈ
ਸੱਚ ਦੀ ਮਹਿਕ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਚ ਖਿਲਰੀ
ਸੱਚ ਦੀ ਹੌਂਦ
ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਿੰਡੇ 'ਚ ਉਤਰੀ
ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ 'ਚ
ਸੱਚ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਉਸਾਰਦੀ
ਕਰਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਪੁਤਲੇ ਦੀ
ਸੱਚ ਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰਦੀ
ਜੀਵਨ ਦੀ ਨਦੀ ਨੂੰ ਪੂਜਦੀ
ਜੀਵਨ ਨਦੀ ਦਾ ਮੈਲਾ ਉਤਾਰਦੀ
ਨਦੀ ਦੇ ਦੇਹ 'ਚ ਸੱਚ ਘੋਲਦੀ
ਨਦੀ ਦੀ ਜੁਬਾਨ
ਸੱਚ ਹੀ ਬੋਲਦੀ

-0-

ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ
ਸੱਚ ਦੇ ਸੂਰਜ ਉੱਗਦੇ
ਆਪਣਾ ਚਾਨਣ ਡੋਲਦੇ
ਸੱਚ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਬੁੱਤ
ਨਦੀ ਦੀ ਹਿੱਕ 'ਤੇ ਧਰਦੇ
ਬੁੱਤ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਸੂਰਜ
ਆਰਤੀ ਵਾਂਗ ਜਗਦੌਲ
ਮੌਸਮਾਂ ਦਾ ਅਰਘਾ

ਤੇ ਪੌਣਾਂ ਦਾ ਝੌਰ
ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਕਰਦੇ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੁਗਾਤ
ਬੁੱਤ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਧਰਦੇ
ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ
ਤੇ
ਰੱਬ ਰੱਬ ਕਰਦੇ

-0-

ਜਗਿਆਸਾ ਤੇ ਸੰਕਲਪ

ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ
ਜਦ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵੜੀ
ਆਪਣੀ ਤਲੀ 'ਤੇ
ਆਪਣਾ ਸੱਚ ਟਿਕਾ ਕੇ ਖੜੀ
ਆਪਣਾ ਚਾਨਣ ਉੜਿਆ
ਦੁਆਲੇ
ਆਪਣਾ ਨੂਰ
ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਖੜੀ
ਆਪਣੀ ਲੋਅ 'ਚ
ਹਰ ਮਾਨਵ ਦੀ ਲੋਅ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ
ਆਪਣੇ ਮਸਤਕ 'ਚ
ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਖੜੀ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤਕ
ਫੈਲਿਆ ਇਕ ਨੂਰ ਸੀ
ਨੂਰ ਦਾ ਨੂਰ
ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ
ਵਸਾ ਕੇ ਖੜੀ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਚ
ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੁਆਲੇ ਨੂਰ ਸੀ
ਨੂਰ ਦੀ ਧਰਤੀ
ਨੂਰ ਦਾ ਅੰਬਰ
ਸੂਰਜਾਂ ਚੰਨਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ
ਅੰਬਰਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ 'ਚ
ਨੂਰ ਦਾ ਥਾਲੁ ਸੀ
ਨੂਰ ਜਨਮਦੀ ਨੂਰ ਵੰਡਦੀ
ਨੂਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗਈ
ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ
ਨੂਰ 'ਚ ਗੁਆਚੀ
ਕਾਦਰ ਦਾ ਨੂਰ ਹੋ ਗਈ

-0-

ਗਲੀ ਗਲੀ ਘਰ ਘਰ
ਵਿਹੜੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ
ਚਾਨਣ ਨੱਚਿਆ
ਹਰ ਰਿਤੂ ਹਰ ਮੌਸਮ ਬਹਾਰ
ਨੂਰ ਹੋ ਗਏ
ਨੂਰ ਦੀ ਨਿਹਮਤ 'ਚ
ਮੌਤ ਪਸੀਜ ਗਈ
ਓੜਕੇ ਚਾਨਣ ਦੁਆਲੇ ਆਪਣੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ
ਨੱਚਣ ਲਈ
ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਈ
ਕਾਦਰ ਦੀ ਖਿਦਮਤ 'ਚ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਮੌਤ
ਕਾਦਰ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਹੋ ਗਈ
ਕਾਦਰ ਦੀ ਰਹਿਮਤ 'ਤੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਮੌਤ ਦੀ
ਵਿੱਥ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰਹੀ
ਮੌਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨੂਰ ਹੋ ਗਈ

ਜਗਿਆਸਾ ਤੇ ਭੌਤਿਕਤਾ

ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ
ਭੌਤਿਕ ਦੇਹ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ
ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆਂ
ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਰ 'ਚ
ਦੇਹ ਦੀ ਵਖਰੀ ਹੋਂਦ ਹੈ
ਵਖਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ
ਵਖਰਾ ਸਿੰਘਾਸਣ
ਵਖਰੀ ਪਰਜਾ ਹੈ
ਵਖਰਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈ
ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਪਾਤਰ
ਵਖਰੀ ਵਖਰੀ ਪਟਕਥਾ
ਵਖਰਾ ਸੂਤਰਧਾਰ ਹੈ

-0-

ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਰ 'ਚ
ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸੱਚ
ਸਮਾਇਆ ਹੈ
ਜੋ ਦੇਹ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ
ਦੇਹ ਦਾ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਹੈ
ਦੇਹ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਹੈ
ਉਹ ਦੇਹ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈ
ਉਸ ਸੱਚ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ
ਦੇਹ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਮਹਾਨ ਹੈ
ਇਹ ਦੇਹ ਦੀ ਮਿੱਟੀ
ਉਸ ਪ੍ਰਾਣ ਦੀ ਜਾਨ ਹੈ
ਕਿਉਂਕਿ ਭੌਤਿਕ ਦੇਹ ਬਿਨਾਂ
ਉਹ ਸੱਚ
ਜਾਣਿਆਂ ਜਾ ਨਹੀਂ
ਸਕਦਾ
ਪਹਿਚਾਣਿਆਂ
ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ

-0-

ਇਹ ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਰ
ਚਲਣਹਾਰ ਹੈ
ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ
ਸਦਾ ਬਹਾਰ ਹੈ
ਭੌਤਿਕ ਦੇਹ ਹੋਂਦ ਤੇ
ਹੋਂਦ ਦੇ ਸੱਚ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ
ਭੌਤਿਕ ਦੇਹ ਆਪਣੇ 'ਚ
ਮੌਤ ਤੋਂ ਅਗੇਰੇ ਦਾ ਸੱਚ
ਛੁਪਾਈ ਫਿਰਦੀ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਹੀ ਮੌਤ 'ਚ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਲੁਕਾਈ ਫਿਰਦੀ ਹੈ
ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸਹਿਤ ਹੈ
ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ
ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਤ ਹੈ

-0-

ਨੂਰੀ ਲੋਕ

ਇਹ ਪਹਾੜ

ਮੇਰੇ ਸੁਫਨਿਆਂ 'ਚ

ਟੁਰਦਾ ਹੈ

ਖੁਰਦਾ ਭੁਰਦਾ ਹੈ

ਅਕਾਰ 'ਚ ਮੇਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ

ਉਮਰੀ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਤੋਂ

ਉੱਚੇਰਾ ਹੈ

ਸਿਮਟੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ

ਇਸ ਦੀ ਦੇਹ 'ਚ ਡੇਰਾ ਹੈ

-0-

ਇਹ ਪਹਾੜ

ਯੁੱਗਾਂ ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਦਾ ਹਾਣੀ ਹੈ

ਧਰਤੀ ਜਿੱਡੀ ਪੁਰਾਣੀ

ਇਸਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ

ਇਸ 'ਚੋਂ ਉੱਗੀਆਂ

ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਤਿੜਾਂ

ਜੇ ਕੋਈ ਫੜਦਾ ਹੈ

ਪਹਾੜ ਦਾ ਗਾਰਾ ਦੇਹ

ਤਿੜਾਂ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦੀ ਹੈ

ਪੈਰ ਇਸ ਦੀ ਦੇਹ 'ਤੇ

ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ

ਸਿੱਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ

ਜਿਮੀਂ ਤੇ ਪਟਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ

-0-

ਇਸ ਪਹਾੜ ਨੂੰ

ਸਰ ਕਰਨ ਲਈ

ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਜਨਮਿਆਂ ਹਾਂ

ਕਈ ਵਾਰ ਮਰਿਆ ਹਾਂ

ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਰ ਇੱਕ ਸਾਹ

ਇਸ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨ ਦੇ

ਸੁਫਨੇ 'ਚ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਇਸ ਦੀ ਉਚਾਈ ਦੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ
ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ

-0-

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ
ਇਸ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਆਪਣਾ ਸੀਸ
ਇਸ ਦੇ ਕਦਮਾਂ 'ਚ ਧਰਿਆ ਹੈ
ਇਸ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਕਰ ਸਕਾਂ
ਇਸਦੇ
ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵਸਦੀ
ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਕਦਮ ਧਰ ਸਕਾਂ !

-0-

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵਸਦੀ
ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸੱਚ
ਮੇਰੇ ਰੋਮ ਰੋਮ 'ਚ ਵਸਿਆ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਲਹੂ 'ਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ 'ਚ ਉਤਰ
ਆਇਆ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ .
ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ ਭਰ ਆਇਆ ਹੈ

-0-

ਇਸ ਸੱਚ ਦੀ
ਝਲਕ ਦੇਖਣ ਲਈ
ਮਨ ਬੜਾ ਉਦਾਸ ਹੈ
ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ
ਵਜੂਦ ਦੂਰ ਹੈ
ਪਰ ਰੂਹ ਨੂੰ
ਇਸ ਸੱਚ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ
ਬੜਾ ਹੈ

ਇਹ ਸੱਚ
ਦੇਹ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ ਭਾਵੇਂ
ਮੇਰੇ ਅਨੁਭਵ 'ਚ ਜਿਉਂਦਾ
ਹੈ
ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੈ
ਦਿਸਹੱਤੇ 'ਤੇ
ਜਿਸੀਂ ਆਸਮਾਨ ਦੇ
ਮਿਲਣ ਦਾ ਭਰਮ ਹੈ
ਦਿਲ ਦਾ ਸੱਚ ਹੈ
ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਲਹੂ 'ਚ ਗਿੜਦਾ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਨਸ ਨਸ 'ਚ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ

-0-

ਮੈਂ ਬੁੱਧੀ 'ਚੋਂ
ਭਰਮ ਨਿਚੋੜ
ਇਸ ਸੱਚ ਤੱਕ ਅਪੜਨਾ ਹੈ
ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਕੁਰ
ਮੇਰੇ ਸੁਫਨਿਆਂ 'ਚ
ਬੀਜੇ ਗਏ ਹਨ
ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਦੇ
ਯਥਾਰਥ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਹੈ

-0-

ਮੈਂ
ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ
ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ
ਲੰਬਾਈ ਵਧਾ ਲਈ ਹੈ
ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਅੱਗੇ
ਹੋਰ ਉਂਗਲਾਂ ਉੱਗਾ ਲਈਆਂ
ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ
ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਜਿਸਮ 'ਤੇ
ਲਾ ਲਈਆਂ

ਹੌਂਸਲਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼
ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਤੇ ਫਤਹਿ ਦੀਆਂ
ਜੋਤਾਂ
ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਜਗਾ ਲਈਆਂ

-0-

ਮੈਂ
ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ
ਪਹਾੜ ਦੇ ਪਿੰਡੇ 'ਚ
ਉਤਾਰਦਾ ਗਿਆ
ਕਦਮ ਪੁੱਟਦਾ ਗਿਆ
ਪਹਾੜ ਲਿਤਾੜਦਾ ਗਿਆ
ਮੈਂ ਪਲ ਪਲ ਆਪਣੀ ਫਤਹਿ
ਨਿਹਾਰਦਾ ਗਿਆ
ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ
ਪਹਾੜ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਚ
ਉਤਾਰਦਾ ਗਿਆ
ਜਿਵੇਂ ਪਲਾਂ 'ਚੋਂ
ਸਦੀਆਂ ਜਨਮਦੀਆਂ ਹਨ
ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਕਦਮ 'ਚ
ਮੀਲੋ ਮੀਲ
ਪਹਾੜ ਦੀ ਉਚਾਈ
ਸਿਮਟਦੀ ਗਈ
ਮੈਂ ਪਹਾੜ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ
ਆ ਗਿਆ
ਮੇਰੇ ਨੰਨੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਅਕਾਰ 'ਚ
ਉਮਰ ਤੋਂ
ਲਮੇਰਾ ਪਹਾੜ ਸਮਾ ਗਿਆ

-0-

ਪਹਾੜ ਦੇ
ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵਗਦੀ ਨਦੀ ਸੀ

ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ
ਕੱਚੇ ਘਰਾਂ 'ਚ
ਨੂਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਸੇਰਾ ਸੀ
ਨਦੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ
ਪਰਮ ਹੰਸਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ
ਚਿੱਟੇ ਦੁੱਧ ਚਾਨਣ ਦਾ
ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਤੇ
ਨਦੀ ਦੇ ਜਲ 'ਚ ਵਸੇਰਾ ਸੀ

-0-

ਫੁੱਲਾਂ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦੇ
ਰੁੱਖ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ
ਨਦੀ ਦੇ ਆਂਚਲ 'ਚ
ਚੰਨ ਸੂਰਜ ਸਿਤਾਰੇ ਸਨ
ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ
ਡਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ
ਇਕ ਰੁੱਖ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ
ਦੂਜੇ ਤੇ ਬਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ
ਤੂੰ ਦੀ ਸੁਰ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਠ 'ਚੋਂ ਉੱਠਦੀ ਸੀ
ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਨਾ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ

-0-

ਮੋਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੇਹ 'ਚ
ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਦੇ ਚਾਨਣ ਦਾ
ਵਸੇਰਾ ਸੀ
ਜਿਸਮ 'ਚ
ਖੁਸ਼ਬੂ ਧਰਤੀ ਦੀ
ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਅੰਬਰ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ
ਮੱਥੇ 'ਚ ਕਾਫਲੇ ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤਾਰੇ ਸਨ
ਪਿਆਰ ਨਿਮਰਤਾ

ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਤਿਆਗ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਹਾਰੇ ਸਨ

—0—

ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜੱਪਦੇ
ਆਪਣੀ
ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਆਪ ਕਰਦੇ
ਉਹ ਪੂਜਾ ਵੀ ਸਨ
ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਸਨ
ਪੂਜਾਰੀ ਵੀ ਸਨ
ਪੂਜਣ ਵੀ ਸਨ ਮੰਦਿਰ ਵੀ ਸਨ
ਉਹ ਬੁੰਦ ਵੀ ਸਨ
ਸਮੁੰਦਰ ਵੀ ਸਨ
ਉਹ ਸੱਚ ਸੁੰਦਰ ਤੇ
ਦਿਆਲੂ ਵੀ ਸਨ
ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ 'ਚ
ਆਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਸਨ
ਉਹ ਆਤਮਾ 'ਚ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਨ

—0—

ਪ੍ਰਾਣਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਉਹ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਖਾਂਦੇ ਨਾ
ਪੀਂਦੇ ਸਨ
ਉਹ ਨੂਰ ਦੇ ਪੁਤਲੇ
ਨੂਰ ਜਨਮਦੇ
ਨੂਰ ਜਿਉਂਦੇ ਸਨ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹ 'ਚ
ਸੱਚ ਦਾ ਵਸੋਰਾ ਸੀ
ਨਾ ਸੀ ਕੁੱਝ ਵੀ ਆਪਣਾ
ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਸੀ ਤੇਰਾ ਹੀ ਤੇਰੀ ਸੀ

—0—

ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਦੇਹਾਂ 'ਚੋਂ

ਪ੍ਰਾਣਾ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸੀ
ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸੀ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ
ਸੱਚ ਦਾ ਫੈਲਿਆ ਸਿਰ ਤੇ
ਆਸਮਾਨ ਸੀ
ਸੱਚ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਸੀ
ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਕਲਿਆਣ
ਦਾ ਸੰਕਲਪ
ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸਨ ਉਹ ਲੋਕ
ਉਪਾਧੀ ਰਹਿਤ ਆਤਮਾ
ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਸਨ ਉਹ ਲੋਕ

—0—

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ 'ਚ
ਪੌਣਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਸੀ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਚ
ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਛਾਇਆ
ਸੀ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਹ 'ਚ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਉਤਰ ਆਇਆ
ਸੀ
ਉਹ ਤੱਕਦੇ ਸਨ
ਤਾਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਬਰਸਾਤ
ਹੁੰਦੀ ਸੀ
ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਦੇ
ਤਾਂ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ
ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਪ੍ਰਭਾਤ
ਹੁੰਦੀ ਸੀ

—0—

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚੋਂ

ਕਾਇਨਾਤ ਜਨਮੀ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤਾਰਕਾ ਮੰਡਲ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀਆਂ
ਧਰਤੀਆਂ ਆਕਾਸ਼ ਜਨਮੇ
ਉਹ ਘੱਟ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਦੇ
ਖਿੜਦੇ ਫੁੱਲ ਤੇ ਮਹਿਕ
ਦੀਆਂ ਕਲੀਆਂ
ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੁਲ੍ਹੁ ਖੋਲ੍ਹਦੇ

—0—

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਹ 'ਚ
ਅੱਗਣ ਦਾ ਤੇਜ਼
ਨੈਣਾਂ ਤੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ
ਮਹਿਕ ਧਰਤੀ ਦੀ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ 'ਚ ਪ੍ਰਵਾਜ਼
ਅੰਬਰਾਂ ਦਾ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹ 'ਚ
ਸਿਖਰ ਤੇ ਅਗਾਜ਼ ਅੰਬਰਾਂ ਦਾ

—0—

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ
ਧਰਤੀ ਤੇ ਕਦਮ ਧਰਿਆ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ
ਆਦਿ ਪੁੰਧਕਾਰਾ ਦੀ ਕੁੱਖ 'ਚੋਂ
ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ
ਚੰਨਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਤਾਰਿਆ ਦੀ
ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋਈ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੁੱਖ 'ਚੋਂ ਜਨਮੀ
ਫੁੱਲਾਂ 'ਚੋਂ ਰੰਗ
ਬਹਾਰਾਂ ਮੌਸਮਾਂ 'ਚੋਂ
ਖੁਸ਼ਬੂ ਜਨਮੀ

ਲਹੂ ਮਾਸ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਤੋਂ
ਪਹਿਲਾਂ

ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗ ਦੀ
ਪੁਤਲੇ ਦੀ ਰੂਹ ਜਨਮੀ

—0—

ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ 'ਚ
ਆਤਮਕ ਚਾਨਣ ਵਾਂਗ
ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ

ਨਦੀ ਨੂੰ ਤੈਰ ਦੇ
ਇਕ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਉੱਡਕੇ
ਦੂਜੇ ਤੇ ਜਾਅ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸੱਚ

ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ
ਜਿਸਮਾਂ 'ਚੋਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੋਂ
ਨੂਰ ਸਿਮਦਾ ਹੈ

ਨਾ ਗਮੀ ਨਾ ਖੁਸ਼ੀ
ਨਾ ਦੁੱਖ ਨਾ ਸੁੱਖ ਦਾ
ਅਹਿਸਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ
ਬਸ ਪਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ
ਬਸ ਹੁਲਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

—0—

ਉਹ ਨੰਗ ਧੜਗੇ ਟੁਰਦੇ
ਫਿਰਦੇ

ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ਲੇ
ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ
ਨਦੀ 'ਚੋਂ ਉਠਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ
ਉਹ ਆਪ ਵਸਦੇ ਧਰਤੀ ਤੇ

ਆਪਣਾ ਸਵਰਗ ਉਤਾਰੇ 'ਤੇ
ਉਹ ਦਰਪਣ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ
ਚਿਹਰਾ ਸੁਆਰਨ ਦੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ
ਚਾਨਣ ਖਿਲਾਰਣ ਦੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ
ਕੁੱਝ ਕਰ ਗੁਜਰਨ ਦੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ
ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਉਣ ਲਈ
ਸਿਰ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰ ਗੁਜਰਨ ਦੇ

—0—

ਇਹ ਪਹਾੜ ਵੀ
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੀ
ਇਹ ਸਵਰਗ ਵੀ
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੀ
ਇਹ ਲੋਕ ਵੀ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਹੀ ਵਸਦੇ ਸਨ
ਮੇਰੀ ਹਾਉਮੇ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਸਦਕਾ
ਮੈਨੂੰ ਅਜਨਬੀ ਪਰਾਏ
ਤੇ
ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲਗਦੇ ਸਨ

—0—

ਕਈ ਜਨਮ
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਰਕ ਦੇ ਜਾਲ 'ਚੋਂ
ਨਿਕਲ ਨਾ ਸਕਿਆ
ਪੱਥਰ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ
ਚਸ਼ਮੇ ਵਾਂਗ ਫੁੱਟ ਨਾ ਸਕਿਆ
ਪਿੱਘਲ ਨਾ ਸਕਿਆ
ਵਗ ਨਾ ਸਕਿਆ
ਆਪਣੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਗੁਆਚਾ

ਰਿਹਾ

ਮੱਥੇ ਦੀ ਜੋਤ ਬਣ ਕੇ ਜਗ

ਨਾ ਸਕਿਆ

—0—

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨਰਕ ਤਿਆਗ

ਦੇਹ ਦੇ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਫਤਹਿ

ਕੀਤਾ

ਆਪਣਾ ਚਾਨਣ ਪਾਅ ਲਿਆ

ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਵਸ ਗਿਆ

ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ

ਵਸਾ ਲਿਆ

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਵੇਖੀ

ਤਾਂ ਨੂਰ ਹੋ ਗਿਆ

ਲੋਭ ਮੋਹ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰ

ਤਮਾਂ ਤੇ ਲਾਲਚ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ

ਮੈਂ ਆਪਣੇ

ਚਾਨਣ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਹੋ ਗਿਆ

ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦਾ

ਨੂਰ ਹੋ ਗਿਆ

ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ

ਤੇ ਨਕਸ਼ਾ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ

ਮਿਟ ਗਈ

ਮੇਰੀ ਮੈਂ

ਤੇਰੀ ਤੂੰ 'ਚ ਖੋਹ ਗਈ

ਮੇਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨਾ ਰਹੀ

ਤੇਰੀ ਪਹਿਚਾਣ

ਮੇਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੋ ਗਈ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਸੂਰਜ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਰਥ ਵਿਹੂਣੀ ਹੈ
ਮੌਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਗਰ 'ਚ
ਸੰਤੁਲਨ ਨਹੀਂ
ਜੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼
ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਨੁੱਖ ਲਈ
ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਹੈ
ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਦ ਲਗਦਾ ਹੈ
ਇਸ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਦਾ
ਮਨੁੱਖ ਆਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰੋਣਕ
ਜਾਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਨਹੀਂ
ਬਲਕਿ
ਅਬਾਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ

—0—

ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਲਹੂ 'ਚ
ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਆਪਣੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਬਿਠਾ
ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਆਪਣੇ ਸੀਨੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ
ਧੜਕਣ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਆਪਣੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚ
ਸੂਰਜਾਂ ਵਾਂਗ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ
ਆਪਣੇ ਭਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਭਾਰੀ

ਉਠਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
 ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ
 ਆਪਣੀਆਂ ਅਯਾਸ਼ੀਆਂ 'ਚ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਰੂਫ਼ ਹੈ
 ਦੁੱਖਾਂ ਤੂਫ਼ਾਨਾਂ ਤੇ ਹਨੇਰੀਆਂ 'ਚ
 ਹੌਸਲਾ ਤੇ ਆਸਰਾ
 ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
 ਐਸਾ
 ਸੁਦਾਈ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
 ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਨੁੱਖ
 ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ
 ਪੱਥਰ 'ਚੋਂ
 ਪਾਅ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
 ਇਹ ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ
 ਦੀ ਸਿਖਰ ਹੈ
 ਕਬਰਾਂ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਨੀਂਦ 'ਚੋਂ
 ਉਠਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
 ਭਿੱਜਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ
 ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੈਰ ਦੀ ਉਂਗਲ
 ਹੈ ਤੈਰਦਾ ਮੌਤ ਦਾ ਸਾਗਰ
 ਸਿਰ ਤੇ ਉਠਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ
 ਏਨਾਂ ਘੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਆਦਮੀ
 ਕਿ ਮਰਨਾ
 ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਆਦਮੀ
 ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ
 ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ
 ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ
 ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਆਦਮੀ
 ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਹੀ

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਭੂਤ ਹੈ ਭਵਿੱਖ ਹੈ
ਵਰਤਮਾਨ
ਜਿਉਂਦਾ ਜਿਉਂਦਾ
ਭੂਤ ਤੇ ਭਵਿੱਖ
ਵਿਸਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ
ਸਮੇਂ ਦਾ ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਤੋਂ ਉਤਾਰ
ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ

—0—

ਜਨਮ ਤੋਂ ਮਰਨ ਤਕ
ਖੁਸ਼ਗੁਆਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਜਿਉਣਾ ਹੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ
ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ 'ਚ
ਢਾਲਣਾ ਹੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ
ਆਪਣੀ ਹੀ ਪੂਜਾ ਤੇ
ਆਪਣੇ ਬਿੰਦੂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਹੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਦਾਇਰੇ
'ਚ ਉਤਾਰਨਾ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਧੁੱਪ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸਹਾਰਨਾ
ਆਪਣੀ ਛਾਂਅ 'ਚ
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਠਾਰਨਾ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਢਿੱਡ 'ਚ ਪਾਲਣਾ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਿਆਸ 'ਚ

ਆਪਣਾ ਜਲ ਉਤਾਰਨਾ
ਆਪਣੇ ਲਈ ਜਿਉਣਾ
ਕਾਹਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ
ਗੈਰ 'ਚੋਂ ਆਪਾ ਉਸਾਰਨਾ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲਖਸ਼ ਦੀ
ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ
ਜਿਉਣਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੋਹੜ 'ਚ
ਸੁੰਦਰਤਾ ਧਰਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ
ਖਾਲੀਪਣ ਭਰਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ
ਹਰਿਆਉਲ ਧਰਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਈ ਤੇ
ਆਪ ਮਰਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਜੋ ਕੋਠਿਆਂ ਤੇ ਪਲਦੀ ਹੈ
ਬਜ਼ਾਰਾਂ 'ਚ ਵਿਕਦੀ ਹੈ
ਲਹੂ ਮਾਸ ਦੀ ਮੰਡੀ 'ਚ
ਸਜਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੁਲਦੀ ਹੈ
ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਵੀ
ਸਸਤੀ ਵਿਕਦੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ
ਬਾਹਰ ਵਲ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਜੋ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਲ

ਮੁੜਦੀ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਹਨੇਰੇ ਆਸਮਾਂ ਤੇ
ਚੰਨਾਂ ਸੂਰਜਾਂ
ਤਾਰਿਆ ਦੇ ਜਾਲ ਬੁੰਨਦੀ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਕੰਜਕ ਦੇਹ ਨੂੰ
ਮਨੁੱਖੀ ਵਾਸਨਾ 'ਚ ਭੁੰਨਦੀ ਹੈ
ਆਪਾ ਤੜਕਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ
ਭੋਜਨ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਮਰਦ ਅੱਗੇ ਪਰੋਸਦੀ ਹੈ

—0—

ਆਪਣੇ ਜਿਸਮ ਦਾ
ਅੰਗ ਅੰਗ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਸੀਰਤ ਤੇ ਸੂਰਤ
ਮਰਦ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਿਛਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਮਰਦ ਦੀ ਵਾਸਨਾ 'ਚ
ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸ਼ਰਮੇ ਹਜ਼ਾ
ਲਾਜ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚੋਂ ਨੁੱਚੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

—0—

ਖਾਧੇ ਪਾਨ ਦੇ ਵਾਂਗ
ਮਰਦ ਜਿਸ ਨੂੰ
ਜਿਮੀਂ ਤੇ ਖੁੱਕਦਾ ਹੈ
ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਵਾ
ਕੋਈ ਗਿਲਾ ਇਤਰਾਜ਼
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਤੇ
ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ
ਮਮਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ
ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਨਮ ਦਾਤੀ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਆਪਣੀ ਕੁੱਖ ਦਾ ਅਪਮਾਨ
ਸਹਿੰਦੀ ਹੈ
ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ
ਤੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ
ਨਾ ਇਸਦੀ ਚੁੱਪ ਟੁੱਟਣੀ ਹੈ
ਨਾ ਮਰਦ ਦੀ ਹਵਾਸ ਮੁਕਣੀ ਹੈ
ਜਦ ਤਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲਖਸ਼ ਵਲ
ਨਹੀਂ ਟੁਰਦੀ
ਬਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ
ਦਾਇਰਿਆਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦੀ

—0—

ਬੱਦਲ 'ਚ
ਜੇ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ ਸਕਦੀ ਹੈ
ਸਾਗਰ 'ਚੋਂ
ਜੇ ਲਾਵਾ ਫੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਹਵਾ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ
ਜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਪੱਥਰ ਜੇ ਭਗਵਾਨ ਹੋ
ਸਕਦਾ ਹੈ
ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਅਕਾਸ਼
ਜੇ ਧਰਤੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਧਰਤ 'ਚੋਂ ਉਠਿਆ ਬੱਦਲ
ਜੇ ਅੰਬਰ ਛੋਹ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਫਿਰ ਚੱਕਲਾ
ਕਿਉਂ ਮੰਦਿਰ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਕਿਉਂ ਤੁਆਇਫ ਪੂਜੀ
ਜਾਅ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ
ਕਿਉਂ ਵੈਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ
ਮੰਦਿਰਾਂ 'ਚ ਸਜਾਈ

ਜਾਅ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ

—0—

ਕਿਉਂ

ਲਹੂ ਮਾਸ ਦੀ ਮੰਡੀ 'ਚ

ਵਿਕਦੀ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਕਲਗੀ 'ਚ

ਕਿਉਂ ਲਗਾਈ ਜਾਅ ਨਹੀਂ

ਸਕਦੀ

ਮਰਦ ਦੀ ਚੁੱਪ ਇੱਕਲਤਾ

ਉਦਾਸੀ 'ਚ

ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਛੁੱਬ ਗਏ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ

ਤਾਰਦੀ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਸਕੂਨ ਦਾ ਸਾਗਰ

ਮਰਦ ਦੀ ਹਿੱਕ 'ਚ ਉਤਾਰਦੀ

ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਆਪ ਪਲ-ਪਲ ਮਰਦੀ

ਦੂਜੇ ਲਈ ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ

ਇਹ ਮਮਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ

ਕਦੀ ਤੁਆਇਫ

ਕਦੀ ਵੈਸ਼ੀਆਂ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ

—0—

ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਵਸ ਪੂਰਤੀ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁੱਖ ਹੈ

ਤਾਂ ਹਵਸ ਪੂਰਤੀ ਹੋ ਰਹੀ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਕਿਉਂ ਕੰਲਕ ਹੈ ਮੱਥੇ ਦਾ ਦਾਗ ਹੈ

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਵਸ ਪੂਰਤੀ ਦਾ

ਸ਼ਿਕਾਰ

ਮਾਂ ਧੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰਹ

ਕਈ ਸਰੂਪ ਹਨ

ਪਰ ਇਕ ਔਰਤ ਦੇ ਰੂਪ ਹਨ

—0—

ਜੋ ਵੀ ਹੈ ਅੰਨ੍ਹ ਪੂਰਨਾ ਹੈ

ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਹੈ

ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਹਵਸ ਪੂਰਤੀ 'ਚ

ਨਰਕ ਦਾ ਕੀੜਾ ਹੈ

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੈਰ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜੁੱਤੀ

ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ

ਸਵਰਗ ਤੋਂ ਉੱਚਾ

ਉਸ ਦਾ ਸਥਾਨ ਹੈ

—0—

ਤੇ ਸੂਰਜ

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ

ਤੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਮਝੇ

ਆਪਣੀ ਜਨਮਦਾਤੀ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝੇ

ਤਾਂ ਆਪਣਾ

ਲੋਭ ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ ਤਿਆਗ

ਸਕਦਾ ਹੈ

ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ

ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਕਲਿਆਣ

ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਉਸਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਗ ਨਕਸ਼

ਰੂਪ ਸੁਆਰ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਮਮਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੀ

ਪਕੀਜ਼ਗੀ ਸੁਧਤਾ

ਸਿਰਜਣ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣੇ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਹੋਂਦ

ਪਹਿਚਾਣੇ

ਆਪਣੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਅਰਧਾਂਗਨੀ
ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਮਝੋ
ਤਾਂ ਤੁਆਇਫ ਤੇ ਵੈਸ਼ੀਆਂ ਦੇ
ਜਿਸਮ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸੱਚ
ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਚੱਕਲੇ ਦੀ ਪਵਿਤਰਤਾ 'ਚੋਂ
ਧਰਤ ਦੀ ਸੁੰਗਧ ਮਾਨ
ਸਕਦਾ ਹੈ
ਇਹ ਸੁੰਗਧ
ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ
ਖਿਲਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਮਰਦ ਤੇ ਔਰਤ ਦਾ
ਸਾਂਝਾਂ ਸਵਰਗ ਧਰਤੀ ਤੇ
ਉਸਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੋਹੜ 'ਚੋਂ ਹੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ
ਜਨਮਦੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚੋਂ
ਸੂਰਜ ਉਦਯ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇੱਕਲਤਾ ਉਦਾਸੀ
ਰੋਣਕਾਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਜਨਮਦੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਅਗਤੀ 'ਚ ਹੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਗਤੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਚਾਲ 'ਚ
ਪੌਣਾ ਦਾ ਵੇਗ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਜਿਸਮ 'ਚ
ਅੱਗਣ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ
ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਜ਼ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੰਝੂਆਂ 'ਚ

ਸਾਗਰਾਂ ਦਾ ਵਾਸ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਹੈ
ਖੁਸ਼ਬੂ ਧਰਤ ਦੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਚ
ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਵਿਸ਼ ਵੀ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਹੈ
ਮੌਤ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਵੀ ਹੈ
ਸੱਚ ਦੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਸੁਮੇਲ
ਵੀ ਹੈ
ਰਾਗ ਰੰਗ ਸੁਰ ਤਾਲ ਤਬਲਾ
ਝਾਂਜਰ ਵੀ ਹੈ ਰਖੇਲ ਵੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਧਰਤ ਦੀ ਧਰਤ ਹੈ
ਅੰਬਰ ਦਾ ਅੰਬਰ ਹੈ
ਧਰਤ ਤੇ ਅੰਬਰ ਦਾ
ਦਿਸਹੱਦੇ ਤੇ ਮੇਲ ਵੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਵੀ ਹੈ
ਸੁਹੇਲ ਵੀ ਹੈ
ਕਾਇਰ ਵੀ ਹੈ ਦਲੇਰ ਵੀ ਹੈ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਰਥ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲਖਸ਼ ਦੀ
ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਚ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਸ 'ਚ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲਖਸ਼ ਦਾ
ਸਾਗਰ ਭਰ ਸਕਦੀ ਹੈ
ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ
ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਚਾਨਣ ਕਰ

ਸਕਦੀ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ
ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਬੀਜ ਸਕਦੀ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਰਾਹ
ਮਸਤਕ 'ਚ ਸੂਰਜ ਧਰ
ਸਕਦੀ ਹੈ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਰ ਰੂਪ ਹੈ
ਹਰ ਰੰਗ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ਾਮ ਵੀ ਹੈ
ਸਵੇਰ ਵੀ
ਸੂਰਜ ਵੀ ਹੈ ਹਨੇਰ ਵੀ
ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਰੂਪ
ਦੇਣਾ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਨੇਰ ਧੋਣਾ ਹੈ
ਚਾਨਣ ਖਲੋਰਣਾ ਹੈ
ਜਾਂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਪਤਝੜਾਂ ਉਜਾੜਾ
ਉੱਗਾਣੀਆਂ ਹਨ
ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕੁੱਖ 'ਚ
ਅੰਗਿਆਰ ਧਰਨੇ ਹਨ
ਚੱਕਲੇ ਕੋਠੇ ਬੀਜਣੇ ਹਨ
ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੁਸਨ
ਵਿਕਣ ਲਈ ਬਾਜ਼ਾਰ ਧਰਨੇ ਹਨ

—0—

ਕਿਉਂਕਿ
ਮਨੁੱਖ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਾਤਾ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਧੋਅ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਮਾਂਜ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਕਲਿਆਣ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪਿੰਡੇ 'ਚ
ਉਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਵੈ-ਉਤਪੱਤੀ ਦੀ
ਕੁੱਖ ਹੈ
ਬੀਜ ਕੁੱਖ 'ਚ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਧਰਨਾ ਹੈ

—0—

ਜੇ ਮਨੁੱਖ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕੁੱਖ 'ਚ ਸੂਰਜ
ਧਰੇਗਾ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਸੂਰਜ ਜਨਮ ਦੀ ਚਲੀ ਜਾਏਗੀ
ਹਨ੍ਹੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਗੀ ਚਲੀ ਜਾਏਗੀ
ਜੇ ਚੰਨ ਤਾਰੇ
ਕਿਰਨਾ ਬਹਾਰਾਂ ਮੌਸਮ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਬੀਜੇਗਾ
ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਧਰਤ ਅੰਬਰ ਦਾ ਰੂਪ
ਆਪਣੇ 'ਚ ਉਤਾਰੇਗੀ
ਮੌਸਮ ਬਹਾਰਾਂ ਉੱਗਾਏਗੀ
ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਖਿਲਾਰੇਗੀ
ਮਨੁੱਖ ਸੂਰਜ ਬਣੇਗਾ
ਆਪਣੇ ਹਨੇਰੇ ਤਰੇਗਾ
ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ
ਜਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਵਿਚਰੇਗਾ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ
ਰੂਪ ਕਹਾਏਗੀ
ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਨਮ ਦਾਤੀ
ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਜਨਮ ਦਾਤੀ
ਸਦਾਏਗੀ

ਮਨੁੱਖ ਜੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪੂਜੇਗਾ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ
ਉਤਰ ਜਾਏਗੀ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਛਾਂਵਾਂ ਕਰੇਗੀ
ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ ਹੰਢਾਏਗੀ
ਸੇਕ ਜਰੇਗੀ

—0—

ਇਹ ਸੂਰਜ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਬੀਜਦਾ
ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ 'ਚ
ਉਜਾਲਾ ਕਰਨਾ
ਤੇ ਹਨੇਰਾ ਹੂੰਝਣਾ
ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ
ਸੂਰਜ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਲਹੂ ਦੀ ਲੋਅ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਕਿਰਨਾ ਬੀਜ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬੰਨੇਰੀ
ਸੂਰਜ ਧਰ ਸਕਦਾ ਹੈ

—0—

ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ
ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਦੌਲਤਾ ਰਹਿਮਤਾ
ਨਿਹਮਤਾਂ
ਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਰੱਖੇ ਹਨ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੈਰੀ ਅੱਗ
ਤਲੀਆਂ ਤੇ ਮੱਘਦੇ ਅੰਗਿਆਰ
ਰੱਖੇ ਹਨ

—0—

ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਪਾਣੀ 'ਚ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲਿਆ ਹੈ
ਹਵਾ ਨੂੰ ਗੰਧਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਅੱਗਣ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਠਾਰਿਆ ਹੈ
ਧਰਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ
ਤੇ ਕੁੱਖ ਨੂੰ ਉਜਾੜਿਆ ਹੈ
ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ
ਅੱਗ ਦੇ ਗੋਲੇ ਬਰਸਾਏ ਹਨ
ਬੇਗੁਨਾਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ
ਸਾੜਿਆ ਹੈ

—0—

ਸਮੁੰਦਰ
ਮਨੁੱਖੀ ਭੁੱਖ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ
ਸੁਗਾਤਾਂ
ਆਪਣੇ 'ਚੋਂ ਉੱਗਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ
ਗੰਦ ਕੂੜਾ
ਬੰਬਾ ਦੇ ਧਮਾਕੇ
ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਗੋਲਨ ਤੇਲ
ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਦੇਹ 'ਚ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ

—0—

ਮੋਈਆਂ ਮੱਛੀਆਂ
ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਤੈਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ
ਤੇਲ 'ਚ ਭਿੱਜੇ
ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਬਾਰ
ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਲੱਗੇ ਹਨ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਸਮੁੰਦਰ ਉਬਾਲਿਆ ਹੈ
ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਨੂੰ
ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ

—0—

ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡਿਆਂ ਤੋਂ
ਹਰਿਆਉਲ ਉਤਾਰੀ ਹੈ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ 'ਚ
ਕਰੂਪਤਾ ਖਿਲਾਰੀ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਚ
ਸਹਿਰਾ ਬੀਜਿਆ ਹੈ
ਬਹਾਰਾਂ ਮੌਸਮਾਂ 'ਚ
ਪਤਝੜਾਂ ਤੇ ਉਜਾੜਾ
ਉੱਗਾਈਆਂ ਹਨ

—0—

ਛੁੱਲਾਂ ਦੇ ਰੰਗ
ਕਲੀਆਂ ਦੇ ਹੁਸਨ ਲੂਹੇ ਹਨ
ਗੁਲਸ਼ਨ ਦੇ ਪਿੰਡੇ 'ਚ
ਔੜਾਂ ਬੀਜਿਆਂ ਹਨ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ
ਆਪਣਾ ਜ਼ਹਿਰ ਫੈਲਾਇਆ ਹੈ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਪਿੰਡੇ 'ਚ
ਨਫਰਤ ਦਾ ਜੰਗਲ ਉੱਗਾਇਆ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ

ਕਾਲਖ ਫੇਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ
ਲਾਲਚ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਨਫਰਤ ਦਾ ਬੀਜ
ਧਰਤੀ ਤੇ ਕੇਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਪਿਆਰ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ
ਕਲਿਆਣ ਅਤੇ ਮਹਿਕ ਦਾ ਸਬਕ
ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਆਪਣਾ ਨੂਰ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ
ਵਿਖਾਇਆ ਸੀ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਆਪਣੀ ਉਂਗਲੀ ਫੜਾ ਟੋਰਿਆ
ਗੋਦੀ ਖਿੜਾਇਆ ਸੀ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਚਾਨਣ ਬਣੀ
ਮਨੁੱਖ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਰਾਸ ਨਾ ਆਇਆ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਹੜੇ
ਬਹਾਰਾਂ ਮੌਸਮ ਤੇ ਹਰਿਆਵਲ
ਬੀਜਣ ਦੀ ਥਾਂਅ
ਅੱਕਾਂ ਬੋਹਰਾ ਦਾ ਕੰਡਿਆਲਾ
ਸਹਿਰਾ ਉੱਗਾਇਆ ਹੈ

—0—

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁੱਝ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ
ਇਸ ਦੇ ਇਵਜ਼ 'ਚ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕੀ ਮੋੜਿਆ ਹੈ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਵਗ ਰਹੀ
ਨਦੀ ਦੀ ਚਾਲ ਰੋਕੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ 'ਚ
ਗੰਦਗੀ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲੀ ਹੈ

—0—

ਮਨੁੱਖ ਨਾਲੋਂ
ਤਾਂ ਰੁੱਖ ਚੰਗਾ ਹੈ
ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ
ਅਧਾਰ ਹੈ ਉਮੀਦ ਹੈ
ਰੁੱਖ ਕਾਰਬਨ ਚੂਸਦਾ ਹੈ
ਆਕਸੀਜਨ ਜਨਮਦਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਆਕਸੀਜਨ ਨਿਗਲਦਾ ਹੈ
ਕਾਰਬਨ ਉਗਲਦਾ ਹੈ

—0—

ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆ ਦੀ
ਦੂਰ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਕੁਦਰਤ 'ਚੋਂ
ਹਰਿਆਵਲ ਸੁੱਕਾਦਾ ਹੈ
ਸਮੁੰਦਰ ਨੀਵੇਂ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਮੁਕਾਦਾ ਹੈ
ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਭੋਰ-ਭੋਰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ
ਦਰਿਆਵਾਂ ਤੇ ਨਦੀਆਂ ਦੇ
ਪਿੰਡੇ 'ਚੋਂ
ਸਹਿਰਾ ਉੱਗਾਦਾ ਹੈ
ਅੰਨ੍ਹ ਦਿਆ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਜਲਾਦਾ ਹੈ

—0—

ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ ਮੌਤ ਉਸਾਰੀ ਹੈ
ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਦਮ ਘੁੱਟਦਾ ਹੈ

ਚਾਨਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਨੁੱਖ 'ਚੋਂ
ਹਨੇਰਾ ਫੁੱਟਦਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ
ਕਬਰਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਬੀਜੀ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਮੌਤ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਟੋਰੀ ਹੈ
ਚੁੱਪ ਬੀਜ ਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ 'ਚ
ਸ਼ੋਰ ਤਲੀ ਤੇ ਟਿਕਾਇਆ ਹੈ
ਦੁਆਲਾ ਝੁਲਸ ਕੇ ਆਪਣਾ
ਚਾਨਣ 'ਚੋਂ
ਮਨੁੱਖ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਉਤਰ
ਆਇਆ ਹੈ

—0—

ਵਿਹੜਿਆ 'ਚ
ਕੰਧਾਂ ਉਸਾਰੀਆਂ ਹਨ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਤਕ ਸੀਮਿਆਂ ਤੇ ਵੰਡਿਆ ਹੈ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਚਿਹਰਾ
ਤਿੜਕਿਆ ਹੈ
ਪਿੰਡੇ 'ਚ ਖਾਈਆਂ ਤੇ
ਵਿੱਥਾ ਉੱਗ ਆਈਆਂ ਹਨ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ
ਆਪਾ ਬੁਣ ਲਿਆ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਘੁਣ
ਖਾਹ ਗਿਆ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ
ਆ ਗਿਆ ਹੈ

—0—

ਧਰਤੀ 'ਚੋਂ
ਪੁੰਗਰ ਦੀਆਂ ਕੰਰੂਬਲਾਂ 'ਤੇ

ਪਿਘਲਦਾ ਲੋਹਾਂ ਵਿਛਾਇਆ ਹੈ
ਫੁੱਲਾਂ 'ਚ ਪੈ ਰਹੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ
ਜਲ 'ਚ ਰਲਿਆ
ਜ਼ਹਿਰ ਚੁੰਘਾਇਆ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ
ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਹੋ
ਗਿਆ ਹੈ
ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਪਿੰਡੇ 'ਚੋਂ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ
ਆਪਣਾ ਖੰਡਰ ਉੱਗਾਇਆ ਹੈ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚੋਂ ਜਨਮੇ
ਬੇਹ ਤੇ ਬੈਠਾ
ਇਕ ਬੇਹ ਹੈ ਮਨੁੱਖ
ਮੌਤ ਦੇ ਢਿੱਡ 'ਚ ਹੈ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਸਾਰੀ
ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ
ਜੰਗਲਾਂ 'ਚੋਂ ਉਸਾਰੇ
ਕੱਚ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹਨ
ਕੱਚ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚੋਂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਥਾਂ
ਮੌਤ ਝਾਕਦੀ ਹੈ
ਅਸਮਾਨ ਤਕ ਫੈਲੀ ਹੈ
ਖਾਕ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ
ਭੁੱਖ ਹੈ ਇੱਕਲਤਾ ਹੈ ਕੰਗਾਲੀ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਧਰਤੀ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲਹੂ 'ਚ ਉਬਾਲੀ ਹੈ

—0—

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਢਿੱਡ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੋਰ

ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ
ਦਾਇਰਿਆਂ ਤੋਂ
ਬਿੰਦੂ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ
ਹੈ ਮਨੁੱਖ
ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਆਪਣੇ
ਵਿਪਰੀਤ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਪੈ ਗਿਆ
ਹੈ ਮਨੁੱਖ
ਹਰੇ ਭਰੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ
ਅੱਗਾਂ ਬੀਜਦਾ ਜਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਤੱਕ
ਆਪਾ ਸੁਕਾਦਾ ਦਾ ਜਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਰੋਣਕਾਂ
ਸੱਚ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮੁਕਾਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ

—0—

ਬਾਂਝ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ
ਹੁਣ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਅੱਖ ਹੈ
ਫਿਰ ਚੰਨ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ 'ਚ
ਤਪਸ਼ ਘੋਲੇਗਾ
ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ
ਠੰਡੀਆਂ ਕਰੇਗਾ
ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਅੰਬਰ
ਆਦਮੀ ਜਦ
ਅੰਬਰ ਤੇ ਵਸੇਗਾ ਕਰੇਗਾ

—0—

ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਟਿਮਟਮਾਦੇ
ਮਸਤਕ 'ਚ ਹਨੇਰਾ ਧਰੇਗਾ
ਲਾਸ਼ ਧਰਤੀ ਦੀ
ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੇਗਾ
ਜੋ ਹਸ਼ਰ
ਧਰਤੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਉਹੀ ਹਸ਼ਰ

ਅੰਬਰ ਦਾ ਕਰੇਗਾ

—0—

ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ
ਨੀਲਤਾ ਨਿਚੋੜੇਗਾ
ਪਰਤ ਦਰ ਪਰਤ ਖੋਲੇਗਾ
ਤਹਿ ਅੰਬਰ ਦੀ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਉਧੇੜੇਗਾ
ਬਲਦੇ ਨੇ
ਜਿਸ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਦੀਵੇ
ਚੰਨਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ
ਉਸ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਚਾਨਣ
ਐਟਮਾ ਤੇ ਮਿਜ਼ਇਲਾ ਦਾ
ਕਰੇਗਾ
ਲੋਹਾਂ ਵਿਛਾਏਗਾ ਅੰਬਰ
ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ
ਅੱਗ ਦਾ ਅੰਬਰ
ਅੰਬਰ ਦੇ ਸਿਰ ਧਰੇਗਾ

—0—

ਆਦਮੀ
ਫਿਤਰਤਨ ਭਿਖਾਰੀ ਹੈ
ਦਾਨੀ ਨਹੀਂ
ਆਦਮੀ 'ਚ ਲਾਲਚ ਹੈ ਲੈਣ ਦਾ
ਦੇਣ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਹੀਂ
ਆਪਣੇ ਬਿੰਦੂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਝਾਕਣਾ
ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ
ਦੁਨੀਆਂ ਜਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਆਪਣਾ ਘਰ ਜਲਾ ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ
ਮੌਤ ਤਲੀਆਂ ਤੇ ਉਠਾਈ
ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਅ
ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ

—0—

ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਦੁਆਲੇ
ਬੰਨ ਕੇ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂਅ
ਹੇਠ ਬੈਠਾ ਹੈ
ਜਿਸ ਰੁੱਖ ਨੂੰ
ਕਦੀ ਸਿਜਿਆ ਨਹੀਂ
ਪੱਤਾ ਨਹੀਂ ਧੋਤਾ
ਟਹਿਣੀਆਂ ਤੰਨਾ
ਕਈ ਪੂੰਝਿਆ ਨਹੀਂ
ਸੁਆਰਿਆਂ ਨਹੀਂ
ਇਕ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਦਾ
ਰੁੱਖ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ 'ਚ ਉਤਾਰਿਆ
ਨਹੀਂ

—0—

ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂਅ ਮਾਣਨ ਪਿੱਛੋਂ
ਰੁੱਖ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਦੀ
ਗੁਜਾਰਿਆ ਨਹੀਂ
ਸਗੋਂ ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂਅ ਹੇਠਾਂ
ਆਪਣੀ ਤਪਸ਼ ਤੇ ਲਾਲਚ
ਛੱਡ ਕੇ ਟੁਰ ਗਿਆ
ਮੂੰਹ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ
ਆਪਣੇ ਪੇਟ 'ਚ ਉਤਰ ਗਿਆ

—0—

ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਪੱਥਰ ਤੇ ਉਜਾੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੈਰ ਪੈਰ ਹੇਠ
ਸੂਲ ਧਰ ਦਿੱਤੀ
ਕੁਦਰਤ ਕੋਇਲੇ
ਧਰਤੀ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਈ

ਇਨ੍ਹੀ ਅੱਗ ਬਰਸਾਈ
ਆਸਮਾਨ ਤੋਂ
ਕਿ ਅੱਗ ਆਸਮਾਨ ਹੋ ਗਈ

—0—

ਸੜ ਗਏ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਬਦਨ
ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡਿਆਂ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਛਾਲੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲਹੂ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਪੈ ਗਏ
ਮੂੰਹ ਤੇ ਹਵਾਵਾਂ ਦੇ
ਕੋਇਲੇ ਹੋਏ ਸੂਰਜ ਚੰਨ ਤਾਰੇ ਅੰਬਰ ਦੇ
ਨਚਦੀ ਹੋਈ ਮੌਤ ਦੇ ਨੇ
ਦਿਨ ਸੰਵਬਰ ਦੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ
ਮੌਤ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲੈ ਗਈ
ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਜਲ ਤੇ ਹਰਿਆਉਲ
ਉਠਾਕੇ ਲੈ ਗਈ
ਸੋਕੇ 'ਚ ਤਿੜਕੀ ਧਰਤ
ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ
ਜਲ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਤਰਦੀ
ਰਹਿ ਗਈ

—0—

ਦੋਸਤੀ

ਐ ਮੇਰੇ ਸਵੈ

ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ

ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

ਤੈਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ

ਆਪਣਾ ਮਸਤਕ

ਤੇਰੇ ਕਦਮਾਂ 'ਚ ਝੁਕਾਉਂਦਾ ਹਾਂ

ਤੇਰਾ ਦਮ ਭਰਦਾ ਹਾਂ

ਤੇਰੀ ਮਿੱਤਰਤਾ ਤੇ ਗਰਵ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

—0—

ਮੈਂ ਬਚਪਣ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ

ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ

ਦੋਸਤ ਲੱਭਣ 'ਚ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਹੈ

ਦੋਸਤ ਜੋ

ਮੇਰੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਹੁੰਦਾ

ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਨੇੜੇ

ਅੱਥਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ

—0—

ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ

ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਛਾਂਘ ਕਰਦਾ

ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ 'ਚ

ਆਪਣੇ ਸਾਹ ਧਰਦਾ

ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਾਂਗ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ

ਮੇਰੇ ਲਹੂ 'ਚ ਗਿੜਦਾ

ਨਾੜਾ 'ਚ ਵਹਿੰਦਾ

—0—

ਪਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ

ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਕਸ਼

ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ 'ਚ ਉਤਾਰਦਾ

ਹਰ ਕੋਈ

ਮੇਰੀ ਛਾਂਘ ਹੇਠ ਬਹਿੰਦਾ

ਆਪਣੀ ਤਪਸ਼ ਛੱਡ ਕੇ ਟੁਰ ਜਾਂਦਾ
ਮੇਰੀਆਂ
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਰੋਣਕਾਂ ਚੁਰਾਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ
ਗਮ ਦੇ ਅੱਥਰੂ
ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ ਪਾਅ ਜਾਂਦਾ
ਮੇਰੇ ਦੁਆਲੇ ਉਜਾੜਾ ਬੀਜਦਾ
ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ
ਇੱਕਲਤਾ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ

—0—

ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਲਈ
ਮੈਨੂੰ ਵਰਤਿਆ
ਗਰਜਿਆ ਤੇ ਕੜਕਿਆ
ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦੀ ਛੱਤ
ਪਰ ਗ਼ੈਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਤੇ ਜਾ ਕੇ
ਵਰ੍ਹ ਗਿਆ

—0—

ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਚੁੱਪ
ਇੱਕਲਤਾ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ
ਦਰਪਣ 'ਚੋਂ ਨਿਹਾਰਿਆ
ਦਰਪਣ ਨੇ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ 'ਚੋਂ
ਮੇਰੇ ਸਵੈ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉਸਾਰਿਆ
ਦਿਲ ਨੇ ਹੌਕਾ ਭਰਿਆ
ਅੱਖਾਂ ਅੱਥਰੂਆਂ ਨਾਲ
ਭਰ ਆਈਆਂ
ਮੇਰੀਆਂ ਡੁੱਬੀਆਂ ਰੀੜ੍ਹਾਂ
ਸੱਧਰਾਂ ਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ
ਮੇਰੇ ਹੰਝੂਆਂ 'ਚ ਤਰ ਆਈਆਂ

—0—

ਸਵੈ ਦੇ ਦਰ ਆ ਕੇ
ਦੋਸਤ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਦਾ ਸਫਰ

ਮੁਕਿਆ
ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਤੇ
ਮੇਰੇ ਸੁਫਨਿਆਂ ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ
ਦੁਆਰ ਖੁੱਲਿਆ
ਮੈਂ
ਸਵੈ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਸੱਚ 'ਚ
ਘੁੱਲਿਆ
ਆਪਣਾ ਆਪ ਭੁੱਲਿਆ

—0—

ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ
ਮੇਰਾ ਸਵੈ ਜਨਮਿਆ
ਜੋ ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਮਰਨ
ਤਕ ਦਾ ਸਾਥੀ ਹੈ
ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ
ਮੇਰੀਆਂ ਰੋਣਕਾਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ
ਅਬਾਦੀ ਹੈ
ਜਨਮ ਤੋਂ ਮਰਨ ਤਕ
ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਸਾਹ
ਲੈਂਦਾ ਹੈ
ਮੇਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਗ਼ਮ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਵਸਦਾ
ਸੱਚਾ ਤੇ ਸੁੱਚਾ ਯਾਰ ਹੈ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਜਿਉਂਦਾ ਸੀ
ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ
ਬੇਖਿਆਲ ਸੀ

—0—

ਮੈਂ ਜੋ ਬਚਪਣ 'ਚ
ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ
ਹੁਣ ਤਕ ਇੱਕਲਤਾ ਹਨੇਰੇ
ਚੁੱਪ ਉਜਾੜਾ ਨਾ ਜਿਉਂਦਾ

ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਮੇਰਾ ਸਵੈ
ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਤੇ
ਮਲ੍ਹਮ ਧਰਦਾ ਫੱਟ ਸਿਉਂਦਾ
ਇਸ ਕੋਲ ਵਫਾ ਹੀ ਵਫਾ ਦੇ
ਭੰਡਾਰ ਹਨ
ਦੋਸਤੀ ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ
ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਹਨ

—0—

ਇਸ ਦੀ ਦੋਸਤੀ 'ਚ
ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ
ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ 'ਚ
ਇਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ
ਇਹ ਦੋਸਤੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ
ਨੂਰ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਚੇਤਾ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦਾ
ਅੰਤਮ ਪੜਾਅ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਹੈ

—0—

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਸੱਚ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਸਵੈ ਹਾ
ਨਿਰਭੋਉ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰ ਹੈ
ਇਸ ਦੀ ਦੋਸਤੀ 'ਚ
ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਸੱਚ
ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਸਵੈ ਦੀ ਦੋਸਤੀ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸੱਚ ਸਾਗਰ 'ਚ
ਉਤਾਰਦੀ ਹੈ
ਵਫਾ ਪਿਆਰ ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ
ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਉਸਾਰ ਦੀ ਹੈ

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ
ਆਪਣੇ 'ਚੋਂ ਜਨਮਿਆ
ਤੇ ਵਿਰਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਸਵੈ ਦੀ ਦੋਸਤੀ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਨੂਰ 'ਚ
ਉਤਾਰਦੀ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ
ਸੁਆਰਦੀ ਹੈ

—0—

ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਸੱਚ

ਨਿਰਾਸ਼ਾ

ਸਭ ਤੋਂ ਸੰਘਣਾ

ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਨੇਰਾ ਹੈ

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਲੇ

ਇਕਲਤਾ ਤੇ ਚੁੱਪ ਬੀਜਦਾ ਹੈ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਹ ਪੀਦਾ ਹੈ

ਤੇ ਜੀਂਦਾ ਹੈ

—0—

ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਆਸ਼ਾ ਦੀ ਹੱਦ

ਗੁਜਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਜਨਮਦੀ ਹੈ

ਜਿਸ 'ਚੋਂ

ਕੋਈ ਜੰਗਲ ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਰ

ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਜਨਮਦਾ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਟੁਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ

ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ

ਮਨੁੱਖਤਾ ਜੁੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ

—0—

ਸਭ ਕੁੱਝ

ਭੁਰਦਾ ਹੈ ਬਿਖਰਦਾ ਹੈ

ਸਭ ਕੁੱਝ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਰੁਲਦਾ ਹੈ

ਜੋ ਅੰਬਰ ਦੀ ਚੋਟੀ

ਜਾਂ ਪਹਾੜ ਦੀ ਸਿਖਰ ਦਾ ਹੈ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਗਤੀ ਰਹਿਤ ਹੋ ਰੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਖੜੀ ਖੜੀ

ਆਪਣੇ ਹੀ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਸਿਮਟ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ

ਤਰਦੀ ਤਰਦੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਹਸਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਅਗਾਜ਼ 'ਚ ਹੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

—0—

ਮੈਂ
ਆਪਣੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੀਅ ਗਿਆ
ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ 'ਚੋਂ ਅੱਗ ਪੁੰਗਰੀ
ਮੇਰੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚੋਂ
ਨਫਰਤ ਉੱਗ ਆਈ
ਅੰਬਰ ਸਿਰ ਤੇ ਛੱਟਿਆ
ਪੈਰਾਂ 'ਚੋਂ ਧਰਤ ਨਿਕਲ ਗਈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਕੰਡਿਆਂ 'ਚ ਘਿਰ ਗਈ
ਐਸੀ ਹਵਾ ਚਲੀ
ਕਿ ਚੁੱਪ ਕੁਦਰਤ 'ਚ
ਉਤਰ ਗਈ
ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਸੀਨੇ 'ਚ ਅੱਗ
ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਧਰਤੀ ਪਿਘਲ ਗਈ
ਮੇਰੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ 'ਚੋਂ
ਮੇਰੀ ਨਫਰਤ ਜਨਮੀ
ਮੇਰੇ ਵਜੂਦ 'ਚ ਢਲ ਗਈ

—0—

ਮੇਰੀ ਨਫਰਤ 'ਚੋਂ
ਕਈ ਚਿਹਰੇ ਉੱਗੇ
ਨਫਰਤ ਦੀ ਸੂਲੀ ਚੜਦੇ ਗਏ
ਪਲ ਪਲ ਪਿੱਛੋਂ ਜਨਮੇ
ਯੁੱਗ ਯੁੱਗ ਜਿਉਕੇ ਮਰਦੇ ਗਏ
ਉਜਾੜਾ ਤੇ ਵੀਰਾਨੇ
ਮੇਰੇ ਸਫਰ 'ਚ ਧਰਦੇ ਗਏ
ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਅੰਗਿਆਰ
ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਰਾਹ ਪੱਥਰ ਕਰਦੇ ਗਏ
ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਰਿਆ 'ਚ

ਛੁੱਬੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ
ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਦਰਿਆ 'ਚ
ਪੱਥਰ ਤਰਦੇ ਰਹੇ

—0—

ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਤੇ ਨਫ਼ਰਤ
ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦੇ ਆਰ ਪਾਰ
ਫੈਲੀ
ਮੈਂ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਸਿਮਟਿਆ
ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ
ਨਫ਼ਰਤ ਜਿਉਂਦਾ ਰਿਹਾ
ਹਨੇਰੇ ਬੀਜਦਾ
ਚੁੱਪਾਂ ਵਿਸਥਾਰਦਾ ਰਿਹਾ
ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ ਗਹਿਰੇ
ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਉਤਰ ਦਾ ਰਿਹਾ
ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਕਿਰਨ ਚਾਨਣ ਦੀ
ਨਾ ਕੋਈ ਰਾਹ ਸੀ
ਬਸ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਸੀ
ਮੈਂ ਸਾਂ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਦੁਆਲੇ
ਮੇਰੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ
ਮੇਰੀ ਨਫ਼ਰਤ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ

—0—

ਦੂਰ ਦਿਲ ਦੀ ਨੁਕਰੇ
ਇਕ ਦੀਵਾ
ਨਿਮਾਣਾ ਬਲ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਬੰਝੂ ਬੰਝੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਜਿਸ ਦੁਆਲੇ ਹਨੇਰਾ ਸੀ
ਝਖੜਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਸੀ
ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋਅ 'ਚ ਛੁੱਪੀ ਸਵੇਰ ਸੀ
ਦੀਵੇ ਦਾ ਬੁਝਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ
ਜਗਨਾ ਕੁੱਝ ਦੇਰ ਸੀ

ਦੀਵਾ
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬੁਝਦਾ ਗਿਆ
ਆਪਣੀ ਲੋਅ 'ਚ
ਸਵੇਰ ਜਨਮਨ ਲਈ ਰੁੱਝਦਾ ਗਿਆ
ਬੁਝਦੇ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋਅ 'ਚੋਂ
ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਹੋ ਗਿਆ
ਹਨੇਰਿਆ ਨੂੰ ਚਾਨਣੇ ਸੰਗ
ਧੋਅ ਗਿਆ

—0—

ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੁਝਦੀ ਲੋਅ
ਮੇਰੀ ਹਸਤੀ ਜਗਾ ਗਈ
ਮੇਰੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ 'ਚ
ਆਸ਼ਾ ਧਰ ਗਈ
ਮੇਰੀ ਨਫ਼ਰਤ 'ਚ ਮੁਹੱਬਤ
ਭਰ ਗਈ

—0—

ਮੈਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ
ਸੁੰਘੜਿਆ ਸੀ
ਫੈਲਿਆ ਧਰਤ ਤੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਤਕ
ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ
ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਤਕ
ਆਪਣੇ ਗੀਤ
ਆਪਣੇ ਸਾਜ਼ ਤਕ
ਆਪਣੇ ਕੰਠ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਤਕ

—0—

ਮੇਰੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ 'ਚੋਂ
ਆਸ਼ਾ ਦੇ ਜੰਗਲ ਉੱਗ ਆਏ
ਮੇਰੀ ਨਫ਼ਰਤ 'ਚੋਂ
ਪਿਆਰ ਦੇ ਪਹਾੜ ਉਭਰ ਆਏ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ
ਮੇਰੇ ਅੰਸ਼ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ

ਉਤਰ ਆਏ

ਮੇਰੀ ਦੇਹ

ਰੰਗ ਰਾਗ ਨੂਰ ਨਾਲ ਭਰ

ਗਈ

ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਦੇ ਬੰਨੇਰਿਆਂ 'ਤੇ

ਬੁਝਦੀ ਲੋਅ ਦੀਵੇ ਦੀ

ਸੂਰਜ ਧਰ ਗਈ

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ

ਚਾਨਣ ਹੀ ਚਾਨਣ ਕਰ ਗਈ

—0—

ਮੇਰੇ ਖੁਸ਼ਕ ਬੁਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ

ਕੋਈ ਬੱਦਲੀ ਵਰੂ ਗਈ

ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਲਈ

ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਭ ਖੋਲ੍ਹੇ ਦਰ ਗਈ

ਮੇਰੇ ਮਸਤਕ 'ਚ

ਚੰਨ ਸੂਰਜ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ

ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਰੋਣਕਾਂ

ਮੌਸਮਾਂ ਬਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਈ

—0—

ਮੇਰੀ ਆਸ਼ਾ ਦੇ ਜੰਗਲ 'ਚੋਂ

ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਪਹਾੜ 'ਚੋਂ

ਹੁਣ ਜਦ ਪੰਛੀ ਖੋਲਦੇ ਹਨ

ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਾਜ਼ ਲਈ

ਦਰ ਅੰਬਰ ਦਾ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ

ਆਪਣੇ ਪਰ ਤੋਲਦੇ ਹਨ

ਆਪਣੀ ਉਡਾਰੀ

ਅੰਬਰ ਦੀ ਅੱਖ 'ਚ ਘੋਲਦੇ ਹਨ

ਧਰਤੀ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦੀ ਹੈ

ਜਦ ਉਹ ਪਰ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ

ਫੁੱਲ ਬਣਿਆ ਅੰਬਰ

ਆਪਣੇ ਪਰਾਂ ਤੇ ਤੋਲਦੇ ਹਨ

—0—

ਅੰਬਰ 'ਚੋਂ
ਆਸ਼ਾ ਦੇ ਬੋਲ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ
ਪਹਾੜਾ 'ਚੋਂ
ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਦੇ ਆਬਸ਼ਾਰ
ਛੁੱਟਦੇ ਹਨ
ਸਮਾਂ
ਆਪਣੀ ਹੱਥੇਲੀ ਤੇ ਬਹਾਰਾਂ
ਨਿਚਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਮੌਸਮ ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ
ਸੱਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਸੁਫਨਾ
ਪੀਂਘਾ ਚੜਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਧਰਤ ਨੂੰ ਚੁੰਮਕੇ
ਅੰਬਰ ਨੂੰ
ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ

—0—

ਮੈਂ ਆਪਣੀ
ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵੀ ਹਾਂ ਆਸ਼ਾ ਵੀ ਹਾਂ
ਨਫ਼ਰਤ ਵੀ ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਵੀ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੁਆਲੇ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵੀ ਹਾਂ
ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਅਧਾਰ
ਵੀ ਹਾਂ

—0—

ਪਰਦੁਸ਼ਣ

(ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ)

ਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ

ਤਤਕਰਾ

1. ਪੇਟ
2. ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
3. ਰਾਮ ਬਣਵਾਸ
4. ਉਹ ਸਾਧੂ ਤੇ ਸਮਾ
5. ਅੰਦਰਲੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ
6. ਜੰਗਲ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਪਹਾੜ
7. ਕੁਦਰਤੀ ਘਰ
8. ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ

ਪੇਟ

ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ
ਹੱਥ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ
ਤਾਂ ਤਾਲੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼
ਆਉਂਦੀ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਛੱਤ ਤੋਂ
ਕਬੂਤਰ ਉੱਡਦੇ ਹਨ
ਅੰਬਰ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਂਗ
ਫੈਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚੋਂ
ਮੇਰੇ ਅਰਥ ਦਾ ਸੰਕਲਪ
ਅੰਬਰ 'ਚ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ
ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਟੁਰਦਾ ਹੈ

-0-

ਮੇਰਾ ਤਿੜਕਿਆ ਚਿਹਰਾ
ਤੇ ਗੁਆਚੇ ਅੰਗ
ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਨ 'ਤੇ ਛਾਅ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਦੁਆਲੇ ਲੰਝੜੀ
ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਜਿਸਮ 'ਚ
ਫੈਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਪੌਣਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ
ਠਹਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਸਮੇਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਉੱਗ
ਆਉਂਦੇ ਹਨ
ਭੂਤ ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ 'ਚ
ਬਿਖਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

-0-

ਮੇਰਾ ਤਿੜਕਿਆ ਵਜ੍ਹਦ

ਲੂਲਾ ਆਸਮਾਂ
ਤੇ ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਕਸ਼
ਮੇਰੇ ਮਸਤਕ 'ਚ ਰੜਕਦੇ ਹਨ
ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਦੇ
ਦਿਸ਼ਹੱਦਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ
ਮੇਰੇ ਲਹੂ 'ਚ ਜਮ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਮੇਰੀਆਂ ਨਾੜਾਂ 'ਚ
ਉੱਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਇਹ ਅਰਥਹੀਣ ਸ਼ਬਦ ਹਨ
ਜੋ ਦੇਹ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹਨ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹਨ

-0-

ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ
ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਲਮ ਨਹੀਂ
ਅੱਧੇ ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ
ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਡੁੱਬੇ
ਹਨ
ਆਪਣੀ ਹੀ ਦਲਦਲ 'ਚ
ਸਿਰ ਭਾਰ ਖੁਭੇ ਹਨ

-0-

ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਲਮ ਹੈ
ਤਾਂ ਉਹ
ਇਸ ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ
ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ 'ਚ ਰਲ
ਗਿਆ ਹੈ
ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ
ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ
ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ
ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ
ਪੇਟ 'ਤੇ ਲਗਾ ਹੈ

-0-

ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ
ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਹੈ
ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਧਾਰੀ
ਆਪਣੇ ਪੇਟ 'ਚ ਬੈਠੀ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਰਾਹੀਂ
ਸਭ ਕੁੱਝ ਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ
ਹੈ
ਡਕਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ

-0-

ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਦੇ
ਇੰਨਾ ਨੇੜੇ ਹੈ
ਕਿ ਸਭ ਕੁੱਝ ਭੁਲ ਬੈਠੀ ਹੈ
ਇਸ ਦੇ ਪੇਟ 'ਚ
ਖਾਲੀ ਸੁੱਕੇ ਖੂਹ
ਦਰਿਆ ਤੇ ਪਿਆਸੀਆਂ
ਨਦੀਆਂ ਹਨ
ਸਹਿਰਾ ਦੇ ਸਾਗਰ ਹਨ
ਯੁੱਗਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ
ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ
ਇਹ ਭੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ
ਕਰਦੀ ਹੈ
ਭੁੱਖ
ਬੀਜਦੀ ਤੇ ਵੰਡਦੀ ਹੈ
ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਮਾਸ ਨਾਲ
ਆਪਣੀ ਪੇਟ ਭਰਦੀ ਹੈ

-0-

ਇਸ ਦੀ ਭੁੱਖ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਉੱਤਪਤੀ ਤੋਂ
ਵਡੇਰੀ ਹੈ
ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਗਹਿਰੀ ਹੈ

ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੈ
ਇਸ ਦੇ ਪੇਟ 'ਚ
ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਫਿਰ ਵੀ ਭੁੱਖੀ ਦੀ ਭੁੱਖੀ ਹੈ
ਇਸ ਡੀਕਿਆ ਹੈ
ਤਲੇ ਤੀਕ ਸਾਗਰ
ਫਿਰ ਵੀ ਸੁੱਕੀ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਹੈ
ਇਸ ਦੀ ਨੀਯਤ
ਭੁੱਖ ਦੀ ਤਾਸੀਰ
ਇਸ ਦਾ ਵਜੂਦ
ਭੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਾਮੀਰ ਹੈ

-0-

ਭਾਗ ਦੂਜਾ

ਤਾਲੀਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼
ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਉਣ 'ਚੋਂ
ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ
ਉਸ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਮੁੱਲ ਬਣਦੀ
ਹੈ
ਜਿਸ ਨਜ਼ਰ 'ਚ
ਤਾਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ
ਬਿੰਬ ਬਣਦੀ ਹੈ
ਬਿੰਬ ਲਹੂ 'ਚ ਗਿੜਦਾ ਹੈ
ਤਾਲੀਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 'ਚੋਂ
ਜਨਮੀਆਂ
ਵਿੱਥਾ ਲੰਬਾਈਆਂ ਤੇ ਸੁਰਾਂ
ਮਿਣਦਾ ਹੈ
ਸ਼ੋਰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ
ਅਵਾਜ਼ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਕਾਤ
ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ

-0-

ਤਾਲੀਆਂ ਦਾ ਚਿਹਰਾ
ਤੇ ਜਿਸਮ
ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਤੇ ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਨ ਦੇ
ਮਸਤਕ 'ਚ ਉੱਗਦਾ ਹੈ
ਜਿਸਮ 'ਚ ਟੁਰਦਾ ਹੈ
ਆਪਣਾ ਕੰਠ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ
ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਨ ਦਾ
ਸੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ

-0-

ਇਕ ਪਲੱੜੇ 'ਚ

ਆਪ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ
ਦੂਜੇ 'ਚ ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਤੇ ਲੂਲਾਂ ਆਸਮਾਂ ਧਰਦਾ ਹੈ
ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ
ਲੂਣ ਦੀ ਡਲੀ ਵਾਂਗ
ਤਾਲੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ
ਜਿਸਮ ਤੇ ਸੱਚ ਖੁਰ ਦਾ ਹੈ
ਝੂਠ ਦੀ ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਤੇ ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ 'ਚ
ਘੁਲਦਾ ਹੈ

-0-

ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀ ਕਰਮ
ਜਦ ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ
ਪ੍ਰਗਟ ਦਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ
ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ ਦਾ ਸੂਰਜ
ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਇਵਜ਼ 'ਚ
ਧਰਤੀ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਦਾ ਹੈ
ਚੰਨ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਲਈ
ਧਰਤੀ ਦਾ ਨਿੱਘ ਵਸੂਲਦਾ ਹੈ
ਤਾਰਿਆ ਲਈ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਠੰਡਕ ਹੜੱਪਦਾ ਹੈ
ਲੂਲਾਂ ਆਸਮਾਂ
ਆਪਣੀ ਵਿੱਥ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ
ਧਰਤੀ ਸੰਗ ਮੇਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਧਰਤ 'ਚੋਂ ਸੀਕ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਕਬਰਾਂ ਉੱਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ

-0-

ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੀਨੇ 'ਚ
ਮੁਰਦਾ ਜੀਵਨ ਧਰ ਦੀ ਹੈ

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਆਪਣੇ ਇਵਜ਼ 'ਚ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਮੰਗਦੀ ਹੈ
ਜਲ ਆਪਣੇ ਵਹਿਣ ਲਈ
ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਰਾਹ ਮੰਗਦਾ ਹੈ
ਅੱਗਣ ਤੇਜ ਲਈ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਹਵਾ ਵੇਗ ਲਈ
ਧਰਤ ਦੀ ਦੇਹ ਹੰਢਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਮੌਸਮ ਬਹਾਰਾਂ ਰੁੱਤਾਂ
ਆਪਣੇ ਆਗਮਨ ਲਈ
ਧਰਤੀ ਦਾ ਨਿੱਘ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ
ਪੱਤੇ ਫੁੱਲ ਕਲੀਆਂ ਫਲ
ਟਹਿਣੀਆਂ ਰੁੱਖ ਤੇ ਜੰਗਲ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਗੋਦ ਮੰਗ ਦੇ ਹਨ
ਰਾਤ ਧਰਤੀ ਦੀ ਇਕਾਂਤ
ਦਿਨ ਧਰਤੀ ਦਾ ਉਜਾਲਾ
ਮੰਗਦਾ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਨੂੰ
ਲੰਝੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ
ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ
ਨੇ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾਇਆ ਹੈ
ਨਿੱਚੋੜ ਕੇ ਲਹੂ ਧਰਤੀ ਦਾ
ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਪਿੰਜਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ

-0-

ਭਾਗ ਤੀਜਾ

ਇਹ ਸਭ ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤਖ਼ਤ
ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ ਵਲੋਂ
ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ
ਧਰਤੀ ਕੋਲੋਂ ਵਸੂਲਿਆਂ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ
ਇਹ ਲੈਣ ਦੇਣ
ਰਿਸ਼ਵਤ ਖੋਰੀ ਮੁਨਾਫਾ ਖੋਰੀ
ਸੱਚ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਹੈ
ਝੂਠ ਦੀ ਝੂਠ ਲਈ ਲੜਾਈ ਹੈ
ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ
ਤੋਂ ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ
ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਚ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਲਹੂ ਸੜਦਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਉਬਲਦੀ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਵਿਲਕਦੀ ਹੈ

-0-

ਨਾ ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ ਦਾ
ਨਾ ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ
ਕਿਰਦਾਰ ਹੈ ਕੋਈ
ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਵਸਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ
ਨਾ ਕੋਈ ਸੱਚ ਹੈ
ਨਾ ਜ਼ਮੀਰ ਹੈ ਕੋਈ
ਝੂਠ ਤੋਂ ਝੂਠ ਦਾ ਸਫਰ ਹੈ
ਝੂਠ ਤੋਂ ਝੂਠ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ
ਝੂਠ ਤੋਂ ਝੂਠ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ
ਇਨਸਾਫ ਹੈ
ਜ਼ਿਮੀ ਦੇ ਜ਼ਰੇ ਜ਼ਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ
ਆਸਮਾਂ ਦਾ
ਤਾਰਾ ਤਾਰਾ ਬਿਮਾਰ ਹੈ

-0-

ਤਾਲੀਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼
ਦਰਿਆਂ ਚੀਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ
ਤਿੜਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਦਰਿਆਂ ਤੇ ਨਦੀਆਂ
ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚਲਾ
ਵਿਸ਼ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦੇ ਹਨ
ਆਪਣੇ ਬੁਲ੍ਹ ਸੀਂਦੇ ਹਨ
ਨਾ ਦਰਿਆਵਾ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ
ਨਾ ਨਦੀਆਂ
ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ

-0-

ਵਿਸ਼ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਦਕਾ
ਸਮੁੰਦਰੀ ਜੀਵਨ 'ਚ ਸਹਿਜ ਹੈ
ਸੰਤੁਲਨ ਹੈ
ਜੇ ਵਿਸ਼ ਜਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ 'ਚੋਂ
ਇਕ ਵੀ ਵਸਤੂ
ਸਮੁੰਦਰ ਖੋਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ
ਤਾਂ
ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ
ਹੋ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ

-0-

ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਤੇ ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ 'ਚ
ਨਾ ਵਿਸ਼ ਹੈ ਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ
ਨਾ ਸਾਗਰ ਹੈ
ਨਾ ਦੇਹ 'ਚ ਜੀਵਨ ਹੈ
ਨਾ ਸੰਤੁਲਨ ਹੈ

ਲਹੂ 'ਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ
ਮੁਨਾਫਾ ਖੋਰੀ ਬੇਈਮਾਨੀ ਹੈ
ਕੋਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨਹੀਂ
ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕਾਇਦਾ
ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ
ਜੰਗਲੀਪਣ ਹੈ
ਵਹਿਸ਼ਤ ਹੈ ਦਰਿੰਦਗੀ ਹੈ
ਝੂਠ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ
ਜੀਵਨ ਦੀ
ਕੋਈ ਕਦਰ ਨਾ ਮੁੱਲ ਹੈ
ਆਦਮੀਅਤ ਦਾ ਦੀਵਾ ਗੁਲ ਹੈ

-0-

ਨਾ ਜਲ ਨਿਰਮਲ ਹੈ
ਨਾ ਹਵਾ ਸਾਫ਼ ਹੈ
ਨਾ ਅੱਗਣ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ
ਨਾ ਆਕਾਸ਼ ਉਜਲਾ ਹੈ
ਨਾ ਧਰਤ 'ਚ
ਕੋਈ ਮਹਿਕ ਹੈ
ਨਾ ਕੋਈ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਖਸ਼ 'ਚ ਹੈ
ਨਾ ਕੋਈ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੈ
ਬਸ ਸ਼ੋਰ ਹੀ ਸ਼ੋਰ ਹੈ
ਨਾ ਕੋਈ ਸੁਰ ਹੈ ਨਾ ਸਾਜ਼ ਹੈ

-0-

ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਵੈਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਕੋਠਾ ਬਣ ਕੇ
ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ
ਸਿੱਕਿਆ ਦਾ ਦਰਿਆ
ਇਹ ਦੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਵਹਿ
ਰਿਹਾ ਹੈ
ਲੂਲਾਂ ਆਸਮਾਂ ਦੱਲਾ ਬਣ ਕੇ
ਦੱਲਪੁਣੇ ਤੇ ਉਤਰ ਆਇਆ ਹੈ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੈਰੀ ਬਣ ਕੇ ਘੁੰਗਰੂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ
ਅੰਗਿਆਰਾ ਤੇ ਨਿਚਾਇਆ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਆਪਣੀ ਇਜ਼ਤ ਹੁਸਨ ਜਵਾਨੀ
ਸ਼ਰਮੋ ਹਜ਼ਾ ਤੇ ਜਿਸਮ
ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰੀ
ਵੇਚ ਰਹੀ ਹੈ
ਕਾਮੀ ਕੀੜਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡ ਰਹੀ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੰਡ ਰਹੀ ਹੈ

-0-

ਭਾਗ ਚੌਥਾ

ਮਨੁੱਖੀ ਸਭਿਅਤਾ
ਜਾਮੀਰ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ
ਛਿੱਕੂ ਤੇ ਟੰਗ ਕੇ
ਮਾਂ ਭੈਣ ਔਰਤ ਦ
ਸਭ ਰਿਸ਼ਤੇ
ਕਾਮੀ ਕੀੜਿਆਂ
ਆਪਣੀ ਹਵਸ 'ਚ
ਉਤਾਰ ਲਏ ਹਨ
ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ
ਯੋਨੀ ਲਿੰਗ ਤੇ ਵਾਸਨਾ ਦੇ
ਮੰਦਿਰ ਤੇ ਤੀਰਥ
ਉਸਾਰ ਲਏ ਹਨ

-0-

ਵਿਸ਼ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ 'ਚ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਗਲੀਆਂ 'ਚ
ਚੌਕਾਂ ਤੇ ਚੌਹਰਾਇਆਂ 'ਚ
ਅਵਾਰਾ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ
ਭਾਲ ਰਹੇ ਹਨ
ਆਪਣੀ ਤਾਸੀਰ ਤੇ ਜਾਮੀਰ
ਸੂਰਤ ਤੇ ਸੀਰਤ
ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਤੇ ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਨ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ 'ਤੇ
ਉਬਾਲ ਰਹੇ ਹਨ
ਗੰਦੇ ਨਾਲਿਆਂ ਟੋਇਆਂ
ਟਿੱਬਿਆਂ ਤੇ ਛੱਪੜਾਂ 'ਚ
ਆਪਣੇ
ਜਿਸਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਉਤਾਰ
ਰਹੇ ਹਨ

ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਜੀਵਨ ਹੈ
ਨਾ ਸੰਤੁਲਨ ਹੈ
ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ
ਸਾਰਾ ਢਾਚਾ ਹੀ ਕੋਹੜ ਹੈ
ਹਰ ਗਲੀ ਬਾਜ਼ਾਰ
ਸੜਕ ਦੇ ਬਦਨ 'ਤੇ
ਢਿੱਡ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹੈ
ਢਿੱਡ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ
ਕਤਲ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ

-0-

ਲੰਝੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ
ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ 'ਚ
ਮੰਦਿਰਾਂ ਮਸੀਤਾਂ ਤੇ
ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ
ਰੱਬ ਨਕਲੀ ਹੈ
ਪੂਜ ਪੁਜਾਰੀ
ਪੂਜਨ ਸਮੱਗਰੀ ਨਕਲੀ ਹੈ
ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰ
ਨਕਲੀ ਹਨ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ
ਨਕਲੀ ਹੈ
ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲੇ
ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ
ਵਿੱਦਿਆ ਵਿਦਿਆਰਥੀ
ਗੁਰੂ
ਸਭ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ
ਪੇਟ ਨਾਲ ਬੱਝੇ ਹਨ
ਭੁੱਖੇ ਵੀ ਰੱਜੇ ਹਨ
ਰੱਜੇ ਵੀ ਭੁੱਖੇ ਹਨ

-0-

ਧਰਮ ਕਲਾ ਦਰਸ਼ਨ
ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ
ਨਕਲੀ ਹੈ
ਜੋ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਇਸ ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਤੇ ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਨ 'ਚ
ਉਹ ਸੱਚ ਨਕਲੀ ਹੈ
ਉਸ ਦਾ ਸਿਖਰ ਤੇ ਅਧਾਰ
ਨਕਲੀ ਹੈ
ਧਰਤ ਨਕਲੀ ਹੈ
ਮੌਸਮ ਬਹਾਰ ਨਕਲੀ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਨਕਲੀ ਹੈ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਨਕਲੀ ਹੈ
ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ
ਇਨਸਾਫ ਨਕਲੀ ਹੈ
ਪਰਜਾ ਤੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ
ਨਕਲੀ ਹੈ

-0-

ਸਭ ਨੇ ਮਾਧੋਟੇ ਪਹਿਣ
ਰੱਖੇ ਹਨ
ਆਪਣਾ ਆਪ ਪੇਟ 'ਚ
ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ
ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ
ਸ਼ਕਲ ਨੇ ਪੇਟ ਦਾ ਰੂਪ
ਧਾਰਿਆ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼
ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਦੀ ਭੁੱਖ 'ਚ
ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ
ਫਿਰ ਵੀ ਭੁੱਖਾਂ ਹੈ
ਪਿਆਸਾ ਹੈ
ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਧਰਤ ਵਿਚਕਾਰ

ਫੈਲੀ
ਭੁੱਖੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ
ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਹੈ

-0-

ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ
ਤੇ ਸੰਕਲਪ
ਜੋ ਅੰਬਰ 'ਚ ਬੀਜੇ ਸਨ
ਧਰਤ 'ਚੋਂ ਉੱਗ ਆਏ ਹਨ
ਕਬੂਤਰ ਉੱਡੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ
ਜਮੀਂ ਤੇ ਪਰਤ ਆਏ ਹਨ
ਨਾ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਬਦ ਹਨ
ਨਾ ਅਰਥ ਅਰਥ ਹਨ
ਨਾ ਸੰਕਲਪ ਸੰਕਲਪ ਹੈ
ਨਾ ਕਬੂਤਰ ਕਬੂਤਰ ਹਨ

-0-

ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਤੇ ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਰੁੱਖ ਹੈ
ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਟਹਿਣੀ ਹੈ
ਜਿਸ ਰੁੱਖ ਤੇ ਟਹਿਣੀ ਤੇ
ਤੇਰੀ ਬਹਿਣੀ ਹੈ

-0-

ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਤੇ ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ ਦੇ ਝੂਠੇ
ਸਾਏ ਹਨ
ਜੋ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਦੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ
ਕਿ ਆਪਣਾ ਸੱਚ
ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ
ਆਪਣੇ ਝੂਠ ਦਾ ਸੱਚ
ਹੋ ਗਏ ਹਨ

-0-

ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ ਤੇ
ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਦੇਹ 'ਚੋਂ
ਕਬੂਤਰਾਂ ਵਾਂਗ
ਜੇ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਨਿਕਲੇਗਾ
ਤਾਂ ਕੱਖੋਂ
ਹੌਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ
ਨਾ ਪਹਿਚਾਣ ਰਹਿਣੀ ਹੈ
ਨਾ ਸਿਆਣ ਰਹਿਣੀ ਹੈ
ਕਿੱਥੋਂ ਉਡੇਗਾ
ਕਿੱਥੇ ਜਾਅ ਕੇ ਬੈਠੇਗਾ

-0-

ਲੰਛੜੀ ਦੁਨੀਆ
ਤੇ ਲੂਲੇ ਆਸਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿੰਨ੍ਹਾ
ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਟਹਿਣੀ ਹੈ
ਜਿਸ ਰੁੱਖ ਤੇ ਟਹਿਣੀ ਤੇ
ਤੇਰੀ ਬਹਿਣੀ ਹੈ

-0-

ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ਮੇਰੇ 'ਚ ਕਈ ਸਰੀਰ ਨੇ
ਮਸਤਕ 'ਚ ਕਈ ਮਸਤਕ
ਸੋਚਾਂ 'ਚ ਕਈ ਸੋਚਾਂ ਨੇ
ਪ੍ਰਾਣਾਂ 'ਚ ਕਈ ਪ੍ਰਾਣ ਨੇ
ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ 'ਚ
ਕਈ ਦਿਲ ਧੜਕਦੇ ਨੇ
ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਕਈ ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ
ਖੁਆਬ ਉੱਗਦੇ ਨੇ
ਕਈ ਸੱਚ ਰੜਕਦੇ ਨੇ
ਕਈਆਂ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ਲੇ
ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਚ ਟੁਰਦੇ ਨੇ
ਅਠਾਰਹਾ ਖੂਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ
ਪੈਰ
ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਵਿਚਰਦੇ ਨੇ

-0-

ਸਰੀਰ ਕਈ ਵਾਰ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦੇ
ਵਿਪਰੀਤ ਹੈ
ਸਰੀਰ ਜਦ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ
ਆਪਾ ਤੱਕਦਾ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ
ਅਜ਼ਨਬੀ ਤੇ ਪਰਾਇਆ
ਲਗਦਾ ਹੈ
ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸਰੀਰ
ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੈ
ਲਹੂ 'ਚ ਵਗਦਾ ਲਹੂ
ਲਹੂ ਤੋਂ ਵਖ ਹੈ
ਅੱਥਰੂ ਹਨ
ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ
ਹਸਦੇ ਹਨ

ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ
ਬਰਸਦੇ ਹਨ
ਨਜ਼ਰ ਕਦੀ ਗੈਰ ਨੂੰ
ਬਾਰ-ਬਾਰ ਤੱਕਦੀ ਹੈ
ਕਦੀ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੇਖਣ ਤੋਂ
ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ

-0-

ਸੋਚ ਕਈ ਵਾਰ
ਹਨੇਰੀਆਂ ਝੱਖੜਾਂ ਤੂਫ਼ਾਨਾਂ 'ਚ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਦਾ ਦੀਵਾ
ਬੁਝਣੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਹ ਦਾ ਦੀਵਨ
ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਬੁਝਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਹ ਦਾ ਦੀਵਾ
ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਬੁਝਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਰਾਗ 'ਚੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਦੀ ਹੈ
ਕਦੀ ਹਨੇਰਿਆਂ 'ਚ ਟੁਰਦੀ ਹੈ
ਕਦੀ ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ 'ਚੋਂ
ਸਾਗਰ ਉਸਾਰਦੀ ਹੈ
ਕਦੀ ਸਾਗਰ 'ਚ
ਬੂੰਦਾਂ ਉਤਾਰਦੀ ਹੈ
ਕਦੀ ਮੱਚਦੀ ਹੈ ਅੱਗ ਵਾਂਗ
ਆਪਾ ਸਾੜਦੀ ਹੈ
ਕਦੀ ਸਾਗਰ ਸੁੱਕਾਂਦੀ ਹੈ
ਕਦੀ ਕੋਇਲੇ ਹੋਇਆ ਸਹਿਰਾ
ਠਾਰਦੀ ਹੈ

-0-

ਪ੍ਰਾਣਾਂ 'ਚ
ਕਈ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਕਬਰੀਂ
ਵਸੇਰਾ ਹੈ
ਕਈਆਂ ਦਾ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਲ 'ਚ ਡੇਰਾ ਹੈ
ਪ੍ਰਾਣ

ਕਦੀ ਪੱਥਰ ਦਾ ਜਿਸਮ
ਓੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ
ਕਦੀ ਉਕਤਾ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ
ਮੌਤ ਵਲ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ
ਕਦੀ ਦਮ ਤੋੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਕਦੀ ਦਮ ਜੋੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਸ਼ਬਨਮ ਦਾ ਰੂਪ ਤੱਕ ਕੇ
ਕੜੀਆਂ ਜਹੀ ਜਵਾਨੀ 'ਤੇ
ਅੱਥਰੂ ਕੇਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਕਦੀ ਫੱਟ

ਜਿਗਰ ਦੇ ਸਿਉਣਾ ਨਹੀਂ
ਚਾਹੁੰਦੇ

ਕਦੀ ਮਰਨਾ
ਕਦੀ ਜਿਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ

-0-

ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ 'ਚ
ਕਈ ਦਿਲ ਧੜਕਦੇ ਹਨ
ਕਦੀ ਓਪਰੇ ਚਿਹਰੇ
ਦਿਲ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ
ਕਦੀ

ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ
ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਦੇ ਹਨ
ਜੋ ਦਿਲ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜਦਾ ਹੈ
ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨੱਸਦੇ ਹਨ
ਜੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿਲ ਨੂੰ
ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹਨ
ਕਦੀ ਕਬਰਾਂ 'ਤੇ ਹਸਦੇ ਹਨ
ਕਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਤੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ
ਕਦੀ ਗ਼ਮਾਂ 'ਚ ਖਿੜਦੇ ਹਨ

ਕਦੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ 'ਚ ਮੁਰਝਾਂਉਂਦੇ ਹਨ
ਕਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ ਦਿਲ
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ 'ਚ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ
ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ
ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ
ਦੁਆਲੇ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ
ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ
ਕਦੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਸ ਹੈ
ਕਦੀ ਦਿਲ ਵਸੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ
ਕੋਈ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿਲ ਦਾ
ਦਿਲ ਖੁਦ ਹੀ ਦੁਆਰ ਹੈ

-0-

ਅੱਖਾਂ
ਜਿੱਥੇ ਖੁਆਬ ਬੁਣਦੀਆਂ ਹਨ
ਉਥੇ ਕਈ ਸੱਚ ਹਨ
ਜੋ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਰੜਕਦੇ ਹਨ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਣ ਨਾ ਅੱਖਾਂ
ਉਹ ਕਬਰਾਂ ਵਲ ਪਰਤਦੇ ਹਨ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮਰਨ ਇਹ ਅੱਖਾਂ
ਉਹ ਸੂਲੀ ਤੇ ਲਟਕਦੇ ਹਨ
ਇਹ ਗੈਰਾਂ ਲਈ
ਹਨ ਆਪਣੀਆਂ
ਆਪਣਿਆਂ ਲਈ ਗੈਰ ਵੀ ਹਨ
ਇਹ ਕਿਸੇ ਲਈ ਉਜਾੜ ਵੀ ਹਨ
ਕਿਸੇ ਲਈ ਬਹਾਰ ਵੀ ਹਨ

-0-

ਇਹ ਜਿਸ ਪੰਛੀ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ
ਇਕ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ
ਪੰਛੀ ਦੇ ਪਿੰਡੇ ਚੋਂ
ਕਬਰਾਂ ਉੱਗ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ
ਪ੍ਰਦੇਸੀਆਂ ਨੂੰ

ਕਈ ਵਾਰ ਪਲਕੀਂ ਬਿਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ
ਆਪਣਿਆਂ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ
ਅਜਨਬੀ ਕਹਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ
ਜਿਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਅੱਖਾਂ ਪੱਟਿਆ ਹੈ
ਉਹ ਨਾ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ
ਨਾ ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਵਸਿਆ ਹੈ
ਨਾ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਹਨ
ਨਾ ਇਹ ਪਰਾਈਆਂ ਹਨ
ਇਹ ਉਸ ਦੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ
ਜਿਸ ਨੇ
ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਲਾਈਆਂ ਹਨ

-0-

ਕਈਆਂ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ
ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਚ ਟੁਰਦੇ ਹਨ
ਕਈ ਭੀੜਾਂ 'ਚ
ਕਈ ਇਕੱਲਤਾ 'ਚ ਗੁਆਚੇ ਹਨ
ਸਿਰ ਹੀ ਸਿਰ
ਮੇਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ
ਮੇਰੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਹਨ
ਸਿਰ ਕਦੀ ਮੇਰੇ ਦੁਆਲੇ
ਲੋਹੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ
ਸਿਰ ਕਦੀ
ਨੰਗ ਧੜੰਗਾ ਜਿਸਮ ਮੇਰਾ
ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਸੜਕਾਂ ਗਲੀਆਂ
ਚੌਕਾਂ ਚੌਰਾਹਿਆਂ 'ਚ ਧਰਦੇ
ਹਨ

-0-

ਸਿਰ 'ਚ
ਕਈ ਉੱਗੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਹਨ
ਸਿਰ 'ਚ
ਕਈ ਰੌਣਕਾਂ ਮੌਸਮ ਰੁੱਤਾਂ

ਬਹਾਰਾਂ ਹਨ
ਸਿਰ 'ਚ ਸਿਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ
ਲੜਦਾ ਹੈ
ਸਿਰ 'ਚ ਸਿਰ ਮਹਿਬੂਬ ਲਈ
ਸੂਲੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਸਿਰ 'ਚ ਸਿਰ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦਾ
ਰਖਵਾਲਾ ਹੈ
ਸਿਰ 'ਚ ਸਿਰ ਮਿੱਤਰ ਵੀ ਹੈ
ਦੁਸ਼ਮਨ ਵੀ ਹੈ
ਸਿਰ ਧੜ 'ਤੇ ਲਗਾ
ਪਰ ਧੜ ਦਾ ਨਹੀਂ
ਜਿੱਥੇ ਧੜ ਖੜ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਉੱਥੇ ਸਿਰ ਠਹਿਰਦਾ ਨਹੀਂ
ਜਿੱਥੇ ਧੜ ਆਹ ਮਾਰਦਾ ਹੈ
ਸਿਰ ਉੱਥੇ ਹਾਮੀ ਭਰਦਾ ਨਹੀਂ

-0-

ਅਠਾਰਹਾਂ ਖੂਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ
ਪੈਰ ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਟੁਰਦੇ ਹਨ
ਅੰਬਰ ਸਫ਼ਰਦੇ ਹਨ
ਧਰਤ ਕੱਛਦੇ ਹਨ
ਪੈਰ ਹੀ ਕਈ ਵਾਰ
ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਚਲਦੇ ਹਨ
ਪੈਰ ਹੀ ਕਈ ਵਾਰ
ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਚਲਦੇ ਹਨ

-0-

ਪੈਰਾਂ 'ਚ
ਕਈਆਂ ਭੀੜਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹਨ
ਪੈਰਾਂ 'ਚ
ਕਈ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹਨ
ਕਈ ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹਨ
ਕਈ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹਨ

ਮੰਦਿਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹਨ
ਮਸਜਿਦਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹਨ
ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਾਨਕ ਦੇ
ਪੈਰ ਹਨ

-0-

ਇਹ ਪੈਰ ਹਨ
ਜੋ ਆਯੁਧਿਆ ਤੋਂ
ਲੰਕਾ ਵਲ ਟੁਰਦੇ ਹਨ
ਇਹ ਪੈਰ ਹਨ
ਜੋ ਆਯੁਧਿਆ 'ਚ ਆ
ਲੰਕਾ ਪਰਤਣ ਦਾ ਰਾਹ
ਭੁਲਦੇ ਹਨ
ਪੈਰ ਹਨ
ਤੰਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ 'ਤੇ ਬਹਿੰਦੇ
ਹਨ
ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਤਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਸਿਰ ਕਟਾਉਂਦੇ ਹਨ
ਹਜ਼ੂਮ ਸਿਰਾਂ ਦਾ ਹੋ ਕੇ
ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ

-0-

ਇਸ ਸਰੀਰ 'ਚ
ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਹੈ
ਸਰੀਰ ਦੇ ਵੱਸੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ
ਨਾ ਚੇਤਨਾ
ਨਾ ਕਲਪਣਾ 'ਚ
ਇਸ ਦਾ ਅਕਾਰ ਹੈ
ਮੈਂ ਸਰੀਰ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਗੁਆਚਾ ਹਾਂ
ਇਹ ਭਾਲਦਾ
ਕਿ ਕੌਣ ਹੈ
ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ

ਮੇਰੇ 'ਚ
ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਹੈ
ਪਰ ਮੈਨੂੰ
ਨਾ ਇਹ ਸਮਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਸਰੀਰ ਕਦੀ
ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ 'ਚ
ਸੁੰਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਕਦੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ 'ਚ ਪਸਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਇਹ ਸੁੰਗੜਨਾ ਤੇ ਫੈਲਣਾ
ਅਕਲੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ

-0-

ਜਦ ਇਹ ਸੁੰਗੜਦਾ ਹੈ
ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ
ਅੰਦਰ ਵਲ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਇਸ ਦੀ ਹਰ ਕੰਧ ਟੁਰਦੀ ਹੈ
ਇਸ ਦਾ ਵਿਹੜਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਜਿਹਾ
ਵਿਸ਼ਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ
ਜਦ ਇਹ ਫੈਲਦਾ ਹੈ
ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਬਿੰਦੂ ਹੈ
ਇਹ ਬਿੰਦੂ ਵੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਹੈ
ਇਹ ਦਾਇਰਾ ਵੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਹੈ

-0-

ਰਾਮ ਬਣਵਾਸ

ਰਾਮ ਦੇ ਬਣਵਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਇਹ ਖ਼ਬਰ
ਆਯੁਧਿਆ 'ਚ ਫੈਲ ਗਈ
ਕਿ ਰਾਮ ਨੂੰ
ਚੌਦਾਂ ਵਰਸ਼ ਦਾ ਵਣਵਾਸ ਹੈ
ਭਰਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਹੈ
ਇਹ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ

-0-

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ
ਆਯੁਧਿਆ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ
ਕੰਠ ਸੀਤਾ ਗਿਆ
ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ
ਘੁੱਟ ਪੀਤਾ ਗਿਆ
ਉਸ ਵਕਤ
ਜਦ ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਸੀ
ਪਰਜਾ ਰਾਜਾ ਸੀ
ਪਰਜਾ ਤੇ ਰਾਜਾ ਦਾ ਇਕੋ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸੀ
ਪਰਜਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼
ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਅਨਿਆਏ ਸ਼ੀਲ
ਵਚਨ ਤੋੜ ਨਾ ਸਕੀ
ਕੱਕਈ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਬਚਨ
ਦਸ਼ਰਥ ਨੂੰ ਮੋੜ ਨਾ ਸਕੀ
ਜੇ ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ
ਜਨਤਾ
ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ
ਲੋਕ ਲਹੂ 'ਚ ਉਤਾਰ ਦਿੰਦਾ
ਤਾਂ ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ
ਆਯੁਧਿਆ 'ਚ ਉਸਾਰ ਦਿੰਦੀ
ਕਕਈ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਟੁੱਕ ਦਿੰਦੀ
ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਵਚਨ 'ਤੇ ਖੁੱਕ ਦਿੰਦੀ

ਤਾਂ ਲੰਕਾ
 ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦੀ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤ ਦਾ
 ਜੋ ਅਲਾਹੀ ਨਮੂਨਾ ਸੀ
 ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਅਲੋਪ ਨਾ ਹੁੰਦਾ
 ਰਾਮ ਨੂੰ ਬਣਵਾਸ ਨਾ ਹੁੰਦਾ
 ਲੰਕਾ 'ਤੇ ਰਾਮ ਦਾ ਕਰੋਪ ਨਾ ਹੁੰਦਾ
 ਨਾ ਸੀਤਾ ਹਰਨ ਹੀ ਹੁੰਦਾ
 ਨਾ ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਹੀ ਹੁੰਦਾ
 ਆਯੁਧਿਆ ਤੇ ਲੰਕਾ ਵਿਚਾਲੇ
 ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਵਗਦੀ ਹਵਾ
 ਨਾ ਆਯੁਧਿਆ ਸੋਗ ਗ੍ਰਸਤ ਹੁੰਦੀ
 ਨਾ ਲੰਕਾ ਦਾ ਜਿਬਾਹ ਹੁੰਦਾ
 ਬੁੱਧ ਚੇਨਤਾ ਵਿਦਵਤਾ ਤੇ
 ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਤਾ ਦੇ ਮਜ਼ਸਮੇ
 ਰਾਵਣ ਦਾ ਵਜੂਦ ਚੂਰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ
 ਰਾਮ ਵਿਚਲਾ ਬਣਵਾਸੀ ਰਾਮ
 ਮਜ਼ਬੂਰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ

-0-

ਦਸ਼ਰਥ ਨੇ
 ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਰੀ ਵਚਨ
 ਦੀ ਖਾਤਿਰ
 ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੂਲੀ ਚਾੜ੍ਹਿਆ
 ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ
 ਪਰਜਾ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰਿਆ
 ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ
 ਮੁਦਾਅ
 ਕਬਰਾਂ 'ਚ ਉਤਾਰਿਆ

-0-

ਜਦ ਤਕ
 ਰਾਮ ਬਣਵਾਸੀ ਕਹਾਏਗਾ
 ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਵਿਕਾਰੀ ਵਚਨ

ਆਯੁਧਿਆ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ
ਕਲੰਕ ਬਣਕੇ ਜਗਦਾ ਰਹੇਗਾ
ਤੇ ਇਸ ਕਲੰਕ ਦੀ ਅੱਗ 'ਚ
ਆਯੁਧਿਆ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ
ਕੰਠ 'ਚ ਮੋਇਆ
ਰਾਮ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਕਲਪ
ਪੁਖਦਾ ਰਹੇਗਾ

-0-

ਰਾਮ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ
ਬਨਵਾਸ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ
ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਕੁਰ
ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਵਿਕਾਰੀ
ਵਚਨ 'ਚ ਪਲਰਦੇ ਰਹੇ
ਕੱਖਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗ 'ਚ ਬਦਲਣ ਲਈ
ਪੁਖਦੇ ਰਹੇ

-0-

ਜਦ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਾਣ 'ਤੇ
ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਬੁਰਾ ਸ਼ਗਨ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਜਦ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਾਣ ਤੇ
ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਸੁਭ ਕਰਮ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਇਹ ਸੱਚ ਤੇ ਝੂਠ
ਜਾਨਣ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਹੈ
ਮਾੜਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਤੋਲਣ ਦੀ ਵੱਟੀ ਹੈ

-0-

ਰਾਮ ਬਨਵਾਸ ਤੇ
ਪਰਜਾ ਨੂੰ

ਰਾਮ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਅਰਾ
 ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ
 ਦਸ਼ਰਥ ਨੂੰ
 ਆਪਣਾ ਵਿਕਾਰ ਤਿਆਗ
 ਕੱਢੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਬਚਨ
 ਭੁਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ
 ਤਾਂ ਕਿ ਸੱਚ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਨਾ ਹੁੰਦੀ
 ਆਯੁਧਿਆ ਤਿੜਕੀ ਨਾ ਹੁੰਦੀ
 ਲੰਕਾ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਨਾ ਹੁੰਦੀ
 ਜੋ ਬਨਵਾਸ
 ਰਾਮ ਦੇ ਮੁਕੱਦਰ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ
 ਲਿਖਿਆ ਨਾ ਜਾਂਦਾ
 ਰਾਮ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਭੋਗਦਾ
 ਰਾਵਣ ਦਾ ਸਿਰ ਵੀ ਕੱਟਿਆ ਨਾ ਜਾਂਦਾ
 ਰਾਮ ਨੇ
 ਬਨਵਾਸ ਤੇ ਪੈਰ ਕੀ ਧਰਿਆ
 ਕਿ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੀ ਖਾਤਿਰ
 ਕੀਤੇ ਗਲਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸੱਚ
 ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਸਾਂਹਵੇ ਆ ਖੜ੍ਹਿਆ
 ਦਸ਼ਰਥ ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ
 ਡਿਗ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ
 ਵਿਕਾਰ ਖਾਤਿਰ ਕੀਤੇ
 ਗਲਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸੱਚ
 ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਤਲੀ 'ਤੇ
 ਮੌਤ ਦਾ
 ਬਨਵਾਸ ਧਰ ਗਿਆ
 ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਸੀ
 ਰਘੂ ਕੁਲ ਰੀਤ ਸਦਾ ਚਲੀ ਆਈ
 ਪ੍ਰਾਣ ਜਾਏ ਪਰ ਵਚਨ ਨਾ ਜਾਈ
 -0-
 ਇਸ ਮੰਚ 'ਤੇ

ਇਕ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਦਾ
ਮਨੁੱਖ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦਾ ਸਿਰ
ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਾਤਿਰ
ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀ
ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਦੋ ਜਿਗਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ
ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜੀ
ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਦੋ ਤੋਤਲੇ ਬੋਲ
ਨੀਹਾਂ 'ਚ ਚਿਣਵਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਤੇ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ
ਟਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਜਿਸ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ 'ਚ
ਸੱਤ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਾ
ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ

-0-

ਦਸਮੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿਚ
ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਹਾਂਪੁਰਖ
ਮਰਦ ਅਗੰਮੜਾ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਵਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼
ਫੜ ਤਲਵਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ
ਕਿਉਂਕਿ
ਉਸ ਦਾ ਵਰ
ਸਰਾਪ 'ਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਪਰਜਾ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹੀ
ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ

-0-

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ
ਵਚਨ

ਸੱਚ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਖੂਨੇ ਵਿਕਾਰ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ
ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਵਰ ਦੀ ਬਦਲੀ
ਤਾਸੀਰ
ਮਰਦ ਅਗੰਮੜਾ ਸਹਿ
ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ
ਜਿਸ ਰੁੱਖ ਨੂੰ
ਉਸ ਹੱਥੀਂ ਛਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ
ਉਸ ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਾਵੇ ਬਹਿ
ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ

-0-

ਇਕ ਦਸ਼ਰਥ ਸੀ
ਬਨਵਾਸੀ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਵਿਯੋਗ 'ਚ
ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ
ਇਕ ਗੋਬਿੰਦ ਸੀ
ਕਿ ਪਿਤਾ ਪੁੱਤਰ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ
ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਕੇ ਵੀ
ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ 'ਚ
ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਧਰ ਗਿਆ
ਵਿਯੋਗ 'ਚ ਮਰਨ ਦੀ ਥਾਂ
ਜੁਲਮ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰ ਗਿਆ

-0-

ਰਘੂਕੁਲ ਗੀਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾ ਗਿਆ
ਵਚਨ
ਜੋ ਸੱਚ ਜਨਮੇ ਸੱਚ ਉਸਾਰੇ
ਸੱਚ ਪਸਾਰੇ
ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਾਣ
ਉਸ ਸੱਚ ਲਈ ਵਾਰੇ
ਗੋਬਿੰਦ
ਨਾ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਰ ਲਈ

ਨਾ ਆਪਣੇ ਸਵਾਰਥ ਲਈ
ਨਾ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤ ਲਈ
ਉਮਰ ਭਰ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ
ਉਹ ਪਰਜਾ ਲਈ
ਸਿਰ ਦੇਣ ਦਾ
ਪਰਜਾ ਲਈ ਸਿਰ ਲੈਣ ਦਾ ਸੱਚ
ਮਨੁੱਖਤਾ 'ਚ ਧਰਦਾ ਰਿਹਾ

-0-

ਰਾਮ ਨੂੰ
ਚੌਦਾਂ ਵਰਸ਼ ਦਾ ਬਨਵਾਸ
ਭਰਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਹੈ
ਇਹ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ
ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ
ਰਾਮ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ
ਬਨਵਾਸ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ
ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਕੁਰ
ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਵਿਕਾਰੀ
ਵਚਨ 'ਚ ਪਲਰਦੇ ਰਹੇ
ਕੱਖਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗ 'ਚ
ਬਦਲਣ ਲਈ ਧੁਖਦੇ ਰਹੇ

-0-

ਉਹ ਸਾਧੂ ਤੇ ਸਮਾਂ

ਉਹ ਰੋਜ਼

ਸਜਦੀ ਸੰਵਰਦੀ

ਤੇ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਦੀ ਉੱਡੀਕ 'ਚ

ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ

ਸਰਦਲ 'ਤੇ ਲਾਈ ਰਖਦੀ

ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ

ਕੁੱਝ ਗਮ ਦੇ

ਕੁੱਝ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਾਰੇ

ਕੁੱਝ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਹਾਰੇ

ਕੁੱਝ ਪਿਆਰ ਹਵਸ ਤੇ

ਕਾਮ ਦੇ ਮਾਰੇ

-0-

ਉਹ ਗਮ ਦੇ

ਮਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਸੰਗ

ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਭੋਗਦੀ

ਗਮ

ਆਪਣੇ 'ਚ ਉਤਾਰਦੀ

ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਚਿਰਾਗ

ਗਮਜ਼ਦਾ ਦਿਲਾਂ 'ਚ ਬਾਲਦੀ

ਆਪਣੀ ਅੱਗ 'ਚ ਸੜਦੀ

ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤਪਦਾ ਪਿੰਡਾ ਠਾਰਦੀ

ਲੋਕ

ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਾਰੇ

ਉਸ ਦੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ

ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧ

ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਘੋਲਦੀ

ਰੁਕ ਗਈ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਟੋਰਦੀ

ਸੁੱਕਿਆਂ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ

ਕਰਦੀ

ਪਿਆਸਿਆਂ ਦੀ ਪਿਆਸ
ਬੁਝਾਉਂਦੀ
ਜੀਵਨ ਜੋਤ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਜਗਾਉਂਦੀ

-0-

ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਹਾਰੇ
ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ
ਤਲਵਾਰਾਂ ਫੜਾ ਦਿੰਦੀ
ਵਿਜੈ ਦੇ ਸੂਰਜ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੈਣੀਂ ਜਗਾ ਦਿੰਦੀ
ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਦਾ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਵਿਖਾ ਦਿੰਦੀ
ਮੁਰਦਿਆਂ 'ਚ ਜਾਨ ਪਾ ਦਿੰਦੀ
ਬੁਝਦਿਆਂ ਨੂੰ
ਸਿਰਲੱਥ ਯੋਧੇ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ

-0-

ਪਿਆਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ
ਪਿਆਰ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਾਉਂਦੀ
ਪਿਆਰ
ਜੋ ਤਿਆਗ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ
ਉਸ ਰੂਪ ਦਾ ਸੱਚ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦੀ
ਕਿ ਪਿਆਰ
ਸਿਰਫ ਲੈਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਨਾ ਮਿਲੇ
ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਪਿਆਰ
ਦੂਜੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ
ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਕੁਰਬਾਨ
ਕਰਨਾ ਹੈ
ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚ

ਜਗਦੇ ਸੂਰਜ ਧਰਨਾ ਹੈ
ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ
ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਹਨੇਰ
ਹੋ ਜਾਏ
ਪਰ ਦੂਜੇ ਲਈ
ਸਦਾ ਲਈ ਸਵੇਰ ਹੋ ਜਾਏ

-0-

ਹਵਸ ਦੇ ਮਾਰੇ ਤੇ
ਕਾਮ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ
ਉਹ ਹਵਸ ਪੂਰਤੀ ਦਾ
ਸਥਾਨ ਸੀ
ਕਾਮ ਦੀ ਭੁਖ ਮਿਟਾਉਣੀ
ਹਵਸ ਪੂਰਤੀ ਲਈ
ਆਪ ਬਲਦੀ
ਜਲ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀ
ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਵਸ 'ਚ ਸੜਦੀ
ਕਾਮ ਦਾ ਪਿੰਡਾ ਠਾਰਦੀ
ਹਵਸ ਤੇ ਕਾਮ ਲਈ
ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ
ਅੱਗ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲਈ
ਉਹ ਅੱਗ ਦੀ ਨਦੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ

-0-

ਸਾਧੂ
ਇਕ ਸਾਧੂ
ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ 'ਚ ਬੈਠਾ
ਸੱਚ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ 'ਚ
ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁੱਝ ਤਿਆਗ
ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ
ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ
ਹਰ ਵਕਤ

ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਪਾਠ
ਭਗਤੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ 'ਚ
ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਲਾਈ
ਰੱਖਦਾ
ਆਪਣਾ ਕਫਨ
ਆਪਣੇ ਗਲ 'ਚ ਪਾਈ
ਰੱਖਦਾ

-0-

ਨਾ ਕੁੱਝ ਬੋਲਦਾ
ਨਾ ਸੁਣਦਾ
ਬੱਸ ਚੁੱਪ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ
ਲੋਕ ਉਸ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ
ਆਪਣਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਫੋਲਦੇ
ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਫਲ ਮੰਗਦੇ
ਰੱਬੀ ਹੋਂਦ ਅਹੋਂਦ ਬਾਰੇ
ਵਿਚਾਰ ਵਿਟਾਦਰੋਂ ਕਰਦੇ
ਸਾਧੂ ਲੋਕਾਂ ਮੁਤਾਬਕ
ਲੋਕ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ
ਉੱਤਰ ਚਾਹੁੰਦੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ
ਨਾ ਬਹਿਸ ਦਲੀਲ ਦੇ
ਚੱਕਰ 'ਚ ਪੈਂਦਾ

-0-

ਮੈਂ
ਮੈਂ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ
ਰੋਜ਼ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ
ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਘਰ ਦਾ ਖਰਚਾ
ਬੀਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦਾ
ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

ਆਪਣੀ ਉਰਜਾ
ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਤੇ
ਮੰਡੀਆਂ 'ਚ ਵੇਚਦਾ ਹਾਂ
ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ 'ਚ
ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ
ਆਪਣੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਪਾਲਦਾ ਹਾਂ
ਸਿਖਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਜਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਵਿਆਹੁੰਦਾ ਹਾਂ
ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਟੋਰਦਾ ਹਾਂ
ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹਾਂ
ਆਪਣਾ ਵਕਤ ਸਾਰਦਾ ਹਾਂ
ਜੀਵਨ ਸਫ਼ਰ ਮੁਕਾਂਦਾ ਹਾਂ
ਤੇ
ਅਗਲੇ ਘਰ ਟੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ

-0-

ਸਮਾਂ
ਸਮਾਂ ਵੈਸ਼ੀਆਂ ਸਾਧੂ ਮੈਂ
ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ
ਉਹ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ
ਜੀਵਨ ਕੀ ਹੈ?
ਜੀਵਨ ਕਿੱਡਾ ਹੈ?
ਵੈਸ਼ੀਆ ਸਾਧੂ ਤੇ
ਮੈਂ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ ।

-0-

ਜਿੰਨਾ ਜੀ ਲਿਆ
ਉਹ ਹੀ ਜੀਵਨ ਹੈ
ਜੋ ਜੀਅ ਲਿਆ
ਉਹੀ ਜੀਵਨ ਹੈ
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਜੀਅ ਲਿਆ

ਉਡਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਹੈ

-0-

ਸਮਾਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ
ਉਹ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ
ਜੀਵਨ
ਜਿਉਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਉਸ ਨੂੰ
ਹੁਣ ਤੱਕ ਜੀਵਨ ਦਾ
ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ

-0-

ਸਮਾਂ ਨਾ ਦਿਨੇ ਸੁੱਤਾ
ਨਾ ਰਾਤ ਸੁੱਤਾ
ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੱਚ ਜਾਣਨ ਲਈ
ਹਰ ਪਲ ਤੜਪਦਾ ਹੀ ਰਿਹਾ
ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਉੱਤਰ ਲਈ
ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਕ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਗਿਆ
ਕਰਤੇ ਦਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣਿਆਂ

-0-

ਐ ਸਮੇਂ !
ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦਾ
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚਾਅ ਹੈ
ਉਸ ਦੇ ਚਾਅ ਜਿੰਨਾ
ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੁੱਲ ਹੈ ਭਾਅ ਹੈ
ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਜਿੱਡੀ
ਜਿੰਨੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਸ ਹੈ
ਉੱਡਾ ਹੀ ਉਸ ਲਈ
ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਕਾਰ ਹੈ
ਜੋ ਜੀਵਿਆ ਹੈ
ਉਹੀ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ
ਜੋ ਨਹੀਂ ਜੀਵਿਆ
ਉਹ ਵੀ ਜੀਵਨ ਹੈ

ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ

-0-

ਐ ਸਮੇਂ

ਵੇਖ ਬੀਜ 'ਚੋਂ ਰੁੱਖ

ਰੁੱਖ 'ਚੋਂ ਬੀਜ ਜਨਮਦਾ ਹੈ

ਨਾ ਬੀਜ ਦਾ

ਨਾ ਰੁੱਖ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਮੁਕਦਾ ਹੈ

ਨਾ ਬੀਜ ਨਾ ਰੁੱਖ

ਜੀਵਨ ਸਫ਼ਰ ਦੇ

ਅੰਤ ਨੂੰ ਢੁਕਦਾ ਹੈ

ਇਹ ਸੱਚ

ਨਾ ਵੈਸ਼ੀਆ ਨਾ ਸਾਧੂ

ਨਾ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ

ਇਹ ਸੱਚ

ਜੀਵਨ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹੀ

ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ

ਕਿਉਂਕਿ ਰੁੱਖ ਹੀ

ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ

ਮੇਰੇ ਸਿਵਾ ਰੁੱਖ ਨੂੰ

ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਰਵਾਸ ਨਹੀਂ !

-0-

ਅੰਦਰਲੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੈ
ਅਖੰਡਾਂ ਅਖੰਡ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਬਾਹਰਲੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ
ਰੂਪ ਤੱਕ
ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਅੱਥਰੂ ਭਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ
ਬਾਹਰਲੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ 'ਚ
ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਦਾ ਚਾਨਣ
ਧਰਨ ਲਈ
ਸਿਰ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ

-0-

ਲੱਖਾਂ ਘੋੜ ਸਵਾਰ
ਹਾਥੀ ਰੱਬਾਂ
ਢਾਲਾਂ ਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਲੈ ਕੇ
ਬਾਹਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸੰਗ
ਯੁੱਧ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕਰ
ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ 'ਚ ਉਤਰਦਾ ਹੈ
ਲੋਹਾ ਪਿਘਲਦਾ ਹੈ
ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟਾਪਾਂ
ਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ
ਚੰਗਿਆੜਾਂ ਨਾਲ ਅੰਬਰ
ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ
ਫੌਜਾਂ ਦੀਆਂ ਪੂੜਾਂ 'ਚ
ਸੂਰਜ ਡੁਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੀ
ਦਿਨ ਮੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

-0-

ਅੰਦਰਲਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਜੰਗਲਾਂ

ਅਕਾਸ਼ ਹਵਾ ਅੱਗ ਜਲ
ਧਰਤ ਤੇ ਫਤਹਿ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀਆਂ ਧਰਤੀਆਂ
ਪਤਾਲਾਂ ਤਾਰਕਾਂ ਮੰਡਲਾਂ
ਚੰਦਰ ਮੰਡਲਾਂ
ਸੂਰਜਾਂ ਮੰਡਲਾਂ ਨੂੰ
ਢਾਅ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ

-0-

ਬਾਹਰਲਾ ਬੰਦੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਜਦ
ਅੰਦਰਲੇ ਵਿਜੈਈ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਸਾਹਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਅੰਦਰਲੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ
ਬਾਹਰਲਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੂਪ ਲਗਦਾ ਹੈ
ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਕਲਿਆਣ ਦਾ
ਸਰੂਪ ਲਗਦਾ ਹੈ
ਜਿਸ ਵਿਚ
ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਾਦਰ ਦੀ
ਇਕਾਈ ਹੈ
ਰਹਿਮ ਨੇਕੀ ਦਰਿਆਦਿਲੀ
ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਹੈ!

-0-

ਭਾਗ ਦੂਜਾ

ਬਾਹਰਲੇ ਬੰਦੀ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ
ਅੰਦਰਲਾ ਵਿਜੈਈ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਫੁਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਐ ਬੰਦੀ
ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ
ਕੋਈ ਮੈਲਾ ਨਹੀਂ
ਕੋਹੜਾ ਨਹੀਂ ਗੰਦਾ ਨਹੀਂ
ਪਰ ਤੇਰੇ ਪਿੰਡੇ 'ਚੋਂ
ਕਿਉਂ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੀ ਥਾਂ
ਬੂਅ ਆਉਂਦੀ ਹੈ

-0-

ਬੰਦੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬੋਲਿਆ
ਐ ਵਿਜੈਈ ਨੰਦਲ
ਤੇਰੀ ਤੇ ਮੇਰੀ
ਕੋਈ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ
ਤੇਰੀ ਲੜਾਈ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਹੈ
ਜਿਸ ਨੇ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਤੇ ਰੂਹ 'ਚ
ਗੰਦਗੀ ਮੈਲਾ ਕੋਹੜ ਤੇ
ਨਫ਼ਰਤ ਭਰੀ ਹੈ

-0-

ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ
ਕਰਕੇ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਵੰਡੇ ਹਨ
ਮੇਰੀ ਕੁਦਰਤ ਝੁਲਸੀ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਧਰਤੀ ਲੂਹੀ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਸਾਗਰਾਂ
ਨਦੀਆਂ ਦਰਿਆਵਾਂ 'ਚ

ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲਿਆ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ
ਲਹੂ ਛਿੜਕਿਆ ਹੈ
ਮੇਰਾ ਪਿੰਡਾ ਰਿੜਕਿਆ ਹੈ
ਮੇਰਾ ਵਜ਼ੂਦ ਤਿੜਕਿਆ ਹੈ

-0-

ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ
ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਬੀਜੇ ਹਨ
ਕਬਰਾਂ ਉੱਗਾਈਆਂ ਹਨ
ਬੇਗੁਨਾਹ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀਆਂ
ਫਸਲਾਂ
ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਉੱਗਾਈਆਂ
ਹਨ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਹੀ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ ਅੱਗਾ ਕਾਲਖਾਂ
ਧਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵ ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ
ਸੜਨ ਤੇ ਸਾੜਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ
ਸਾਗਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਉਬਾਲਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ
ਜੰਗਲੀ ਹਰਿਆਉਲ
ਜਲਾਵਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ
ਬਾਲਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ

-0-

ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਵਿਜੈਈ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬੋਲਿਆ
ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੇ ਅਕਾਰ 'ਚ
ਸਿਫਰੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ
ਤੂੰ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ
ਤੂੰ ਇਸ ਸਿਫਰੇ ਨੂੰ
ਮੇਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ
ਇਸ ਦੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ
ਸਮੇਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ

-0-

ਪੈਰ ਪੈਰ 'ਤੇ
ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ 'ਚ
ਇਹ ਨਫਰਤ ਧਰਦਾ
ਜਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਤੇਰਾ ਜਿਸਮ ਖੰਡਰ
ਕਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਤੇਰੇ ਸੂਰਜਾਂ ਚੰਨਾਂ ਤਾਰਿਆਂ 'ਚ
ਹਨੇਰਾ ਧਰਦਾ ਜਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਮੌਤ ਦੇ ਸਾਏ
ਤੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ
ਤੇਰੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਮੌਸਮ ਬਹਾਰਾਂ
ਪਤਝੜਾਂ ਤੇ ਉਜਾੜਾਂ 'ਚ
ਢਲ ਰਹੇ ਹਨ

-0-

ਬੰਦੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬੋਲਿਆ
ਐ ਵਿਜੈਈ ਨੰਦਨ
ਮੈਂ
ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ
ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ

ਆਦਿ ਸਚ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚ
ਹੈ ਭੀ ਸਚ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹਾਂ
ਕਾਲ ਮੇਰੇ ਵਸ ਨਹੀਂ
ਮੈਂ ਰਚਨਾ ਹਾਂ
ਜਨਮ ਮਰਨ
ਮੇਰੇ ਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਹੈ
ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮਾਨਵ ਦਾ
ਆਤਮ ਪਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕਦਾ
ਉਂਝ ਵੀ
ਮੇਰੇ ਕਰਤੇ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਆਤਮਾ
ਮਾਨਵ 'ਚ ਹੈ
ਮਾਨਵ ਆਤਮਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਕਰਤੇ ਦਾ ਦਰ ਹੈ
ਇਸ ਲਈ
ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕਲਮ
ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ
ਇਸ ਦੀ ਗਰਦਨ 'ਤੇ
ਤਲਵਾਰ ਧਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ

-0-

ਤੂੰ ਵਿਜੈਈ ਹੈਂ
ਤੂੰ ਹੀ
ਇਸ ਲਈ ਕੁੱਝ ਸੋਚ
ਕੁੱਝ ਵਿਚਾਰ
ਕਾਲ ਦਾ ਰੂਪ
ਇਸ ਲਈ ਧਾਰ

-0-

ਵਿਜੈਈ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬੋਲਿਆ
ਐ ਬੰਦੀ
ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ

ਆਪਣੇ ਕਰਤੇ ਦੀ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਹੈਂ
ਕਰਤੇ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਚ ਹੈ
ਇਸ ਤਰਾਂ
ਮੈਂ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਜੂਦ 'ਚ ਹਾਂ
ਮਨੁੱਖ ਮੇਰਾ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਥਾਨ ਹੈ
ਇਸ ਦਾ ਘਾਤਕ ਹੋਣਾ
ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਪਮਾਨ ਹੈ

-0-

ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਤਨ ਦਾ
ਆਪ ਹੀ ਕਾਰਨ ਬਣੇ
ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ
ਉਂਝ ਇਹ ਆਪਣੇ
ਕੁਕਰਮਾ ਸਕਦਾ
ਜੀਵਨ ਦੀ ਲੀਕ ਟੱਪ ਗਿਆ
ਹੈ
ਮੌਤ ਦੇ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਆਪੇ
ਖਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਇਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਕਤਲ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਨੇਮਾਂ ਦੀ
ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਇਸ ਪਾਪਾਂ ਸੰਗ ਭਰਿਆ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਤਲੀ 'ਤੇ
ਅੱਗ ਦਾ ਗੋਲਾ ਧਰਿਆ ਹੈ

-0-

ਇਸ ਨੇ ਜੋ ਅੰਬਰ ਸਾੜੇ ਹਨ
ਧਰਤੀ ਲੂਹੀ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਅੱਗ 'ਚ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਭੁੰਨਿਆ ਹੈ

ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ
ਜਾਲ ਮੌਤ ਦਾ
ਖੁਦ ਮਾਨਵ ਨੇ ਬੁਣਿਆਂ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਅੱਗ 'ਚ
ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਨਵ ਆਪ ਸੜੇਗਾ
ਆਪਣੀ ਆਈ ਆਪ ਮਰੇਗਾ

-0-

ਭਾਗ-ਚੌਥਾ

ਜੋ ਜ਼ਹਿਰ

ਇਸਨੇ ਬਾਹਰਲੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ 'ਚ

ਘੋਲਿਆ ਹੈ

ਇਸ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ

ਪੀਣਾ ਪਵੇਗਾ

ਜ਼ਖਮ ਜੋ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ

ਹੈ

ਆਪਣੇ ਹੰਝੂਆਂ ਸੰਗ

ਸਿਉਂਣਾ ਪਏਗਾ

ਇਸ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ

ਇਸ 'ਤੇ ਅਸਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਇਹ ਆਪਣਾ ਸੱਚ ਭੁਲ ਗਿਆ

ਹੈ

ਹੋਂਦ ਦਾ ਸੱਚ ਖੋਹ ਗਿਆ ਹੈ

ਆਪਣੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ

ਹੈ

ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ

ਗਿਰ ਗਿਆ ਹੈ

ਚੁੱਪ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਇਕੱਲਤਾ 'ਚ

ਘਿਰ ਗਿਆ ਹੈ

-0-

ਇਸ ਨੂੰ

ਗਿਆਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ

ਵਿਗਿਆਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ

ਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ

ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਚ

ਵਹਿਸ਼ੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ

ਭਰਮ ਦੀ ਜੂਨ ਜਿਉਂ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਸਿਆਣਪ ਇਸ 'ਚੋਂ

ਬਨਵਾਸੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ
ਸਿਆਣਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਮਨੁੱਖ ਕੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਹੌਲਾ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁਰ ਨਹੀਂ
ਸਾਜ਼ ਨਹੀਂ
ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ੋਰ ਹੈ ਰੌਲਾ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਅਬੰਰ ਦੀ
ਪਰਤ ਦਰ ਪਰਤ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਆਪਾ ਗੁਆ ਕੇ
ਮਨੁੱਖ ਪਤਾ ਨਹੀਂ
ਕੀ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ

-0-

ਇਸ 'ਚੋਂ ਕੁਦਰਤ ਨੁਚੜੀ ਹੈ
ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਕਰਤੇ ਤੋਂ
ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ
ਮੌਤ ਦੀ ਸਰਦਲ 'ਤੇ
ਆ ਖਲੋਇਆ ਹੈ
ਇਸ 'ਚੋਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਮਰ
ਗਈ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ 'ਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਚੋਅ
ਗਿਆ ਹੈ
ਇਸ 'ਚ ਨਾ ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ
ਕਲਿਆਣ ਹੈ
ਇਸ 'ਚ ਲਾਲਚ ਕ੍ਰੋਧ
ਨਫ਼ਰਤ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਹੈ
ਜੋ ਇਕ ਦਿਨ
ਇਸ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਉਖਾੜੇਗਾ
ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਪੁੱਟੇਗਾ
ਕਬਰ 'ਚ ਉਤਾਰੇਗਾ

-0-

ਭਾਗ ਪੰਜਵਾਂ

ਵਿਜੈਈ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਬੰਦੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ
ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ
ਕੀਤਾ ਜਾਏ
ਬੰਦੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਅਰਜ਼
ਕਰਦਾ ਹੈ
ਜੋ ਇਕ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਦੂਜੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ

-0-

ਬੰਦੀ ਵੀ
ਵਿਜੈਈ ਵੀ
ਵਿਜੈ ਲਈ
ਸਿਰ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰਦਾ ਹੈ
ਪਰ ਹਾਰ ਜਿੱਤ
ਉਸ ਕਰਤਾ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ
ਇਸ ਯੁੱਧ 'ਚ
ਨਾ ਕੋਈ ਕੌਰਵ ਹੈ ਨਾ ਪਾਂਡਵ ਹੈ
ਇਸ ਯੁੱਧ 'ਚ
ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਗਿਰਧਰ ਹੈ
ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਾਰ ਹੈ
ਨਾ ਜਿੱਤ ਹੈ
ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਗੁਣਾਂ 'ਚ
ਨਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਾਹੀ ਬੈਗਾਨਾ
ਦਾ ਦਸਤੂਰ ਹੈ
ਜਿੱਤ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ
ਹਾਰ 'ਚ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ
ਅਸੀਂ ਤਾਂ
ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ
ਚਾਹੇ ਜਿੱਤ ਹੈ

ਚਾਹੇ ਹਾਰ ਹੈ
ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਹੈ
ਉਸ ਦਾ ਦੁਆਰ ਹੈ

-0-

ਵਿਜੈਈ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਬੰਦੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ
ਸੰਬੋਧਨ ਹੋਇਆ
ਤੇ ਬੋਲਿਆ
ਐ ਬੰਦੀ
ਤੇਰੀ ਹਾਰ ਵੀ ਤੇਰੀ ਜਿੱਤ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਜਿੱਤ ਵੀ ਮੇਰੀ ਹਾਰ ਹੈ
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ
ਅਸਲੀ ਜੀਵਨ 'ਚ ਨਹੀਂ
ਉਤਾਰਿਆ
ਇਸ ਲਈ ਤੇਰੇ ਨਾਲ
ਯੁੱਧ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰਿਆ
ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬੁੱਕਲ 'ਚ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਧ
ਤੂੰ ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਕਲਿਆਣ
ਦਾ ਪੁੰਜ ਹੈਂ
ਮੈਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਦੇਹ 'ਚ
ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ
ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਘੁਲੀਆਂ ਹਨ
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ
ਹਨੇਰਾ ਹਾਂ ਧੁੰਧ ਹਾਂ
ਪਲ ਦੀ ਪਲ
ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਭਾਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸਾਂ
ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ
ਤੁਲ ਗਿਆ ਸਾਂ

ਭਾਣੇ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕਰਮ ਹੈ

-0-

ਜੰਗਲ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਪਹਾੜ

ਮੇਰੇ 'ਚ ਰੁੱਖ ਹਨ
ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਹਨ
ਪੱਤੇ ਟਹਿਣੀਆਂ ਹਨ
ਫੁੱਲ ਫਲ ਹਨ
ਮੇਰੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ 'ਤੇ
ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਹਨ
ਜਿੰਨਾ 'ਚ ਜੀਵਨ ਹੈ
ਜੀਵਨ ਸ਼ਬਦ ਹੈ

-0-

ਮੇਰੇ ਰੁੱਖ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ
ਪੱਤਿਆਂ ਤੀਕਣ
ਜੰਗਲ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ
ਪੰਛੀ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਤੋਂ ਰੁੱਖ
ਤਕ ਦਾ ਰੂਪ ਹੰਢਾਉਂਦੇ ਹਨ
ਫੁੱਲ ਤੇ ਫਲ ਟਹਿਣੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ
ਆਪਣੀ ਕੁੱਖ ਸਮਝਦੇ ਹਨ
ਆਲ੍ਹਣੇ ਦਾ ਜੀਵਨ
ਆਲ੍ਹਣੇ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ
ਸੰਸਾਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ

-0-

ਮੈਂ ਜੋ ਜੰਗਲ ਹਾਂ
ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ 'ਚ
ਪਸ਼ੂ ਪਕਸ਼ੀਆਂ ਜਾਨਵਾਰਾਂ
ਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਸਾਇਆ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਲਹੂ ਸੰਗ ਸਿੱਜਿਆ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਦੀ ਮਿੱਟੀ 'ਚੋਂ
ਉੱਗਾਇਆ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਬੁਰਕੀ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾਈ ਹੈ

ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਈ ਹੈ

-0-

ਅੱਜ

ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦੇ ਨਹੀਂ
ਮੇਰਾ ਚਿਹਰਾ
ਸਿਆਣਦੇ ਨਹੀਂ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ
ਪਰਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ
ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ ਹਨ
ਇਹ ਮੇਰੇ 'ਚੋਂ ਜਨਮੇ ਹਨ
ਆਪਣੇ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਚ ਸੁੰਘੜੇ ਹਨ

-0-

ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਬਾਪ ਨਹੀਂ
ਹਾਂ ਮੈਂ

ਲੱਖਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਬਾਪ ਹਾਂ
ਵਰ ਸਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਕਦੀ
ਅੱਜ ਔਲਾਦ ਲਈ ਸਰਾਪ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਜੰਗਲ ਹਾਂ
ਉਹ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਜੰਗਲ ਹੈ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨੇ
ਬਰੂਦ ਦਾ ਵਿਹੜਾ
ਬਣਾਇਆ ਹੈ
ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ
ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰੀ ਨਫਰਤ
ਈਰਖਾ
ਤੇ ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ
ਜੰਗਲ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਖ 'ਚ
ਅੱਥਰੂ ਬਣ ਆਇਆ ਹੈ

-0-

ਮੈਂ ਸਮੁੰਦਰ ਹਾਂ
ਜਲ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦਾ ਕਲਬੂਤ ਹਾਂ
ਜਲਦਾ ਲਹੂ ਹਾਂ
ਜਲ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਹਾਰ ਹਾਂ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਅਣਗਿਣਤ ਜੀਵ
ਜੰਤੂ ਹਨ
ਬਨਸਪਤੀ ਹੈ ਪਹਾੜ ਹੈ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਲੱਖਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ
ਲੱਖਾਂ ਉਬਾਲ ਹਨ

-0-

ਮੇਰੀ ਹਰ ਬੂੰਦ
ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਸਮੁੰਦਰ
ਜੀਅ ਰਹੀ ਹੈ
ਹਰ ਜੀਵ
ਆਪਣੇ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਹੀ
ਆਪਣਾ ਦਾਇਰਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ

-0-

ਹਰ ਚੀਜ਼
ਆਪਣੀ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਸਿਖਰ ਤੱਕ
ਆਪਣਾ ਅਕਾਰ ਹੀ
ਸਮੁੰਦਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ
ਹਰ ਲਹਿਰ ਆਪਣੀ ਗਤੀ
ਹਰ ਉਬਾਲ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਹੀ
ਸਮੁੰਦਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ
ਮੇਰਾ ਜਲ ਹੀ
ਸਮੁੰਦਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਕਿਨਾਰੇ
ਮੇਰਾ ਸੱਚ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ
ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ
ਮੇਰਾ ਵਜੂਦ ਮੇਟਣ ਲਈ

ਤੁਲ ਗਏ ਹਨ

-0-

ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸਮਗਰੀ ਨੇ
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ 'ਚੋਂ
ਮਨਫੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ
ਮੈਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹਾਂ
ਇਹ ਫਤਵਾ
ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ
ਮੇਰੇ 'ਚੋਂ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਆਪਾ
ਮੈਨੂੰ ਸਹਿਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ
ਮੇਰਾ ਵਜੂਦ
ਜੋ ਜਲ ਦੀ ਪਿਆਸ ਸੀ
ਤਪਦੀ ਰੇਤ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰ
ਦਿੱਤਾ ਹੈ

-0-

ਮੈਂ ਜਲ ਦਾ ਬੂੰਦਾਂ ਦਾ
ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹਾਂ
ਉਹ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ
ਜੋ ਆਪਣੀ ਲਾਸ਼ ਚੁੱਕੀ
ਮੇਰੇ ਦਰ 'ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ
ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ
ਉਸ 'ਚੋਂ ਜੀਵਨ ਮੁਕਾਇਆ ਹੈ
ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਲੇ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਕਬਰ ਦੀ ਢੇਰੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ
ਮੈਂ ਉਹਦੇ 'ਚ ਸਮਾਇਆ ਹਾਂ
ਉਹ ਮੇਰੇ 'ਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ

-0-

ਮੈਂ ਪਹਾੜ ਹਾਂ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਝਰਨੇ ਚਸ਼ਮੇ ਤੇ
ਝੀਲਾਂ ਹਨ
ਕਈਆਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਲਕੜ ਹੈ

ਚੰਦਨ ਹੈ ਚੀਲਾਂ ਹਨ
ਪਹਾੜੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ
ਮੇਰੀ ਤਲੀ ਤੇ ਵਸੇਰਾ ਹੈ
ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ
ਮੇਰੀਆਂ ਗੁਫਾਵਾਂ 'ਚ ਡੇਰਾ ਹੈ
ਭੇਡਾਂ ਬੱਕਰੀਆਂ
ਮੇਰੇ ਪਿੰਡੇ ਦੀ
ਹਰਿਆਉਲ ਚਰਦੀਆਂ ਹਨ
ਮੇਰੀ ਦੇਹੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਸੰਗ
ਲੋਕੀਂ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਗਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ
ਜੋ ਲੋਕ ਮੇਰੇ 'ਚ ਵਸਦੇ ਹਨ
ਮੈਨੂੰ ਕਟਦੇ ਬਾਲਦੇ ਵੇਚਦੇ
ਤੇ ਆਪਣਾ ਘਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ
ਆਪ ਜੀ ਰਹੇ ਹਨ
ਮੈਨੂੰ ਮੁਕਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

-0-

ਭੇਡਾਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਲਈ
ਘਾਹ ਬੂਟੇ ਝਾੜੀਆਂ ਹੀ
ਮੇਰਾ ਅਕਾਰ ਹੈ
ਲੋਕਾਂ ਲਈ
ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਕੱਟਣੇ ਫਲ ਖਾਣੇ
ਮੇਰੇ ਪਿੰਡੇ ਨੂੰ ਵਾਹ ਕੇ
ਕੁੱਝ ਉੱਗਾਉਣਾ ਹੀ
ਮੇਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ
ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਗੁਫਾਵਾਂ ਹੀ
ਮੇਰਾ ਵਜੂਦ ਹੈ
ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਪਰਵਾਜ਼ ਤਕ ਹੀ
ਮੇਰਾ ਜਿਸਮ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ ਵਸ ਰਹੀ
ਪਸ਼ੂ ਪਖਸ਼ੀਆਂ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ
ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ

ਅਜਿਹੀ ਕਿਸਮ ਹੈ
ਜੋ ਆਪਣੀ ਪਰਿਕਰਮਾ
ਦੁਆਲੇ ਬੱਝੇ ਜੀਅ ਰਹੇ ਹਨ
ਮੇਰਾ ਲਹੂ ਪੀ ਰਹੇ ਹਨ

-0-

ਪਰ ਮੇਰਾ
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ
ਮੈਂ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ
ਭੁਰਦਾ ਸੰਗੜਦਾ ਤੇ ਖੁਰਦਾ
ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ
ਆਪ ਕਬਰਾਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਮਰਾਂ ਜਾਂ ਜੀਵਾਂ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ
ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਨਾ ਹੈ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਿਉਣਾ ਹੈ ਮੈਂ ਮਰਨਾ ਹੈ

-0-

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਖ 'ਚ
ਮੇਰੇ ਲਈ
ਕੋਈ ਅੱਥਰੂ ਨਹੀਂ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ 'ਚ
ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਤੇ
ਮੇਰਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਕ ਨਹੀਂ
ਮੇਰਾ ਨਾਂਅ ਨਹੀਂ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚੋਂ
ਬਨਵਾਸੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ
ਹਰਿਆਉਲ ਤੋਂ ਰਾਖ ਕਰ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਬਾਹਰ

ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

-0-

ਮੈਂ ਪਹਾੜ

ਜੋ ਝਰਨੇ ਚਸ਼ਮੇ ਝੀਲਾ

ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ

ਸਮਾਈ ਬੈਠਾ ਹਾਂ

ਲੋਕ ਪਸ਼ੂ ਪਖਸ਼ੀ

ਆਪਣੇ 'ਚ ਵਸਾਈ ਬੈਠਾ ਹਾਂ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ

ਨਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਹਾਂ ਨਾ ਬਹਾਰ ਹਾਂ

ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਉਜਾੜ ਹਾਂ

-0-

ਉਹ ਬੰਦਿਆ ਦਾ

ਜੰਗਲ ਸੀ ਸਮੁੰਦਰ ਸੀ

ਪਹਾੜ ਸੀ

ਅਸਲ 'ਚ ਉਹ

ਸਾਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਜਾੜ ਸੀ

ਬੰਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ

ਖੁਰਚਦੇ ਰਹੇ

ਉਸਦੇ ਜਿਸਮ 'ਚ ਉਤਰਦੇ ਰਹੇ

ਆਪਣੇ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਚੋਂ

ਦਾਇਰੇ ਉੱਗਾਦੇ ਰਹੇ

ਉਸ ਦਾ

ਵਜੂਦ ਮੁਕਾਦੇ ਰਹੇ

ਅੱਜ ਉਹ

ਆਪਣੇ ਫੁੱਲ ਤਾਰਨ

ਮੇਰੀਆਂ ਝੀਲਾ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ

ਮੇਰੀਆਂ ਝੀਲਾ ਦੇ ਸੋਕੇ ਨੇ

ਉਸ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਹੈ

ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ 'ਚ ਸਮਾਏ ਹਾਂ

ਉਹ ਸਾਡੇ 'ਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ

-0-

ਉਸ 'ਚ ਰੁੱਖ ਹਨ
 ਪਸ਼ੂ ਹਨ ਪਖਸ਼ੀ ਹਨ
 ਪੱਤੇ ਹਨ ਟਹਿਣੀਆਂ ਹਨ
 ਫੁੱਲ ਹਨ ਫਲ ਹਨ
 ਉਸ ਦੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਤੇ
 ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਹਨ
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਜੀਵਨ ਹੈ
 ਜੀਵਨ ਸ਼ਬਦ ਹੈ
 ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ
 ਜਲ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦਾ
 ਕਲਬੂਤ ਹੈ
 ਜਲ ਦਾ ਲਹੂ ਹੈ
 ਜਲ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਹਾਰ ਹੈ
 ਉਸ 'ਚ ਅਣਗਿਣਤ ਜੀਵ
 ਜੰਤੂ ਹਨ
 ਉਹ ਪਹਾੜ ਹੈ
 ਉਸ 'ਚ ਝਰਨੇ ਚਸ਼ਮੇ ਤੇ ਝੀਲਾ ਹਨ
 ਕਈਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਲੱਕੜ ਹੈ
 ਚੰਦਨ ਹੈ ਚੀਲਾਂ ਹਨ
 ਪਹਾੜੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ
 ਉਸ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ ਵਸੋਰਾ ਹੈ

-0-

ਉਹ ਜੰਗਲ ਪਹਾੜ ਸਮੁੰਦਰ
 ਜਮਾ ਇਨਸਾਨ ਹੈ
 ਨਾ ਆਪਣੀ ਹੀ ਉਮਰ ਹੈ
 ਨਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹਾਣ ਹੈ
 ਉਹ ਜੀਵਨ ਬਿਨਾਂ
 ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਹੈ
 ਰੁੱਖਾਂ ਬਿਨਾਂ ਜੰਗਲ ਹੈ
 ਜਲ ਬਿਨਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ
 ਹਰਿਆਉਲ ਬਿਨਾਂ ਪਹਾੜ ਹੈ

ਉਹ ਜੰਗਲ ਪਹਾੜ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ
ਖੰਡਰ ਕਲਬੂਤ ਹੈ
ਉਹ ਜੀਵਨ ਦਰਪਣ 'ਚ
ਰੁੱਖ ਜਲ ਪਹਾੜ ਦਾ
ਮੁਰਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ

-0-

ਕੁਦਰਤੀ ਘਰ

ਉਹ

ਜੋ ਅੰਬਰ 'ਚ

ਗੁਆਚੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆ ਦੇ

ਰਾਹ ਦੱਸਦਾ ਸੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਹੀ

ਰਾਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ

ਸਾਰੀ ਰਾਤ

ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਗੁਆਚਾ ਰਿਹਾ

ਘਰ ਦਾ ਰਾਹ ਭਾਲਦਾ ਰਿਹਾ

-0-

ਘਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ

ਘਰ ਦੀ ਸਰਦਲ ਤੇ

ਲੱਗੀਆਂ

ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਡੀਕ ਰਹੀਆਂ

ਸਨ

ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਛਤਾ

ਤੇ ਵਿਹੜਾ

ਉਸ ਦੀ ਉੱਡੀਕ 'ਚ

ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਰਹੇ

-0-

ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੁੱਝ ਲੋਕ

ਆਪਣਾ ਘਰ

ਮੋਢਿਆ ਤੇ ਧਰੀ ਫਿਰਦੇ

ਹਨ

ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ

ਆਪਣੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਤੇ

ਲਾਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ

-0-

ਕੁੱਝ ਲੋਕ
ਅਘਰਵਾਸੀ ਹਨ
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ
ਪਿੰਡ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਫਰ ਹੀ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹੀ
ਪਿੰਡ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਹਨ
ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਬੇਫਿਕਰ ਤੇ
ਅਜ਼ਾਦ ਹਨ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਕੁੱਝ ਵੀ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਦੀ
ਲੋੜ ਨਹੀਂ
ਉਹ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਬੇਮੁਥਾਜ ਹਨ

-0-

ਕੁੱਝ ਲੋਕ
ਬਜ਼ਾਰਾਂ 'ਚ
ਫੱਟਿਆਂ ਤੇ ਸੁੱਤੇ ਹਨ
ਕੁੱਝ ਬੱਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਖੰਭਿਆ
ਨਾਲ
ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ ਜੋੜੀ
ਪਿਨਕ ਰਹੇ ਹਨ
ਕੁੱਝ ਫੁੱਟ ਪਾਥਾ 'ਤੇ
ਕੁੱਝ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ
ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਗੇ ਰੁੱਖਾਂ ਹੇਠ
ਆਪਣਾ ਰਾਤ ਦਿਨ
ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰ
ਰਹੇ ਹਨ

-0-

ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ
ਇਹ ਲੋਕ ਕਿੰਨੇ ਸੁੰਤਰ ਹਨ

ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ ਤੋਂ
ਮੁਕਤ ਹਨ
ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ
ਬੰਦਸ਼ ਦੇ ਝਰੋਖੇ ਵਿਚੋਂ
ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ
ਅੰਬਰ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ
ਤੋਂ ਵੇਖਦੇ ਹਨ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਖੁਲਤਾ
ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਤੇ ਅਸੀਮਤਾ
ਮਾਣਦੇ ਹਨ

-0-

ਉਹ ਇਕ ਟੱਪਰੀ ਵਾਸੀ
ਬਸਤੀ 'ਚ ਠਹਿਰ ਗਿਆ
ਟੱਪਰੀ ਵਾਸੀ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਟੁੱਟ ਭੱਜ
ਇਕਠੀ ਕਰਦੇ
ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ
ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ
ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਵੇਚਦੇ

-0-

ਇੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੋਹੜ 'ਚੋਂ
ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਗਿਆਨ
ਹੋਇਆ
ਟੱਪਰੀ ਵਾਸੀ ਰਾਤ
ਆਪਣੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ
ਟੱਪਰੀਆਂ 'ਚ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇ
ਤੇ ਦਿਨੇ ਕਿਰਨਾ ਵਾਂਗ
ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਆਪਾ ਖਿਲਾਰਦੇ

-0-

ਉਸ ਨੇ ਸੁਣਿਆ
ਸਵੇਰੇ ਟੱਪਰੀ ਵਾਸੀਆਂ
ਦਾ ਕੂਚ ਹੈ
ਨਵੀਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਰ ਧਰਨਗੇ
ਨਵਾਂ ਅੰਬਰ ਹੰਢਾਉਣਗੇ
ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ
ਤੇ ਨਵੀਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਸ ਗਿਆ
ਉਸ ਨੂੰ
ਅੰਬਰ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ
ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ
ਪਤਾ ਲੱਗਾ

-0-

ਕਈ ਕੂਚ ਹੋਏ
ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਡੇਰੇ ਲੱਗੇ
ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ
ਹਰ ਥਾਂ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਵਿਹੜਾ ਹੈ
ਅੰਬਰ ਛੱਤ ਹੈ
ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ
ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ
ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਰਾਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ
ਬਿਨ ਛੱਤੇ ਬਿਨ ਕੰਧੇ ਘਰਾਂ ਦੇ
ਦੁਆਰ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਹਨ

-0-

ਉਸ ਨੂੰ
ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਘਰ
ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ
ਜਿਸ ਦੀਆਂ
ਕੰਧਾਂ ਛੱਤਾਂ ਵਿਹੜਾ
ਚੁੱਲ੍ਹਾਂ ਚੌਕਾਂ ਵੱਖਰੇ ਸਨ
ਪਰ ਨਾ ਅਜਨਬੀ ਸਨ

ਨਾ ਉਪਰੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ
ਬਲਕਿ
ਉਸ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਜਿਹੇ ਆਜ਼ਾਦ
ਸੁੰਦਰ
ਤੇ ਬੰਦਸ਼ ਮੁਕਤ ਲੱਗਦੇ ਸਨ
-0-

ਉਹ
ਘਰ ਦਾ ਰਾਹ ਕੀ ਭੁੱਲਿਆ
ਘਰ ਦੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ
ਤੇ ਵੱਸਣ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ
ਗਿਆ
ਉਹ ਇੱਟਾ ਵੱਟਿਆ
ਸੀਮਟ ਸਰੀਏ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ
ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ
ਕੁਦਰਤੀ ਰੱਬਤਾ ਦੇ ਘਰ ਦੀ
ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ
-0-

ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ

ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸ
ਜੋ ਮਹਿਲਾਂ ਖੁੱਧਾਂ
ਬਾਦਸ਼ਾਹਤਾਂ
ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਤੇ ਸਲਤਨਤਾਂ
ਤਕ ਸੀਮਤ ਸੀ
ਸਲਤਨਤ ਤੋਂ
ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਸਫਰ ਸੀ

-0-

ਤਲਵਾਰ ਦੀ
ਧਾਰ 'ਚੋਂ ਜਨਮਿਆਂ
ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਤਕ ਹੀ
ਮੇਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸੀ
ਲਹੂ ਦੀ ਸਿਹਾਈ ਨਾਲ
ਲਿਖਿਆ
ਮੇਰੇ ਵਰਕਿਆਂ ਤੇ
ਸਲਤਨਤਾਂ ਦੀਆਂ ਉਮਰਾਂ
ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਸੀ
ਮੇਰਾ ਭੂਤ ਹੀ
ਮੇਰਾ ਵਰਤਮਾਨ ਸੀ
ਦਰਬਾਰ ਹੀ
ਮੇਰੀ ਧਰਤ ਸੀ
ਤਖ਼ਤ ਹੀ
ਮੇਰਾ ਆਸਮਾਨ ਸੀ

-0-

ਮਹਿਲਾ ਕਿਲਿਆਂ
ਤਲਵਾਰਾਂ ਢਾਲਾਂ ਤੀਰ ਕਮਾਨਾਂ
ਹਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟਾਪਾ
ਸੈਨਾਂ ਦੀਆਂ ਟੁੱਕੜੀਆਂ
ਤੇ ਰਣਭੂਮੀ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ
ਦੌੜ ਦਾ ਤੇ ਡੁੱਲ੍ਹਦਾ ਮੇਰਾ

ਲਹੂ ਸੀ

-0-

ਮਹਿਲਾ ਦਾ ਅੰਦਰ
ਤੇ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ
ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਰੋਕਾਰ
ਸੀ
ਮੇਰਾ ਆਦਿ ਸੀ ਮੇਰਾ ਅੰਤ ਸੀ
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ
ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਦਰਪਣ
ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਸਾਂ
ਸਾਗਰ ਹੋਣ ਦਾ ਝਾਉਲਾ ਸਾਂ
ਚੰਨਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਤਾਰਿਆਂ
ਤੇ
ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਸਾਂ
ਜੋ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ
ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ
ਮੈਂ ਉਸ ਅਲਿੱਖੇ ਦਾ ਕੋਰਾ
ਲੇਖਾਂ ਸਾਂ

-0-

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰ
ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
ਨਹੀਂ ਪੁੱਟੇ
ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦਾ
ਲਿਬਾਸ ਤੇ ਜੁਬਾਨ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰੀ
ਮੈਂ ਆਪਣੀ
ਖਾਲੀ ਦੇਹ ਦੇ ਵਰਕਿਆ 'ਤੇ
ਕਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀ
ਮਹਿਲਾਂ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਤੋਂ
ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਝਾਕਿਆਂ

-0-

ਬੇਗਮਾਂ ਦੇ ਹੁਸ਼ਨ
ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਕ
ਸੋਮਰਸ ਦੇ ਸਾਗਰਾਂ
ਸੁਰਾਹੀਆਂ 'ਚ
ਭੁੱਬਿਆਂ ਰਿਹਾ ਹਾਂ
ਦਰਿਆਵਾਂ ਤੇ ਨਦੀਆਂ
ਦੇ ਜਿਸਮ ਨਹੀਂ ਹੰਢਾਏ
ਸਾਗਰ ਦਾ ਚਿਹਰਾ
ਨਹੀਂ ਭੁੱਕਿਆ
ਆਪਣੇ ਖਾਲੀ ਵਰਕਿਆਂ 'ਚੋਂ
ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤੇ ਕਾਦਰ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ 'ਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਏ
ਸਲਤਨਤਾਂ ਦੀਆਂ ਧਰਤੀਆਂ
ਤੇ ਤਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਆਸਮਾਨ 'ਚ
ਵਿਚਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ
ਮਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ
ਅਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਦਮ ਭਰਦਾ
ਰਿਹਾ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਹਿਰਾ
ਸਾਗਰ ਸਮਝਕੇ ਤਰਦਾ
ਰਿਹਾ ਹਾਂ

-0-

ਮੈਂ
ਇਤਿਹਾਸ
ਆਪਣਾ ਅਧੂਰਾਪਣ ਭਰਨ
ਲਈ
ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਕੰਡ ਦੇ ਕੇ
ਮਹਿਲਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ

ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖਤਾ
ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਕਾਦਰ ਨੂੰ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ 'ਚ ਉਤਾਰਿਆ

-0-

ਆਪਣੇ ਖਾਲੀ ਵਰਕਿਆਂ 'ਚ
ਆਪਾ ਬੀਜਿਆਂ
ਮਨੁੱਖਾਂ ਜੀਵਨ
ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਵਿਚਰਨ
ਧਰਾਤਲ
ਰਾਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾ ਤੇ ਦਿਸ਼ਟੀਆਂ
ਆਪਣੇ ਲਹੂ 'ਚ ਉਤਾਰੀਆਂ
ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਰਿਸ਼ਤੇ
ਔਕੜਾਂ ਸੰਸਕਾਰ
ਰਸਮਾਂ ਗੀਤਾਂ ਰਿਵਾਜ਼
ਆਪਣੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਪਾਅ ਲਏ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ 'ਚ ਵਸਾ ਲਏ

-0-

ਮਨੁੱਖਾਂ ਧਰਮ
ਸਭਿਆਚਾਰ ਬੋਲੀ ਭਾਸ਼ਾ
ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਗਿਆਨ
ਮਨੁੱਖ 'ਚੋਂ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਜਨਮਨ
ਮਨੁੱਖਤਾ 'ਚ
ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ
ਆਪਣੇ ਸੀਨੇ 'ਚ ਵਸਾ ਲਏ
ਆਪਣੇ ਦਿਲ 'ਚ ਬਿਠਾ ਲਏ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਧਰਤੀ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅੰਬਰ
ਆਪਣੀਆਂ ਤਲੀ 'ਤੇ ਉਠਾਏ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ

ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਉਤਾਰਿਆਂ
ਜੀਵਨ ਸੱਚ ਦੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾਏ

-0-

ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇਹ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ
ਪਰਖਿਆਂ
ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ
ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅਧਿਆਤਮਕ
ਸਫਰ ਜਾਣਿਆ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ
ਪ੍ਰਾਣਾ ਦਾ ਰਿਧਮ
ਆਪਣੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਜੀਵਿਆਂ

-0-

ਦੇਹ ਵਿਚਲੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਪਤਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਧਰਤੀਆਂ
ਚੰਨਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ
ਤੇ ਖਲਾਅ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ
ਮਨੁੱਖ ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਕਾਦਰ ਦੀ
ਇਕਾਈ ਜਾਣੀ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕਰਮ ਕਾਰਜ
ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਖਸ਼
ਸਮਝਿਆ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਦਾ
ਬਚਪਣ ਜਵਾਨੀ ਬੁੱਢਾਪਾ
ਜੀਵਿਆ
ਪਲ-ਪਲ ਦੀ ਹੋਂਦ 'ਚ
ਜੀਵਨ ਜੋਤ ਨਜ਼ਰ ਆਈ
ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸ
ਮੇਰੇ ਵਜੂਦ 'ਚ ਮਨੁੱਖ

ਮਨੁੱਖਤਾ
ਕਾਦਰ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਉਤਰ
ਆਈ

-0-

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਸੁੰਗਧ
ਅੰਬਰ ਦੀ ਉਚਾਈ
ਸਿਮਟ ਗਈ
ਮੈਂ ਜ਼ਰੇ ਤੋਂ ਸਹਿਰਾ
ਬੂੰਦ ਤੋਂ ਸਾਗਰ ਹੋ ਗਿਆ
ਖਾਲੀ ਵਰਕਿਆਂ 'ਚੋਂ
ਹਵਾ ਜਨਮੀ ਅੱਗਣ ਜਨਮੀ
ਮੇਰਾ ਆਪਾ ਉਜਾਗਰ
ਹੋ ਗਿਆ

-0-

ਮੇਰੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚ
ਭਵਿੱਖ ਨੱਚਿਆ
ਸਾਗਰ ਉਮੜ ਆਏ
ਮੇਰੇ ਭੂਤ 'ਚ ਵਰਤਮਾਨ
ਟੁਰਿਆ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਜੀਵਨ
ਉਤਰ ਆਏ
ਮੈਂ ਸਮੂਹਕ ਜੀਵਨ ਦਾ
ਦਰਪਣ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋ ਗਿਆ
ਮੈਂ ਭੂਤ ਵਰਤਮਾਨ
ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਤੋਂ
ਆਰ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ

-0-

ਮੇਰੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚੋਂ
ਸ਼ਹਿਰ ਉੱਗ ਆਏ
ਮੇਰੇ ਖੰਡਰਾਂ 'ਚੋਂ

ਸਭਿਆਤਾਵਾਂ ਜਨਮੀਆਂ
ਮੇਰੇ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ
ਕੱਚ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ 'ਚ
ਕੱਚ ਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ
ਵਸੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ

-0-

ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਸਾਗਰਾਂ 'ਚ
ਮੇਰਾ ਵਜੂਦ ਢਲ ਗਿਆ
ਕੱਚ ਦੇ ਨਗਰਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ
ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ ਫੈਲੀ
ਮੇਰੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ
ਚਾਨਣ ਦੀ ਬਰਸਾਤ ਹੋਈ
ਮੇਰੀ ਧੁੰਨੀ 'ਚੋਂ
ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ
ਜਨਮੇ

ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਗੀਤਾ
ਗ੍ਰੰਥ ਕੁਰਾਨ ਜਨਮੇ

-0-

ਮੇਰੇ ਵਿਗਿਆਨ 'ਚੋਂ
ਅੰਬਰ ਦਾ ਦਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ
ਬੁੱਧ ਬੋਧ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪੋਟਾ ਪੋਟਾ ਗਾਹਿਆ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਦਾ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਜਿਉਂਦਾ ਵੇਖਿਆ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ
ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੱਚ
ਸਮਝਾਇਆ

-0-

ਮੈਂ ਬੂੰਦ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਗਰ
ਸਮਝਦ ਰਿਹਾ

ਮੈਂ ਜ਼ਰਾ
ਸਹਿਰਾ ਦਾ ਭਰਮ ਜਿਉਂਦਾ
ਰਿਹਾ
ਮੈਂ ਬਿੰਦੂ
ਦਾਇਰਿਆ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਸਾਂ
ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸ
ਮੁਕੰਮਲ ਭੂਤ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ
ਦੇ ਭਵਿੱਖ 'ਚ
ਲੰਝੜਾ ਲੇਖਾ ਸਾਂ

-0-

ਹੁਣ ਮੈਂ
ਬੀਤੇ ਦਾ ਦਰਪਣ ਹਾਂ
ਅੱਜ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹਾਂ
ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਸਵੇਰਾ ਹਾਂ
ਮਹਿਲਾ ਤੋਂ
ਕੁਲੀਆਂ ਤਕ ਦਾ ਸਫਰ ਹਾਂ
ਰਾਜਿਆਂ ਰੰਕਾਂ
ਤੇ
ਪਰਜਾ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਸਮੂਹਕ ਜੀਵਨ ਦਾ
ਵਿਸਥਾਰ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਆਪਣੇ
ਖਾਲੀ ਵਰਕਿਆਂ 'ਚੋਂ ਗੂੰਜਦੀ
ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦੀ ਅਵਾਜ਼
ਹਾਂ

-0-

ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸ
ਜੋ ਮਹਿਲਾਂ ਖੁੱਧਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤਾਂ
ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਤੇ ਸਲਤਨਤਾਂ
ਤਕ ਸੀਮਤ ਸੀ

ਸਲਤਨਤ ਤੋਂ ਸਲਤਨਤ
ਤਕ ਦਾ ਸਫਰ ਸੀ
ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ 'ਚੋਂ ਜਨਮਿਆਂ
ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਤਕ ਹੀ
ਮੇਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸੀ
ਲਹੂ ਦੀ ਸਿਹਾਈ ਨਾਲ
ਲਿਖਿਆ
ਮੇਰੇ ਵਰਕਿਆਂ 'ਤੇ
ਸਲਤਨਤ ਦੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਦਾ
ਹਿਸਾਬ ਸੀ

-0-

ਬਸਤੀ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ

(ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ)

ਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ

ਤਤਕਰਾ

1. ਸੱਚ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ
2. ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ
3. ਤੀਸਰੀ ਅੱਖ
4. ਅਸੁਰਤੀ ਤੋਂ ਸੁਰਤੀ ਤਕ
5. ਬੁੱਤੀ ਤੇ ਦਿਲ
6. ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਪਿੰਡ
7. ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਅਰਥ

ਸੱਚ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੁਦਰਤ ਹੈ
ਮੌਸਮ ਰੁੱਤਾਂ ਬਹਾਰਾਂ ਹਨ
ਫੁੱਲਾਂ ਰੰਗਾਂ ਲੱਦੇ
ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਹਨ
ਪਹਾੜ ਜੰਗਲ ਦਰਿਆ
ਤੇ ਸਾਗਰ ਹਨ
ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ
ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਦਾ ਉਜਾਲਾ ਹੈ

-0-

ਅੰਦਰ ਸੂਰਜ ਚੰਨ ਤਾਰੇ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ
ਸੰਗ ਅਕਾਸ਼ ਹੈ
ਆਬਸ਼ਾਰ ਹਨ
ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਹਨ
ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਲੱਦੀ ਪੌਣ ਹੈ
ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਧਰਤ ਹੈ
ਅਗਨ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਹੈ
ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਹੀ
ਮੇਰਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ
ਜਿਸ 'ਚ ਜਗਦੀ ਮੇਰੀ ਜੋਤ ਹੈ
ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸੱਚ
ਜਦ ਵੀ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਹਾਂ
ਨੂਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ
ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਜਿੱਥੇ ਮੇਰਾ ਸੱਚ ਉਜਾਗਰ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਬੂੰਦ ਦਾ ਸੱਚ
ਸੱਚ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹੈ

-0-

ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਮੈਲੀ ਹੈ

ਧੋਖਾ ਫਰੇਬ ਦਗਾਬਾਜ਼ੀ
 ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਮੰਡੀ ਹੈ
 ਔਰਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ
 ਵਿਕਰੀ ਦਾ ਬਜ਼ਾਰ ਹੈ
 ਆਦਮੀ ਦਾ ਮੁੱਲ
 ਵਟਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ
 ਦਰੋਪਤੀ ਦਾ ਚੀਰ ਹਰਨ
 ਰੋਜ਼ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ
 ਪਾਂਡਵ ਮਰ ਗਏ
 ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ
 ਚੱਪਾ ਚੱਪਾ ਧਰਤ 'ਤੇ
 ਕੁਰੂਖਸ਼ੇਤਰ ਅਬਾਦ ਹੈ
 ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਦਾ ਖੰਡਰ ਹੈ
 ਰੋਣਕਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਹੈ
 ਬਜ਼ਾਰਾਂ 'ਚ
 ਧਰਮ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਵਿਕਦਾ ਹੈ
 ਮੰਦਿਰ ਮਸਜਿਦ
 ਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿਕਦਾ ਹੈ
 ਗੀਤਾ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ
 ਕੁਰਾਨ ਵਿਕਦਾ ਹੈ
 ਟੱਕੇ ਦੀ ਸੀਤਾ
 ਟੱਕੇ ਦਾ ਰਾਮ ਵਿਕਦਾ ਹੈ

-0-

ਅੰਦਰ ਵਗਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ 'ਚ
 ਅਕਾਸ਼ੋਂ ਪਰੀਆਂ
 ਨਹਾਉਣ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ
 ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ
 ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂ
 ਮੇਰੇ ਜਲ 'ਚ ਘੋਲਦੀਆਂ ਹਨ
 ਅੰਬਰ ਦੇ ਨਕਸ਼
 ਮੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ ਉਤਾਰਦੀਆਂ ਹਨ

ਲੰਬੇ ਸਾਹ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ
ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਦਾ ਚਾਨਣ
ਮੇਰੇ 'ਚ ਧਰਦੀਆਂ ਹਨ

-0-

ਰਾਗ ਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਉਤਾਰਦੀਆਂ
ਹਨ

ਸਾਜ਼ ਤੇ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਕੰਠ
ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ
ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਪੈਰ ਥਿਰਕਦੇ
ਹਨ

ਜਮੀਂ ਤੇ ਆਸਮਾਂ
ਆਪਸ 'ਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ

-0-

ਬੱਦਲਾਂ 'ਚੋਂ
ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਦੀ
ਬਰਸਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਿੰਡੇ 'ਚ ਸ਼ਬਦ
ਟੁਰਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਅਰਥ ਦਾ ਸੁਰ
ਅੰਬਰ 'ਚ ਘੁਲਦਾ ਹੈ
ਕਾਇਨਾਤ ਰੰਗਾਂ ਦੀ
ਫੁਲਕਾਰੀ ਪਹਿਨ ਕੇ
ਅੰਬਰ ਦੀ ਅੱਖ 'ਚ ਨੱਚਦੀ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਹੁਸਨ ਦੀਆਂ ਬੁੱਕਾਂ
ਭਰ ਭਰ ਵੰਡਦੀ ਹੈ

-0-

ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਤੇ
ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਿਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ
ਨੂਰ ਦਾ ਨੂਰ ਝਰਦਾ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਨੂਰ ਸੰਗ ਆਪਣਾ ਮੁਖ

ਧੋਦੀ ਹੈ

ਅੰਬਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਇਕ ਤਲੀ ਤੇ ਸੂਰਜ

ਦੂਜੀ ਤੇ ਚੰਨ ਧਰਦੀ ਹੈ

-0-

ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਜੰਗਲੀ ਹੈ ਅਸਭਿਅਕ ਹੈ

ਮਾੜੇ ਦੀ ਮੌਤ ਤਕੜੇ ਦਾ

ਮੰਗਲ ਹੈ

ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਾਗਰ

ਤੱਤੇ ਤਵੇ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਭੁੰਨਿਆ ਹੈ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਜਿਸਮ 'ਚ

ਸੋਗ ਗੁੰਨਿਆ ਹੈ

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਅੱਗ ਦੀ ਭੇਂਟ

ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੈ

ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਦੀ ਖਾਤਿਰ

ਰੱਬ ਮੰਨਿਆ ਹੈ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਖੁਆ ਕੇ ਗੋਲੀਆਂ

ਨੀਂਦ ਦੀਆਂ

ਬੰਦੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਦੀ

ਜੋਤ ਜਗਾਈ ਹੈ

ਧਰਤੀ ਦੇ ਚੱਪੇ ਚੱਪੇ 'ਚ ਨਫਰਤ

ਬੀਜੀ ਹੈ

ਚੰਨਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ

ਪਿੰਡੇ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਵਸਾਈ ਹੈ

-0-

ਧਰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ

ਬਣਾ ਦਾ ਜਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਆਦਮੀ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਕਬਰਾ

ਉੱਗਾ ਦਾ ਜਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਆਦਮੀ
ਅੱਜ ਸੁਰ ਮੌਤ ਹੈ
ਸਾਜ਼ ਮੌਤ ਹੈ
ਮੌਤ ਦਾ ਦੌਤ
ਧਰਤ ਅੰਬਰ ਜਿੱਡਾ
ਉੱਚੇਰਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ 'ਚ
ਇਸ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੈ

-0-

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸੱਚ 'ਚ
ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਦ ਦਮ ਭਰਦੀ ਹੈ
ਸੱਚ ਦੇ ਕੰਠ 'ਚੋਂ
ਇਕ ਤਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ
ਮੇਰਾ ਸੱਚ
ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਿਛ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਅੰਬਰ ਤੇ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ
ਬੋਲਦਾ ਹੈ
ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਗ-ਰਗ 'ਚ
ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ
ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਦਿਸਹੱਦਿਆਂ ਤੋਂ
ਅਗੇਰੇ ਤੱਕ ਤੈਰਦਾ ਹੈ
ਢੱਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ
ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ
ਆਪਣੀ ਬੂੰਦ ਦਾ ਸੱਚ
ਜਦ ਸੱਚ ਸਾਗਰ 'ਚ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ

-0-

ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ
ਨਵਜੰਮੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ
ਕੂੜੇ ਦੇ ਢੇਰ ਤੇ ਪਈਅ ਹਨ
ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲ ਹੀ

ਗੁਜਰ ਗਈਆਂ ਹਨ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਭੁੱਖਾਂ
ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਹੈ
ਹਰਿਆ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ
ਸਹਿਰਾ ਹੈ
ਕਣਕ ਦੇ ਖੇਤ ਭੁੱਖੇ ਹਨ
ਪਾਣੀ ਦੇ ਖੂਹ ਪਿਆਸੇ ਹਨ
ਦੰਦਰਾਲਾਂ 'ਚ ਮੋਏ ਹਾਸੇ ਹਨ

-0-

ਜੰਗਲ ਪਤਝੜਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹਨ
ਪਹਾੜ ਚੁੱਪ ਤੇ ਉਦਾਸ ਹਨ
ਸਾਗਰਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ 'ਚੋਂ
ਥਲ ਪੁੰਗਰ ਆਏ ਹਨ
ਭੁੱਖਮਰੀ ਗਰੀਬੀ ਬਿਮਾਰੀ
ਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ
ਮੌਸਮ ਬਹਾਰਾਂ ਹਨ
ਅੰਬਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ
ਧਰਤੀ ਦਾ ਚੀਰ ਹਰਨ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ
ਉੱਗੀਆਂ ਉਜਾੜਾਂ ਹਨ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਗ ਅੱਗੇ 'ਚ
ਬਰੂਦ ਢੋਇਆ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਥੇਹ
ਉਗਾਏ ਹਨ
ਪੰਛੀ ਲੋਹੇ ਦੇ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅੰਬਰ ਤੇ ਉਡਾਏ
ਹਨ
ਜੋ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲਹੂ ਦੇ

ਤਰਿਹਾਏ ਹਨ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਰੱਤ ਪੀਤੀ ਹੈ
ਕੁੱਖ ਬੰਜਰ ਕੀਤੀ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਦਾ ਜਿਸਮ
ਛਾਲਾ ਛਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ

-0-

ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਿੱਕ ਤੇ
ਪਿਘਲੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਦਰਿਆ
ਵਗਾਏ ਹਨ
ਗੋਲੇ ਅੱਗ ਦੇ ਅੰਬਰ ਤੋਂ
ਮਾਨਵ ਨੇ ਬਰਸਾਏ ਹਨ

-0-

ਧਰਤ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਾਲਦੀ
ਪੋਸਦੀ
ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ
ਤੁਰਨਾ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਧਰਤ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਆਪਣੀ ਗੋਦ 'ਚ ਸੁਆਂਦੀ ਹੈ
ਧਰਤ ਦਾ ਲੂਹ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਜੋ ਧਰਤ ਦੇ ਕਰਜ ਚੁਕਾਏ ਹਨ
ਉਹ ਦਾਗ ਬਣ ਕੇ ਕਬਰਾਂ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਉੱਗ
ਆਏ ਹਨ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਧਰਤੀ ਤੇ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ 'ਚ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁੰਮ ਗਿਆ ਹੈ
ਕਿ ਪਾਗਲ ਤੇ ਜਹਿਰੀ ਹੋ

ਗਿਆ ਹੈ
ਮਾਂ ਦੇ ਸੀਨੇ 'ਚ ਬਰੂਦ
ਢਾਲਦਾ ਹੈ
ਮਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡਾਂ ਬਰੂਦ 'ਚ
ਉਬਾਲਦਾ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਦੇ ਚੀਰ ਹਰਨ ਤੇ
ਨਾ ਕਿਸੇ ਸੂਰਜ ਜੁਬਾ ਖੋਲੀ
ਨਾ ਚੰਨਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ
ਅੱਖ ਹੀ ਰੋਈ
ਨਾ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ
ਧਰਤੀ ਦਾ ਨੰਗੇਜ਼ ਹੀ ਢੱਕਿਆ
ਨਾ ਸਮੇਂ ਨੇ ਬੁਲ੍ਹ ਹੀ ਟੇਰੇ
ਨਾ ਕੋਈ ਰੁੱਤ ਹੀ ਰੋਈ
ਇਹ ਕੌਰਵਾ ਦਾ ਅਕਾਸ਼ ਹੈ
ਧਰਤ ਤੇ ਕਬਰਾਂ 'ਚ ਸੁੱਤੇ
ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਵਾਸ ਹੈ

-0-

ਅੰਦਰਲਾ ਸੱਚ ਹੀ
ਸਾਗਰ ਤੇ ਟੁਰਦਾ ਹੈ
ਅੰਬਰ 'ਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ
ਧਰਤੀ 'ਚ ਮਹਿਕਦਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਵਸਦਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖਤਾ 'ਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ
ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ
ਪੱਤੇ ਪੱਤੇ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਤੇ
ਬੈਠਾ ਹੈ
ਹਵਾ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿੱਚ ਹੈ
ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਤੇਜ਼ 'ਚ ਬੈਠਾ ਹੈ
ਸਹਿਰਾ 'ਚ ਵਸਦਾ ਹੈ
ਸਾਗਰਾਂ 'ਚ ਬੈਠਾ ਹੈ
ਜੀਵਨ ਗਤੀ 'ਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ

ਮੌਤ ਦਾ ਵਜੂਦ ਹੈ
ਮੌਤ ਦੀ ਜੁਬਾ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਜੰਗਲਰਾਖ ਕੀਤੇ ਹਨ
ਪਹਾੜ ਉਧੇੜੇ ਹਨ
ਧਰਤੀ ਲੂਹੀ ਹੈ
ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਕਾਦਰ ਦੇ
ਬਸਤਰ ਉਤਾਰੇ ਹਨ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਕਤਲ ਕੀਤੀ ਹੈ
ਅਨਾਜ ਦੇ ਖੇਤ ਸਾੜੇ ਹਨ
ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਢਿੱਡ 'ਚ
ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਭੁੱਖ ਬੀਜੀ ਹੈ
ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਹ ਚੰਨ ਚੜਾਏ ਹਨ
ਇਹ ਦਾਗ ਹਨ
ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ
ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਚੰਨਾਂ ਤਾਰਿਆਂ
ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ
ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਮੁਕਟ ਸਜਾਏ ਹਨ

-0-

ਵਿਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਦੀਵੇ
ਬੁਝਾਏ ਹਨ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੁੱਖ 'ਚੋਂ ਲਾਸ਼ਾ
ਉੱਗਾਈਆਂ ਹਨ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪਲਕੀ
ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਬਿਠਾਏ ਹਨ
ਕੋਹੜ ਵਹਿਸਤ ਤੇ ਦਰਿੰਦਗੀ
ਦੀ ਫਸਲ ਬੀਜੀ ਹੈ
ਅੱਗ ਦੇ ਦਰਿਆ ਤੇ ਜੰਗਲ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਉੱਗਾਏ ਹਨ

-0-

ਭੁੱਖੇ ਪਸ਼ੂ ਪਖੜੀ
ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਨਸਲ
ਭੁੱਖੇ ਦਰਿਆ ਤੇ ਸਾਗਰ
ਭੁੱਖੀ ਹਰਿਆਉਲ ਕੁਦਰਤ ਦੀ
ਭੁੱਖੇ ਜੰਗਲ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਬੀਜ ਦਿੱਤਾ
ਨਰਕ ਧਰਤੀ 'ਤੇ
ਉੱਗਾਏ ਪਹਾੜ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਲਈ
ਆਪਣੇ ਵਿਸਥਾਰ ਤਕ
ਬੀਜਦਾ ਕੰਡੇ ਗਿਆ
ਆਪਣੇ ਢਿੱਡ ਦੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਿਆ
ਆਪਣੀ
ਅਜ਼ਾਦ ਹਸਤੀ ਸਿਰਜਣ ਲਈ
ਮਨੁੱਖੀ ਨਸਲ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਗਿਆ
ਸੁਰ ਸਾਜ ਅਲਾਪ ਤੇ
ਰਾਗ ਭੁੱਲ ਗਿਆ
ਸ਼ੋਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਬੀਜਦਾ
ਉੱਗਾ ਦਾ ਗਿਆ
ਜਲ 'ਚੋਂ ਜਲ ਦੀ ਰਸ ਸੁੱਕਾ
ਦਿੱਤਾ
ਹਵਾ ਦਾ ਵੇਗ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ
ਅੱਗਣ ਦਾ ਤੇਜ ਠਾਰਿਆ
ਧਰਤ ਦੀ ਸੁੰਗਧ 'ਚ
ਲਹੂ ਮਾਸ ਦੀ ਗੰਧ ਨੂੰ
ਉਤਾਰਿਆ

-0-

ਅੰਬਰ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ
ਧਰਤ 'ਚ
ਆਪਣੀ ਜੜ ਭੁੱਲ ਗਿਆ
ਅੰਬਰ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ
ਚੰਨਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ
ਰੌਸ਼ਨੀ ਤੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ
ਰੌਸ਼ਨੀ ਪੇਟ ਭਰ ਸਕਦੀ ਨਹੀਂ
ਅੰਨ੍ਹੇ ਉੱਗਾ ਸਕਦੀ ਨਹੀਂ
ਅੰਬਰ 'ਚ ਵਸਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ
ਭੁੱਖ ਮਿਟਾ ਸਕਦੀ ਨਹੀਂ

-0-

ਅੰਦਰਲਾ ਸੱਚ
ਬਾਹਰਲੇ ਸੱਚ ਦਾ ਅਕਸ
ਨਹੀਂ
ਅੰਦਰਲਾ ਸੱਚ
ਬਾਹਰਲੇ ਸੱਚ ਦਾ ਵਸੋਬਾ ਨਹੀਂ
ਅੰਦਰਲਾ ਸੱਚ
ਬਾਹਰਲੇ ਸੱਚ ਦਾ ਮੂਲ ਨਹੀਂ
ਬਾਹਰਲਾ ਸੱਚ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਸੱਚ ਨਹੀਂ
ਕਰਤੇ ਦਾ ਅਸੂਲ ਨਹੀਂ

-0-

ਸੱਚ ਅੰਦਰਲਾ ਹੈ
ਜਾਂ ਬਾਹਰਲਾ ਹੈ
ਸੱਚ ਤਾਂ ਸੱਚ ਹੈ ਆਖਿਰ
ਸੱਚ ਤੋਂ ਦੌੜਣਾ
ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦਾ
ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਤਲੀ ਤੇ
ਜਿਉਂਦੀ ਮੌਤ ਧਰਨਾ ਹੈ

-0-

ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ
ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਬਾਹਰ
ਕਿਉਂ ਉੱਗਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ
ਸੱਚ ਤੋਂ ਦੌੜਣ ਦਾ ਭਰਮ
ਕਿਉਂ ਮਿਟਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ
ਸੱਚ ਦੀ ਕੁੱਖ ਹੀ ਤਾਂ ਕੂੜ ਹੈ
ਕੂੜ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਦੇ ਸੱਚ
ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ
ਸੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੂੜ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈ
ਇਸ ਬਾਹਰਲੇ ਕੂੜ 'ਚ
ਤੇਰਾ ਸੱਚ ਘੁੱਲ ਜਾਏਗਾ
ਕੂੜ ਆਪਣਾ ਵਜ਼ੂਦ ਭੁੱਲ
ਜਾਏਗਾ
ਤੇਰੇ ਸੱਚ ਦੀ ਹੋਂਦ 'ਚ ਬਦਲ
ਜਾਏਗਾ

-0-

ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ
ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ ਉਤਾਰ
ਆਪਣਾ ਦੁਆਲਾ
ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਲੀ
ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ 'ਚ ਢਾਲ
ਕੂੜ 'ਚੋਂ ਸੱਚ ਉਸਾਰ
ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਤੇ
ਦੁਨੀਆਂ ਸੁਆਰ

-0-

ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ

ਮੇਰੇ ਵਿਚਲਾ ਵਿਗਿਆਨੀ
ਬੜਾ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੈ
ਬੜਾ ਰੋਸ਼ਨ ਦਿਮਾਗ ਹੈ
ਚੰਨਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਤਾਰਿਆਂ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਧਰਤੀਆਂ
ਪਤਾਲਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ
ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਸਾਬ ਹੈ

-0-

ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ ਤੋਂ
ਕੰਪਿਊਟਰ ਯੁੱਗ ਤਕ
ਉਸ ਸਫਰ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਚੱਪਾ ਚੱਪਾ ਧਰਤੀ
ਪੋਟਾ ਪੋਟਾ ਆਸਮਾਨ
ਗਹਿਆ ਹੈ
ਚੰਦਰਮਾਂ ਚੀਰ ਕੇ
ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ
ਸੁਣੀ ਹੈ
ਵੇਖੀ ਤੇ ਪਹਿਚਾਣੀ ਹੈ
ਕਈਆਂ
ਉੱਪ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੇ ਵਜੂਦ ਤੋਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਸਮ ਉਤਾਰੇ
ਹਨ
ਕਈਆਂ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ
ਝਾਕਿਆਂ ਹੈ
ਕਈ ਸਾਗਰ
ਚੂਲੀ ਚੂਲੀ ਕਰਕੇ ਪੀਤੇ ਹਨ
ਕਈ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀਆਂ
ਕੈਪਸੂਲਾਂ 'ਚ ਉਤਾਰੀਆਂ ਹਨ
ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ

ਦੇਹ ਨਿਖੇੜੀ ਹੈ
ਵਿਗਿਆਨਕ ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਇਕ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸਾਰੀ ਹੈ
ਇਕ ਦੁਨੀਆਂ ਉਧੇੜੀ ਹੈ

-0-

ਪੱਥਰ 'ਚੋਂ
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਉਸਾਰੇ
ਹਨ
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੁਕਾਈ ਹੈ
ਸਮੁੰਦਰ ਕੈਪਸੂਲਾਂ 'ਚ
ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ

-0-

ਸੀਮੇਂਟ ਦੀ ਗਮਲਿਆਂ 'ਚ
ਜੰਗਲ ਉੱਗਾਏ ਹਨ
ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਸਿਰਜੀ ਹੈ
ਸਾਗਰ ਵਿਚਲਾ ਜੀਵਨ
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਡੱਬਿਆ 'ਚ ਬੰਦ
ਕੀਤਾ ਹੈ
ਬਿਨ ਬੱਚੇਦਾਨੀ
ਜੀਵਨ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ
ਪੌਣਾਂ ਦੇ ਵੇਗ 'ਚੋਂ
ਸੁਰ ਰਾਗ ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ
ਉੱਗਾਏ ਹਨ

-0-

ਆਸਮਾਂ ਦੀ ਬੰਨ ਕੇ ਬੁੱਚਕੀ
ਧਰਤੀ ਜੇਬ 'ਚ ਪਾਈ ਹੈ
ਅੰਬਰ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਸਾਈ
ਹੈ
ਤਕਰੀਬਨ ਤਕਰੀਬਨ
ਆਦਮੀ ਵੀ

ਸਿਰਜ ਲਿਆ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਬਨਾਸਪਤੀ
ਅਕਾਸ਼ ਛੋਹ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ
ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਤੇ ਉੱਗਾਈ ਹੈ

-0-

ਪੱਥਰ 'ਚੋਂ
ਪਾਣੀ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਵਗਾਏ ਹਨ
ਅਜੋਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਹਵਾ ਨੂੰ ਮੁੱਠਾ 'ਚ ਫੜਿਆ ਹੈ
ਪਹਾੜ
ਤਲੀਆਂ ਤੇ ਉਠਾਏ ਹਨ
ਹਵਾ ਆਸਮਾਂ
ਧਰਤੀ ਵੰਡੀ ਹੈ
ਅੱਗਣ ਵੰਡੀ ਹੈ
ਜਲ ਵੰਡਿਆ ਹੈ
ਜੰਗਲ ਪਹਾੜ ਵੰਡੇ ਹਨ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਆਪਣਾ ਕਰਤਾਰ ਵੰਡਿਆ ਹੈ

-0-

ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਕਸੀਮਿਆਂ ਗਿਆ
ਹੈ ਮਨੁੱਖ
ਕਿ ਆਸਮਾਂ 'ਚ
ਇਨ੍ਹੇ ਤਾਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ
ਅਰਬ ਦੇ ਸਹਿਰਾ 'ਚ
ਇਨ੍ਹੇ ਜ਼ਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ
ਸਾਗਰ 'ਚ
ਇਨ੍ਹੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ
ਇਨ੍ਹੀਆਂ ਕਣੀਆਂ ਸੰਗ
ਬੱਦਲ
ਧਰਤੀ ਤੇ ਕਦੀ ਵਰ੍ਹੇ ਵੀ ਨਹੀਂ

—0—

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲਾ ਵਿਗਿਆਨੀ
ਗਿਆਨਵਾਨ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
ਪਰ
ਸਿਆਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ
ਵਿਗਿਆਨ
ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ
ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਸਾਗਰ ਨਹੀਂ
ਗਿਆਨ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ
ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਚ
ਸਿਆਣਪ ਦੀ ਸੇਧ ਉਜਾਗਰ
ਨਹੀਂ

-0-

ਅੰਦਰਲਾ ਵਿਗਿਆਨੀ
ਅੱਜ ਵੀ
ਅੰਦਰਲੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਨਾਲ
ਪਿੱਛ ਜੋੜ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਦੇ
ਜੇ ਰੂ-ਬੂ-ਰੂ ਹੁੰਦਾ
ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ
ਗਿਆਨ
ਸਿਆਣਪ ਬਿਨ ਅਧੂਰਾ ਹੈ
ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਸਿਆਣਪ ਬਿਨ
ਹਨੇਰੇ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਉਲਟੇ ਰਾਹ ਪਾਂਦੀ ਹੈ
ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ 'ਚ ਗੁਵਾ
ਦਿੰਦੀ ਹੈ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੋਚ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਉਲਟ

ਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ
ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਲਈ ਹਨੇਰਾ
ਕਰਦੀ ਹੈ
ਗਿਆਨ ਲਈ ਹਨੇਰਾ ਹੋ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਗਿਆਨ ਸੰਗ
ਸਿਆਣਪ ਹੈ
ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਪਾਵਨ ਹੈ
ਸਿਆਣਪ ਬਿਨਾਂ
ਗਿਆਨ ਗਿਆਨ ਹੈ
ਪਰ ਰਾਵਨ ਹੈ

-0-

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨਾਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਵੀ
ਮਨੁੱਖ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ
ਸਕਿਆ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸਾਗਰ 'ਚੋਂ
ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ
ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ
ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਹੈ
ਪਰ ਸਿਆਣਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ
ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ
ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ
ਬੀਜ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ
ਉੱਗਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਹੜੇ
ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਉਤਾਰੇ ਹਨ

ਕੰਧ ਉਹਲੇ ਦਾ ਹਨੇਰਾ
ਕਰ ਲੋਅ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ

-0-

ਮਨੁੱਖ

ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ 'ਚ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਹੈ
ਕਿ ਮੁੜ ਕੇ
ਆਪਣਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ
ਆਪਣੇ ਰੂ-ਬੂ-ਰੂ
ਬਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ
ਆਪਣੇ ਸਾਹਵੇ ਖਲੋ ਨਹੀਂ
ਸਕਿਆ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਜੇ

ਆਪਣੇ ਰੂ-ਬੂ-ਰੂ ਹੁੰਦਾ
ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਲੇ
ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ
ਵੇਖਦਾ
ਦੇਹ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਉਧੇੜਦਾ
ਲਹੂ ਦਾ ਰੰਗ ਪਹਿਚਾਣ ਦਾ
ਖੋਲ੍ਹਦਾ
ਇਕ ਇਕ ਪਰਤ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ
ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਕਾਇਨਾਤ ਸਮਝਦਾ
ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ 'ਚੋਂ
ਸਿਆਣਪ ਜਨਮਦਾ
ਹਨੇਰਿਆ 'ਚ
ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ਉਤਾਰਦਾ
ਖੁਦ ਹਨੇਰੇ 'ਚ
ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਚਾਨਣ
ਖਿਲਾਰ ਦਾ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਗਿਆਨ
ਨਹੀਂ
ਪਰ ਗਿਆਨ ਜਨਮਦਾ ਹੈ
ਜਨਮਿਆ ਗਿਆਨ
ਨਾ ਆਪਣੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚ
ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ
ਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ 'ਚ
ਢਾਲਦਾ ਹੈ
ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ
ਤੇ ਪੇਟ ਦੀ ਖਾਤਿਰ
ਗਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ
ਕਰਦਾ ਹੈ
ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੱਕ ਖੋਹਦਾ ਹੈ
ਉਲਟਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਧਰਦਾ ਹੈ
ਹਰੇ ਭਰੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਖ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ 'ਚ
ਜ਼ਹਿਰ ਭਰਦਾ ਹੈ

-0-

ਇਕ ਆਪਣੀ ਫਤਹਿ ਦੀ
ਖਾਤਿਰ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਹਨੇਰਾ
ਗਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ
ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਧਰਦਾ ਹੈ
ਗੁਲਸ਼ਨ ਸੇਰਗਾਹਾਂ ਸਾੜਦਾ ਹੈ
ਸਾਗਰ
ਬਰੂਦ ਦੀ ਅੱਗ 'ਚ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ

-0-

ਗਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ

ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਹਨੇਰੇ ਦੀ
ਸੇਧ 'ਚ ਟੋਰਦਾ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ
ਰੋਣਕਾਂ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਮੌਸਮਾਂ
ਬਹਾਰਾਂ ਨੂੰ
ਮੌਤ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਰੋਲਦਾ ਹੈ
ਗਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ
ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ
ਆਪਣਾ ਹਨੇਰਾ ਫੈਲਾਂਦਾ
ਜਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਦਮੀ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ
ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਲਿਜਾ
ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਦਮੀ

-0-

ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਚਾਨਣ ਨੂੰ
ਜਾਣਦਾ
ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਪਹਿਚਾਣ ਦਾ
ਖਲਕਤ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਉਤਰਦਾ
ਆਪਣਾ ਚਾਨਣ
ਗਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ
ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਪਸਾਰ ਦਾ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਨਵੀਂ ਧਰਤੀ
ਨਵਾਂ ਅੰਬਰ ਉਸਾਰਦਾ

-0-

ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ
ਅਗਿਆਨ ਤੇ ਅਣਜਾਣ
ਮਨੁੱਖ ਹੱਥ ਆਈ ਸ਼ਕਤੀ
ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਹਿਸ਼ਤ ਦਰਿੰਦਗੀ
ਤੇ ਮੌਤ ਉਸਾਰਦੀ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੁੱਖ 'ਚ ਅੱਗਾ

ਉਤਾਰਦੀ ਹੈ
ਮਜ਼ਲੂਮ ਔਰਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ
ਤੇ ਬੇਗੁਨਾਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ
ਸੂਲੀ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਦੀ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਹਾਉਮੈਂ ਦਾ ਖਰੂਦ
ਘੁੰਗ ਵਸਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚ
ਉਤਾਰਦੀ ਹੈ

-0-

ਦਰਿਆਵਾਂ ਨਦੀਆਂ
ਸਾਗਰਾਂ 'ਚ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲਦੀ ਹੈ
ਧਰਤੀ
ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਕਬਰਾਂ ਦਾ ਬਲਦਾ ਆਮਮਾਨ ਹੋ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ

-0-

ਮਨੁੱਖ
ਜੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ
ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦਾ
ਉਸ ਦੀ ਸਿਆਣਪ
ਤੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਦਾ
ਸੱਚ ਜਾਣਦਾ
ਆਪ ਉਧੇੜਦਾ ਫਿਰੋਲਦਾ
ਆਪਣੇ 'ਚੋਂ
ਸੱਚ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਟੋਲ੍ਹਦਾ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਕੁਦਰਤ ਕਾਦਰ ਦੀ ਇਕਾਈ
ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ
ਸੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ
ਹੁੰਦਾ
ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਦੇਹ ਤੇ ਜੀਵਨ ਸੋਮੇ ਦਾ
ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ
ਗਿਆਨ ਤੇ ਸਿਆਣਪ ਦਾ
ਚਸ਼ਮਾ ਦੇਹ 'ਚੋਂ ਫੁੱਟਦਾ
ਹਰਿਆਉਲੀ ਧਰਤ ਪੈਰਾਂ 'ਚ
ਸਿਰ ਤੇ
ਚੰਨਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ
ਜਗਦਾ ਆਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ
ਰੂ-ਬੂ-ਰੂ
ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਇਨਸਾਨ
ਹੁੰਦਾ

-0-

ਪਦਾਰਥਕ ਜਗਤ ਦਾ
ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ
ਚੰਗਾ ਸੀ
ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੁੰਦਾ
ਧੋਦਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ
ਨਕਸ਼ਾਂ ਤੇ ਵਜੂਦ ਨੂੰ
ਧਰਤੀ ਵਿਹੜੇ
ਰੋਣਕਾਂ ਮੌਸਮ ਬਹਾਰਾਂ
ਉਤਾਰਦਾ
ਸਿਰਜਦਾ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ
ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ
ਧਰਤ ਤੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਤਕ
ਹੋਂਦ ਸੂਰਜਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰਦਾ

-0-

ਮੇਰੇ ਵਿਚਲਾ ਵਿਗਿਆਨੀ
ਬੜਾ ਹੀ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੈ
ਬੜਾ ਹੀ ਰੌਸ਼ਨ ਦਿਮਾਗ ਹੈ

ਚੰਨਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਤਾਰਿਆਂ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਧਰਤੀਆਂ
ਪਤਾਲਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ
ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਸਾਬ ਹੈ

-0-

ਤੀਸਰੀ ਅੱਖ

ਮੈਂ
ਆਪਣੇ ਬੁੰਲਦ ਤਾਰਿਆ
ਹੇਠ
ਲਹੂ ਦੇ ਗੀਤ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ
ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ
ਕਿ ਉਤਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ
ਰੰਗ ਕੀ ਹੋਣਾ
ਤੇ ਕਦੋਂ
ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਦੀ ਸਿਹਾਈ
ਮੁੱਕ ਜਾਣੀ

-0-

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ
ਕੋਟ ਦੇ ਬੋਝ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਹੀ
ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ
ਕਿ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ
ਲਹੂ ਦਾ ਗੀਤ ਚੁੰਧਿਆ
ਜਾਂਦਾ
ਤੇ ਮੈਂ
ਇਹ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕਦਾ
ਕਿ ਸੁਲਗਦੇ
ਸਿਗਰਟ ਦੇ ਦਾਗ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ
ਜਾਂ
ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਪਿੱਛੇ ਪਏ
ਅਕਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਏ ਨੇ

-0-

ਮੈਂ ਦੀਵਾਰ ਪਾੜ ਕੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਭਦਾ
ਜੋ ਲਹੂ ਦੇ ਗੀਤ ਬਣ ਬਣ
ਮੇਰੀ ਕਲਮ 'ਚੋਂ ਉਤਰਦੇ
ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਦੌੜਦੇ

ਤੇ ਅੰਤ
ਗਾਲਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ

-0-

ਉਦੋਂ ਲਹੂ ਦੇ ਗੀਤ ਨਾ ਹੁੰਦੇ
ਹੁੰਦੇ ਸਿਰਫ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ
ਤੇ ਉੱਡਣ ਲਈ ਹੁੰਦਾ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹਵਾ ਦਾ ਪਹਿਰਾ

-0-

ਪਰ ਉਹ ਹਵਾ
ਕਈ ਕਦੀ ਗਾਲਿਬ ਦੇ
ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਅਕ ਤੇ
ਸਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਨਾਲ
ਸੌਂਕਣਾਂ ਵਾਲਾ ਆਡਾ
ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ

-0-

ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੇਹਣਾ
ਜੋ ਮੈਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇ ਦਸਾਂ
ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ
ਹਰ ਗਧਾ ਤੇ ਕੁੱਤਾ
ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਲਗਦਾ ਹੈ
ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ
ਰੋਟੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ
ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ ਨੇ
ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਗਲਦੇ
ਵਰਾਛਾ ਤੇ ਨੀਲੀ ਝੰਗ ਦੇ
ਬੁਲਬੁਲੇ
ਖਾਲਿਸ ਸ਼ਹਿਦ ਹੱਥੋਂ
ਕਤਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ

-0-

ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ
ਗਾਲਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤਕ
ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ
ਇਕ ਸੜਕ ਬਣ ਜਾਂਦੀ
ਲਹੂ ਦੇ ਗੀਤ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਂਗੂ
ਸੜਕ ਤੇ ਸੜਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ

-0-

ਰੁੱਤਾਂ ਫਿਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ
ਗੋਲ ਕਮਰਾ
ਬਿਛੂ ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ
ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ
ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ
ਆ ਸੰਘੁਦਾ
ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਡਿਓੜੀ 'ਚ ਬੈਠੀ
ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ
ਆਪਣੀ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ 'ਚ
ਫੁਲੀ ਨਾ ਸਮਾਂਦੀ
ਜਦੋਂ ਰੱਤੀ ਰੰਗ ਦੇ ਕੀੜੇ
ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ
ਆਖੁੱਡ 'ਚੋਂ ਕੱਢਦੇ
ਤੇ ਇਹ ਖੁੱਡ
ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਵਨ ਦੇ
ਨਾਂਅ ਹੇਠ
ਅਮਰ ਯਾਦ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

-0-

ਮੇਰੀ ਮਾਂ
ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਅੱਖ ਨਾ ਝਪਕਦੀ
ਤੇ ਬੂਹੇ ਓਹਲੇ
ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਦੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ 'ਚੋਂ
ਲਹੂ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ

ਤੇ ਉਹ ਥਾਂ
ਜਿਸ 'ਚੋਂ ਉਸ ਨੇ
ਲਹੂ ਦਾ ਇਕ ਗੀਤ
ਜਨਮਨਾ ਸੀ
ਰੱਤੀ-ਰੰਗ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ
ਸੰਗੀਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹ
ਦਿੱਤੀ ਹੁੰਦੀ
ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ
ਇਕ ਲਹੂ ਦੇ ਗੀਤ ਨੇ
ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਦਾ
ਜਲੂਸ ਨਿਕਲਦਾ ਤੱਕਿਐ

-0-

ਸਰੂਆਂ ਸੰਗ ਬੁਰਦਾ ਲਾ ਕੇ
ਸਭ ਕੁੱਝ ਹਾਰ ਬੈਠਾ ਹਾਂ
ਇਸ ਹਾਰ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ
ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਉੱਗ ਆਈ
ਤੇਰੀ ਤੀਸਰੀ ਅੱਖ ਹੈ
ਜਿਸ ਦੀ ਤੱਕਣੀ 'ਤੇ
ਕੋਈ ਪਹਿਰਾ ਨਹੀਂ
ਜੋ ਦੀਵਾਰ ਪਾੜਣ ਤੋਂ
ਬਿੰਨਾ ਵੀ ਤੱਕ ਸਕਦੀ ਹੈ
ਉਸ ਪਾਰ
ਜਿੱਥੇ ਦੇਹ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੀ
ਗੱਲ ਹੈ
ਤੇ ਸਰੂਆਂ ਦੇ ਰੁੱਖ
ਮੱਲਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਚੁੰਮਣ ਲਈ
ਕਤਾਰਾਂ ਬਣਾਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ

-0-

ਇਸ ਅੱਖ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ 'ਚ
ਕਿਸੇ ਸਰੂ ਦੇ ਪੈਰ
ਸਿਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ

ਤਾਂ ਨਾ ਹੀ
ਇਸ ਅੱਖ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ
ਗਾਲਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਂਗ
ਟੱਕੇ ਕਿਲੋ ਮਾਸ ਵਿਕਦਾ

-0-

ਉੱਢ ਕਈ ਵਾਰ
ਇਹ ਗਾਲਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ
ਗਈ ਹੈ
ਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇ
ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਲਗੇ
ਪਹਿਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੱਕਦੀ ਹੋਈ
ਗਾਲਿਬ ਦੇ ਗਧਿਆਂ ਵਾਲੇ
ਲਤੀਫੇ ਦੇ ਜ਼ੁਰਮ ਹੇਠ
ਨਜ਼ਰ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ

-0-

ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ਰਾਫਤ
ਲਿਫਾਫੇ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ
ਇਸ ਅੱਖ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ
ਇਕ ਗਧੇ ਨੂੰ ਭੇਜੀ
ਇਹ ਗਧਾ ਹਿਣਕਦਾ ਨਹੀਂ
ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ
ਤੇ ਜਦ ਵੀ ਕਦੀ ਸਿਰ 'ਤੇ
ਹੱਥ ਫੇਰ ਕੇ
ਆਪਣੀ ਦੁੱਖ ਹਲਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਰਥ
ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਤੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਡੱਬਿਆਂ 'ਚ
ਬੰਦ ਅਵਾਜ਼ਾਂ
ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਗੁਆ
ਬਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ

-0-

ਲਿਫਾਢੇ ਵਿਚਲੀ ਸ਼ਰਾਫਤ
ਸ਼ਰਾਫਤ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ
ਇਹਦੇ ਲਈ
ਦੋਗਲੀ ਨਸਲ ਵਾਲੇ
ਜਾ ਬਘਿਆੜ ਦੇ ਬੀਰਜ 'ਚੋਂ
ਨਿਕਲੇ
ਅਲੀਸ਼ੇਸ਼ਨ ਕੁੱਤੇ ਦੱਸਣਗੇ

-0-

ਆਖਿਰ
ਉਸ ਅੱਖ ਲਈ
ਦੋ ਮਿੰਟ ਦਾ ਮੌਣ ਧਾਰਨਾ
ਪਵੇਗਾ
ਕਿਉਂਕਿ
ਰਾਸ਼ਟਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ
ਤੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ
ਤੇ ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ਰਾਫਤ
ਗਾਲਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ
ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਘੁਟਾ ਪਾਅ ਨਹੀਂ ਸਕੀ
ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ
ਅੱਖ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ
ਸ਼ਹਿਰ ਅੱਖ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਹੈ

-0-

ਸਭ ਗੰਧੇ ਕੰਨ ਵਜਾਉਂਦੇ
ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਖਿੜਖਿੜ ਹੱਸਦੇ
ਸਵੇਰੇ ਹੀ
ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਹਿੱਕ ਤੇ
ਇਕ ਗੰਧੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ
ਡਾਕਟਰ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ਰਾਫਤ ਵੀ
ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਹੀ ਅਰਥ ਗੁਆ
ਬਹਿੰਦੀ

-0-

ਇਹ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਦਾ
ਯੁੱਗ ਹੈ
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਦੋਸ਼ੀ ਗਿਣਨ ਲੱਗਦਾ
ਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ 'ਚ ਚਿੜੇ ਵਾਂਗ
ਚੁੰਝਾਂ ਤੇ ਪੰਜੇ ਮਾਰ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਲਹੂ ਲੋਹਾਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ
ਕਿ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਉੱਗ ਆਈ
ਇਸ ਤੀਸਰੀ ਅੱਖ ਦਾ
ਕਿਉਂ ਆਪਣਾ ਚਾਨਣ ਹੈ

-0-

ਕਿਉਂ ਤੱਕਦੀ ਹੈ
ਇਹ ਅੱਖ
ਕਿਸੇ ਸਰ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਲਾਸ਼ 'ਤੇ
ਹੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋੜ ਜਿਹਾ
ਰਾਸ਼ਟਰ ਪਿਤਾ

-0-

ਇਹ ਅੱਖ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਹੂ ਦਾ
ਗੀਤ ਤੱਕ ਕੇ
ਕਿਉਂ ਚੁੰਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ
ਇਹ ਅੱਖ
ਗਾਲਿਬ ਦਾ ਸਬੂਤਾ ਸ਼ਹਿਰ
ਕਿਉਂ ਖਾਹ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ
ਸ਼ਾਇਦ
ਇਸ ਦੀ ਅੱਖ 'ਚ ਰੜਕਦਾ ਹੈ
ਲਹੂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਧੂੰਆ
ਸ਼ਾਇਦ
ਇਸ ਨੂੰ ਡੰਗ ਗਿਆ ਹੈ

ਗੁਲਮੀ ਸਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ
ਤੇ ਚੜ ਗਿਆ ਹੈ ਜ਼ਹਿਰ
ਇਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਧੋਖੇ ਦਾ

-0-

ਪਰ ਨਹੀਂ
ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ
ਜਦੋਂ ਇਹ ਅੱਖ ਬੜਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਤਾਂ ਹਵਾ 'ਚ ਖਿਲਰੀ ਮਹਿਕ
ਕਿਉਂ ਜ਼ਖਮੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ
ਨਾਲੇ ਇਸ ਅੱਖ ਨੂੰ ਡੰਗਣ ਲਈ
ਖਾਲਿਸ਼ ਜ਼ਹਿਰ ਕਿੱਥੇ ਹੈ

-0-

ਗੱਲ ਇਹ ਨਹੀਂ
ਗੱਲ ਇਨ੍ਹੀ ਹੈ
ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੜਕਦਾ ਹੈ
ਪੀੜੀ ਦਰ ਪੀੜੀ ਰਲ ਚੁੱਕਾ
ਮਨੁੱਖੀ ਲਹੂ 'ਚ ਪਾਣੀ
ਤੇ ਉਹ ਪਾਣੀ
ਜਦੋਂ ਇਹ ਅੱਜ ਤੱਕਦੀ ਹੈ
ਤਾਂ
ਇਸਦੇ ਸੱਤੀ ਕੱਪੜੀ ਅੱਗ
ਲਗਦੀ ਹੈ

-0-

ਜਦੋਂ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਪਰਤੇ
ਅੱਧੇ ਪੈਣੇ ਸਿਪਾਹੀ
'0' ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਲਹੂ ਸੰਗ
ਸਾਲਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਤੇ ਫਿਰ '0' ਗਰੁੱਪ ਦਾ ਲਹੂ
ਆਪਣੀ ਹੀ ਛਾਤੀ 'ਚ ਵਜਦਾ ਹੈ
ਤਾਂ
ਇਹ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਤੜਪਦੀ ਹੈ

ਲਾਲ ਪੀਲੀ ਹੋ ਕੇ
ਪੋਰਸ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦੌੜਦੀ ਹੈ

-0-

ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ
ਫਿਰ ਸੜਕ 'ਤੇ
ਤੱਕਣ ਲਈ ਬਸ ਹਾਦਸੇ
ਖਬਰਾਂ ਨਹੀਂ
ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ
ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਪਰਤਣਾ
ਇਕ ਹਾਦਸਾ ਦਸ ਦੀ
ਆਪਣੀ ਡਾਇਰੀ ਦੇ
ਵਰਕੇ ਫੋਲਦੀ
“ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ
ਹਾਦਸਾ ਖਬਰ ਹੈ”
ਲਿਖ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ ਕਹਿੰਦੀ

-0-

ਫਿਰ ਘੁਰ ਦੀ
ਆਪਣੀਆਂ ਰਗਾਂ 'ਚ
ਦੌੜਦੇ ਲਹੂ ਨੂੰ
ਜੋ ਪੀੜੀ ਦਰ ਪੀੜੀ
ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ
ਫਿਰ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਗਿਣਦੀ
ਆਪਣੇ ਵੱਡ ਵੱਡੇ ਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਸਦਕਾ
ਇਕ ਚਪੇੜ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ
ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਕਰਦੀ ਸੀ

-0-

ਇਹ ਲਹੂ ਦਾ ਚੱਕਰ
ਜਦ ਤਕ ਅਧੂਰਾ ਹੈ
ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ
ਕਿ ਸੜਕ ਤੇ ਕੋਈ ਹਾਦਸਾ ਹੋਵੇ

ਤੇ ਖਬਰ ਨਾ ਬਣੇ
ਪਰ ਹੁਣ ਯੁੱਗ ਬੀਤਿਆ ਹੈ
ਸਾਡੇ 'ਚੋਂ
ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘਟੀ ਹੈ
ਹੁਣ ਲਹੂ ਦੀ ਦੌਰ
ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ

-0-

ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ
ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ
ਰਾਸ਼ਟਰ ਪਿਤਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ
ਜਾਂ
ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ
ਸਿਰ ਧੜ੍ਹ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਈ
ਮਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਚੋਂ ਦੁੱਧ ਦੀ ਥਾਂ
ਲਹੂ ਚੁੰਗਦਾ ਲਹੂ ਦਾ ਗੀਤ

-0-

ਗਾਲਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ
ਦੇਣ ਹੈ
ਇਹ ਤੀਸਰੀ ਅੱਖ
ਮੈਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੇਟਾਗਾ
ਉਝੰ ਵੀ ਸਰਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ
ਦੇਣ ਜ਼ੀਰੋ ਹੈ
ਤੇ
ਇਸ ਤੀਸਰੀ ਅੱਖ ਦਾ
ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ
ਬੇਜਾਲਨਣ ਅੱਖਾਂ 'ਚ
ਸਰੀਏ ਖੋਭ ਦੇਣ
ਤੇ ਇਸ ਅੱਖ ਨੂੰ
ਕੋਈ ਅਧੂਰਾ ਜਿਹਾ ਤੁਜ਼ਰਬਾ
ਭੇਟ ਕਰਨਾ

-0-

ਸਰਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਕਿੰਨ੍ਹਾਂ ਧੋਖਾ ਹੈ
ਇਹ ਗੋਤਮ ਦੇ ਬੁੱਤ
ਦੱਸਦੇ ਹਨ
ਜਾਂ ਕਬੀਰ ਦਾ ਲਾਸ਼ ਤੇ ਪਿਆ
ਕਫਨ ਦੀ ਥਾਂ ਮੋਮਜਾਮਾ

-0-

“ਕਬੀਰਾਂ ਤੇਰੀ ਝੋਪੜੀ
ਗਲ ਕਟੀਅਨ ਕੇ ਪਾਸ
ਕਰਨਗੇ ਸੋ ਭਰਨਗੇ
ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਭਇਆ ਉਦਾਸ”

-0-

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਖੀਆਂ ਤੇ
ਅੱਥਰੀਆਂ ਭੀੜਾਂ 'ਚੋਂ
ਕਈ ਵਾਰ
ਰਾਤ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦੀ ਮਹਿਕ
ਆਉਂਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਟੋਲਦੀ ਹੈ
ਗਰਭ ਜੁੰਨ 'ਚ ਪਿਆ
ਉਸ ਤੀਸਰੀ ਅੱਖ ਦਾ ਸਾਇਆ
ਪਰ ਦਿਸਹੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰ
ਝਾਉਲਿਆਂ ਦੇ ਸਾਗਰ 'ਚੋਂ
ਉੱਠਿਆ ਹਾਸਾ
ਨਜ਼ਰ ਸਾਂਵੇ ਸੰਗੀਨੀ ਕੰਧ
ਵਾਂਗ ਆ ਖਲੋਦਾ ਹੈ

-0-

ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ
ਖਾਲਿਸ ਤੇ ਕੋਰੇ ਹਨੇਰੇ ਹਨ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ
ਆਇਆ ਸੂਰਜ
ਖਲਾਅ 'ਚ ਸਿਫਰੇ ਤੋਂ ਵੱਧ

ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ
ਇਹ ਹਨੇਰੇ
ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ
ਧੜਕਣ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ
ਮੌਤ ਦੀ ਘਸਵਟੀ ਤੇ ਪਰਖਣ
ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ

-0-

ਇਹ ਸੱਜਰੇ ਜਨਮੇ
ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ
ਜੀਭ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ
ਮੌਤ ਦਾ ਜਾਲ ਭੋਟ ਕਰਦੇ ਹਨ
ਪਰ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਥ
ਜੀਭ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ
ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਭ
ਇਸ ਕੋਹੜ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚੱਟੇ
ਔਖਾ ਹੈ

-0-

ਰੋਜ਼
ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਹਨ 'ਚ ਜਲੂਸਾ ਦੇ
ਜਲੂਸ
ਰੋਜ਼ ਸਾਡੀ ਹੋਂਦ ਦੇ
ਉੱਡਦੇ ਪੜਸ਼ੇ
ਰੋਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਨਿਗਲ ਦੀਆਂ
ਸੀਤਾ ਜਿਹੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ
ਰੋਜ਼ ਲਕਛਮਣ ਦੀ
ਮਹਿਬੂਬਾਂ ਦਾ ਕਤਲ
ਰੋਜ਼ ਸੀਤਾ ਪਤੀਵਰਤਾ ਦਾ
ਨਾਹਰਾ
ਰੋਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਡੰਗਦੇ
ਰਾਮ ਜਿਹੇ ਭਾਈ

-0-

ਜ਼ਰਾ

ਗਾਲਿਬ ਤੋਂ ਕਫਨ ਚੁੱਕਕੇ ਵੇਖੋ

ਜਾਣ ਜਾਉਗੇ

ਗਾਲਿਬ ਗਾਲਿਬ ਨਹੀਂ

ਕਬਰਸਤਾਨ ਹੈ

ਤੁਸਾ

ਕਬਰਸਤਾਨ 'ਚੋਂ ਗਾਲਿਬ

ਗਾਲਿਬ 'ਚੋਂ

ਕਬਰਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਤੱਕਿਆ

-0-

ਮੈਂ

ਆਪਣੇ ਬੁੰਲਦ ਤਾਰਿਆ ਹੇਠ

ਲਹੂ ਦੇ ਗੀਤ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ

ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ

ਕਿ ਉਤਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ

ਰੰਗ ਕੀ ਹੋਣਾ

ਤੇ ਕਦੋਂ ਮੇਰੀ

ਕਲਮ ਦੀ

ਸਿਹਾਈ ਮੁੱਕ ਜਾਣੀ

ਅਸੁਰਤੀ ਤੋਂ ਸੁਰਤੀ ਤਕ

ਮੈਂ

ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਭੱਜਾਂਵੀ

ਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਾਵਲ ਦੀ ਕਦਮ ਪੁੱਟੇ

ਮੇਰਾ ਚਿਹਰਾ

ਮੇਰੇ ਸਾਂਹਵੇ ਆ ਖਲੋਇਆ ਹੈ

-0-

ਜੋ ਬਿਨ ਅੰਗਾਂ ਹੈ

ਜਿਸ ਦਾ ਹਰ ਨਕਸ਼

ਤਿੜਕਿਆ ਹੈ

ਜੋ ਅਸੁਰਤੀ 'ਚ ਘਿਰਿਆ

ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਭੁੱਲ

ਗਿਆ ਹੈ

ਸਿਰ ਤੋਂ

ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਉਤਰ ਗਿਆ ਹੈ

ਰਾਹਾਂ 'ਚ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ

ਖਿਲਰ ਗਿਆ ਹੈ

-0-

ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ

ਟੁੱਟੇ ਸੁਫਨਿਆਂ ਦੀ ਪੰਡ

ਭਾਰੀ ਹੈ

ਮੇਰੇ ਸਫਰ 'ਚ ਲਮੇਰੇ ਰਾਹ ਹਨ

ਮੇਰੀ

ਉਮਰ ਦੀ ਗੁੱਥਲੀ 'ਚ

ਚੁਣਵੇ ਸਾਹ ਹਨ

ਨਜ਼ਰ 'ਚ

ਉੱਗ ਆਇਆ ਹੈ

ਤਿੜਕੇ ਚਿਹਰੇ

ਗੁਆਚੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਜੰਗਲ

-0-

ਪ੍ਰਛਾਵਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ 'ਚ
ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਹੈ
ਦੇਹ ਦਾ ਸੱਚ
ਦਿਸਹੱਦੇ ਤਕ ਫੈਲ ਗਿਆ ਹੈ
ਟੁੱਟੇ ਸੁਫਨਿਆਂ ਦਾ ਕੱਚ
ਹਰ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲਹੂ ਦਾ
ਦਾਅ ਤੇ ਲਗਾ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੈਰ ਪੁੱਟਣ ਤੋਂ
ਡਰਦੀ ਹੈ
ਖੰਡਰ
ਉੱਗ ਆਉਂਦੇ ਹਨ
ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਪੈਰ ਧਰਦੀ ਹੈ

-0-

ਅਸੁਰਤੀ 'ਚ ਘੇਰ ਲਿਆ ਹੈ
ਇੱਕਲ ਉਦਾਸੀ ਚੁੱਪ
ਤੇ ਵੀਰਾਨੀ ਨੇ ਦੇਹ ਦਾ ਪੰਛੀ
ਬੁੱਝ ਗਿਆ ਹੈ
ਮੱਥੇ ਦਾ ਚਿਰਾਗ
ਫੈਲ ਗਿਆ ਹੈ
ਦੇਹ 'ਚ ਹਨੇਰਾ ਬੇਹਿਸਾਬ
ਬੁੱਝ ਗਏ ਹਨ
ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਪਹਾੜ

-0-

ਵੇਗ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ
ਦੇਹ ਦਾ ਆਲ੍ਹਣਾ
ਲਹੂ ਦਾ ਗਾੜਾ ਧੁੰਆ
ਅੰਬਰ ਤੇ ਹੈ ਫੈਲਿਆ
ਪ੍ਰਾਣ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ
ਰਾਸਤਾ ਸਰੀਰ ਦਾ
ਹੰਝੂਆਂ 'ਚ ਤੈਰਦਾ ਹੈ
ਮੁਰਦਾ ਜ਼ਾਮੀਰ ਦਾ

-0-

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁੰਘੜ ਸਿਮਟ ਕੇ
ਬੇਹ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ
ਗੁਆਚ ਗਈ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਧੁੱਪ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਸੂਰਜ 'ਚ
ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਹੈ
ਹਰ ਅੰਗ ਹਰ ਨਕਸ਼
ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਦਰਪਣ 'ਚ
ਸਿਮਟ ਗਿਆ ਹੈ
ਉਛਾਲੇ ਮਾਰ ਦਾ ਸਾਗਰ
ਬੂੰਦ ਦੀ ਅੱਖ 'ਚ
ਅਲੋਪ ਹਨ
ਚੰਨ ਸੂਰਜ ਤਾਰੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ
ਸੁਣ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਬੋਲ
ਦੇਹ ਨੂੰ
ਰੂਹ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ

-0-

ਸਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ 'ਚੋਂ
ਸ਼ੋਰ ਜਨਮਦਾ ਹੀ ਜਾਅ
ਰਿਹਾ ਹੈ
ਸੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕੰਠ
ਸੁੱਕ ਗਏ ਹਨ ਸਾਹ
ਅਲਾਪ ਦੇ

-0-

ਅਸੁਰਤੀ ਦੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚ
ਮੈਂ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਤਾਰਾ ਹਾਂ
ਜਿਸਦਾ
ਕੋਈ ਆਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ
ਖੰਭ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ
ਮੈਂ ਉਹ ਰੁੱਖ ਹਾਂ

ਜੋ ਅਸੁਰਤੀ ਦੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚ
ਝੱਖੜਾਂ ਦੇ ਸਿੰਗੀ ਚੜ
ਗਿਆ ਹਾਂ
ਆਪਣੇ ਪੱਤਿਆਂ 'ਚੋਂ
ਨੁਚੜ ਗਿਆ ਹਾਂ
ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸੁੰਘੜ
ਗਿਆ ਹਾਂ

-0-

ਬੀਜ ਰੁੱਖ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹੈ
ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ
ਸੁਰਤੀ ਦਾ ਰੁੱਖ
ਅਸੁਰਤੀ ਦੇ ਬੀਜ ਦੇ
ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ
ਰੁੱਖ 'ਚ ਬੀਜ ਹੈ
ਬੀਜ 'ਚ ਰੁੱਖ ਸਹਿਕਾਰ ਹੈ

-0-

ਮੈਂ
ਅਸੁਰਤੀ ਦੇ ਬੀਜ 'ਚੋਂ
ਸੁਰਤੀ ਦਾ ਰੁੱਖ ਉੱਗਾ
ਲਵਾਂ
ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ
ਤਾਰੇ ਬੀਜ ਲਵਾਂ
ਆਪਣੇ ਅੰਬਰ 'ਤੇ
ਸੂਰਜ ਚੜਾ ਲਵਾਂ
ਮੈਂ
ਆਪਣੇ ਤਿੜਕੇ ਅੰਗਾਂ
ਤੇ ਨਕਸ਼ਾਂ 'ਚੋਂ
ਆਪਾ ਸਿਰਜ ਲਾਂ
ਆਪਣੇ ਟੁੱਟੇ ਸੁਫਨਿਆਂ ਨੂੰ
ਮੁੜਕੇ ਸਜਾ ਲਵਾਂ
ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸੱਚ

ਆਪਣੀ ਦੇਹ 'ਚੋਂ ਜਗਾ ਲਵਾਂ

-0-

ਅਸੁਰਤੀ ਦਾ ਹਨੇਰਾ
ਆਪਣੇ 'ਚੋਂ ਨਿਚੋੜਾ
ਆਪਣੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਉਤਾਰਾ
ਸੁਰਤੀ ਦਾ ਚਾਨਣ
ਆਪਣੇ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਦੇਹ 'ਚ
ਖਿਲਾਰਾ

-0-

ਬਹਾਰਾ
ਮੌਸਮਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਵਾਂ
ਕਬਰਾਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਤੇ
ਪੈਰ ਧਰ ਗੁਜਰਾ
ਸ਼ੋਰ ਨੂੰ ਸੁਰ 'ਚ ਢਾਲਾ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਜ 'ਚੋਂ
ਨਵੀਆਂ ਧੁੰਨਾਂ ਜਗਾ ਲਵਾਂ

-0-

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ
ਧਰਤੀ ਦੀ ਸੁੰਗਧ ਵਿਛਾ ਦਿਆਂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚ
ਅੰਬਰ ਪਾਅ ਦਿਆ
ਬਿੱਖਰੇ ਸੁਫਨਿਆਂ ਦਾ ਸੱਚ
ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਉਤਾਰ ਲਾਂ
ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ 'ਚ ਜਗਮਗਾਉਂਦੀ
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਉਸਾਰ ਲਾਂ

-0-

ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਦੀ ਸੁਰ
ਤਨ ਦੇ ਸਾਜ ਤੇ ਵਜਾ ਲਵਾਂ
ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਉਦਾਸੀ

ਇੱਕਲਤਾ ਤੇ ਵੀਰਾਨੀ 'ਚੋਂ
ਬੋਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਰੋਣਕਾਂ
ਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾ ਲਵਾਂ

-0-

ਮੈਂ
ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਧਰਤੀ
ਪੈਰਾਂ 'ਚ
ਇੱਛਾ ਦਾ ਆਸਮਾਂ
ਸਿਰ ਤੇ ਤਾਣ ਲਾਂ
ਰੁੱਕ ਗਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚੋਂ
ਗਤੀਆਂ ਦੇ ਅਕੂੰਰ
ਪਹਿਚਾਣ ਲਾਂ

-0-

ਮੈਂ ਅਸੁਰਤੀ ਨੂੰ
ਸੁਰਤੀ 'ਚ ਢਾਲ ਲਾਂ
ਰਾਹਾਂ 'ਚ ਸੂਰਜ ਬਾਲ ਲਾਂ
ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡੇ 'ਚ
ਚਾਨਣ ਉਤਾਰ ਲਾਂ
ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਨਾ ਕਟਾਂ
ਉਮਰ ਦਾ ਲੁਤਫ ਮਾਣ ਲਾਂ
ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਰੁੱਖ
ਪੱਤਿਆਂ 'ਚੋਂ ਜੜ੍ਹਾ ਪਹਿਚਾਣ ਲਾਂ

-0-

ਮੈਂ ਉਤਾਰ ਦਿਆਂ
ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ
ਵਿਹੜੇ 'ਚ
ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੁੱਖ
ਅੰਬਰ ਦੀ ਉਚਾਈ ਹੋ ਜਾਵਾਂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦੀਵੇ ਹੇਠਲੇ
ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਪੀਂਵਾਂ
ਹਵਾ ਦਾ ਵੇਗਾ ਮੇਰੀ ਗਤੀ ਹੋਵੇ

ਅੱਗਣ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਮੇਰੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚੋਂ ਫੁੱਟੇ
ਜਲ ਦੇ ਰਸ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ
ਮੇਰੀ ਧੁੰਨੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ

-0-

ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ 'ਚੋਂ
ਮਹਿਕ ਕੁਦਰਤ ਧਰਤ ਦੀ
ਜਨਮੇ
ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਤੇ
ਆਸਮਾਂ ਪਿਘਲੇ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਚ ਬੀਜਾ
ਸਾਗਰਾਂ 'ਚ ਘੋਲਾ
ਅੰਬਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਡੋਲ੍ਹਾਂ
ਪਿਘਲੇ ਆਸਮਾਂ ਦੀਆਂ
ਸਲਾਈਆਂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨੈਣੀ ਪਾ ਦੇਵਾ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤਾਰਕਾ ਮੰਡਲ
ਧਰਤੀਆਂ ਅਕਾਸ਼
ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਉੱਠਾ ਲਵਾਂ

-0-

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਿੰਦੂ 'ਚ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੈਲ ਜਾਅ
ਕਿ ਅਸੁਰਤੀ ਰਹਿਤ ਦਾਇਰੇ ਦੀ
ਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਪਾਅ ਜਾਵਾਂ
ਸੂਰਜਾਂ ਦੀ ਜੂਨ ਜੀਅ ਸਕਾਂ
ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਾਂ 'ਚ
ਸੁੱਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਗਾ ਦੇਵਾਂ

-0-

ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਚੀਰ ਕੇ ਪਿੰਡੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ
ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂ

ਚੂਲੀ 'ਚ ਭਰ ਲਵਾਂ ਸਾਗਰ
ਗਗਨ ਤੇ ਵਸਦੀਆਂ ਪੌਣਾਂ 'ਤੇ
ਕਾਠੀ ਪਾਅ ਲਵਾਂ

-0-

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪ
ਮਾਨਵ ਮੰਦਿਰ 'ਚ ਧਰ ਜਾਵਾਂ
ਮੇਰੀ ਸਿਆਣ ਨਾ ਰਹੇ
ਮੇਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨਾ ਰਹੇ
ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਮਿੱਟੀ ਦਾ
ਮਾਨਵ ਮਸਤਕ ਦੇ ਸੂਰਜ 'ਚ
ਰਲ ਜਾਵਾਂ
ਤੇ

ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਚਾਨਣ
ਹਰ ਮਾਨਵ 'ਚ ਕਰ ਜਾਵਾਂ
ਮਾਨਵ ਦੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚ
ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਜੋਤ ਧਰ ਜਾਵਾਂ

-0-

ਮੈਂ
ਆਪ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਹਾਂ
ਆਪਣਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹਾਂ
ਆਪ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਹਾਂ
ਰੱਬੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਟਹਿਣੀ ਤੇ ਲੱਗੀ
ਪਿਉਂਦ ਹਾਂ
ਇਸ ਪਿਉਂਦ 'ਚੋਂ
ਰੱਬੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਫੁੱਟਦਾ ਹੈ
ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ
ਕਿਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ
ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ

-0-

ਜਿਵੇਂ ਚੰਨ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ
ਸਾਗਰ ਉਛਲਦਾ ਹੈ

ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ
ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਆਪ
ਕਰਦੀ ਹੈ
ਅੰਬਰ ਜਿਵੇਂ
ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ ਆਪ ਭੌਂਦਾ ਹੈ
ਜਿਵੇਂ
ਬਾਸਦੀ ਪੋਰੀ 'ਚੋਂ ਗੁਜਰੀ ਹਵਾ
ਸੁਰ 'ਚ ਢੱਲਦੀ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਸੁਰ ਤੇ
ਤਾਲ ਬਣਦੀ ਹੈ

-0-

ਮਨੁੱਖੀ ਪਿਉਂਦ 'ਚੋਂ
ਰੱਬੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ
ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਅਸੁਰਤੀ ਜੀਅ ਰਹੇ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹੀ
ਸੁਰਤੀ ਦਾ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਬੀਜ ਜੜ੍ਹਾ ਪੱਤੇ
ਟਹਿਣੀਆਂ ਫਲਾਂ ਫੁੱਲਾਂ
ਦਾ ਭੇਦ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਅਸੁਰਤੀ ਤੋਂ
ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਸੁਰਤੀ ਵਲ
ਟੁਰਦਾ ਹੈ

-0-

ਉਦਾਸੀ ਚੁੱਪ ਤੇ
ਇੱਕਲਤਾ ਦੇ ਵਜੂਦ 'ਚੋਂ
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਰੋਣਕਾਂ ਮਹਿਕਾ ਦਾ
ਆਬਸ਼ਾਰ ਫੁੱਟ ਦਾ ਹੈ
ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਗਤੀ ਤੋਂ
ਅਗਤੀ ਦਾ ਖੋਲ ਉਤਾਰ
ਦਿੰਦਾ ਹੈ

ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਜੀਵਨ ਦੇ ਝੱਖੜਾਂ ਤੂਫ਼ਾਨਾਂ
ਹਨੇਰੀਆਂ ਸਾਹਵੇਂ ਖਲਿਆਰ
ਦਿੰਦਾ ਹੈ

-0-

ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਦਿਲ

ਤਰਕ ਤੋਂ ਵੀ ਡੂੰਘੇ ਤੇ
ਵਿਸ਼ਾਲ ਦਿਲ ਦੇ ਭਾਵ ਹਨ
ਦਿਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨ ਹਨ
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗ
ਬੁੱਧੀ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ
ਭਾਵ ਦੇ ਕਾਰਨ
ਬੁੱਧੀ ਸਮਝਦੀ ਨਹੀਂ
ਵਿਚਾਰਦੀ ਨਹੀਂ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਉਤਾਰ ਦੀ
ਨਹੀਂ

-0-

ਦਿਲ ਨੈਤਿਕ
ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਚ ਬੱਝਾ
ਪੱਥਰ ਦੇ ਬੁੱਤ 'ਚੋਂ ਰੱਬ
ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ
ਬੁੱਤ 'ਚ
ਆਪਣੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ
ਬੁੱਧੀ
ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ
ਕਰਮ ਤੇ ਕਾਰਜ ਦੀ
ਸਚਾਈ ਅਣਗੌਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਕਈ ਵਾਰ ਬਿਨ ਤਰਕ ਤੋਂ ਹੀ
ਕਾਰਨ ਦੇ ਝੂਠੇ ਸੱਚ ਤੇ ਡੁੱਲ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ

-0-

ਤੂੰ ਤੇ ਮੈਂ ਬੁੱਧੀ ਦੀ
ਦੁਨੀਆਂ ਤਿਆਗ ਆ
ਦਿਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਰਹੀਏ
ਤੂੰ ਮੇਰੇ 'ਚ ਉਤਰ ਦਾ ਜਾਵੇ

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਿਲ 'ਚ ਸਮਾਦਾ
ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ
ਤੇਰਾ ਗਮ ਪੀਂਦਾ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ
ਤੇਰੇ ਜ਼ਖਮ ਸੀਂਦਾ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ
ਮੇਰੀ ਜਾਨ
ਤੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ ਹੋਵੇ
ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਜੀਂਦਾ ਚਲਾ
ਜਾਵਾਂ

-0-

ਦਿਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ
ਜੇ ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ 'ਚ
ਕੋਈ ਦੀਵਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਹੋ ਜਾਈਏ
ਫਿਰ ਵੀ
ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ
ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਦਿਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਬਿਨਾਂ ਲੰਘਦਾ
ਝੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ

-0-

ਦੋ ਦਿਲ ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ
ਮੁਹੱਬਤ ਜੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ
ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੇ
ਖੜ੍ਹੇ ਸੱਜਣਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਮੋੜ
ਦਿੰਦੀ ਹੈ
ਦਿਲ ਦੀ ਚਾਹਤ ਆਪਣੀ ਹੈ
ਦਿਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਆਪਣਾ ਹੈ
ਦਿਲ ਸੜਦੀ ਧੁੱਪ ਦੀ
ਤਪਸ਼ ਸਹਿ ਕੇ ਵੀ
ਤਪਸ਼ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ
ਵਿਸਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਨੂੰ
ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਸੀਤ ਸਾਗਰ 'ਚ
ਉਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

-0-

ਦਿਲ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਕਾਰਨ
ਭੁੱਬਦਾ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ
ਦਿਲ ਹਨੇਰੇ 'ਚੋਂ ਵੀ
ਸੂਰਜ ਚਾੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ
ਜ਼ਫਾ ਦੇ ਘੁਟ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ
ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਫਾ
ਉਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ

-0-

ਦਿਲ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ
ਇਕ ਸਿਰੇ ਤੋਂ
ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਤਕ ਜਗਦਾ ਹੈ
ਅੰਤ ਨੂੰ ਆਦਿ
ਆਦਿ ਨੂੰ ਅੰਤ ਲਗਦਾ ਹੈ

-0-

ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ
ਜੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸਿਵਾ
ਕੋਈ ਹੋਰ ਚਿਹਰਾ ਤੈਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ
ਕਿਸੇ ਨੁੱਕਰ 'ਚ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਤੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ
ਉਹ ਚਿਹਰਾ
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦੇ
ਸਾਗਰ 'ਚ ਉਤਾਰਾਂਗਾ
ਆਪ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਾਂ ਗਾ
ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤਿਆਗ
ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ

-0-

ਮੌਸਮਾਂ 'ਚ ਖੇਡਾਂਗਾ
ਬਹਾਰਾਂ ਦਾ ਪਾਸ ਹੋਵੇਗਾ
ਤੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ
ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ
ਹੋਵੇਗਾ
ਇਹ ਦਿਲ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ
ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਹੈ
ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਤੇ ਸੁੱਚੀ
ਦਿਲ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ
ਜ਼ਾਮੀਰ ਹੈ

-0-

ਪਿਆਰ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ
ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ
ਬੁਨਿਆਦ ਤਿਆਗ ਹੈ
ਬੁੱਧੀ ਸਵੈਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ
ਤਿਆਗ ਹੀਣ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ
ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਹੈ
ਦਿਲ ਜਜ਼ਬੇ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ
ਬੁੱਧੀ ਤਰਕ ਹੈ
ਦਿਲ ਦਿਆਲ ਹੈ

-0-

ਦਿਲ ਦੇ ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ 'ਚ
ਤੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ
ਤੇਰੇ ਲਹੂ 'ਚ
ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਢਲਾਂਗਾ
ਤੇਰਿਆਂ ਰਾਹਾਂ 'ਚ
ਮੈਂ ਪਿਘਲ ਜਾਵਾਂਗਾ
ਤੇਰਿਆਂ ਨੈਣਾਂ ਦਾ ਅੱਥਰੂ

ਬਣਾਂਗਾ
ਆਪਣਾ ਆਪ ਤੇ
ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਮਿਟਾਵਾਂਗਾ
ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ
ਖੋਹ ਦੇਵਾਂਗਾ
ਤੇਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ

-0-

ਚੁੱਪ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਇੱਕਲਤਾ
ਦਿਲ ਨਹੀਂ
ਬੁੱਧੀ ਦਿਲ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ
ਉਗਾਂਦੀ ਹੈ
ਦਿਲ ਦੀ ਵਸਦੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਖੰਡਰ ਕਰਦੀ ਹੈ
ਬੁੱਧੀ ਸੱਚ ਲਈ
ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ
ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਤੋਂ
ਦਿਲ ਦੀ ਥਾਂ ਉਣੀ ਹੈ
ਸੱਚ ਲਈ
ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਚਾਈ
ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣੀ ਹੈ

-0-

ਬੁੱਧੀ ਤਰਕ ਹੈ ਖਾਲਿਸ
ਹਾਵ ਭਾਵ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਹੈ
ਸਿਰਫ ਵਿਜੈ ਦੀ ਹਾਮੀ ਹੈ
ਹਾਰ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੈ
ਜੋ ਵਿਜੈ ਦੀ ਜਣਨੀ ਹੈ

-0-

ਦਿਲ 'ਚੋਂ
ਹਾਵ ਭਾਵ ਦਾ ਬੀਜ
ਰੁੱਖ ਬਣਕੇ ਜੰਗਲ ਬਣਕੇ
ਉੱਗਦਾ ਹੈ

ਧੁੱਪਾਂ 'ਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ
ਛਾਵਾਂ 'ਚ ਸੁੰਗੜਦਾ ਹੈ
ਵਫਾ ਤੇ ਜਫਾ ਦਾ ਲਿਬਾਸ
ਪਹਿਨਕੇ
ਪਿਆਰ ਦੀ ਰਣ ਭੂਮੀ 'ਚ
ਉਤਰਦਾ ਹੈ
ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਸਾਗਰ ਤਰਦਾ ਹੈ
ਸਹਿਰਾ ਤਰਦਾ ਹੈ
ਨਦੀਆਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਾਂਗ
ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ
ਬੱਦਲ ਬਣਕੇ ਕਣੀਆਂ ਹੋ
ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿਗਦਾ ਹੈ
ਜਜ਼ਬੇ ਚੋਂ ਜਜ਼ਬਾ
ਅਹਿਸਾਸ 'ਚੋਂ ਅਹਿਸਾਸ
ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ
ਤਿਆਗ ਦਾ ਸੱਚ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ
ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਚ
ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ

-0-

ਦਿਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਅਹਿਸਾਸ ਅਨੁਭਵ
ਜਜ਼ਬੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਤੇ
ਅਧਾਰਤ ਹੈ
ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਪੱਥਰ ਦਾ ਕਿਲਾ ਹੈ
ਦਿਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਪਿਆਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ

-0-

ਦਿਲ ਦੀ ਧਰਤੀ
ਤੇ ਜਾਮੀਰ ਵਖਰੀ ਹੈ

ਬੁੱਧੀ ਤਰਕ ਦਾ ਅਥਾਹ ਹੈ
ਅਧਾਰ ਹੈ
ਬੁੱਧੀ ਤਰਕ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਤੋਂ
ਅਣਜਾਣ ਹੈ
ਜਜ਼ਬਾ ਜੋ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਤਰਕਦਾ
ਮੁੱਢ ਹੈ ਮੂਲ ਹੈ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਅਧਾਰ ਹੈ
ਜਜ਼ਬੇ ਬਿੰਨਾ
ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਤਰਕ ਦਾ
ਨਾ ਵਜੂਦ ਹੈ ਨਾ ਅਕਾਰ ਹੈ

-0-

ਦਿਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੀਰਤ ਹੈ
ਜਾਮੀਰ ਸੀਰਤ ਹੈ
ਦਿਲ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਹੈ
ਦਿਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ
ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ
ਵਫ਼ਾ ਤੇ ਜਫ਼ਾ 'ਚੋਂ ਜਨਮੇ
ਪਿਆਰ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਹੈ

-0-

ਬੁੱਧੀ ਲਈ
ਸਾਗਰ ਸਹਿਰਾ ਦਾ ਵਖਰੀ
ਹੋਂਦ ਹੈ
ਅਗਨ ਜਲ ਅਕਾਸ਼
ਹਵਾ ਵਖਰੀ ਹੈ
ਧਰਤੀ ਧਰਤੀ ਹੈ
ਨਜ਼ਰ ਨਜ਼ਰ ਹੈ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ

-0-

ਦਿਲ 'ਚ ਸਾਗਰ ਵੀ ਹੈ
ਸਹਿਰਾ ਵੀ ਹੈ
ਜਲ ਅਗਨ ਦਾ ਵਸੇਰਾ ਵੀ ਹੈ
ਹਵਾ ਵੀ ਹੈ

ਧਰਤੀ ਦੀ ਦੇਹ 'ਚ
ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਡੇਰਾ ਵੀ ਹੈ

-0-

ਜੇ ਮੇਰੀ ਜਫਾ ਨੂੰ
ਤੇਰੀ ਵਫਾ ਦੀ ਪਿਉਂਦ ਲਗ ਜਾਏ
ਮੇਰੀ ਜਫਾ 'ਚ
ਤੇਰੀ ਵਫਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਢਲ ਜਾਏ
ਜਫਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ 'ਚੋਂ
ਵਫਾ ਦੀ ਟਹਿਣੀ 'ਤੇ
ਵਫਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜਨਗੇ
ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ
ਇਸ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਚ
ਸਿਰਫ ਪਿਉਂਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ
ਹੈ

ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਵਫਾ ਦੇ ਰਸ ਦਾ
ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ
ਵਫਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜਨ ਵਿਚਲੇ
ਲਹੂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ
ਬੁੱਧੀ ਬਸ ਤਰਕ ਤਕਦੀ ਹੈ
ਤਰਕ ਨੂੰ ਵੀਰਯ ਤੇ ਕੁੱਖ ਦਾ
ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ

-0-

ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਂ ਬੁੱਧੀ 'ਚ ਜੀਵਾਂਗੇ
ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਦਰਪਣ
ਮੈਲਾ ਕਰਾਂਗੇ
ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ
ਗਿਲੇ ਤੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਧਰਾਂਗੇ
ਮੈਲੇ ਦਰਪਣ 'ਚੋਂ
ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਪਹਿਚਾਣ
ਨਹੀਂ ਪਾਵਾਂਗੇ

-0-

ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ
ਟੁਰਾਂਗੇ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਗੁਆਚ
ਜਾਵਾਂਗੇ
ਫਿਰ ਦਿੱਸਦੇ 'ਤੇ
ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਮਿਲਣ ਦਾ
ਭਰਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ
ਬੁੱਧੀ ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ
ਪਿਆਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ
ਮੇਟ ਦੇਵੇਗੀ
ਦੂਰੀਆਂ ਜਨਮੇਗੀ
ਮਿਲਣ ਸਮੇਟ ਦੇਵੇਗੀ

-0-

ਤੂੰ ਮੈਂ ਬੁੱਧੀ ਦੀ
ਦੁਨੀਆਂ ਤਿਆਗ ਆ
ਦਿਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਰਹੀਏ
ਤੂੰ ਮੇਰੇ 'ਚ ਉਤਰਦਾ ਜਾਂਵੇ
ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਿਲ 'ਚ ਸਮਾਵਾਂ
ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ
ਤੇਰਾ ਗਮ ਪੀਂਦਾ ਚਲਾ ਜਾਂਵਾ
ਤੇਰੇ ਜ਼ਖਮ ਸੀਂਦਾ ਚਲਾ ਜਾਂਵਾ
ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਤੇਰੀ ਦੇਹ 'ਚ ਹੋਵੇ
ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਜੀਂਦਾ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ

-0-

ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਪਿੰਡ

ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ ਖੋਲ੍ਹ
ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਵਿਛਾ
ਆਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਭੀੜ
ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ
ਭੀੜ ਦੇ ਦਿਲ 'ਚ ਉੱਤਰ ਜਾਅ
ਆਪਣਾ ਲਹੂ ਮਲਦੇ
ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ
ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਹੇਠ
ਕਈ ਸੁਫਨੇ ਮਰ ਗਏ ਆ ਕੇ

-0-

ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ
ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ
ਆਪਣਾ ਸ਼ਬਦ ਧਰ
ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ
ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਦੇਹ 'ਚ
ਉਤਾਰ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ
ਇੱਕ ਇੱਕ ਇੱਟ
ਇੱਕ ਇੱਕ ਸੜਕ
ਗਲੀਆਂ ਚੌਕਾਂ 'ਚ
ਬੀਜ ਦੇ ਅੱਖਾਂ
ਉੱਗਾ ਦੇ ਸਿਰ
ਚੌਰਾਹਿਆਂ 'ਚ
ਗਰਮਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ
ਧਰ ਦੇ ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਦੀਵੇ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ

-0-

ਕਿ ਸੜਕ ਤੇ ਹਾਦਸਾ ਹੋਵੇ
ਤੇ ਚੀਕ

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਫੇਫੜਿਆਂ 'ਚੋਂ
ਲੰਘ ਜਾਵੇ
ਹਾਦਸੇ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ 'ਚ
ਸ਼ਹਿਰ ਸੂਲੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਜਿਸਮ 'ਚੋਂ
ਨਿਆ ਦਾ ਸੂਰਜ ਉੱਗ ਆਵੇ
ਨਿਆ ਦੀ ਅਵਾਜ਼
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ
ਸੜਕਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਹੜਿਆਂ
ਤੇ ਛੱਤਾਂ 'ਚੋਂ ਆਵੇ

-0-

ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ 'ਚ
ਜੋ ਪਿੰਡ ਕਤਲ ਹੋਇਆ ਹੈ
ਉਸ ਕਤਲ ਦੇ ਸਬੂਤ ਲਈ
ਸ਼ਹਿਰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ
ਨਾ ਕਰੇ
ਆਪਣੇ
ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਾ ਝਾਕੇ
ਸਗੋਂ ਖੁਦ
ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ
ਗਵਾਹ ਬਣੇ
ਸ਼ਹਿਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਲਹੂ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ 'ਚ ਘੋਲੇ
ਆਪਣੀ ਚੁੱਪ ਤੋੜੇ ਤੇ
ਜ਼ੁਬਾਨ ਪਿੰਡ ਦੀ ਬੋਲੇ

-0-

ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ 'ਚ
ਜੋ ਪਿੰਡ ਮੋਇਆ ਹੈ
ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ
ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ
ਦਰਿਆ ਜੰਗਲ ਬੋਲੇ

ਹਿਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ
ਬਾਗ ਬਗੀਚੇ ਕਲੀਆਂ
ਛੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ
ਦਮ ਤੋੜ ਗਈਆਂ ਹਨ

-0-

ਪਿੰਡ ਦੀ ਰੌਣਕ ਖੁਲ੍ਹਾਪਣ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਹੇਠ
ਆ ਗਿਆ ਹੈ
ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ
ਸਭਿਅਚਾਰ
ਰਸਮਾਂ ਰੀਤਾਂ
ਪ੍ਰਹੁਉਣਚਾਰੀ ਦੇ ਹਾਸੇ
ਸ਼ਹਿਰ ਖਾ ਗਿਆ ਹੈ

-0-

ਪਿੰਡ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ ਤੇ
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਚ ਸੋਕੇ ਬੀਜ
ਗਿਆ ਹੈ
ਪਿੰਡ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਤੇ
ਚੜ੍ਹਦੀ ਸਵੇਰ ਦਾ ਹੁਸਨ
ਝਰੀਟ ਗਿਆ ਹੈ

-0-

ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੜ੍ਹ 'ਚੋਂ
ਉੱਗਿਆ ਸ਼ਹਿਰ
ਪਿੰਡ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ
ਤੇ ਹੋਂਦ ਖਾ ਗਿਆ ਹੈ
ਪਿੰਡ ਦੀ ਕੁੱਖ 'ਚੋਂ
ਸੀਮਿੰਟ ਲੋਹੇ ਦਾ ਜੰਗਲ
ਉੱਗਾ ਗਿਆ ਹੈ
ਪਿੰਡ ਦੀ ਧਰਤੀ ਲੂਹ ਗਿਆ ਹੈ
ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੰਬਰ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ
ਛੱਟ ਲਾ ਗਿਆ ਹੈ

-0-

ਹੁਣ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਸੂਰਜ
ਆਪਣਾ ਹੈ
ਚੰਨ ਤਾਰੇ ਅਕਾਸ਼ 'ਤੇ
ਧਰਤ ਆਪਣੀ ਹੈ
ਦਿਨ ਵੀ ਆਪਣਾ ਹੈ
ਰਾਤ ਵੀ ਆਪਣੀ ਹੈ
ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲੀ ਅਵਾਜ਼
ਤੇ ਬਾਤ ਵੀ ਆਪਣੀ ਹੈ

-0-

ਹੁਸਨ ਆਪਣਾ ਹੈ
ਲਿਬਾਸ ਆਪਣਾ ਹੈ
ਸੁਰ ਆਪਣੀ ਹੈ
ਸਾਜ਼ ਆਪਣਾ ਹੈ
ਗੀਤਾਂ ਰਸਮਾਂ ਤੇ
ਸਭਿਆਚਾਰ ਆਪਣਾ ਹੈ
ਜੇ ਨਹੀਂ
ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ
ਕੁਦਰਤ ਆਪਣੀ ਨਹੀਂ
ਸ਼ਹਿਰ ਬਿਜਲੀ ਦੇ
ਖਿਡਾਉਣਿਆਂ ਦੀ
ਵਸੋਂ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ
ਜਿੱਥੇ
ਕੁਦਰਤੀ ਧੁੱਪ ਹੈ ਨਾ ਛਾਂ ਹੈ
ਸ਼ਹਿਰ ਬੰਦਿਆਂ 'ਚੋਂ ਉੱਗੀ
ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ

-0-

ਕੰਪਿਊਟਰ ਯੁਗ 'ਚ
ਦੁਨੀਆਂ
ਇਕ ਪੈਰ ਦਾ ਸਫਰ ਹੈ
ਸੂਰਜ ਦੇ ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ

ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਮਿਟ
ਗਿਆ ਹੈ
ਸਮਾਂ ਪੈਰ ਪੁੱਟਣ ਤੋਂ ਧਰਨ ਤਕ
ਸਦੀਆਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ
ਤਹਿ ਕਰਦਾ ਹੈ

-0-

ਬੌਧਿਕ ਯੁਗ 'ਚ
ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਹੀ
ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚੋਂ ਕਿਰ
ਰਿਹਾ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ
ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ

-0-

ਬੰਦੇ 'ਚੋਂ
ਕੁਦਰਤ ਮਨਫੀ ਹੁੰਦੀ
ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ
ਬੰਦੇ 'ਚੋਂ
ਚੁੱਪ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਇਕੱਲਤਾ
ਉੱਗਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ
ਕਮਰੇ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ 'ਚ
ਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ
ਆਦਮੀ
ਬੰਦ ਕਮਰੇ 'ਚ
ਬੰਦ ਕਮਰਾ ਬਣਕੇ ਬਹਿ
ਗਿਆ ਹੈ ਆਦਮੀ

-0-

ਸੂਰਜ ਚੰਨ ਅਕਾਸ਼ ਤਾਰੇ
ਬੰਦੇ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਸਿਰਜੇ ਅੰਬਰ 'ਚ
ਟੰਗ ਲਏ ਹਨ

ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸੱਚ
ਕਬਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾ
ਦਿੱਤਾ ਹੈ
ਕੁਦਰਤੀ ਸੱਚ ਦੇ ਪ੍ਰਛਾਵੇਂ
ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ ਛੱਤਾਂ 'ਤੇ
ਪੇਂਟ ਕੀਤੇ ਹਨ
ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਵਸਾਏ ਹਨ

-0-

ਅਕਾਸ਼ ਛੋਂਹਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ
ਦੁਆਲੇ
ਸੀਮੈਂਟ ਦੀ ਮਿੱਟੀ 'ਚ
ਜੰਗਲ ਉੱਗਾਏ ਹਨ
ਸੀਮੈਂਟ ਦੇ ਘੜਿਆਂ 'ਚ
ਸਾਗਰ ਉਤਾਰੇ ਹਨ
ਆਪਣੇ ਬੈਂਕ ਯਾਰਡ 'ਚ
ਨਦੀਆਂ ਦਰਿਆ ਤੇ
ਪਹਾੜ ਉਸਾਰੇ ਹਨ

-0-

ਜੰਗਲੀ
ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ
ਸ਼ੀਸ਼ੇ 'ਚ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ
ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਜਿਸਮ ਤੇ ਲਹੂ
ਬਰੂਦ ਦੀ ਅੱਗ 'ਚ
ਉਬਾਲਿਆ ਹੈ
ਸਾਗਰ ਦਾ ਜੀਵਨ
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਡੱਬਿਆਂ 'ਚ ਬੰਦ
ਕਰਕੇ
ਟੇਬਲ 'ਤੇ ਸਜਾਇਆ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ
ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਖੁਦਾ ਬਣ ਆਇਆ ਹੈ

-0-

ਮਾਨਵ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਨਹੀਂ
ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ
ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਹਨ ਤੇ ਦੇਹ 'ਚ
ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ
ਕੁਦਰਤ ਦਰਿਆ ਨਦੀਆਂ
ਨਾਲੇ
ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਅਕਾਸ਼
ਉਸਾਰਿਆ ਹੈ

-0-

ਅਜੋਕਾ ਮਨੁੱਖ
ਨਕਲੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜੂਨ
ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਤੇ ਜਿਉਂਦਾ
ਆਪਣੇ ਹੀ
ਨਕਲੀ ਦਿਖਾਵੇ ਹੇਠ ਆ
ਗਿਆ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਹੀ ਸੱਚ ਨੂੰ
ਮਨੁੱਖ ਆਪ ਹੀ ਖਾ ਗਿਆ ਹੈ

-0-

ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ
ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚੋਂ ਪੈਰ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚੋਂ ਨੀਹਾਂ
ਫੁੱਟ ਆਇਆਂ ਹਨ
ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ
ਨੀਹਾਂ ਹੇਠ ਮੋਏ ਪਿੰਡ ਦਾ
ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ
ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ
ਕੀ ਪਾਇਆ ਤੇ ਕੀ ਗੁਆਇਆ ਹੈ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪੱਥਰ ਦੇਹ 'ਚ
ਸੱਚ ਟੁਰਿਆ ਹੈ

ਸ਼ਹਿਰ
ਆਪਣਾ ਨਕਲੀਪਨ ਉਤਾਰ ਕੇ
ਪਿੰਚ ਦੇ ਸੱਚ ਵਲ ਮੁੜਿਆ ਹੈ

-0-

ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ
ਆਪਾ ਉਧੇੜਿਆ ਤੇ ਬੁਣਿਆਂ
ਹੈ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ 'ਚ
ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੀਰਤ
ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਨਿਆਂ ਹੈ
ਪਿੰਡ ਦਾ ਸੱਚ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ 'ਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਦੇਹ 'ਚੋਂ
ਪਿੰਡ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਹੈ
ਪਿੰਡ ਹੀ
ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਅਸਲ ਸਰਮਾਇਆ
ਹੈ

-0-

ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ
ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਹਾਂ 'ਚ
ਗੁਆਇਆ ਸੀ
ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ
ਆਪਣੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਉੱਗਦਾ
ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਹੈ
ਸ਼ਹਿਰ ਫਿਰ
ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਵਲ
ਟੁਰਿਆ ਹੈ
ਨੀਹਾਂ ਹੇਠ ਆਏ ਪਿੰਡ ਨੂੰ
ਜਗਾਇਆ ਹੈ
ਸ਼ਹਿਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਿੰਡੇ 'ਚ
ਸਮਾਇਆ ਹੈ

-0-

ਪਿੰਡ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲਹੂ 'ਚ
ਉਤਰ ਆਇਆ ਹੈ
ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ ਮੁੜ ਕੇ
ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ
ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੜ੍ਹ 'ਚੋਂ
ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਦਾ ਸੱਚ
ਪਾਇਆ ਹੈ

-0-

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਜੂਦ 'ਚ
ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ
ਪਿੰਡ ਹੀ ਪਿੰਡ ਹੈ
ਪਿੰਡ ਹੀ ਵਜੂਦ ਹੈ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ 'ਚ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ
ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਜੂਦ 'ਚ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ
ਪਿੰਡ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ
ਪਿੰਡ ਦਾ ਆਸਮਾ ਹੈ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਦੇਹ 'ਚ ਵਸਦਾ
ਪਿੰਡ ਦਾ ਜ਼ਹਾਨ ਹੈ
ਪਿੰਡ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੀ
ਸ਼ਾਨ ਹੈ
ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੀਜ 'ਚ
ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹੈ
ਸ਼ਹਿਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਜੂਦ ਹੈ
ਪਿੰਡ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਕੁੱਖ ਹੈ

-0-

ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਅਰਥ

ਅਰਥ ਪਰਤ ਦਰ ਪਰਤ
ਆਪਾ ਉਧੋੜਦਾ ਹੈ
ਆਪ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਆਖਰੀ ਪਰਤ
ਜਦ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਾਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ

-0-

ਅਰਥ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੇਹ 'ਚ
ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬੀਜ
ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਅਰਥ ਰੁੱਖ ਹੋ ਕੇ
ਬੀਜ ਦੀ ਜੂਨ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸੱਚ
ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਵਲ ਅਰਥ ਟੁਰਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

-0-

ਸ਼ਬਦ ਬੀਜ 'ਚ
ਅਰਥ ਆਪਣਾ ਰੁੱਖ
ਉੱਗਾਂਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਬੀਜ 'ਚੋਂ
ਉੱਗਿਆ ਅਰਥ ਰੁੱਖ
ਸ਼ਬਦ ਬੀਜ ਦੇ
ਅਕਾਰ ਤੇ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਡੇਰਾ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

-0-

ਸ਼ਬਦ ਬੀਜ ਬਿੰਦੂ ਹੈ
ਚੇਤਨਾ ਰਹਿਤ ਹੈ
ਅਰਥ ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਦਾਇਰਾ ਹੈ

ਇਸ ਲਈ
ਸ਼ਬਦ ਵਲ ਟੁਰਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ 'ਚ
ਆਪਣਾ ਸੱਚ ਘੋਲਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਖੋਲ 'ਚੋਂ
ਅਰਥ ਬੋਲਦਾ ਹੈ

-0-

ਅਰਥ
ਦਾਇਰਿਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ
ਅਕਾਰ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਝਰੋਖਾ ਹੈ
ਅਰਥ ਸੰਚਾਰ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਖੋਲ ਦਾ
ਅਰਥ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ
ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸੱਚ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਆਦਿ ਹੈ ਅੰਤ ਹੈ
ਅਰਥ
ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਖੋਲ 'ਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਚ
ਅਰਥ ਉੱਗ ਆਇਆ ਹੈ

-0-

ਬੀਜ-ਸ਼ਬਦ ਚੇਤਨਾ
ਰਹਿਤ ਹੈ
ਇਸ ਲਈ
ਅਰਥ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਲਈ
ਅਰਥ ਪਰਾਇਆ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ
ਸਮਝ ਨਾ ਆਇਆ ਹੈ

-0-

ਬੀਜ-ਸ਼ਬਦ ਨੇ
ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਲੋਅ ਬਿੰਨ
ਗਵਾਇਆ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਵਿਚਲਾ ਸੱਚ
ਆਪਣਾ ਮੂਲ
ਨਾ ਡਿੱਠਾ ਨਾ ਪਾਇਆ ਹੈ
ਨਾ ਆਪਣੇ ਅਰਥ 'ਚ
ਉਤਰਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਹੈ
ਨਾ ਆਪਣੇ
ਆਪ 'ਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹ 'ਚ
ਕਿਸ ਦੀ ਲੋਅ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਜਾਤਾ ਨਹੀਂ
ਸ਼ਬਦ ਨੇ
ਆਪਣਾ ਆਪ ਪਹਿ ਛਾਤਾ
ਨਹੀਂ

-0-

ਅਰਥ
ਕਦਮ ਦਰ ਕਦਮ
ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਉਤਰਦਾ ਹੈ
ਆਪਣੇ ਆਦਿ ਤੋਂ
ਅੰਤ ਤਕ ਦਾ ਸੱਚ
ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਘੋਲਦਾ ਹੈ
ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਦੇ ਆਰ ਪਾਰ
ਵਿਸਥਾਰਦਾ ਹੈ
ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਖੋਲ 'ਚ ਵਿਚਰਦਾ
ਖੋਲ 'ਚ ਅਰਥ
ਸੱਚ ਨੂੰ ਬੀਜਦਾ ਹੈ

-0-

ਸੱਚ ਦਾ ਚਾਨਣ
ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਜਿਸਮ 'ਚ
ਟੁਰਦਾ ਹੈ
ਅਰਥ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ
ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼
ਉੱਗ ਆਉਂਦੇ ਹਨ
ਅਰਥ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ
ਭੂਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਅਰਥ ਦੀ ਅੱਖ 'ਚੋਂ
ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਜੂਦ ਡੁੱਲਦਾ ਹੈ
ਅਰਥ ਦਾ ਆਪਾ ਸੁੰਘੜਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਜਿਸਮ 'ਚ ਢਲਦਾ ਹੈ

-0-

ਬੀਜ-ਸ਼ਬਦ
ਚੇਤਨਾ ਰਹਿਤ ਹੈ
ਇਸ ਲਈ ਅਰਥ
ਸ਼ਬਦ ਵਲ ਟੁਰਦਾ ਹੈ
ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਿੰਡੇ 'ਚੋਂ
ਆਪਾ ਉੱਗਾਂਦਾ ਹੈ
ਨੂਰ ਬਣਕੇ ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਫੈਲ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ

-0-

ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਿੰਡਾ
ਅਰਥ ਹੀ ਅਰਥ ਬੋਲਦਾ ਹੈ
ਅਰਥ ਦਾ ਸੱਚ
ਅਰਥ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦੁਆਰ
ਤਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਿਸਮ
ਮੰਦਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਮੰਦਿਰ 'ਚ
ਅਰਥ ਆਪਣੀ ਲੋਅ ਦੇ
ਦੀਵੇ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਅਰਥ
ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਗਵਾਨ ਹੈ
ਸ਼ਬਦੀ ਪਵਿਤਰਤਾ ਦਾ
ਸਥਾਨ ਹੈ

-0-

ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੂਜਾ
ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਹੈ
ਬੀਜ-ਸ਼ਬਦ ਵਾਂਗ
ਚੇਤਨਹੀਣ ਨਹੀਂ ਬੌਧਿਕ
ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੈ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਬੌਧਿਕ ਤੇ ਚੇਤਨ
ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ
ਆਪਣੇ ਅਰਥ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ
ਹੈ
ਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼
ਨਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਅਰਥ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਨੇ
ਅਰਥ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ
ਨਿਗੂਣੀ ਦੇਹ ਦਾ ਕਵਚ
ਪਹਿਨਾ ਰਖਿਆ ਹੈ
ਅਰਥ ਦੀ ਸਰਦਲ 'ਤੇ
ਨਿਗੂਣੀ ਦੇਹ ਦਾ ਦੀਵਾ
ਜਗਾ ਰਖਿਆ ਹੈ
ਆਪਣਾ ਉਣਾਪਣ
ਮਨੁੱਖ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕਿਆ

-0-

ਨਾ ਭਰ ਹੀ ਸਕਿਆ ਹੈ
ਸੱਚ ਦੇ ਦਰਪਣ 'ਚ
ਆਪਣਾ ਕੂੜਾ
ਆਪਣਾ ਉਣਾਪਣ ਸਜਾ
ਰਖਿਆ ਹੈ

-0-

ਚੇਤਨ ਬੁੱਧ ਹੁੰਦਿਆਂ
ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸੱਚ ਲਈ
ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਰਖੀਆਂ ਹਨ
ਆਪਣੇ ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ
ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ
ਅਹਿਮ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਸੂਰਜ
ਬਾਲ ਰਖੇ ਹਨ
ਚੇਤਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ
ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ
ਹਨੇਰੇ ਉਤਾਰ ਰਖੇ ਹਨ
ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦੇ
ਨਾ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਹੋਇਆ
ਨਾ ਆਪਣੇ ਸੱਚ ਤੋਂ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਉਤਾਰਿਆ
ਨਾ ਭਖਿਆ ਹੀ ਅੱਗ ਦੇ ਵਾਂਗ
ਨਾ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਹੀ ਠਾਰਿਆ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਨਾ
ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਤਰਿਆ
ਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ
ਆਪਾ ਹੀ ਉਤਰਿਆ
ਨਾ ਜੀਵਿਆ ਆਪਣਾ ਆਪਾ
ਨਾ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਹੀ ਮਾਰਿਆ
ਨਾ ਦੇਹ ਦੀ ਸੀਮਾ ਹੀ

ਟੱਪ ਸਕਿਆ
ਨਾ ਸੱਚ ਸਾਂਹਵੇ ਖਲੋ ਸਕਿਆ
ਚੇਤਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਮਨੁੱਖ
ਨਾ ਸੱਚ ਦਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਿਆ
ਨਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਿਆ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਬੀਜ ਸ਼ਬਦ ਵਾਂਗ
ਨਿਰਜੀਵ ਨਹੀਂ ਜੀਵ ਹੈ
ਜੇ ਅਰਥ ਆਪਣੇ ਅਰਥ ਦੇ
ਸੱਚ ਵਲ ਟੁਰਦਾ
ਅਰਥ ਦੀ ਲੋਅ ਉਤਾਰਦਾ
ਅਰਥ ਦੇ ਸੱਚ 'ਚ ਵਿਚਰਦਾ
ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੱਚ 'ਚ
ਅਰਥ ਦਾ ਸੱਚ ਬੀਜਦਾ
ਆਪਣੀ ਸੀਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ
ਅਰਥ ਦੀ ਸੀਮਾਂ 'ਚੋਂ ਬੋਲਦਾ

-0-

ਮਨੁੱਖ
ਦੇਹ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤਿਆਗ ਦਾ
ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਕਾਰ
ਅਰਥ ਦਾ ਸੱਚ
ਆਪਣੀ ਦੇਹ 'ਚ ਉਤਾਰਦਾ
ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਸਿਰਜਣਾ
ਆਪਣਾ ਅੰਬਰ ਉਸਾਰਦਾ
ਅਰਥ ਦਾ ਨੂਰ ਤੋਂ
ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ
ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਵਿਚਰਦਾ
ਆਪਣੀ ਨੁਹਾਰ ਬਦਲਦਾ
ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਸਿਰਜਦਾ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਜੇ

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੱਚ ਸਮਝਦਾ
ਅੰਬਰ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਜਿਉਂਦਾ
ਸਾਗਰ ਕੰਠ 'ਚ ਉਤਾਰਦਾ
ਆਪਣੇ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਚੋਂ
ਦਾਇਰੇ ਉਸਾਰਦਾ
ਆਪਣੇ ਅਰਥ ਦਾ ਚਾਨਣ
ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਪਤਾਲਾਂ ਧਰਤੀਆਂ
ਚੰਨਾ ਸੂਰਜਾਂ ਤਾਰਿਆਂ 'ਚ
ਖਿਲਾਰਦਾ
ਅੰਬਰੀ ਸਵਰਗ
ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਉਤਾਰਦਾ

-0-

ਮਨੁੱਖ
ਜੇ ਆਪਣੇ 'ਚ ਗੁਆਚਾਂ ਵੀ
ਚੇਤਨ ਹੈ
ਗੁੰਮਨਾਮੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚੋਂ
ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਕਾਹਲਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ
ਆਪਣੇ ਸੱਚ ਵੱਲ ਟੁਰਦਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖੀ ਦੇਹ 'ਚ ਸੱਚ ਦਾ
ਉਜਾਲਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਚੇਤਨ ਹੈ ਸੱਚ ਵੱਲ
ਕਦਮ ਪੁੱਟਦਾ ਹੈ
ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਚਾਨਣ ਵੱਲ ਟੁਰਦਾ ਹੈ

-0-

ਬੀਜ-ਸ਼ਬਦ ਚੇਤਨਾ ਰਹਿਤ ਹੈ
ਇਸ ਲਈ ਅਰਥ ਦਾ ਸੱਚ
ਸ਼ਬਦ ਵੱਲ ਟੁਰਦਾ ਹੈ
ਮਨੁੱਖ ਚੇਤਨ ਹੈ
ਮੌਸਮਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਬਣ
ਉੱਗਦਾ ਹੈ

ਬਹਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਆਂ
ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਬਣ ਫੈਲਦਾ ਹੈ

-0-

ਵੀਰਾਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਹੜੇ

ਗੁਲਸ਼ਨ ਬੀਜਦਾ ਹੈ

ਮਨੁੱਖ 'ਚੋਂ

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੱਚ ਜਨਮਦਾ ਹੈ

ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ

ਚੰਨ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ

ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਲੋਅ

ਮਨੁੱਖਤਾ 'ਚ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ

ਨੂਰ ਦਾ ਸੂਰਜ ਬਣ ਕੇ

ਉੱਗਦਾ ਹੈ

ਚਾਨਣ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਛਿੜਕਦਾ ਹੈ

ਕਿਰਨਾਂ ਅੰਬਰ 'ਚ

ਖਿਲਾਰਦਾ ਹੈ

-0-

ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ

ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਤਾਰੇ

ਨਵੀਂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਅਗਾਜ਼ ਹੈ ਮਨੁੱਖ

ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਦੀ ਮਹਿਕ ਹੈ

ਅੰਬਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ ਮਨੁੱਖ

ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਹੈ

ਰੁੱਤਾਂ ਬਹਾਰਾਂ ਮੌਸਮਾਂ ਦਾ

ਸਾਜ਼ ਹੈ ਮਨੁੱਖ

-0-

ਆਪਣਾ ਸੱਚ ਜਾਣਨ ਲਈ

ਆਪਣਾ ਹੀ ਮੁਥਾਜ ਹੈ ਮਨੁੱਖ

ਜੇ ਆਪਣੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ

ਮਨੁੱਖ ਅਰਥ ਦੀ ਲੋਅ ਹੁੰਦਾ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨੋਹਾਰ ਬਦਲਦੀ

ਧਰਤੀ ਆਪਣੀ ਕੁੱਖ 'ਚੋਂ
ਅਕਾਸ਼ ਜਨਮ ਦੀ

-0-

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨੁੱਖਤਾ 'ਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ
ਅੰਬਰ ਦਾ ਨੂਰ ਧਰਤ ਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਜਗਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਰੁਸ਼ਨਾ ਜਾਂਦਾ
ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਹੈ
ਬੀਜ-ਸ਼ਬਦ ਵਾਂਗ ਚੇਤਨਹੀਣ ਨਹੀਂ
ਬੌਧਿਕ ਹੈ ਚੇਤਨ ਹੈ

-0-